

המחיר 10 ש"ח
ניתן לשלם במזומן, כרטיס אשראי או כרטיס
החייב. המחיר למועדון "אוסף גליונות"
20 ש"ח לחודש בלבד.

הוצאה לאור
אוסף

נתן פלדמן

אוסף

אוסף גליונות מבית צוף הוצאה לאור

פרשת בהר בחוקתי תשפ"ו • גליון 378

יריעת חיינו עובדות ומעשים אודות תל תלפיות עמוד ההלכה,
רבן של מורי ההוראה, מורה ודיין, הגאון המובהק
רבי **משה הכרשטאם** זצלה"ה
מחשובי הדיינים בעדה"ח,
ראש ישיבת דברי חיים, ומח"ס שו"ת דברי משה
לרגל עשרים שנה לפטירתו
תשפ"ו - תשפ"ו

חי מציון תוצאה הוראה

הכרת חשיבות התורה -
השורש והיסוד להצלחה בלימודה!
מן רה"י הגרמ"ה הירש - משנת רמ"ה

איך ניצלה נערה בודדה
מכלבים אימתניים?
הרה"ג אשר קובלסקי - פניני פרשת השבוע

בספירת העומר אנו יוצרים שבועות
מעצמנו וכך אנו מקבלים תורה
הגאון הגדול רבי משה שפירא - חשבתי דרכי

על הר מירון אשר שמם...
הגאון רבי יוסף וייס - ענינינו גל

שתהיו עמלים בתורה!
הגאון רבי אליהו דיסקין - נחל אליהו

נשמת כל חי | כל איש אשר בו רוח חיים יכוין בנשמת בכל כוחו, כי הוא שבח שיר השירים,
ואשרי המכוין בכל תיבה ותיבה, ואומר בכל כחו בקול רם בנעימה (רוקח) ברומו של עולם

שבתי צוף
לדעת
בין אדם לחבירו
ענינו גל

עומק הפשט
בירור
פרפרת
מענה יחזקאל

שיעור חרמש
כל פרשת חסיד
בהלכות חיות
שיעורי בינה
עשרת המעשרים

יעלית חן
{ אז נדברו }
חשבה קטנה על הדף
ועל עולמי חסידים
פניני הלכה

חנוך
לנער
תוספת
שבת
ביכורי הלכה

מסנת רמ"ה
הלכות מניין
עמק השבע
מחשבות טובות

ממגד
מניין פרשת השבוע
חשבתי דרכי
סאטרי חסד לאברהם

להצלחה וברכה בכל העניינים
להר"ר זאב דוב בן הר"ר אליעזר שיחי' לאו"ט ולכל בני ביתו

תוכן העניינים

♦ אוסף הדעת ♦

- 3 ממגד גרש ידחים
משלחנו של רבינו הגדול
מין רשכבה"ג הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל
- 5 משנת רמ"ה
רבינו מרן ראש הישיבה רבי
משה הלל הירש שליט"א
- 7 חשבתי דרכי
הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל
- 9 ועד ליל שבת
הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
- 11 נחלת בנימין
הגאון הגדול
רבי בנימין סורוצקין שליט"א
- 13 עינינו גל
מאמרי עין לא ראתה
- 17 חנוך לנער
הרה"ג חנוך דרורי שליט"א
- 19 שביבי עומק
עניי דיומא
- 20 מאמדי חסד לאברהם
הגאון רבי אורי יצחקי שליט"א
- 21 אז נדברו
מחשבות לבני הישיבות
- 27 ברומזו של עולם
גיליון היוצא מבית ועד לחכמים
העוסקים בענייני תפילה

♦ אוסף ההלכה ♦

- 31 שיעורי ליל שבת
הגאון רבי
מרדכי בונם זילברברג שליט"א
- 33 שיעורי בינה
הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
- 35 עטרת המועדים
שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א
- 37 עומק הפשט
דיוני הלכה אקטואליים
- 43 פניני הלכה
מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר
- 49 אוצר ביכורי הלכה
הגאון רבי אברהם טומבק שליט"א
מתוך הסוגיות והפוסקים
- 55 תוספת שבת
מעלת השבת וקדושתה
- 57 מושבה קצרה על הדף
תפיסות עומק על סדר הדף היומי
- 60 מחשבות טובות
מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה
- 61 מבחני לדעת
מבחן בדף היומי, במשנה ברורה
ובחפץ חיים ואהבת חסד

♦ אוסף הפרשה ♦

- 63 שיעור חומש
מאת מרן הגאון הגדול
רבי חיים פיינשטיין שליט"א
- 65 נחל אליהו
משיעורי הגאון
רבי אליהו דיסקין שליט"א
- 67 פניני פרשת השבוע
הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א
- 69 יעלת חן
הרה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א
- 71 מענה יחזקאל
הרה"ג ר' יחזקאל הרטמן שליט"א
- 74 פרפרת לפרשת בהר בחוקותי
הגאון רבי מיכאל סורוצקין שליט"א
- 75 דעת חכמה
מאוצרו הנפלא של
הגאון ר' יוסף חיים אלבזים שליט"א
- 77 עמק השבוע
עיונים וביאורים במהות הימים בשבוע הבא
הרה"ג ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
- 81 עלון לשבת
הרה"ג שלמה קולדצקי שליט"א
- 85 כי מציון תצא הודאה
פרקי חיים מהגאון המובהק
רבי משה הלברשטאם זצלה"ה
- 89 החדשים מבית
נוף הוצאה לאור

מערכת 'אוסף גיליונות'

a0554006628@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

מבית 'צוף'

הוצאה לאור

נתן פלדמן

בכל נושאי האוסף ניתן לפנות בטלפון

0554006628

ממגד גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוקללה"ה

פרשת בהר בחוקותי (שנה ז') תשפ"ו לפ"ק * גליון 245 * עיה"ק ירושת"ו * כתיב תלמידים

אישי כי יפלא'

חיוב קטן ועכו"ם בתשלום נדרי ערכין

במנ"ח (מצוה ש"ג) הביא דברי הרמב"ם (פ"א מערכין ה"ו) דקטן מופלא הסמוך לאיש שהעריך או נדר חיוב לשלם, והקשה על זה, כיון דקטן לאו בר חיובא הוא למה כאן חיוב לשלם, והרי גם בהקדש אין דין מופלא הסמוך לאיש אלענין שהקדשו חל, אבל הוא עצמו אינו מוזהר על הקדשו כמפורש בסוגיא דנדה פ' יוצא דופן, וה"ל בערכין נהי דיכול להעריך, היינו רק לענין שיהיה ערוך קדוש, אבל חיוב לשלם מנלן.

וכן הקשה במשנה למלך (פ"י ממלכים ה"ז) למ"ד עכו"ם מעריך, והרי אינו בכלל האיסור דכל יחל דברו ומדוע יתחייב לשלם הערך שנדר, ונקט המל"מ שבאמת אין חיוב על העכו"ם לשלם מה שהעריך, אלא שאם הפריש ערכו חל עליו קדושה.

וראיתי בספר משמר הלוי שהקשה על זה מהמבואר בריש חולין שלא שייך בערכין דכל יחל דברו והקדש אלא אם היה כבר נדר של ערכין ע"ש, וא"כ על כרחך הא דעכו"ם מעריך היינו שמחייב בנדר שהעריך, וכן מוכרח במובל הסמוך לאיש, ודלא כהמל"מ והמנ"ח.

ונראה שמכח הכרח זה יש ליישב קושיות האחרונים הנ"ל, דכיון דילפינן מקרא דמופלא הסמוך לאיש מעריך (כמב' נזיר סב. ובת"כ פ' ערכין), וכן ילפינן מקרא דעכו"ם מעריך, א"כ בהכרח גזרת הכותב הוא בערכין שקטן

ועכו"ם מתחייבין בהן, שהרי הפרשה בלא חיוב אי אפשר, וא"כ אף דליתנהו בלאו דכל יחל דברו ובעשה דככל היוצא מפיו יעשה, מ"מ חיובא איכא עלייהו מגזרה הנ"ל.

ובאמת נראה שגם אילו לא נכתב בתורה כלל הלאו דכל יחל ועשה דככל היוצא מפיו יעשה, הוה ידעינן חיוב קיום נדר דערכין מעצם מה שכתבה התורה פרשת ערכין, בדזה לבד כבר נתפרש לנו שיש חיוב לשלם הערך שנדר, וא"כ כיון שגם קטן ועכו"ם נתברו לפרשה זו על כרחך שנתברו לחיובא שהרי הפרשה בלי חיוב ליכא וכמנ"ח.

ועל דרך זה יישב אא"י הגאון זצ"ל (בסוף ספרו חידושי בן ארי') מה שהקשה עוד המל"מ שם, ע"ד התוס' בע"ז (ה'): דעכו"ם שנדר קרבן חיוב לשלם נדרו, והקשה הא כיון שאין עכו"ם בלאו דכל יחל מהיכן יתחייב לקיים נדרו ע"ש, ויתרץ אא"י זצ"ל דכלאו חיובא דכל יחל נמי, מהך קרא גופיה ד'איש איש' דילפינן מנייה לרבות שהעכו"ם נודרין ונודרין כישראל, מהתם ילפינן נמי שחיבי העכו"ם לקיים נדרו, דהא אף בישראל ידעינן החיוב דנדרים הקדש גם בלא עשה דככל היוצא כו' והאיסור דכל יחל, דכיון שכתבה תורה שיש קרבן הבא בנדר מפורש בזה שיש חיוב לקיים הנדר, וממילא כשנתברו עכו"ם לנדרו ולנדרו כישראל הרי גם הם בכלל חיוב זה.

(הערות וביאורים ע"ס הרמב"ם)

דבריהם הם זכרונם

אם אתה עושה כן אשריך

הנה אויבי התורה אשר מכשפים תדיר להרים ראש, ולהצר את עמליה בטוהרה, מכשפים להטות חורבן על עולם הישיבות ולגזור גזרות קשות על צעירי עמנו הנוטשים הכלי העולם ודבקים בעסק התורה באהבה, ועל הישיבות הקדושות מכבירי התורה ומשמר הדת.

עומדים אנו בימים גדולים, בהם אנו מכניסים עצמנו לקבלת התורה, ובתקופה גדולה, בה נדרש בן תורה להצטרף על נאמנותו לה למרות האויפים הנשלחים לעברו, ונדרש לכך חיזוק גדול. אך בראש ובראשונה עלינו להבין כי גם בימים של שלווה, עלינו לוותר על נוחות ומנועי החיים נכדי ללון בעמלה של תורה, ואין התורה באה עם חיי תאוה ואהבת עולם הזה.

רק כאשר נפנים זאת, נוכל לעמוד גם בקשיים גדולים יותר, ולאחוז תמיד בעין החיים בלא הרף.

ליקטנו כאן אפה, מעט מדברי רבינו זוע"א בתזמנויות שונות, על הקשיים שהיו מנת חלקם של בני הישיבות בדור העבר, ועל מלכת פעל התורה מתוך הדחק, ועל כך שזוהי הדרך הפסולת להצלחה ועליה בתורה, ופי יתן ונזכה אף אנו להחרט בעט שמיר בשורשרת הדורות, העוסקים בחזונו דקו"ה בכל מצב, על אף דפשתמחין בצערא דילון, וזכות התורה תגן עליו להושיענו מכל צרה.

שח רבינו זצ"ל: "אני זוכר זמנים קשים שעסקו בתורה מתוך הדחק, כשלמדתי בלומ"ה לתקופת השואה כמנט שלא היה מה לאכול ביישיבה, והיו מסתדרים עם מה שהיה ולא באו בטענות, למדו בהתמדה מתוך שמחה, והיו מתמידים גדולים שלא ישנו בצהריים, ולמדו כל היום בריציפות מהבוקר עד הערב, ויצאו גדולי תורה מפורסמים" בהזדמנות אחרת שח מרן: "הדרך לזכות להצלחה בתורה היא רק על ידי ייסורים וקשיים, ועכשיו בדורנו זה התרגלנו להיות מפונקים.

אני זוכר כי מלפנים לומדי התורה סבלו מעניות גדולה מאד, לא היה כסף לקנות בגדים, היו שלבשו חליצות כחות בימות החול מפני שלא היה כסף לקנות חליצות לבנות, והיו כאלו שהוצרכו לפעוס מגבת על הפססל כדי שהבגדים לא יתבלו, כי זה היה הבגד היחיד וצורכיך לשמור עליו [ובענין זה סיפר מרן הגרי"ד פורבסקי שליט"א סיפור עד כמה היה רבינו זצ"ל מופקע מעניות עוה"ל כבר בצעירותו, וכאשר בא בבית האיסוסין ודחקו בו לקנות בגד חדש לכבוד שמחתו, הלך לחנות ושם עם חולצה בצבע כחלתי...]

וכשהיו הנעליים נקרעות, למי היה אפשרות לקנות חדשות? תיקנו טלאי ועוד טלאי ועוד טלאי... היו מליצות ידועות על נעליים עם חורים... גם האוכל וחדרי הפנימיות לא היו בתנאים נוחים, היו מימים חמים לרחיצה, והמיטות היו עם מזרנים כאלה שהרגישו את הברזלים, בדידי הוה עובדא שלא היה שולחן בחדר לכתוב עליו, וכשהייתי צריך לכתוב מכתב, כתבתי על הברזלים או שהלכתי לדורא ששם היה מקום לכתוב בענניו..." [הדבר ששלחו בבחירתו רבינו ואחי הגר"ג זצ"ל מהישיבה לרמת השרון, ציין הגר"ג כי הוא מקצר משום שאין שולחן בחדר לכתוב עליו, וגרשון נ"י הלך לבית הדואר לשלוח את המכתב ושם הוא כבר יאריך...]

אבל היו אחרים ושהחזו בחלקם! וכך למדו, עם פת במלה ומים במשורה ואשריך בעולם הזה. בימינו נעשו יותר מפונקים, אבל צריכים לדעת כי מי שיש לו קשיים בגשמיות זוהי זכות גדולה מאד, ומן השמים נתנו לו קשיים כדי שיוכל לזכות להצלחה בתורה. ואמנם יש עצה להחליף את הייסורים בעמלה של תורה..." * [ע"י בעמ' השני במדור מ"ח קניינים]

פעם שח רבינו זצ"ל במאמרו השבועי, אודות צעירים שבאים ומשיחים את צערם לפניו כי חסר להם טעם והנאה בלימוד, וחשקם למצוא עצה לזה, והרי ידוע כי מרן רגיל לתלות את הדבר בלימוד שלא כפי טבעו, שזה מביא את האדם לידי חוסר סיפוק ושלימות, אך הפעם פתח רבינו בדברים כדורבנות, והרחיב כי הסיבה לכך, מחמת שיותן מדי משקיעים בגשמיות ובמילוי התאוה, וכאמרו ז"ל (תב"א רבא פכ"ו): עד שאדם מתפלל שייכנס דברי תורה בתוך מעיו, יתפלל שלא יכנסו אכילה ושתייה בתוך מעיו, לפיכך כמה מדבריו בענין זה:

"יש לבאר מה שאמר עד שאדם מתפלל על דברי תורה שייכנסו לתוך מעיו יתפלל על אכילה ושתייה שלא יכנסו לתוך מעיו, היינו, כי יש אדם ששבע מאכילה ושתייה ויש אדם ששבע מדברי תורה, וצריך להתפלל שלא יהיו אצלו האכילה והשתייה הגשמיים באופן שזה מה שמשיבע אותו ואינו רעב לדברי תורה, בפרט אם אוכל יותר מהתנצר ובא לידי כבודו שכבר אינו יכול לעסוק בתורה, אלא צריך שעיקר השביעה תהיה מדברי תורה, וזהו מה שיישיבנו אותו.

זה הענין שייכנסו דברי תורה לתוך מעיו, שרק התורה תשיב את נפשו, וממילא יתחשק לו ללמוד עוד ועוד, אבל מי שאכילה ושתייה נכנסים לתוך מעיו, היינו שזה עיקר שאיפתו, ואינו משיבע נפשו מדברי תורה, אלא מנשך אחרי התאוה הגשמית, הרי זה מופיע עליו שנעשה מגושם, והגשמיות מקלקלת את הנפש, כמו שכתב בשערי תשובה (א, ל) "כי כל זמן שאדם הולך אחר התאוה, נמשך אחרי תולדות החומר, וירחק מדרך הנפש המושכלת, ואז יתגבר יצרו עליו", וכבר האריך בזה בספרי המוסר שהגשמיות מדיקה לנפש האדם.

ואמנם אין ברירה, ומוכרחים לאכול לצורך שמירת הבריאות, ואם אדם נשאר רעב בלי לאכול אינו יכול להתקיים, אבל האוכל הוא רק מפני שמוכרחים וכפי הצורך ליישוב הדעת, ולא מתוך תאוה האכילה הגשמית, אבל אם נמשך אחרי התאוה הגשמית, הרי זה מופיע עליו שנעשה מגושם, והגשמיות מקלקלת את הנפש, כמו שכתב בשערי תשובה (א, ל) "כי כל זמן שאדם הולך אחר התאוה, נמשך אחרי תולדות החומר, וירחק מדרך הנפש המושכלת, ואז יתגבר יצרו עליו", וכבר האריך בזה בספרי המוסר שהגשמיות מדיקה לנפש האדם.

ועוד בענין זה: "מצוין בדברי המשנה (אבות ו, ד) כי היא דרכה של תורה פת במלה תאכל ומים במשורה תשתה וכו', הרי מבואר כי דרכה של תורה זה בשבירת התאוה הגשמית, ודאי כשאדם רעב הוא מוכרח לאכול, אבל אם אכילתו היא מתוך אהבת התאוה הגשמית הרי זה מופיע עליו שנעשה מגושם, והגשמיות מקלקלת את הנפש, כמו שכתב בשערי תשובה (א, ל) "כי כל זמן שאדם הולך אחר התאוה נמשך אחרי תולדות החומר וירחק מדרך הנפש המושכלת", וכבר כתב החובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג חשבון כ"ה) כי אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא הם תרתי דסדתי כשתי נשים צרות זו לזו, אהבת העולם הזה מדיקה לאהבת תורה, ומחלישה כל אהבה של מצוה.

לכן צריכים לראות שהיה כל צרכי הגוף לא מתוך תאוה גשמית, אלא עם חשבונות לשם שמים לצורך התורה והעבודה, ועל ידי זה יש הצלחה"

ארכעים ושמונה קניינים

אמונת חכמים

יודע ממה שנעשה בעולם, ואינו בקי בענייני העולם, וכאילו בני הבית שסביבו משפיעים עליו מה שיאמר ומה שיכתוב, וכששמע מזה רבי יצחק אלחנן היה בצער גדול וכתב מכתב - אוי לי שלעת זקנתי מוציאים עלי שם רע שזוה שאתי מנוהל בידי אחרים.

וכן היה עם מרן הגאון רבי חיים מברסקי זצ"ל, שהיה לוחם כנגד ההשכלה וכנגד הציונים, והיה אדם אחד מתלמידיו שאמר פעם למישהו כי רבי חיים הוא גאון וגדול בתורה, אבל מלי דעלמא אינם שייכים לרבי חיים, אלא זה שייך לאלו שבקאים ומבינים במילי דעלמא... והכרית את אותו אדם שהיה צדיק וקדוש ותלמיד מובהק של רבי חיים, אבל המשכילים השפיעו עליו בזה שיחשוב כאילו רבי חיים אינו בקי במילי דעלמא.

ומצד שני היה אחד מהסופרים המפורסמים שבמשכילים ששנה ופירש, איני רוצה להזכיר שמו במקום קדוש, שהיה כותב הרבה דברי ביקורת כנגד הרבנים וכנגד גדולי התורה להשפיע כפירה וחלול בתורה ובמצוות, ופעם אחת נכנס למרן הגר"ח זצ"ל, והגר"ח קיבלו בסבר פנים יפות ודבר איתו.

לאחר שיצא מבית הגר"ח פרסם מאמר שכותרתו היתה "חכימא דיהודא", והיינו למרות שהיה מן המשכילים היה מוכרח להודות על האמת שרבי חיים הוא חכימא דיהודא, ויעומת זה יכול להיות שהיה תלמיד חכם וצדיק שאינו מבין שרבי חיים חכימא דיהודא.

אנחנו צריכים להבין כי גדולי הדור הם חכמי דיהודא, ומבינים בכל העניינים שצריכים להכריע גם במילי דעלמא, וכפי שאנו זוכר מימי ילדותי ברוסיה שאפילו הנשים הפשוטות היו מבינות דבר זה, והיה פתגם באידיש שהיו אומרות - "ווי ס'איז תורה דארטן" איז חכמה", כלומר גדולי התורה הם גדולי החכמה, והיו שומעים פתגם זה לעיתים קרובות.

זהו דבר פשוט, ולדאבוננו הגדול יש כאלה שאינם מבינים את זה.

בקבלת היסודין

אשר מגיל 51 עד 61 היה למדתי עם תלמידים בייסורים גדולים. רבי עקיבא איגר לא הסכים שיאמרו עליו שום שבו, רק דבר זה שהריבין תורה ולימד תלמידים כבר מגיל צעיר בייסורים גדולים, שזוהי זכות גדולה מאד, הרבצת תורה מתוך ייסורים.

*

מו"ר הגר"ש רזובסקי זצ"ל, בתחילת הישיבה בשנה הראשונה, הוא היה הראשון מאשיי הישיבה, והיו לו אז הרבה קשיים, עד כי אפשר לומר שהריבין תורה בכוחות "על אנושיים", וגם אחר כך היתה הרבצת התורה עם קשיים גדולים ממש. וזכה ללמד ולהעמיד תלמידים בצורה מופלאה ומיוחדת שאין לתאר, לתת כזה גישמאק, וכזו הבנה בכדי, וצריכים לזה זכויות מיוחדות, ויש הרבה גדולים שלא זכו לזה ולא נשאר מחידושי תורתם. אמנם אין אנו יודעים את דרכי שמים, אך יתכן שהוא זכה לזה בזכות הרבצת התורה בייסורים.

עמל התורה עולה במקום ייסורים

ולכאורה אם כן מה העצה לזה, וכי צריך שיהיו דווקא ייסורים שיש בהם ביטול תורה?

אמנם מעינו עצה לזה, בשעת"ל לרבינו יונה (ד"א), שכתב לגבי ענין אחר, שאם יש לאדם חסאיים שצריך ייסורים כדי לכפר עליהם, יש עצה אחרת במקום הייסורים, והיא "כי ישית עמלו בתורה וטרחו בה ואשר תידד שנתו מעינו יעלה במקום ייסורים", היינו שאם אדם עוסק בתורה בכל כוחו, מתוך עמל ויגיעה, אזי עמל התורה עצמו נחשב לו כ"אשר עמל הממקרים", ואינו צריך עוד ייסורים אחרים שיש בהם ביטול תורה, אלא מספיק הייסורים של עמל התורה, שהוא מנדד שניה מעינו ללימוד התורה, ומתאמץ בכל כוחו, בניצול הזמן, וגם במאמץ מוחי עד ריכוז המחשבה שהוא מאמץ מוחי גדול מאד המכליל את כוחות הגוף [אלפמרים] עד מדיק לבריאות את המאמצים יותר מהמכוחות], הייסורים האלו של עמל התורה - ממקרים ומעוילים לכפרת עוונות.

ומכאן קל וחומר, שאם ייסורים כאלו מעוילים לכפרת עוונות, בודאי שהם גם ייסורים המעוילים להצלחה בתורה, ומי שיש לו ייסורים של עמל התורה ודאי וזכה על ידם לדרגה גבוהה של תורה, והתורה נקנית לו בהם.

ואמרו (אבות וד, כ) כי היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו', ונזכר שם כמה מיני קשיים גשמיים, וגם בתורה אהה עמל, היינו קושי נוסף של עמל התורה, ועם כל זה "אשר צריך טוב לך אשרי בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא", היינו שזוה האושר הגדול ביותר בכל חיי העולם הזה, וגם זוכים בזה לעולם הבא שהוא הטוב האמיתי. מפני שאם לא גם ייסורים של עמל התורה, שהוא מתאמץ ועמל בתורה בכל כוחותיו, לא באופן שמדיק לבריאות כמובן, אבל עם כל הכוחות מה ששייך, זה נקרא ייסורים הממקרים ובהם גם זוכים להצלחה בתורה.

הכנעה לדברי הרב

הנה בדברים שהתורה נקנית בהם נמנו 'בשימוש חכמים', 'בדיבוק חברים', ו'בפפולו התלמידים', וכבר הרחבנו בהם במקומם.

ו'שימוש' פירושו כמו שהעבד משמש את רבו, לדעת שהוא צריך להבין את מה שהרב אומר, ואם אינו מבין ישאל עוד פעם. זה נקרא שימוש, הכנעה עם התבטלות כלפי מה שהרב אומר, לשמוע ולהבין את דבריו, ואם אינו מבין, לשאול שוב עד שיבין.

ואמנם יתכן שיהיו גם דברים למעלה מההשגה, כי צעירים לא תמיד מבינים את כל מה שהם שומעים מהרב, ולפעמים יש דברים כאלה שקשה להבין, ואם לא מבינים, יבינו בפעם אחרת.

אמונת חכמים גם בענייני העולם

הנה יש אנשים שטועים וחושבים שגדולי הדור אינם בקיאים ואינם מבינים במילי דעלמא, וכאילו שהם מנוהלים על ידי עסקנים שמשפיעים עליהם, וסבורים כי גדולי הדור עצמם רק עוסקים בתורה בארבע אמות של הלכה, ואינם מצויים בענייני העולם, ואינם מכירים את העולם.

ובאמת דבר זה אינו חדש בזמננו, ובכל הדורות היו אלו המשכילים שטענו כנגד גדולי הדור שאינם מבינים ואינם בקיאים להכריע במילי דעלמא.

ידוע על מרן הגאון רבי יצחק אלחנן זצ"ל שהיה גדול הדור בהלכה וגם בהנהגה, וכל צרכי הציבור היו מוטלים עליו, שהיו הרבה גזירות מהמלכות, ברוחניות וגם בגשמיות, והיה צריך לשלוח שתדלנים לפעול אצל המלכות שיבטלו את הגזירות, וגם לחם כנגד המשכילים שפרצו פרצות בחומת הדת, ורצו להחרים את היהדות ולקלקל את החינוך.

והמשכילים היו כותבים ומשמיצים את הרבנים, ופרסמו על רבי יצחק אלחנן שאינו

קבלת היסודין היא המדרגה הגבוהה שבכ"ד מדרגות לימוד התורה

כבר הבאנו מה שביאר המדרש שמואל שקנייני התורה נחלקים לשתי קבוצות, כ"ד הראשונים מתחילים באות ב"ה, בתלמוד בשמיטת האון וכו' עד בקבלת הייסורים, וכ"ד האחרונים מתחילים בה"א, המכיר את מקומו השמח בחלקו וכו', וביאר שם כי הדברים הראשונים שייכים ללימוד עצמו, והדברים האחרונים הם עניינים כלליים של מהות נפש האדם, וקבלת הייסורים זה הדבר האחרון מכ"ד דברים הראשונים, והוא המדרגה הגבוהה שבהם, ללמוד תורה עם קבלת הייסורים.

אין תורה נקנית אלא ע"י ייסורים

אמרו חז"ל (ברכות ה"א) שאין התורה נקנית אלא על ידי ייסורים, ולמדו דבר זה מהפסוק "אשרי הבר אשר ייסורנו -ה ומתורתך תלמדנו", היינו שרק לאחר "תיסורנו -ה" אז זוכים למתורתך תלמדנו, וכן במ"ח דברים שהתורה נקנית בהם אמרו שהתורה נקנית "בקבלת הייסודין" - שמקבל את הייסורים באהבה ואינו מתחשב בהם, ורק באופן זה התורה נקנית באדם.

קבלת הייסורים פירושו, שאדם מאמץ שהייסורים היו לטובתו, בין ייסורים שעברו כבר, וגם ייסורים שיש לו עכשיו, הכל לטובתו. ומדרגה זו מקדשת את האדם ונותנת לו הצלחה בתורה.

מ שאין לו ייסורים לא שייך שישגי הצלחה שלמה בתורה, אפילו אם יש לו כיסרות והתמדה ויש לו סייטת גדולה, מכל מקום אם זה בשלמות כפי שהיה יכול להיות אם היו לו ייסורים, ורק על ידי ייסורים זוכים לשלמות ההצלחה בתורה.

ומצינו שאמרו חז"ל (אבות וד, כ) כי היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחי צעיר תהיה ובתורה אהה עמל - ואם אהה עושה כל אשרי בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, והיינו למרות שיש לאדם כל כך הרבה מיני צער קשיים, אף על פי כן, אם הוא עמל בתורה, אינו מרגיש כלל את הקשיים, ולהיפך הוא מרגיש "אשריך בעולם הזה", והוא האדם המאושר ביותר בעולם הזה, על ידי עמל התורה.

גדולי ישראל שנודעו בתורתם בזכות הייסורים

ידוע כי השי"ח בתקופת גזירות ת"ח ות"ט שהיה שם סכנת נפשות ואימת מוות, דווקא באותם הזמנים חזר את חיבורו הגדול על השולחן ערוך, כאשר התחבא במחבואות בפחד מוות.

*

...ורואים שרבי עקיבא איגר זכה בכלל העולם הננים מתורתו, עד כדי כך שמשחיבים אותו יותר מכל העובדים, ורבי חיים מוואלוויץ אמר עליו שדרך לימודו כאחד מן הראשונים (עיין חוט המשולש סימן ג'), ורבי עקיבא איגר בעצמו תלה את זכותו בכך שלימד תלמידים בייסורים.

[ממק"א: ידוע שרבי עקיבא איגר כתב בצוואתו: "בהספד לא להזכיר שום שבו וזלת זה

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת כהר-בחוקותי תשפ"ז

הוראת שעה

אימתי 'טוב אחרית דבר' - כשהיה טוב 'מראשית'

[מתוך הגאון במסע לארה"ב - פלאטבוש, ברוקלין]

בתקופה האחרונה שמענו הרבה סיפורים על הארגון החשוב 'שובו', סיפורים רבים וגוראים על ילדים ומשפחות ששבו לחי' תורה ומצוות.

ונתקשית, מהיכן מגיעה הצלחה גדולה כזו? ונראה לי לבאר, על פי מה שכתבו התוספות במסכת חגיגה (טו. ד"ה שובו) בשם הירושלמי (שם פ"ב ה"א), שם מתואר שאלישע בן אבויה [שירד מהדרך] שאל את רבי מאיר [שהיה תלמידו בכיום עברו], מה ביאור הפסוק 'טוב אחרית דבר מראשית', והשיב לו על פי דרכו. ואמר לו אלישע בן אבויה שרבי עקיבא פירש באופן אחר, שאימתי ה'אחרית' טובה, כאשר גם ה'ראשית' היתה טובה. וסיפר לו אלישע בן אבויה שבידידיה היו עובדא, שבסעודת ברית המילה שלו נאספו כל האנשים החשובים שבירושלים, ואף רבי אליעזר ורבי יהושע היו עמם, ובעוד שהכל רוקדים ושרים היו ר"א ור"י עוסקים בתורה, ויורה אש מן השמים והקיפתם, ופחד אבויה אביו של אלישע, ואמר להם 'מה באתם לשרוף את ביתי?' והסבירו לו, שאינה אש גשמיית, אלא רוחנית, שמאחר והיו הדברים שמוחים כנתינתם מסיני ירדה האש כמו בהר סיני. וכשמע הדברים אמר להם, שאם כל כך גדול כח התורה הרי הוא מופרש את בנו זה לתורה. ומאחר ולא היתה כוונתו לשם שמים לא נתקיימה התורה אצלו.

שמעתי אמתול כיצד היה ה'ראשית' של 'שובו', בועידה שהתקיימה על ידי 'אגודת ישראל' נעמד הרב פאם זצ"ל ואמר, אמנם אנחנו ב"ה מקיימים מצוות, שומרים כשרות, מניחים תפילין, לומדים תורה, אבל - וכאן הוא פרץ בבכי - מה יהיה עם השכנים שלנו, שאינם מניחים תפילין, אינם שומרים כשרות, אינם לומדים תורה, מה יהיה איתם??? ובגלל התחושה הזו של הרב פאם קם הארגון 'שובו'. וע"ז נאמר 'טוב אחרית דבר מראשית', אחרי 'ראשית' כזו ניתן להבין מהיכן זכו להגיע לבוא 'אחרית דבר', כפי שאנו רואים בעינינו.

עתה, לדאבוני, 'שובו' עומד בפני בעיה כלכלית גדולה עד מאד, וזו שאלה של החלת כל הארגון ממש, ואני הסיבה שבאנו לכאן היום לנסות להציל את 'שובו'.

אנו מבקשים שכל אחד ינסה לתת יותר ממה שהוא יכול, כדי להציל את הדבר הכל כך חשוב הזה, ואני בטוח שכל אחד שיתאמץ לתרום במסירות נפש יזכה להצלחה בכל דבר, בבריאות, פרנסה, שלום בית, נחת מהילדים, והצלחה בכל תחומי החיים, ובוודאי בי"א דבר זה לריבוי כבוד שמים, ולקירוב הגאולה השלימה, במהרה בימינו, אמן.

הכרת חשיבות התורה - השורש והיסוד להצלחה בלימודה!

שכן הוא היה אומרה בכזו התלהבות ושמתה, שזה היה מכניס בלב השומעים את הבנת חשיבות התורה, וזה נבע מכך שחשיבות התורה היתה אצלו בדרגה גבוהה ביותר.

והנה מצינו שכאשר משה רבינו הוכיח את ישראל לפני מותו, הזכיר שהקב"ה ציווהו לתעמיד עליהם דיינים שילמדו את התורה, ואמר להם שכל שבט יבחר מתוכו את האנשים הראויים להיות דיינים, וכשעם ישראל עשו כדבריו, הוכיחם משה רבינו על כך, וטען שאע"פ שעשו כציוויו מכל מקום לא היתה כוונתם לטובה בזה, אלא כדי שיוכלו לשחדם.

וכיצד ידע משה רבינו שהם לא התכוונו לטובה? אומרים חז"ל (ספרי דברים יד) 'ותענו אותי ותאמרו טוב הדבר אשר דברת לעשות, היה לכם לומר, רבינו משה, ממי נאה ללמוד תורה, ממך, או מתלמידך או מתלמיד תלמידך, לא ממך שנצטערת עליה, כענין שנאמר ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה?' כלומר, משה רבינו בא בתביעה על כלל ישראל, מדוע לא אמרתם שאתם רוצים ללמוד דווקא ממני את התורה, מאחר ונצטערת עליה, אלא ודאי שלא היתה כוונתכם לטובה.

כתוב כאן יסוד גדול, שהסיבה שהיו ישראל צריכים לרצות ללמוד את התורה מפיו של משה רבינו בדווקא, מפני שהוא הצטער עליה! לא מפני שלמדו מפי הגבורה, ולא בגלל שאר המעלות שהיו בו, גם לא כתוב שמשה רבינו ידע יותר טוב מהם, אלא הסיבה היא רק בגלל שהוא הצטער עליה! וצריך להבין מה החשיבות שיש במעלה הזו של 'נצטערת עליה' יותר משאר מעלות.

ונראה לבאר בזה, שהצער שאדם מצטער על התורה גורם שתהיה לו חשיבות לתורה, שכן מי שמצטער על דבר נעשה אותו הדבר חשוב בעיניו יותר מבעיני אדם אחר שלא הצטער עליו. וממילא הצער שהיה למשה רבינו על התורה גרם לו להכיר בחשיבות התורה יותר מכל אדם אחר, ולפיכך ראו היה ללמוד דווקא ממנו, שכן כשהתלמיד לומד תורה מרוב שהתורה חשובה בעיניו, הרי שהדבר משפיע חשיבות התורה גם על התלמיד, וכן משה רבינו, בשעה שלמד את התורה לישראל היה משפיע עליהם את העניין של חשיבות התורה.

ולכן, צריך שכל אחד יידע את היסודות! מדוע באנו לעולם, ומה התכלית שלנו בו, מה גדולה חשיבות התורה, כמה חשובה הבנת התורה ב'לימודות' ובענין! כל אחד צריך ללמוד 'יסודות אלו בספרי רבותינו, רבינו יונה, הרמח"ל, ונפש החיים, ומי שלא יודע זאת חסר לו את היסודות! ומי שחסר לו את היסודות לא יצליח לעמוד בתורה כראוי!

ובפרט עתה שאנו מתכוונים לקבלת התורה, בודאי שזה הזמן להתחזק ולהתעלות עוד ועוד בהכרת חשיבותה, והקב"ה יזכנו שעי"ז נזכה לקבלת התורה כראוי, ולגדול תלמידי חכמים. אמן.

נאמר בפרשה (ויקרא כו. א) 'אם בחוקותי תלכו, ופירש רש"י: יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר 'ואת מצוותי תשמרו' הרי קיום המצוות אומר, הא מה אני מקיים 'אם בחוקותי תלכו', שתהיו עומלים בתורה.

מבואר, שכדי לגדול בתורה חייבים לעמוד. כידוע, קנין התורה דורש מאמץ גדול מאוד, ובפרט התורה שבע"פ, צריך עמל גדול ללמוד אותה לעומקה ולרוחבה עם כל כלליה ופרטיה, וכדי שאדם יעשה את המאמץ הגדול שנדרש ממונו כדי לקנות את התורה, צריכה להיות לו שאיפה גדולה לכך, רק מי שיש לו שאיפה לדעת ולקנות את התורה יהיו לו את כוחות הנפש להשקיע את המאמצים הנדרשים לצורך כך.

אדם שאין לו שאיפות אינו רואה צורך להתאמץ! ונמצא ש'שאיפות' הן הבסיס לכל הצלחה בתורה. וכיצד מגיעים לידי שאיפות? כשאדם מכיר בחשיבות התורה ממילא יש לו רצון עז להיחבב בה.

נמצא שיסוד הכל הוא הכרת חשיבות התורה, שהוא המבואר את האדם לידי שאיפות גבוהות, ושאיפות אלו מדרבנות אותו לעמוד בכל כוחו בתורה, וממילא הוא מצליח.

כלל זה נכון לא רק כלפי קניין התורה באופן כללי, אלא גם בשעת הלימוד עצמו. שכן לפעמים אדם אומר איזה מהלך או דבר חידוש בסוגיא, ולפתע נתקל באיזו סתירה במהלך שלו, וזו נקודת מבחן! שהרי בדרך כלל אפשר למצוא איזו דרך בדוחק ליישב את הדברים, אבל בתוך תוכו הוא יודע שזו לא הדרך הישרה והאמיתית! אזי מי שהתורה חשובה בעיניו ידחה את כל הדרכים הדחוקים, שכן בשבילו אם זה לא אמת - זה כלום! הוא רוצה לדעת תורת אמת, הוא שואף לגדול בתורה, ומבין שהדרך היחידה לכך היא רע"י לימוד האמת שבתורה, ואדם כזה אינו מסתפק ביישובים דחוקים.

כמו כן, פעמים מתעוררת לבחור איזו שאלה בסוגיא, שאינו מבין הפשט כראוי, אבל הוא מתבייש להודות בזה ולשאל, וכדי להתגבר על בושה זו צריך שיכיר בחשיבות התורה ורום ערכה, ואז החשיבות שהוא מעריך את התורה תעזור לו להתגבר על הבושה להודות שאינו יודע.

לא רק קניין התורה תלוי בהבנת חשיבות התורה, אלא גם מתיקות התורה תלויה בזה, שכן ישנן סוגיות קשות שצריך לעמוד הרבה לפני שמגיעים למשהו, אם בכלל, וכשיודע שעוסק בדבר בעל חשיבות גדולה יש לו הנאה מעצם העמל בדבר חשוב כזה, וכשיש הנאה יש גם מתיקות. ונמצא, שמי שאין התורה חשובה בעיניו אינו יכול ליכות למתיקות התורה.

מי שראה את מ"ר מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל, יכול היה לראות את מתיקות התורה שהיתה לו. הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל סיפר, שכשהיה נפגש עם רבי אהרן היה מסובב את השיחה כך שרבי אהרן יגיד את המילה 'תורה',

בגדר קיום מצות ביעור פירות שמיטה

יסוד דין ביעור – שיהיה אפשרות אכילה בפועל לכולם

ונראה לבאר ביסוד הדין ביעור שהנה במשנה במסכת שביעית (פ"ט מ"ח) מובאת שיטת ר' יוסי [לפי גירסת הריב"ם] הרא"ש והר"ש, שאם הפקיר את הפירות בזמן הביעור ראשי לאוכלם לאחר מכן. וביאור המפרשים [הנ"ל], שאופן הביעור הוא על ידי שמוציא את הפירות מרשותו, ועומד בשוק ואומר בפני שלשה 'אחינו כל בית ישראל, כל מי שצריך ליטול יבוא ויטול, ומאותה שעה רשאים הכל לאכול מפירות אלו, בין עניים בין עשירים, ואף הוא עצמו יכול לחזור ולזכות בפירות לאחר שהפקירם, ויכניסם לביתו ויאכלם.

ומבואר מדבריהם [וכן מדברי הירושלמי שהביא הר"ש, ודלא כביאור הגר"א בירושלמי פ"ט ה"ח], שכדי לקיים מצוות 'ביעור' בפירות שביעית צריך לעשות שני דברים: א. להוציאם מביתו. ב. להפקירם בפני שלשה אנשים בשוק, ולהכריז שכל הרוצה ליטול יבוא ויטול. ולכאורה צריך ביאור, מדוע צריך להוציא הפירות מביתו, הרי יכול הוא להשאירם שם, ולהודיע בפני שלשה בשוק שכל הרוצה רשאי לבוא וליטלם מביתו. עוד יש לדקדק, מדוע צריך להכריז ולומר 'אחינו כל בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבוא ויטול, ולא די לומר בפשיטות 'פירות אלו הפקירם'.

ונראה שמבואר כאן חידוש, שמלבד דין 'הפקר' שצריך להחיל על הפירות יש כאן דין נוסף, שצריך לתת אפשרות לכל ישראל לזכות בפירות אלו, שזה ענין 'הביעור', שיהיו הפירות במצב כזה שהם ראייהם לכל ישראל, ולכן אם אדם נמצא בביתו ומפקיר את פירותיו ומיד חוזר וזוכה בהם, באופן כזה לא נחשב שיש אפשרות לכל אחד לזכות, ולכן צריך להניח הפירות במקום שכולם יכולים לזכות בהם, ורק לאחר מכן יכול להכניסם לביתו, מאחר וכבר היו במצב כזה שכל אחד מישראל יכול היה לזכות בהם לעולם.

לפי יסוד זה יש לבאר המחלוקת

ולפי זה יש לבאר שיטת ר' יהושע, שהרי מצב הפירות שבחבית הוא שטעם כל פרי בלוע בחבירו, וטעם פירות

"ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל" (כה, ז).

מכאן למדו חז"ל מצות ביעור פירות שביעית וכמבואר בגמ' (פסחים נב, ב) "כל זמן שחיה אוכלת מן השדה - האכל לבמה שבבית, כלה לחיה אשר בשדה - כלה לבהמתך מן הבית", והיינו, שבהגיע העת ופוסק מין ממניי הפירות מלגדלו בשדה, יש לבער מהבית את פירות אותו המין.

באופן שיש ג' מינים כבושים

והנה מבואר במשנה (שביעית ט, ה) "הכובש ג' כבשים בחבית אחת, ר' אליעזר אומר אוכלין על הראשון, ורבי יהושע אומר אוכלין על האחרון, רבן גמליאל אומר כל שכלה מינו בשדה יבער מינו מן הבית". והיינו, שמדובר באופן שכבש חבית אחת ג' מיני פירות שזמן ביעורם שונה, וכתוצאה מהכבישה נבלע טעם הפרי שזמן ביעורו מוקדם בשאר מיני הפירות, ובוזו נחלקו התנאים כיצד לקבוע את זמן הביעור של פירות חבית זו.

ר"א סובר שיש לקבוע את זמן הביעור של החבית ע"פ המין המוקדם היות ומשהגיע זמנו נאסר וחלה בו חובת ביעור, וטעמו של האיסור בלוע בכל הפירות שבחבית, ור' יהושע סובר שאע"פ כן יש לקבוע את זמן הביעור המאוחר, ור' גמליאל סובר שיש לקבוע את זמן הביעור לכל מין ומין לפי מינו.

תמיהה בשיטת ר' יהושע

ובטעמו של ר' יהושע מבואר בירושלמי - מאי טעמא דר' יהושע, האחרון נותן טעם בראשון, והיינו שהיות וטעם הפירות שלא הגיע זמן ביעורם בלוע בשאר הפירות לפיכך אין דין לבער אפילו את פירות שכבר הגיע זמן ביעורם.

והדברים טעונים הבנה, וכי מכח טעם ההיתר שבלוע באיסור נהיר את האיסור עצמו, וכיון שגוף הפרי הגיע זמן הביעור שלו הרי הוא נאסר ומדוע מה שבלוע בו טעם של היתר מונע החיוב לבער.

ההיתר אשר לא הגיע זמן ביעורם בלוע בגוף פירות האיסור שכבר הגיע זמן ביעורם, ואף שחלה עליו חובה לבער ולהפקיר את פירות האיסור יש להניח מסבא שאין חובת הביעור בפירות האיסור מחיבתו לבער את טעם ההיתר הבלוע בהם.

ומעתה אם היה די בחלות הפקר בלבד ובהפקעת הבעלות, אזי שיש להפריד בין גוף הפירות לבין הטעם הבלוע בהם, להפקיר רק את גוף פירות האיסור ולהשאיר תחת בעלותו את טעם ההיתר שאינו חייב לבערו, אבל לפי המבואר שדין 'ביעור' אינו רק 'חלות הפקר' והפקעת בעלות אלא שיתן אפשרות אכילה לכל ישראל, הרי שגם אם יפקיר את פירות האיסור לא יצא ידי חובת ביעור, היות ובתוכם בלוע טעם ההיתר שאינו חייב להפקירו וממילא כל ישראל מנועים מלאכול את הפירות, ואין מחובתו להפקיר גם את טעם ההיתר הבלוע בפירות האיסור שכן לא הגיע זמן ביעורו של טעם ההיתר, ונמצא שחלות ההפקר אין בו כדי לאפשר אכילה בפועל לכל ישראל, וכיון שאין לו אפשרות לבער אינו מחיוב לבער.

ולכן הביעור של פירות חבית זו הוא דווקא הזמן האחרון שרק אז מתאפשר לבערם ולהוציא חוץ לבית ולהאכילם לכל ישראל.

ודעת רבן גמליאל שסובר שחייב לבער רק את הפירות שבאו זמנם, מבואר שסובר שמכח חובת הביעור של פירות האיסור מחיבתו לבער את טעם ההיתר הבלוע אע"פ שאינו מחויב בביעור, כדי לקיים חובת ביעור שיוכלו כל ישראל לאוכלם.

אמנם בדעת ר' אליעזר שסובר שמיד שהגיע זמן של הראשון מחיוב לבער כל המינים, אפשר לומר שבעיקר הדין סובר בדעת ר' יהושע שאין מחיוב לבער פרי שבלוע בו טעם היתר, והטעם שסובר שיש לבער הכל, הוא כפי ביאור רש"י (פסחים נב, ב) שכיון שנכבש יחד נחשבים למין אחד והכל נעשה כגוף אחד, וממילא נחשב שהגיע זמן הביעור לכולם, ולפי"ז לא שמענו מדבריו שחובת הביעור מחיבתו לבער את מה שלא מחיוב בביעור, אלא שלדעתו באמת חלה בכל הפירות חובת ביעור.

משנת הישיבה

מתוך סדרת ועדי הדרכה לבני ישיבה

עבודת המידות (ג')

וביאר הגר"א, שרבי זכריה בן אבקולס סבר ברוב ענוותנותו שאינו הגדול שבסנהדרין, אלא הקטן שבכולם, ועל כן כשבאה לפניו השאלה אם להרוג את בר קמצא, השיב ראשון לכולם שלא יהרגוהו, שמא יאמרו 'מטיל מום בקדשים יהרג', אך מכיון שהאמת היתה שרבי זכריה היה הגדול שבכולם, לא יכלו שאר החכמים לחלוק עליו, והוצרכו להסכים לדבריו, וכך התגלגל חורבן הבית. מבואר לכאורה מדבריו, שהעניו אינו יודע את דרגתו האמיתית.

וכענין זה מצינו בדברי הגר"ח מוואליזין, על דברי המשנה באבות (פ"ו מ"א) 'רבי מאיר אומר, כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו', ומלבושתו ענוה ויראה, וכתב בירוח חיים' שם 'רצה לומר, כי הענוה לא יחזיק למצוה, רק בטבע מוטבע, וירגיש שהוא באמת שפל ונבזה', ומשמע מדבריו שהעניו חושב את עצמו לפחות ממה שהוא.

נמצא שיש דעות שונות בגדר מידת הענוה, אם העניו צריך לחשוב על עצמו שהוא פחות ממה שהוא או לא, אך הכל מודים שעליו להרגיש שברוך לב, ולהבין שכל מעלותיו הם מתנה מהקב"ה, ואין לו שום סיבה להתנאות ולבקש כבוד בעבור מעלותיו.

הזכרנו לעיל [הובא בשבוע שעבר], שיטות ראשונים בגדרי הענוה. ויש עוד להוסיף בזה, על פי המעשה המובא במסכת גיטין (נו, ב) על קמצא ובר קמצא, ומתואר שם שבר קמצא הביא קרבן מהקיסר, ועשה בו מום במקום שאצל הגויים אינו נחשב כמום, אבל לפי דיני התורה הוא נחשב מום. וסברו חכמים להקריבו משום שלום מלכות, שהרי יש בזה 'פיקוח נפש'. אמר להם רבי זכריה בן אבקולס 'יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מובה'. סברו חכמים להרוג את בר קמצא, כדי שלא ילשין עליהם בפני המלך. אמר להם רבי זכריה בן אבקולס 'יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג'. ומסיימת הגמרא, 'יאמר רבי יוחנן, ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו, ושרפה את היכלנו, והגליטנו מארצנו. ופירש רש"י שם, 'ענוותנותו, סבלנותו, שסבל את זה ולא הרגו'.

אמנם בשם הגר"א (חומש הגר"א שמות כג ב) כתוב ביאור אחר, על פי דברי הגמ' בסנהדרין (לו, ב) 'דיני נפשות מתחילין מן הצד. מנא הני מילי, אמר רבי אבהו בר פפא, אמר קרא לא תענה על רב, לא תענה על רב'. ופירש רש"י שם, שיש איסור לחלוק על 'מופלא שבסנהדרין', ולפיכך צריך להתחיל מן הקטן שבכולם, כדי שכל הסנהדרין יוכלו לומר את דעתם, שאילו יאמר הגדול את דעתו תחילה, לא יהיו האחרים רשאים לחלוק עליו.

השבת דרכי

נקודות אור על פי משנת הגאון רבי משה שפירא זצ"ל

פרשת בהר בחוקות

בספירת העומר אנו יוצרים שבועות מעצמנו וכך אנו מקבלים תורה [א']

עשה ה' את השמים ואת הארץ" וחז"ל מדייקים כי לא נאמר "בששת ימים" כפי שלכאורה הייתה ראויה להיות הלשון, אלא "ששת ימים", העניין בזה כי כביכול זאת הבריאה עצמה, "ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ", הבריאה היא ששה ימים, ימי המעשה, ויום השבת שהוא התכלית של כל ימי המעשה, בכל ימי המעשה עובדים ועושים ופועלים כדי להגיע לתכלית, והיום השביעי הוא היום של התכלית "שבת וינפש", כפי שאנו אומרים בתפילה "תכלית מעשה שמים וארץ", זוהי המערכת שברא בורא העולם, ימי המעשה, ותכליתם בשבת.

השבת נקראת חמדת ימים, כל הימים חומדים להגיע אל תכליתם, ככל דבר החומד ושואף להגיע לתכליתו, והשבת היא התכלית, תכליתם של כל הימים, והיא חמדת הימים, כך שכביכול בורא העולם ברא שבעה ימים, ששת ימי מעשה ויום אחד שהוא התכלית, זהו כל ההיקף של הבריאה כולה, דהיינו זה הקיום.

אם כן, כמובן שחייב להיות שה"א קיום" עומד באופן המכוון כנגד הקיום, הקיום הוא בשבעה והאי קיום הוא באותם שבעה השוללים את הקיום, כל מי ששלל מעצמו את הקיום אינו חי אחר שלא התאים את עצמו לקיום הנכון, והוא צריך לעבור את ההרגשה והכאב של האי קיום, ובסופו של דבר זה מה שיחזיר אותו לקיום הנכון, וכמובן שעדיף להגיע לקיום הנכון בדרך הישרה.

עתה יבואר הגילוי שמחדש לנו הגר"א במהותם של שבעת השבתות האלו, "שבע שבתות תמימות תהינה", ונבאר עוד כי הנה סדר הדברים הוא כך, בורא העולם ברא שבעה ימים, וימים אלו שייכים זה לזה, והיינו שכל יום מתייחס לכל יתר הימים ויש לו חלק מכל הימים כולם, כך שבכל יום יש את הקיום של אותו יום אבל הקיום הזה כולל בתוכו מהבחינה של אותו יום את כל הימים, ונמצא שבעצם השבעה האלו הם שבעה כפול שבעה וזה כל הקיום, והתכלית הסופית היא להגיע ליובל, ליום החמישים, לאותו זמן הכולל בתוכו את כל ההיקף של כל הזמן כולו, והוא הנקרא "כל" העולה למספר חמישים.

הגר"א מגלה לנו, שהספירה הזו, זו ספירה שיש בכוחה לחלץ את האדם ולהחזירו לקיום הנכון, הקיום הנכון אלה הם השבועות שכביכול בורא העולם התכוין אליהם, ועתה נתבונן בדברים להבין מעט בעומק הכונה בהם.

מוכה ברמב"ם שעיקר המצוה בספירת השבועות

לשון הרמב"ם במנין המצות בהקדמה להלכות תמידין ומוספין "לספור כל איש ואיש שבעה שבועות מיום הקרבת העומר", למדנו כי עיקר המצוה היא ספירת שבועות, ויותר מפורש שם בפ"ז הכ"ב וז"ל "מצות עשה לספור שבע שבתות תמימות מיום הבאת העומר שנאמר וספרתם לכם ממחרת השבת שבע שבתות, ומצוה למנות הימים עם השבועות שנאמר תספרו חמשים יום", למדנו מדבריו כי עיקר המצוה עשה היא למנות את השבועות והמצוה בספירת הימים היא לספרם עם השבועות אולם אינה העיקר, ומדויק מלשון "עם" שהעיקר כאן בספירת השבועות, וכן מביא הרמב"ם שתי פסוקים נפרדים לשבועות ולימים, וכאילו נחלקת המצוה לשתי ספירות והעיקר שבהם כאמור זו ספירת השבועות.

בדברי הגר"א שספירת שבעה שבועות מוציאה משבעה מדורי גיהנם

הגר"א בפירושו על ספר משלי בסוף פרק ו' מגלה לנו כי הספירה של שבע השבועות היא כדי לחלץ את האדם משבעה מדורי גיהנם. ישנם שבעה מדורי גיהנם וכדי לצאת מהם צריך לספור שבעה שבועות. הדברים נשגבים מעמנו וצריך לבאר מעט בעניין.

המהר"ל מבאר בהרבה מאד מקומות מהו עניינו של הגיהנם, ומלמדנו שעניינו של הגיהנם הוא ההעדר, האי היות, ההיפך מהקיום, זה הגיהנם, ביאור הדבר, אדם שחי את קיומו בחיים של שקר, הרי שכמובן שכשהוא מגיע לעולם האמת אין לו קיום, כי מציאותו היא בעניין שאינו נמצא כלל בעולם האמת, וממילא אדם זה אינו קיים, הוא איננו, אבל בעצם הוא הרי נמצא, ואם כן עניינו של הגיהנם זה להמצא עם הרגשה של לא להיות, והוא הפנים שכנגד המציאות והקיום.

זהו הדמיון לאש, כי היא הדבר הדומה לזה ביותר, אש לוקחת דבר קיים והופכת אותו לאש, ונמצא שעצם קיומו הופך להיות סיבה לאי קיומו, כשלוקחים עץ ומבעירים אותו באש אז העץ עם כל טבעו הופך להיות סיבה לכילוי, האש שולטת בו משום טבעו והופכת אותו לאין, לדבר לא קיים.

והנה כל מציאות הקיום היא הבריאה שברא בורא העולם בשבעה ימים, ויתר על כן, לשון הפסוק היא "כי ששת ימים

עניין האמת שבשבועה ושייכותו למספר שבע

ידוע עניינה של השבועה והוא לאמת את הדברים, ולכן כאשר אדם רוצה לאמת דבר ולהכריז שטענתו אמת, וכגון באופן שהוא מוכחש על ידי עד אחד, כי אף שאין מכריעים דין אלא על פי שני עדים אולם עד אחד יוצר אצלנו פקפוק והוא מחייב שבועה, וכך הוא הדין שמי שהעד מכחישו נשבע לאמת דבריו ואז הוא נאמן, השבועה מאמתת את הדברים.

והנה שורש עניין השבועה הוא במספר שבע, כך אנו מוצאים בפרשת השבועה של אברהם עם אבימלך (בראשית כ"א כ"ט) "מה הנה שבע כבשות האלה אשר הצבת לבדנה" ובסופו של דבר מאותם שבע הכבשות ומהשבועה יוצא שם העיר "באר שבע", וכלשון הפסוק "על כן קרא למקום ההוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם", שני הדברים היו שם, השבועה והמספר שבע, וצריך להבין במה נתייחד המספר שבע להיות אותו עניין שהוא המאמת.

וכך אנו מוצאים שאפילו בורא עולם כביכול, כאשר הוא רוצה לומר לנו דבר הנראה כרחוק מהתפיסה, או כשהוא בא לקבוע דבר שיהיה קבוע וקיים ולא יוכל שום חטא לבטלו, אז כביכול בורא עולם עצמו אומר "בי נשבעתי נאם ה'" או כפי הלשון השגורה בתורה שבכתב "חי אני נאם ה'", כביכול בורא עולם עצמו אומר זאת כדי לאמת, בי נשבעתי.

ביאור הדבר, כל אימות מחייב שיהא בו חיבור לדבר שהוא אמת לאמיתה והוא מאומת מעצמו, והנה בורא העולם נקרא, כפי שאנו אומרים בברכת הלבנה "פועל אמת שפעולתו אמת", ואין כאן כפל מילים לומר שהוא פועל אמת מחמת שפעל אמת אלא הכונה בזה שהפועל עצמו הוא אמת והפעולה היא אמת, [ועל דרך שאמרו בני קרח "משה אמת ותורתו אמת"], מאמת יוצאת אמת, אולם מאמת לא יוצא שקר ומשקר לא יוצאת אמת.

זוהי לשון הכתוב בירמיהו (י' י') "וה' אלקים אמת", וכפי שכותב הרמב"ם בתחילת ה"ד החזקה" "הוא שהנביא אומר וה' אלקים אמת הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמתתו", והכונה בזה כי אמת זו מציאות מאומתת, מציאות מחויבת שלא יתכן להעלות על הדעת שהיא לא נמצאת, וכפי שמאריך שם הרמב"ם, כל מציאות שהיא אפשרית ויכולה להיות או שלא להיות אינה מציאות אמת, המציאות הזו של הבורא זאת מציאות שהיא חייבת להיות, "וה' אלקים אמת", זוהי המציאות של "פועל אמת", וישנה עוד מציאות אמת של "פעולתו אמת", ונבאר בזה.

מצינו בגמרא בשבת (ק"ד ע"א) כי המילה אמת מורכבת מהאות הראשונה בסדר האותיות א', מהאות האמצעית מ', ומהאות האחרונה ת', א מ ת, ביאור הדבר כי זוהי האמת, דבר שמכוון ומתאים לגמרי בקו ישר מהמקור ועד התכלית, כשכל חלק בהכרח יוצא ומתחייב מהחלק הקודם, וכך יש את המקור עצמו, שהוא הא', את הדבר שיוצא מהמקור שמציאותו מתאימה למקור שממנו הוא יצא, זו המציאות עצמה, והיא המ', והדבר מכוון להגיע לתכליתו שאליה חייבת המציאות להגיע, וזוהי הת', והדברים יוצאים מהמקור והולכים אל התכלית שהם

צריכים ללכת ובסופו של דבר מגיעים אליה, יוצאים מא', חיים וקיימים במ', וצריכים להגיע עד הסוף, עד ת'.

וכך אנו מוצאים כי כשחסר מהאמת, הרי שאם יש דבר שאינו מחובר למקורו וחסר לו את הא' אז הוא "מת", דבר שמגיע לתכלית ואינו מחובר למקור נקרא דבר שאינו חי, כי את החיים ממשיכים מהמקור, וכמובן שאם הדבר אינו מחובר למקור הרי שגם התכלית מזויפת, זה נקרא דבר מת שאינו קיים, זוהי סתירה לקיום, ומאידך, אם יש דבר שלא הגיע לתכליתו הוא נותר בספק וכך נשאר "אם", הוא קיים רק אם, והיינו שהוא קיים אם הוא יגיע לתכלית אבל אם הוא לא יגיע הוא לא קיים וכל קיומו הוא מותנה.

מציאות אמת שייכת רק ב"פועל אמת" וב"פעולתו אמת"

עתה נבין, כי אין בעולם אלא שני דברים שהם אמת, הפועל הוא אמת כדכתיב וה' אלקים אמת, ופעולתו, היינו הבריאה שברא בורא העולם, שהיא אמת, ומכוננת ביושר מהמקור עד התכלית, וכפי שאנו יודעים שהשבת היא "סוף מעשה במחשבה תחילה", המחשבה תחילה הוציאה מתוכה מציאות ששואפת להגיע לאותה תכלית שהייתה בתחילת המחשבה, וכך הדברים נמשכים ממחשבה תחילה עד סוף מעשה והמציאות הולכת ישר, יוצאת מלכתחילה כדי להגיע לאותה תכלית ביושר והולכת ביושר ומגיעה לאותה תכלית.

אלו שתי האפשרויות שבהם ניתן להישבע, אדם יכול להישבע בשמו של בורא העולם כפי שמצאנו בכתובים שהבורא נשבע כביכול ואומר "חי אני נאם ה'", זוהי שבועה באמת של פועל אמת, ואדם יכול להישבע בלשון שבועה וכפי שמצאנו לשון שבועה אף אצל בורא העולם, "בי נשבעתי", והכונה היא בשבע, זוהי האמת של פעולתו אמת, זה השבע, אותו שבע שהוא הבריאה שאותה ברא העולם, ששה ימים ושבת, ועל הבריאה הזו נאמר פעולתו אמת.

זהו המושג שבועה, נתקשינו במה נשתנה מספר שבע להתייחד לשבועה, אולם ביאור הדבר כי "שבע" זאת האמת של פעולתו אמת, השבע זאת הפעולה שכביכול בורא העולם פעל, שבועה יכולה להיות באחד משני אופנים, כשאדם אומר שם שמים, וכמו שבורא העולם נשבע כביכול ואומר חי אני נאם ה', והיינו שהוא נשבע אולם אינו מזכיר לשון שבועה אלא מזכיר את האמת של קיומו ותולה את הדבר באמת של פועל אמת, וכשבורא העולם אומר בי נשבעתי נאם ה', הרי שהוא תולה זאת באמת של פעולתו אמת, ואומר לנו, כשם שזאת אמת כך מה שאני אומר לכם זאת אמת.

וכך מתכוין כל אדם כשהוא נשבע לתלות ולהעמיד את דבריו בדוגמת האמת המוחלטת הקיימת, וזהו השבע, הוא הדבר המאומת בבריאה, זוהי כל המציאות שאותה פעל ועשה בורא העולם בשבעה ימים.

בעז"ה בשבוע הבא נמשיך בעניין זה.

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על פרק קטן היד

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמר ב"ש"ק

מתיישב ליבו בתלמודו

ישוב הלב:

אברהם אבינו זכה שהכליות הראו לו את הגוף כולו בתבניתו האמיתית, ואחרי שהגוף היה מובן לו - כל התורה כולה היתה פרושה לפניו. היד היתה יד עמוקה, שהראתה מאחוריה את כל ה'יד' שיש בתורה, הרגל היתה רגל רחבה, שטמנה בתוכה את כל ה'רגל' שיש בתורה, וכך הגיע אברהם למדרגה כזו שלא היה לו צורך ללמוד את התורה מבחוץ. התורה הייתה הוא, והוא היה התורה. הוא הסתכל רק על עצמו - ובתוך ה'עצמי' הפנימי נמצאה לו כל התורה.

מאברהם אבינו למדנו, שהתורה אינה ישות נפרדת מהאדם. היא היא הוא, והיא כל כך הוא - עד שאפילו הגוף עצמו, בדמותו ובתבניתו, כולל בתוכו את כל מרחבי התורה. אין לך דבר שמחובר לאדם עד כדי כך כמו התורה. כל שריר, כל תזוזה וכל תנועה - הן הן גופי תורה, וכל פיסת יד או רגל הם חפצא אחת שלמה של החכמה האלוהית שבלועה בתוך האדם. האדם לא צריך לבוא מבחוץ ולהתחבר אל התורה. הוא צריך להתחבר לעצמו! וכשיזכה להתחבר ל'עצמו' האמיתי - כבר ימצא את הכל בתוכו פנימה.

אם כן, כמובן, השאלה רק מתגברת עוד יותר: מדוע אנחנו לא מתחברים? והא אברהם יחיד הוה, יחיד בעולמו, ולא ראינו עוד כאלו שלומדים את התורה דרך עצמם ובשרם... אם כל התורה נמצאת בתוכנו - מפני מה אנחנו לא מתחברים אליה, לפחות כמו שמתחברים לשאר כל תענוגים בשרים?

המושג הזה נקרא בלשון הזה"ק 'אדם בליעל', על פי לשון הכתוב במשלי (ו', י"ב) "אדם בליעל איש און". אין הכוונה דוקא לאיש חוטא, אלא לאדם חסר תוכן שמתלבש על האדם האמיתי. ופירושו, שהגוף אמנם הוא גוף אחד, אבל באותו גוף עצמו יכולות להתרוצץ שתי דמויות מתחלפות, כשה'אדם' גופו משתנה ממנו שהוא לאדם אחר. היצר הרע אינו רק יצר. יש בו קומה שלמה של דמות אדם, שמתלבשת על הגוף ומכסה אותו בסטרא אחרא - עד שהאדם כביכול מתחלף ונהפך לאדם של טומאה ושל חומר.

ככל שהאדם האמיתי חבוי יותר, וטמון יותר תחת התחפושת של 'אדם בליעל' - אין פלא מדוע הוא לא מבין את עצמו. איבריו, גידיו וכל גופו מכוסים בדברים אחרים לחלוטין, ודאי לא באיברים האמיתיים של 'מבשרי' אחזה אלוך'. האם בכזו מציאות יכול הגוף לבוא וללמד את התורה?

בכדי שהגוף יהיה גוף של תורה אין עוד דרך אחרת. מוכרחים להתלבש מחדש ולמצוא את הגוף האמיתי שמכוסה מתחת. אם משליכים את הבגדים הצואים, ומקלפים עוד שכבה ועוד שכבה - מגלים פתאום את התורה בעצם הגוף והבשר, וכשזוכים לזה - אין עוד שאלה 'כיצד מתחברים אל התורה'. הרי התורה - היא האדם בעצמו, ולמה האדם מתחבר יותר מאשר הוא בעצמו? אין חיבור רגשי גדול מזה, ואין אהבה ותשוקה עזים מאלו. כל מילה, כל שורה וכל משפט הם עוד תענוג עליון שמזוהה עם האדם יותר מכל דבר אחר עלי אדמות.

י'אחיה אצלו שעשועים:

על הפסוק בפרשת כי תשא, 'והלוחות מעשה אלוקים המה' (שמות ל"ב, ט"ז), כתב רש"י: "כאדם האומר לחבירו כל עסקיו של פלוני במלאכת פלונית, כך כל שעשועיו של הקב"ה בתורה". וכבר לעיל בקנין ה'שמחה' הקשינו, מה הכוונה שעשועים, ומה הם שייכים אצל הקב"ה? אך כפי שביארנו, אין לך אדם שאין לו עבודה מסויימת שבה הוא עובד. וגם אם הוא עובד כל היום כולו - אין זה מחייב שהוא נהנה מהעבודה המוטלת עליו. מה מראה את ההנאה האמיתית שיש לו? דוקא שעת

אין ספק שלפי הפשט הפשוט, 'מתיישב לבו בתלמודו' הכוונה היא לישוב הדעת. מי שנמנהר ללמוד בחיפזון, ולא עוצר לרגע להבין את הדברים עד כלותו אותם, המילים לא מצליחות להכנס במוחו ויוצאות כלעומת שבאו. "כי הלימוד אינו נקבע באדם כי אם בישוב ובנחת" (כלשון הגר"א באגרתו), ואין דרך לרדת לעומקה של סוגיא בלי להתיישב ולעיין בכל מילה ומילה. קודם כל צריכים לעצור, להתבונן, לא להמשיך עד שהדברים מתיישבים, ורק על ידי אותה מנוחת הנפש של 'שמעתתא בעיא צילותא' - זוכים שהענינים יקלטו על לוח הלב.

אכן, אף שאין המשנה יוצאת מידי פשוטה, עדיין יש לדקדק בלשון: מהו 'מתיישב לבו בתלמודו'. מה ענינו של הלב לכאן? לכאורה מדובר על ישוב הדעת, הראש או השכל, ומה בין ה'ישוב' לבין ה'לב'.

אלא ודאי, כאשר אומר לנו התנא 'לב', הכוונה באה לכלול את רגשותיו של האדם. ה'לב' הוא מקום המאויים, התחושות והתשוקות, ובמילים 'מתיישב לבו' רומזים לנו גם על החיבור הרגשי בין האדם ובין התורה. יתכן שהאדם ילמד את הסוגיא כדבעי, ואפילו יבין אותה עד תומה, אבל עדיין משהו חסר לו. הוא לא מרגיש שהוא התחבר כמו שצריך. יש דברים שהוא מתחבר אליהם, ויש סוגיות שלא תמיד יש בהם את אותו חיבור. השכל אמנם מתיישב, אולם הלב עוד נשאר רחוק.

ב'מתיישב לבו בתלמודו' אומר התנא שהלימוד מוכרח להיות כרוך עם אותו חיבור של לב - עם החשק ועם הרגש, ורק אז החיבור הוא חיבור אמיתי שמביא את קנין התורה. אחרת לא די בהבנה של השכל. החיבור עדיין אינו חיבור, והקנין עדיין אינו קיים.

התורה כולה חקוקה בתוך האדם:

מה הכוונה להתחבר עם הרגש? כיצד מגיעים לאותו חיבור, ומדוע רק איתו קונים את התורה?

היסוד הוא יסוד גדול, רחב ושורשי, שטמון כבר במה שאמרו חז"ל על אברהם אבינו (בראשית רבה ס"א, א', אבות דרבי נתן פרק ל"ג ועוד) ש"נעשו לו כליותיו כשני רבנים והיו נובעות ומלמדות לו חכמה, שנאמר (תהלים ט"ז, ז') אברך את ה' אשר יעצני אף לילות יסרוני כליותי". הוא לא למד את התורה מאחרים, אלא מעצמו למד תורה, דרך הכליות היוצאות שהביאו אותו לידיעת כל החכמה. כיצד באמת יכולה התורה לנבוע דרך הכליות?

וידוע מה שהאריכו בו המקובלים, שכנגד רמ"ח האיברים ושס"ה הגידים שיש באדם ניתנו לנו תרי"ג המצוות - רמ"ח עשין ושס"ה לא תעשה, כשכל איבר ואיבר מכוון כנגד מצוה אחרת. יש למשל איבר שמכוון כנגד מצוות תפילין, סוכה או שבת, יש גידים שמכוונים כנגד איסורי טריפות, וכן הלאה והלאה.

עומקו של ענין הוא, בעצם, שהתורה אינה דבר נפרד מהאדם. מבנה הגוף שלו - הוא התורה. 'מבשרי אחזה אלוך' (איוב י"ט, כ"ו), והתורה לא נמצאת מעבר לים. היא נמצאת פנימה, בתוך הגוף ממש, וכשמבינים את מה שעומד בגוף - מבינים את התורה.

מדוע אברהם למד את התורה דוקא מהכליות? כי הכליות היו הדבר היחיד שלימד אותו. שאר כל הגוף לא לימד, אלא הוא היה הלימוד בעצמו: התורה גופה שמשורטטת בתוך הגוף. כך מצאנו בגמרא בחולין, סוף פרק העור והרוטב (קכ"ה, ב'), שלפי רבי עקיבא אין הכליה נחשבת לאיבר. ממילא, תפקידם של הכליות היה רק ליעץ - כיצד ללמוד את התורה משאר כל איברי הגוף.

המנוחה. הזמן שבו הוא פוסק מהעבודה, ופונה לעסוק בדברים אחרים, זהו זמן ה'שעשועים' - שמגלה על האדם ממה הוא נהנה באמת.

האם השעשועים קלים יותר מהעבודה בעצמה? יתכן שאדרבה, מבחינת המאמץ, הם יהיו קשים עשרת מונים. אדם שבמשך כל היום ישב על כסאו, ירוץ פתאום על אדמת עפר בלי למצוא מנוח לכף רגלו... ומדוע הוא מתאמץ כל כך, אם כעת זה זמן השעשועים? כי דוקא בדברים כאלו הוא מוצא את הפורקן. אלו הדברים שמזוהים איתו, שמתאימים לאופי ולצירים שבתוכו, וכשהוא עוסק בהם - הוא מוצא את עצמו. ה'שעשוע' הוא שם נרדף לאני הפנימי שבאדם, וכל עוד האדם מתעסק בו עצמו - הוא יינהה וישתעשע פעם אחר פעם, בלי כל קשר לרמת הקושי. הוא יוכל ללעוס שוב ושוב בלי לתת מנוחה לשניו, גם אם מדובר בדברים שקשים לבליעה, ויוכל גם להזיע בכל גופו, בלי להתחשב בחום השורר בחוצות קריה...

כאשר אומרים לנו חז"ל ש'כל שעשועיו של הקב"ה בתורה', הכוונה היא, מבחינה מסויימת, שהתורה היא חלק מעצמותו ית'. "קודשא בריך הוא ואורייתא חד" - ואם מנסים להבין לפי השגתנו מי הוא זה ואיזה הוא, אזי מגיעים ה'שעשועים' שלו ומלמדים אותנו: "ואהיה אצלו... שעשועים יום יום".

מכאן כתב רבינו יונה לעיל במסכת אבות (ב', י"ד), ש'כשאתה מייגע עצמך בתורה - תשתעשע בה', כיון שזוהי מהות התורה - שעשועים. היא חלק מן האדם בעצמו, 'קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל', והשעשועים נהפכים לשעשועים - כל אימת שהאדם מוצא בהם את עצמו. עליו רק להשיל מגופו את כיסוי החומר שעוטפים אותו ולמצוא את החיבור במקום הנכון: לחזור להיות ישר כמו שעשאו האלוקים. אז הוא יגלה את התענוג האמיתי, הגדול מכל העידונים, וכל ה'עצמי' הפנימי יתגלה אליו מתוכו - בתוך התורה.

'מה אהבתי תורתך' - התורה היא שירת החיים:

ידועות המילים שנאמרו במסכת מנחות (י"ח, א') על רבי אלעזר בן שמוע: "זלגו עיני דמעות... אמר, אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר, קרא עלי המקרא הזה (תהלים קי"ט, צ"ז) מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי".

תחילתו של מעשה היה, שיוסף הבבלי, תלמידו של רבי אלעזר בן שמוע, שאל אותו את אותה שאלה פעם אחר פעם: "השוחט את הזבח להניח מזדמו למחר, מהו?". בפעם הראשונה השיב לו רבי אלעזר שכשר, וכך גם בפעם השניה, וכך גם בפעם השלישית. רק בפעם הרביעית, בעלות המנחה, השיב רבי אלעזר בן שמוע ואמר: "כשר, אלא שרבי אליעזר פוסל". ועל כך אמרו שם: "צהבו פניו של יוסף הבבלי... שרבי יהודה פסול שנה לי, וחזרתי על כל תלמידי וביקשתי לי חבר ולא מצאתי, עכשיו ששנית לי פסול - החזרת לי אבידתי". למשמע זאת זלגו עיניו של רבי אלעזר בן שמוע דמעות, וקרא על יוסף הבבלי את המקרא האמור של 'מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי'.

ממה נבעה התפעמותו הגדולה של רבי אלעזר בן שמוע? האם אין זה מצוי שתלמיד ישמח לגלות ששמועתו מכוונת, והוא אכן די"ק במה ששמע מרבותיו?

ונראה, שדמעותיו של רבי אלעזר בן שמוע לא זלגו רק מה'צהבו פניו של יוסף הבבלי'. הן נבעו בעקבות מה שהתרחש קודם לכן: "ערבית אמר לו כשר, שחרית אמר לו כשר, צהריים אמר לו כשר". יוסף הבבלי כבר שאל פעם אחת וקיבל את התשובה, מפני מה הוא מתעקש לשאול עוד פעם ועוד פעם? אם בפעם הראשונה אמרו לו שכשר, מה אמור להשתנות בפעם השניה, השלישית והרביעית?

בהכרח, שליוסף הבבלי לא היתה עוד ברירה אחרת. הוא היה כמו כל אדם שעומד בפני שוקת שבורה, במצב של 'אוש מוחלט', שנאחז בכל דבר כטובע בקש. במצב שכזה, האדם מנסה גם את הצדדים הקלוישים והרחוקים ביותר ותופס בהם בכל כוחו - אולי יש תקווה. אולי בכל זאת ימצא פתח כחודו של מחט שיתן לו שביב של מפלט להאחז בו. אמנם יוסף הבבלי שמע כבר בפעם הראשונה תשובה אחרת ממה שציפה,

אבל הוא מנסה שוב ושוב, אולי בכל זאת... וכי יש לו ברירה אחרת? "חזרתי על כל תלמידי, וביקשתי לי חבר ולא מצאתי". מה הוא יכול לעשות אם לא להתעקש על שלו, שמא סוף סוף ימצא את האבידה אליה הוא נושא את נפשו?

על ביקוש משווע שכזה - "זלגו עיני דמעות של רבי אלעזר בן שמוע... קרא עליו המקרא מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי". לא רק 'מה אהבתי תורתך', אלא גם 'כל היום היא שיחתי'. ראשית כל כפשוטו, שאכן יוסף הבבלי לא הניח 'כל היום' מלשאול כדי למצוא את אבידתו, ושנית משום ש'שיחה' משמעה היא דיבור קל, כמו עלה נידף, כעין שדרשו מהפסוק 'ועלה לא יבול' (תהלים א', ג') - ש'אפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה לימוד' (עבודה זרה י"ט, ב' וברש"י שם). ללמד, שמי שאוהב כל כך התורה, במדרגה של 'מה אהבתי תורתך' - אזי כל שיגור ושיחו סובבים סביב התורה, ואין לו עוד דבר אחר חוץ ממנה. בהקשר לזה כבר הזכרנו את מה ששמעתי מאאמור"ר הגאון זצ"ל, ש'אפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים' מהי? 'צריכה לימוד', שצריכים ללכת וללמוד...

'ויהי בהיות יהושע ביריחו', אומר הפסוק ביהושע (ה', י"ג), 'וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו, וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו', ענה לו האיש: "לא, כי אני שר צבא ה' עתה באתי", ודרשו חז"ל במסכת מגילה (ג', א'), שתביעתו של המלאך היתה "אמש ביטלתם תמיד של בין הערבים ועכשיו בטלתם תלמוד תורה", ולשאלת יהושע על איזה מהן בא השיב לו המלאך "עתה באתי".

והיכן נרמז בפסוק שיהושע נתבע על ביטול התמיד וביטול התורה? פירשו התוס', שהמילים 'הלנו אתה' מרמזות על התורה שנאמר בה 'תורה צוה לנו', והמילים 'אם לצרינו' מרמזות על הקרבנות, שמגינות עליו מצרינו. לעומת זאת, כאשר השיב המלאך 'עתה באת' הוא כיוון רק אל התורה - שנאמר בה (דברים ל"א, י"ט) 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת'.

על מילים אלו ידוע מאמרו של מרן הרב מפוניבז' זצ"ל שהעיר, מדוע רימז המלאך על התורה במילה 'עתה', בפרט שלפני כן היא נרמזה במילה 'לנו'? אלא, אמר הרב, ישנן שתי בחינות במצות תלמוד תורה. על הבחינה של 'תורה צוה לנו משה' אכן לא נתבע יהושע בעומדו בשערי יריחו. הרי הוא עסוק כעת במלחמת מצוה, וכיצד יש עליו חיוב גמור ללון בעומקה של הלכה. אולם התביעה היתה מצד הבחינה האחרת, של 'עתה כתבו לכם את השירה'. התורה צריכה להיות שירת חייו של האדם, שירה העולה מאליה, וכל עוד היא שירה - מה עושים החיילים בהפוגה שבין קרב לקרב אם לא להוציא את כלי הנגינה ולשיר...

הבחינה הזו, היא הבחינה של 'מה אהבתי תורתך': התורה היא שירה, המתעלה מעל הזמן, המצב והמקום, ואין גבול עד כמה האדם מתלהט אחריה. כשהוא זוכה להתחבר אליה באמת ולמצוא בה את שירת חייו - כל תשוקת נפשו, ערגתו ומאוויו נתונים אליה, וזה אין צריך לומר שליבו מחובר אליה, וכל הרגש ממוקד אן ורק בשביל לדבוק בה ולהשיג ממנה. מה שדרוש ממנו הוא רק להתנתק מהכיסוי המזוייף של 'אדם בליעל', ולמצוא בתוכו את האדם האמיתי שיתחבר מאליה אל התורה. 'אם אין יראה אין חכמה' - ורק על ידי ה'יראה' של עזיבת זוהמת העולם החיצון, זוכים אל העולם הפנימי של חדרי הלב.

על כן, בכדי לקנות את התורה לא די בישוב הדעת. זקוקים ל'מתיישוב לב' בדוקא - שיהפוך את התורה לעצמיותו של האדם, לעצם ליבו ובשרו, ויגלה לו עד כמה התורה היא הוא. רק אחרי שיבוא קנינו של הלב, כשירה של חיים, יבוא גם קנינה של התורה ויתאחד בתוך האדם. האם כשיש איזה שיר שנובע לאדם במיתרי הנפש, הוא זקוק לעשות עליו חזרות? לא יעברו פעם ופעמיים והשיר יהיה חקוק בו לעולם ועד. הא כיצד? והרי הוא לא שמע את השיר זה עידן ועידינים? אך זה מהותו של 'שיר' - שהוא מסוגל להצרר בתוך הנשמה, ושוב לא להפרד ממנה. וכך היא שירתה של התורה: כשהיא צרובה על לוח הלב - היא והאדם חד הם, והקנין הוא קנין עולם של 'חבוקה ודבוקה בך', שלא נפרד מן האדם נצח סלה ועד.

נחלת בנימין

רבינו ראש הישיבה מרן הגאון רבי בנימין סורוצקין שליט"א

פרשת בהר-בחוקות

פניני נחלה

ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד (כו, ו)

פ' הרמב"ן שיהיה שלום ביניכם ולא תלחמו איש באחיו. ונראה דאין זו ברכה בפני"א כ"א דהוי זאת מידי דממילא. והביאור בזה עפ"י דברי הרמב"ם (בפ"ב ממלכים ה"א) שכתב וז"ל "אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם או שיהיה שם חידוש במעשה בראשית אולם עולם כמנהגו נוהג" עכ"ל, ושם (בהלכה ה) "ובאותו זמן לא יהיה שם רעב ולא מלחמה לא קנאה ותחרות שהטובה תהיה מושפעת הרבה וכל המועדים מצויים כעפר ולא יהיה עסק כל היום אלא לדעת את ה' בלבד" עכ"ל. ובפיה"מ (ריש פ' חלק בחקדמה) כתב וז"ל "אין בין עוה"ל לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות ויהיו בימיו עשירים ואביונים גבורים וחלשים כנגד זולתם אבל באותם הימים יה' נקל מאד על בנ"א למצוא מחייתם עד שבמעט מעט שיעמול אדם יגיע לתועלת גדול" יעו"ש. ור"ל דאע"ג דלכאורה היה שייך בהם קנאה ותחרות ומלחמה דיהיו אי גבורים וחלשים עשירים ועניים. מ"מ כיון שהטובה תהיה מושפעת הרבה ובעלל מעט יגיעו לתועלת הרבה לא תהיה שם הדיבור המונעים אותו מלעשותו וכו' וישפיע וכו' נהוג, דעיקר עסקם יהיה בדעת את ה' ולא בענייני העוה"ל. וכיון שעיקר עסקם הוא לדעת את ה' ממילא דלא תהיה קנאה ולא תחרות ולא מלחמה אלא שלום ודו"ק.

מעתה נראה דזהו גם ביאור הכתובים ד"אם בחקתי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פרויו", והוא ע"פ דברי הרמב"ם (בפ"ט מהלכות תשובה ה"א) שכתב וז"ל "מאחר שנודע שמתן שכרן של מצות וכו' היא חיי העולם הבא וכו' מהו זה שכתב בכל התורה כולה אם תשמעו יגיע לכם כך וכו', אלא כך הוא הכרח כל הדברים וכו' והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה וכו' ישייר ממנו כל הדברים המונעים אותו מלעשותו וכו' וישפיע לנו כל הטובות וכו' כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהחף צריך להם אלא נשב פנויים ללמוד חכמה ולעשות המצוה וכו'" עכ"ל. ולפי דברי הרמב"ם בענין נראה הביאור שמה דכתיב "ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה וגו'" דר"ל דנתנה הארץ ועץ השדה פרים בלי עמל ויגיע ובנקל ימצאו מחייתם, והשיג כלם ידש וגו' והטובה תהיה מושפעת הרבה וכו' עסקם יהיה אך ורק בחקתי תלכו, לדעת את ה' שיהיו עמלים בתורה ולא בענייני העוה"ל, איך ממילא ונתתי שלום ביניכם ולא תלחמו איש באחיו, דלא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות. כמו שיהיה בימות המשיח וכמשי"כ הרמב"ם.

בדין עבודת פרך בעבד עברי

לא ירדנו בפרך לעיניך כשכיר שנה בשנה יהיה עמו (כה, ג)

באמת מציונו דנאמרו שני איסורים בעבד עברי. חדא איסורא דלא תעבוד בו עבודת עבד (ויקרא כה, ט), ופרש"י דהיינו עבודה של גנאי שיהא ניכר בה כעבד שלא יולך כליו אחריו לבית המרחץ וכויו"ב. ושנית איסור דלא תרדה בו בפרך (ויקרא שם פסוק מג) שהיא מלאכה שלא לצורך או יותר מדאי.

אולם בישראל הנמכר לעכו"ם לא מציונו לכאורה דעכו"ם מוזהר בו כי אם מלעבוד אתו עבודת פרך אולם לא נאסר לעבוד אתו עבודת עבד, דבקרא איתא רק לא ירדנו בפרך לעיניך. וה"נ נראה מדויק מדברי הרמב"ם, דכתב (בפ"א מהל' עבדים ה"ה) וז"ל "כל עבד עברי אסור לעבוד בו בפרך וכו' וכן עכו"ם שנמכר לו אם רדה בו בפרך וגו'" עכ"ל, ואילו שם (בהלכה ו) כתב הרמב"ם "כל עבד עברי אסור לישראל שקנהו להעבידו בדברים בוזים" עכ"ל. ומדכתב אסור לישראל שקנהו ולא הוסיף וכן עכו"ם שנמכר לו וכו' משמע דהנמכר לעכו"ם אין איסור לעבוד עם הישראל לעכו"ם מלאכת עבד ודברים בוזים. באופן דנמצא דחלוקים הם הנך תרי איסורים דאילו האיסור דלא תעבוד בו בפרך נוהג בין בנמכר לישראל ובין בנמכר לעכו"ם, ואילו האיסור דלא תעבוד בו עבודת עבד אינו נוהג כ"א בנמכר לישראל ולא בנמכר לגוי. לפי"ז נראה דאתיא היטב מה שפרש"י דברי הגמ' בגיטין (לח, א) "ואימא ה"מ בכספא אבל בחוקה לא" דהיינו חוקה של עבדות הלבשו הנעיל וכו', והקשו בתוס' שם (ד"ה אבל) דאפילו ישראל מיישראל לא קני עבד עברי בחוקה אלא בכסף ושוטר כ"ש עכו"ם לא יקנה ישראל בחוקה.

אולם להמבואר נראה פשוט דאע"ג דישראל לישראל לא קני עבד עברי בחוקה מ"מ עכו"ם שפיר קני ישראל בחוקה, דהרי לפמשי"כ אסור לעבוד בע"ע עבודת עבד דהיינו הלבשו וכויו"ב, וכמשי"כ רש"י דכל עבודת גנאי אסורה, וכיון שכן לא שייך בו קנין חוקה של עבודת דהרי אסור להשתמש בו כעבד [ואין זה איסור גרידא אלא דאינו קנוי לו לעבודות בוזיות], אולם עבד הנמכר לעכו"ם נהי דנאסר לעבוד אתו עבודת פרך אולם הרי מותר לעבוד אתו עבודת עבד, וא"כ שפיר שייך אצל עבד עברי הנמכר לעכו"ם חוקה של עבדות דהרי קנוי לו לעבודות אלו, ואתיין היטב דברי רש"י.

בענין קבלת גר תושב

גר ותושב וחי עמך (כה, לה)

פרש"י "ואיזהו תושב כל שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ואוכל נבילות", ולכא"ז צ"ב דהנה בע"ז (סד, ב) תניא "איזהו גר תושב כל שקיבל עליו בפני ג' חברים שלא לעבוד ע"ז דברי ר"מ, וחכמים אומרים כל שקיבל עליו שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח, אחרים אומרים וכו'". וא"כ צ"ב דכיון דקו"ל כרבנן וכן פסק הרמב"ם (פ"ד מהל' איסורי ביאה ה"ז) יעו"ש, אמאי פירש רש"י כר"מ. והנה כמ"כ כתב רש"י בסנהדרין (נו, ב) דגר תושב היינו שקיבל עליו שלא לעבוד ע"ז, ויעו"ש בגליון הש"ס להגרע"א שכבר עמד לתמוה בדברי רש"י, וצ"ע.

והנראה בזה, דהנה ז"ל הרמב"ם בהל' איסו"ב (שם) "איזהו גר תושב זה עכו"ם שקיבל עליו שלא לעבוד עכו"ם עם שאר המצות שנצטוו בני נח ולא מל ולא טבל הר"ז מקבלין אותו והוא מחסידי אה"ע" עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק בלישנא דהרמב"ם ש"כ שקיבל עליו שלא לעבוד ע"ז עם שאר המצות שנצטוו בני נח, והלא ע"ז הוא מכלל שבע מצוות שנצטוו בני נח, וא"כ הו"ל למימר איזהו גר תושב זה שקיבל עליו שבע מצות בני"ג כלשון חכמים, ומדוע שינה הרמב"ם מלשון חכמים וחילק המצוה דשלא לעבוד ע"ז משאר המצוות.

והנ"ל ללמוד ולהוכיח מדברי הרמב"ם האלו בדאמת הא דבעי לקבל עליו שלא לעבוד ע"ז והא דבעי לקבל עליו שאר מצות בני"ג תרי דינים נפרדים. דהנה יסוד חן מילתא דקבלה האמור בגר תושב הוא מעשה גירות, דג"ת אינו עכו"ם המקיים שבע מצות בני"ג. כ"א דחל על הגר תושב גירות במקצת וכמשי"כ רבינו גרשום בכריתות (י, א) ע"ד הגמ' שם ט, י. יעו"ש [ע' ברמב"ם (פ"ב מאיסורי ביאה) דגם בת ג"ת דין ג"ת בה, ובע"כ דהוא חלות גירות].

מעתה נראה דזה לכ"ע בין לר"מ בין לרבנן מעשה גירותו הוא קבלתו שלא לעבוד ע"ז, וכמו דלר"מ חשיב זאת למעשה הגירות גם לרבנן די קבלתו שלא לעבוד ע"ז למעשה גירות. ועיקר מעשה הגירות גם לרבנן הוא כזה שמקבל ע"ע שלא לעבוד ע"ז, ופולגת ר"מ וחכמים אי בעי לקבל עליו שאר מצות בני"ג אינו מעצם מעשה הגירות, כ"א דין קבלת מצוות, כדאשכחן בכל גירות דמלבד מעשה הגירות בעי קבלת עול מצוות.

ובזה א"ש היטב לישנא דהרמב"ם דחילקם לתרת, דלפמשי"כ תרי עניינים שונים הם, דין קבלה שלא לעבוד ע"ז שזהו מעשה הגירות ועוד קבלת מצוות בני"ג, וכמשי"כ.

ובזה מבוארים היטב דברי רש"י במשי"כ דגר תושב היינו מי שקיבל עליו שלא לעבוד ע"ז, דנתכוון לעיקר מעשה הגירות דג"ת. ואף דבדאי צריך לקבל עליו שאר מצוות בני"ג, מ"מ מעשה הגירות שעל ידו נעשה לגר תושב ושעל ידו חל ביה תורת ג"ת הוא מה שקיבל ע"ע שלא לעבוד ע"ז.

בדין סחורה בפירות שביעית

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה (כה, ו)

ולא לעשות סחורה גם אם ימכרו אח"כ משום דאינו צריך לו לא חשיב ואין בזה סחורה מעשה סחורה, ועוד כיון דעיקר האיסור הוא מחמת גזירה דשמא ישנהו, כל כה"ג דלקחו לעצמו למשתתב בנא, הרי לקחו להשתמש בו מיד ולא להשהותו ובכ"ה לא גזרו, ולכן גם אם אינו צריך לו מותר למכור, אבל כיון דאם מוכרו יש כאן מעשה סחורה לא התירוהו רק באופן שאין בו ריוח, דכל שמוכרו באופן שאינו מרויח אין בכ"ה מעשה סחורה [ואה"נ אם לקחו ע"מ למכורו גם אם ימכרו בלי ריוח יש לומר דיש בזה איסור סחורה, ורק בלקחו לעצמו התירו לו למכור ובתנאי שלא ריוח], אולם בפירות שביעית בודאי גם אם ימכרו שלא להרויח, גם אם ינמא דלא חשיב מעשה סחורה הא מיהא אין בכ"ה קיום דין לאכלה, ויש במכירתה הפקעת דין דלאכלה ולכן בכל אופן אסור, והא דהותר לו למכור הוא רק בכ"ה שותתיר, דכל שלקחה ואכלה ורק דהותר [כלומר אם לקח פירות שביעית אוכלם, ונמצא דהותר ולא אכל כל הפירות שלקח לשעודתו, דבלא"ה לא מקרי הותר], הרי התקיים בו הדין דלאכלה, דגם אם הותר מ"מ כיון דנשאר מסעודתו [דגם אם לקט לעצמו ולא כדי למכור אסור ללקוט יותר משיעור ע' רמב"ם (בפ"ד מהל' שמיטה הכ"ד) וע' חו"א (ס"ב סק"ה)], חשיב דנתקיים בהפירות דין דלאכלה, וא"כ אם מוכר מה שותתיר יכול למכורו גם בריוח, דכל כה"ג שנתקיים בהפירות דין דלאכלה אין כאן איסור סחורה כל עיקר ולכן יכול למכורו גם בריוח, דגם אם יש עלה תורת סחורה מותר, ואת"ן היטב הא דחילקו בין פירות שביעית לבכור, וכמ"ש.

והנה במתני' (פ"א ס"ד) תנן גבי בכור דאם נתמנה לו יכול למכורו ובלבד שלא תהא אומנותו בכך, ולכאורה היה נראה דהיתר זה הוא רק לגבי בכור וכדתנן במתני' אבל לגבי שביעית אין להתיר כזה, אולם ב"ש כתב דכל כה"ג אין בו איסורא כלל, ובידשוטלי יש מי שמפרש דקאי גם לענין שביעית יע"ש. והנה בע"כ צ"ל דכל שאין דרך אומנים בכך לא חשיבא כמעשה סחורה, וא"כ כ"ז שייך רק לגבי איסור סחורה בבכור דס"ל לר"י דכל שאין אומנותו בזה גם אם מכרו אין עלה תורת מעשה סחורה, אולם לגבי איסור שביעית גם אם אין זה דרך סחורה, ואין כאן מעשה סחורה מ"מ אסור דאין כאן לאכלה, ובע"כ דרך מ"ד דס"ל דהוא היתרם גם לגבי שביעית, היינו משום דס"ל דיסוד האיסור סחורה הוא המעשה של סחורה, ולכן כל שאין אומנותו בכך אין עליו

והנה מפורסם זה דרשו חז"ל לאיסור סחורה בפירות שביעית וכדתנן במסכת שביעית (פ"א מ"ג) 'הצבע צובע לעצמו ולא יצבע בשכר שאין עושין סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות וכ"ו', ופרש הר"ש דצביעה בשכר סחורה וכתב לאכלה ולא לסחורה. ובאיסור סחורה בבכורות כתב הר"ש דאין האיסור מדאורייתא אלא מדרבנן שלא יבוא בהו לידי תקלה.

והנה באיסור סחורה דשביעית תנן בהמשך המשנה שם "לקח לעצמו והותר מותר למכור", והכי נמי תנן שם (משנה ד') גבי בכור "לקח למשתתב בנא לרגל ולא צריך לו מותר למכור", והיינו דאע"ג דאין לעשות סחורה בשביעית ובבכור, מ"מ אי לקחה לעצמו באופן המותר בשביעית או שלקח את הבכור למשתתב בנא ולא צריך לו מותר למכור. אלא דלכאורה צ"ב דהנה מלישנא דמתני' משמע דאצל בכור די בזה דלקחו לעצמו ואין צריך לו אבל לא בעינן שותתיר, ואילו לגבי איסור סחורה בשביעית משמע דלא הותר רק אם לקח לעצמו והותר, והדברים צריכים ביאור מ"ש איסור סחורה בשביעית מאיסור סחורה בבכור, ואף דאיסור סחורה בשביעית הוא דאורייתא ובבכור הוא דרבנן, מ"מ צ"ב החילוק בזה.

ועוד צ"ע דמצינו שהחמירו בבכור יותר מבשביעית, דהנה בתוספתא (פ"ה ה"א) קתני רבי אומר אומר אני לא ימכרונו אלא בדמים, כלומר בדמים שקנאו שלא ירויח בו כלום, דגם אם מותר למכור לא ימכרונו באופן שיהא לו ריוח, ואילו בשביעית בוגא דמותר כגון אם הותר לא מצאנו דבעי שימכרונו בלי ריוח, באופן דנמצא דמצד אחד הקילו באיסור סחורה בבכור דכל שלקחו לעצמו יכול למכור את הבכור גם אם לא השתמש בבכור, ומאידך גיסא החמירו בבכור דגם אם מוכרו בהיתר אין לו למכורו בריוח אבל בשביעית אינו יכול למכורו רק אם לקח והותר אבל מאידך יכול למכורו בריוח, והדברים צ"ב.

והנראה מובאר מזה דחלוקים ביסודם איסור סחורה הנאמר בשביעית מאיסור סחורה הנאמר בבכור, דאילו אצל בכור הא דאסור לעשות סחורה הוא משום דחיישינן לתקלה, דאם נתיר לו המכירה עשוי להחזיקו לזמן רב ובתוך הזמן יבוא להשתמש בבכור, ומש"ה גזרו ואסור הסחורה בבכור כדי שלא ישנהו בבית אצלם, ויאלצו מ"מ ונמצא דאיסורו עצם מעשה הסחורה בבכור, אולם בשביעית דילפינן מקרא דלאכלה ולא לסחורה אין עיקר האיסור בזה עצם מעשה הסחורה, אלא משום דיש

בסחורה הפקעה מהדין דלאכלה דנאמר בפירות שביעית, דפירות שביעית ניתנו לו החפצא מה שניתנת לאכול ולא לדבר אחר.

ולפ"ז נראה דבבכור דיסוד האיסור הוא עצם 'מעשה הסחורה' בזה תנן במתני' דאם לקח לעצמו ואינו צריך לו מותר למכור, דכיון דלקחו לעצמו

ביאורי תפילה

הבוחר בתורה ובמשה עבדו וכו' ובנביאי האמת וצדק

נראה פשוט החילוק בין הבחירה בתורה ובמשה עבדו לבין הבחירה בנביאי האמת וצדק, ע"פ מה דאיתא בפרשת וזאת הברכה (דברים לג, ד) "תורה צוה לנו משה", וצ"ב הענין דצויה לנו משה, הלא הקב"ה הוא שצונונו על ידי משה.

ו"ל הביאור בזה ע"פ מה דכתב בסוף מלאכי (ג, כב) "זכרו תורת משה עבדי אשר צוית וגו'", ועי' בשל"ה מסכת שבעות (מב, תורה אור אות רמ) שכתב דמה דכתב בתורת ה' חפצו קאי על תורה שבכתב וזוהי תורת ה', ואילו מה דכתב זכרו תורת משה קאי על התורה שבע"פ ונקראת על שמו, על כן כתיב זכרו תורת משה עבדי כי היא צריכה זכרון מאחר שלא ניתנה לכתב יע"ש.

והנה ביהושע ע"ה"פ (א, א) "והיה אחרי מות משה עבד ה' ויאמר ה' אל יהושע וגו'" פרש"י ו"ל "משה עבדי מת ואילו היה קיים בו היית חפץ. יהושע דרשוהו על ג' אלפים הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה בא יהושע ושאל א"ל הקב"ה משה עבדי מת והתורה על שמו נקראת, ולמר לך אי"א צו וטורדן במלחמה" ע"ל. ומקור דבר זה הוא בתמורה (טז, טז) גופא אר"י אמר שמאל ג' אלפים וכו' א"ל לא בשמים היא, יע"ש. ויל"ע דהרי בפרש"י איתא הטעם דא"ל לומר לו משום דהתורה על שמו של משה נקראת, ואילו בגמ' איתא דא"ל לא בשמים היא. ובע"כ צ"ל דחזקא מילתא היא, דכיון דהיא תורת משה ממילא דלא בשמים היא.

והנראה בביאור הדבר דהנה יעוין בספרי (פ' האזינו פס' טו) ע"פ (דברים לג, ד) "יערוך כמשר לקח, אמר להם משה שמא אתם יודעים כמה צער נצטרעתי על התורה וכמה עמל עמלתי בה וכמה יגיעה יגיעתי בה וכו' ע"ש. ועי"ש בשל"ה ש"ך דרב גובייה דמשה בהבנת דבר מתוך דבר ובפולפול רבא בתלמוד, נמצא דהוא מרא דתלמודא יע"ש.

והביאור בזה הוא, דתורה שבכתב ניתנה לנו מימינו של הקב"ה עצמו, ומשה היה רק כסופר המעתיק ונש"ח הרמב"ן (בהקדמה) ושכנה מדברת מתוך רגונו, ולכן נקראת תורת ה' שבה לא הוסיף משה ואין להוסיף על מה שנמסר, אולם כ"ז הוא לענין תורה שבכתב שבאה לנו ע"י הקב"ה בעצמו, כנבואת משה שהיתה פנים אל פנים באספלקריא המבורה.

מעתה נראה דתורה שבע"פ והלל"מ שפירש לנו משה, כוונת הדברים ע"פ הבנת דבר מתוך דבר ברוב פלפול והכמתו ברוב עמל ויגיעה בתורה שבע"פ, נקראת תורת משה, כי היא התורה שפירשה לנו משה כפי הבנתו, וכמו שפירש כך היא התורה, והוא מרא דתלמודא ולכן הוי תורה דיליה. משא"כ תורה שבכתב ניתנה לו על בוריה, ולא ניתן לפרשה כלל דתמנתה ה' יב"ט.

והן הן דברי רש"י, דלכן לא בשמים היא כי ניתן למשה לפרשה כפי הבנתו, וכפי הבנתו כך ניתנה לנו. ואין זה כמו תורה שבכתב שהיא מימינו אשדת לנו ונמצאת בשמים, כי תורה צוה לנו משה והיא תורה דיליה, ולכן ההלכות ששכחונו בימי אבלו של משה לא יועיל לשאלו אותם בשמים, כי פירושה היא בארץ אצל משה וצריכים לשאלו אצל משה הא"ך פירשה, וזה אי אפשר דהרי משה עבדי מת.

מעתה נראה דזהו מה דכתב (דברים לג, ד) "תורה צוה לנו משה", ר"ל בזה, דתורה שבכתב ניתנה לנו מפי הקב"ה עצמו לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח, אולם תורה שבע"פ צוה לנו משה, היינו דמשה צוה לנו פירושה כפי הבנתו ודעתו, וכמ"ש.

והשתא מובאר נמי החילוק בין תורת משה לדברי הנביאים, דהבוחר בתורה ובמשה עבדו הוא תורה שבכתב ותושבע"פ, אבל בנביאים נאמר (במדבר יב, ו) "במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו", א"כ עיקר הנבואה ניתן לפירשה לפי דעתו של הנביא כמו דמצינו בחלומות שהולכין אחר הפה, וכמ"ש הרמב"ם (פ"א פסוקי התורה ה"ז) יע"ש, והוא ביאור נוסח הברכה "אשר בחר בנביאים וגו' ורצה בדבריהם הנאמרים באמת", ותמנה לכאורה וכי ס"ד דנביאי שיקר הם שצריכין לומר שהדברים נאמרים באמת, אולם להל"ל הדבר מובאר היטב דעיקר נבואתם של כל הנביאים היה אין בדרך חידה ומשל, וניתן לפרשה כהבנתו של הנביא דאשכחון בחלום, ורק דהנביאים וכו' לכוון לאמיתת כוונתו של הקב"ה וזהו בדבריהם הנאמרים באמת.

תורת מעשה סחורה, ודו"ק.

עינינו גל

זרית / הן לא יאתה

דבריו הידועים שלא שבט לוי בלבד אלא כל מי שהבינו מדעו להבדל ולעמוד לפני ה' לשרתו ופרק מעליו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בנ"א הרי זה נתקדש להיות קדש קדשים ומבטיח לו ה' שיהי' לו כדי פרנסתו, עיי"ש בדבריו הנחמדים.

ונראה מזה דפריקת עול החשבונות הרבים הוא דומיא דשנת שמיטה, שאין לו שום שיג ושיח עם עסק הפרנסה ואז חוזר לבחינת הר סיני, שעוף לא פרח ושור לא גאה רק היו כולם מרוכזים בלי שום היסח הדעת במעמד הקדוש הזה, וכך כל לימוד צריך להיות באימה וביראה ברתת ובזיע כאילו קבלה מהר סיני. (ועי' נפש החיים שער ד' פרק יד מש"כ בזה).

ג. יש אנשים אוהבי בצע שמחזירים כל הזמן אחרי אברכים לשכנע אותם להשקיע בשוק ההון. (ואין להם גבולות בטרור הפסיכולוגי שהם עושים להרעיד את המצפון, שהם פרסמו עתה מודעה תחת הכותרת הדרמטית - "כנס חירום לקראת נישואי הילדים" ומפרסמים על שלשה מרצים בשוק ההון, ובמודעה כתוב שהכנס מיועד גם לזוגות צעירים... ואי אפשר להבין מה "חירום" יש בנישואי ילדים לזוג צעיר שיש לו ב' או ג' פצפונים שרק עוד ח"י שנה יצטרכו להשיאם, אתמהה???)

וכבר הבאנו דברי מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א: "כל העיסוקים בענייני ממונות מוציאים מהלימוד, כי בהיותו מוטרת בענייני ממונות מחשבתו מושטטת בהם, ומחשבת הלימוד נדחית מפניהם, וכמה שירצה לדחותם לא יועיל לו, בהחלט לא!" עכ"ל קדשו. וזהו גופא פריקת עול החשבונות הרבים להיות מסור אל התורה, ויוצא שכל חיי האברך הוא מעין שנת שמיטה אריכתא, באשר חש את טענתו של רשב"י "תורה מה תהא עליה", ועי"ז זוכה שהקב"ה דואג לו לפרנסה.

והיא דרגת רשב"י בעצמו כמסופר בגמרא שברח למערה ולא נטל עימו שום אוכל - "ושם נברא מעין לו וחרוב למאכלו מה טוב חלקו וחבלו", ונפלא מאד שנברא לו חרוב שנושא את פירותיו רק אחרי שבעים שנה, והראה לנו ה' שאין מניעה לה' לקצר גם תהליך של שבעים שנה, וממילא מה שטוענים שצריך להשקיע שנים רבות בשוק ההון בשביל להצמיח את עץ הממון בשביל נישואי הילדים, הנה הי"ת עושה זאת בקל.

מה ענין שמיטה להר סיני...?

א. "וידבר ה' אל משה במדבר סיני" ותיכף אחרי פסוק זה באה פרשת שמיטה עם כל פרטותיה, וידועים דברי רש"י על אתר: "מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני ... "ע"כ.

אמנם צריכים אנו להבין מדוע נבחרה מצות שמיטה מכל תרי"ג מצוות להתפרט בכל פרטותיה ודקדוקיה בסיני, ולמה היא המצוה שבה גילה לנו ה' שכל פרטי המצוות נתנו בסיני.

באופן אחד נראה לומר, כי השמיטה היא המצוה הכי קשה בתורה, מפני שהיא נראית כמפרקת ומשביתה את כל הפרנסה של האדם, לא לשבת אחת, אלא למשך שנה שלימה, ורואה איך שכל השקעתו בפרדסיו ובשדותיו הכל יורד לטמיון וכל מי שרוצה יכול להיכנס ולקחת מפירותיו ונעשה כל רכושו המושקע כשדה הפקר המלאה חרולים וקמשונים, ולא בכדי נקראו משביתי השדות "גיבורי כוח עושי דבר". ולכן לא סמך בזה הי"ת על החכמים שיגלו את פרטותיה, אלא גילה ומנה בעצמו בתורה את כל פרטותיה ודקדוקיה, ויצא זה ללמד על כל מצוות התורה, שכל פרטותיהם נאמרו שם.

ב. באופן שני יש לומר, שהמצוה שהכי מקרבת את האדם להר סיני היא מצות השמיטה, שבשנה זו מתבטל ממילא מכל טרדותיו ועיסוקיו וחוזר לבית המדרש לעמול בתורה, וכך זוכה בכל יום ללמוד את התורה כאילו קיבלה מהר סיני, וכך רואים שרשב"י ראה את המבטל הכי גדול מתורה בעסק האדמה, כמבואר בברכות (להב) שרבי ישמעאל מצא היתר לעסוק כדי הנצרך לפרנסתו מדכתי' "ואספת דגנך" אבל רבי שמעון בר יוחאי צווח כנגדו אפשר אדם חורש בשעת חרישה קוצר בשעת קצירה דש בשעת דישה "תורה מה תהא עליה?" הרי שהבין שעסק האדמה עומד בסתירה לקבלת עול תורה.

ובזה יובן מדוע הרמב"ם בסוף שמיטה ויובלות הזכיר את הענין ששבט לוי אינו נוטל חלק בארץ, אלא מצווים לתת לו מתנות כהונה למען יחזקו בתורת ה', ומזכיר שם הרמב"ם את

רגע אחד יקר מכל הנדוניה...

א. אי' בילקוט (ומקורו בתנחומא ופסיקתא): "אם בחוקתי וגו' מלמד שהמקום מתאוה שיהו ישראל עמלים בתורה, וכן הוא אומר "לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו, כמעט אויביהם אכניע ועל צריהם אשיב ידי", ואומר "לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים", ואומר "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי" וגו', אם בחקתי תלכו יכול אלו המצות, כשהוא אומר "וזאת מצותי תשמרו" הרי מצות אמורות, הא שאינו אומר אם בחקתי תלכו **אלא שיהו ישראל עמלים בתורה**..." ע"כ. ונפלא מאד שיש להקב"ה כזו תשוקה שניהיה עמלים בתורה, וזה מסביר מדוע מובטח שם בהמשך כאלו מתנות של פרנסה והשראת שכינה בזכות עמל התורה.

ויש להבין ממה שזה נקרא הליכה, שהוא דבר בלתי פוסק, היינו ללא עמידה רגע אחד, שבכל רגע פנוי ממשיך להתקדם וללכת בדרך העולה בית קל, וגם מכאן תשובה מוחצת כנגד המפתים להשקיע בשוק ההון, ולעצור רק שניה אחת מאותו הילוך קדוש, ועמלי התורה אינם מתפתים לקלישותיהם כלל וממשיכים ללכת "ישראל בדרכי יהלכו" בדרכי עמל התורה.

וידוע שהפרנסה נקראת חק, כמו שאמר דוד "הטריפני לחם חוקי", וזהו שאמר הכתוב אם בחוקתי תלכו, היינו שיהיה כל ההילוך שלכם באופן של פרנסה שמיימת בבחינת אוכלי המן, שניתן להם לחם חוקם מן השמים ללא טורח ועמל כי עמלם רק בתורה, ללא שום שייכות עם לחם השוק.

ב. ומה שהם טוענים שאי"ז מוציא מהלימוד, הרי באמת אין להם שמץ מושג מהי תורה, ומה הן תנאיה, ועד כמה צריך להתמסר אליה, ונביא כאן מעשה מופלא ביותר (מתוך הספר 'תולדות יצחק') אודות הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל שאחרי חתונתו העבירו לאחד העשירים את שלש מאות רובל כסף הנדוניה, וכשבאה אשתו הטריה של הגרי"א לבקש את הכסף מהעשיר דחה אותה בלך ושוב עד שבכתה ששייב להם את הנדוניה, אז אמר לה העשיר: "אין לי דברים עמך, **יבא בעלך והשיבותי אותו דבר**". ותבא אל בעלה והנה הוא עומד ושונה בנגינה את משנתו, ותפציר בו ללכת אל העשיר להציל ממנום מידי, אך הגרי"א היה **כלא שומע קול תחנונה**, ובעודה היא מפצרת בו ודמעתה על לחיה, בא אביה וישאל: מה זאת? ותשפוך נפשה לפניו בתערומתה על בעלה זה, שלא יחוס על כספו, והוא לא זע ממנה ומתחנונותיה, וכמו דיברה אל הקיר. ואביה ירק ירק בפניה, ויהס אותה **בשתי מכות לחי אשר נתן**

לה ביד נדיבה, ויאמר, רגע אחד מלימודו, יקר בעיני מכל הנדוניה! עכ"ל. הרי לנו פסק הלכה מרבי יצחק אלחנן, שנכון ומותר להמנע אפי' מעצירה קלה אפי' בכדי למשוך את הקרן מהבנק העיקר לא לסגור את הגמ', ומן הסתם יועצי ההון היו בזים לו, איך לא ידאג לעתידו הכלכלי ונישואי ילדיו בעתיד.

ועדיין מחזרי שוק ההון יטענו שלא כל אברך כרבי יצחק אלחנן זי"ע שהיה ידוע כמתמיד עצום, ואין להשוותו לאברך קלאסי שמתעניין במלחמה באיראן ופוליטיקה ושאר נייעס, ומה יקרה אם יתעניין קצת בשוק ההון וישפר מצבו. אכן יש לנו גמ' מפורשת נגד טענה זו, כמובא בברכות (יז,א): "מרגלא בפומיהו דרבנן דיבנה, אני בריה וחברי בריה (פירשו התוס', "כלומר יש לו לב כמוני להבחין בין טוב לרע"), אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתי בשדה (פרש"י: "כלומר נוחה מלאכתי ממלאכתי", ויש לפרש שהוא כמו שאומרים בברהמ"ז שיהיו עסקנו מוצלחים וקרובים לעיר), אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתי, כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך אני איני מתגדר במלאכתי, ושמא תאמר אני מרבה והוא ממעיט (פרש"י: "שמא תאמר הדין עמו שאינו מתגדר במלאכתי שאילו היה תופס אומנותי לא היה לו לב פתוח להרבות בתורה כמותי, והיה ממעיט ואין לו שכר") שנינו, אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים. ע"כ. ומבואר שאין כזו טענה שמי שאין ליבו פתוח אינו נחשב "בריה" של תורה, דכ"א לפי כוחו, אם יכוון ליבו לשמים יקבל שכר גדול, ואין לו להתגדר ולקנא בכל מיני מלאכות של העוסקים לפרנסתם מחוץ לכוללים.

והתפארת ישראל (ברכות ד,ב) מסביר בזה את תפילת רבי נחוניה בן הקנה: "...דמי שיושב בחוש וגלמוד בביהמ"ד טמון בירכתי בית העיון הקדוש, אשר בתוך הזמן הזה הכל הוא בחוצות, ובשוק העולם מלא מרוצה ותנועה, ובנ"א הסוחרים והפועלים יוצאים דחופים ומבוהלים בדבר העסק החומרי להשתדל בחריצות אחר רבוי הממון והקנינים, באמת הת"ח כזה המתבודד, כשיוצא מדלתי ביהמ"ד החוצה נראה בעיני עצמו וכ"ש בעיני ב"ב וקרוביו ושאר זו אשתו, כעצל טמן ידו בצלחת, וכמתרפה במלאכת החיים. וע"כ צריך הת"ח לדבר בעצמו אל לבו דברים... ונופחים רוח חיים תוך פנימת נפשו, להרגיש גודל יקרותו... על כל השואפים על עפר ארץ בהבלי הזמן. וע"כ השליך התנא האלהי הקדוש דברי גנות ובזיון כנגד השוטים והמבלים ימיהם בטרדות העולם העובר. תוך התודה שנתן לה' על חלקו". ע"כ. ויה"ר שנזכה להרגשים אלו.

על הר מירון אשר שמים...

א. מאמר זה נכתב ערב ל"ג בעומר, ביחס לתחושה אשר מלווה רבים, שנראה כא"י אין כ"כ נחת רוח במתיבתא דרקייע מהילולת רשב"י, כאשר החל מאסון מירון הנורא, שנה אחרי שנה האירוע מתבטל או מצטמצם ביותר, בפרט השנה שמזג האויר קריר במיוחד ואף גשום, ומקשה גם על קיום המדורות וניהול ההילולות שנעשות בקהילות הקודש, הלא דבר הוא, והרי מסורת לנו מאות בשנים מהילולא זו, ומה נשתנה ימינו.

ואערוך בזה הצעת דברים, שהיא חיוזק גדול לקראת חג מתן תורתנו, דהנה ידוע שישנם ב' דרכים להתקשר אל צדיק שנסתלק מן העולם, האחת דרך ארוכה שהיא קצרה, והשניה דרך קצרה שהיא ארוכה, כי אפשר לנסוע ביארצייט אל קברו של הצדיק והדרך אמנם ארוכה, אבל היא קצרה, שתיכף ומיד כשמגיע לקברו של הצדיק נפתח לבבו, ומשתפך נפשו עלי קברו במקום ציון המצויינת של הצדיק, ובדרך זו בחרו כמה חסידים ואנשי מעשה, שראו בזה דרך עבודת ה' להתקשר אל הצדיקים. אמנם יש דרך קצרה שהיא ארוכה, כי אפשר ללכת אל ארון הספרים הקרוב ולהוציא את ספרו של הצדיק, אבל היא ארוכה, כי צריך רבות לעמול ולהתעמק בתורת הצדיק, ובדרך זו בחרו עמלי התורה, שהתקשרו לצדיק ע"י תורתו.

ב. והנה בנוגע לרשב"י הדרך השניה קצרה אכן ארוכה היא מאד, כי מי יכול לגשת אל הקודש ולהתעמק בתורת הקבלה והסוד, בהן הפליא רשב"י לגלות את גילויי הנוראים, והן אמת שלרשב"י יש מימרות רבות ונפלאות בש"ס ובמדרשים, אבל הרי ספריו המובהקים הם ספרי הזוהר והתיקונים והאידרות, ובעיקר שם הראה רשב"י את כוחו הגדול, וכמתואר באידרא זוטא איך שבשעת פטירתו מן העולם אמר, שאינו יכול ללכת מהאי עלמא בלי לגלות את האידרא זוטא שסודותיו הנוראים היו כבושים בליבו, ולא רוצה לבא להאי עלמא בכיסופא ע"ש.

ומכיון שהיא דרך ארוכה מאד, לפצח ולפענח את סודותיו בספריו הזוהרים, העדיפו רבים בדרך השניה, הארוכה מאד אך הקצרה, לנסוע אל קברו הקדוש בהר מירון, ולהשתטח עלי ציונו, ושם להתחבר אל אישו הגדולה, עדי שמים מגעת, וכמו שתיארו זאת הנוסעים הקדמונים איך שהיה בפנים חשו קדושת יוה"כ בשפיכת הנפש ובדמעות שליש, ובחוץ הרגישו כחדוות שמח"ת בריקודין קדישין ושירי התעוררות וכיסופין. אך בשנים האחרונות שכבר נפתחה תורת רשב"י בעריכת ספרי הזוה"ק והאידרות בכמה דפוסים מהודרים ומאירים,

ובהם פירושים מסודרים וערוכים לפני הלומד שולחן ערוך המלא מזן אל זן במיני מתיקה ותרגימא, הנה כבר אותה דרך קצרה אבל ארוכה, אינה כה ארוכה, והינה סלולה לכל מבקש.

ג. ובספר התיקונים גילה רשב"י שהיכול ללמוד את הסוד ואינו לומד, גורם חורבנות נוראים בעולם, וכך לשונו בתיקון ל': "דאלין אינו דעבדין לאורייתא יבשה, ולא דעאן לאשפלה דחכמה דהפלה, דגרמין לאשפלה נביעו דחכמה דאיהי י' מינה, ואשפלה ד' יבשה, וי לון דגרמין ענייתא וחרבא ובינה ודג ודעאן דעלמא, והאי רוח דאשפלה איהו רוח דמשית..." עכ"ל הנוראה. וכפל דבריו בתיקון מג: "יבשה מון דגרמין לאשפלה דפלה ודחכמה מאורייתא דעל פה ומאורייתא דכחב ולא משפלה דחון, ואמר דלא אית אלא פשט דאורייתא ודחמלמא, דודאי פאלו הוא יסלק נביעו מההוא דהר וממהוא גן, ווי ליה טב ליה דלא דחבא דעלמא ולא יולף ההיא אורייתא דכחב ואורייתא דעל פה, דאחפש ליה פאלו דחור עלמא לתהו ובהו, וגרמין ענייתא דעלמא ואורח גלותא..." עכ"ל הנוראה.

ומעתה יובן, שהמתנה שנתן רשב"י לכלל ישראל בעמלו במערה, אינו רק "בנוס" לתת דרור לסקרנות הטבעית שיש לכל עמל בתורה, להקיף את כל עמקיה וחדרי חדריה הרבים, אלא יש כאן חובה גמורה, להעמיק כמה שיותר בעומק דברי התורה, וכמו שיש מושג של ביטול תורה באיכות כשלומד רק דברים קלים ובשטחיות, כך יש ביטול תורה באיכות כשלומד רק פשוטי תורה, ולא נכנס לטעום מיערת הדבש של הקבלה.

וממילא יובן מדוע לא איהו רשב"י בכל השנים האחרונות שיסתפקו בהתקשרות אליו דרך העליה על מקום קברו, כי חפץ הוא שתחת זאת יחפשו את תורתו וילמדו ויעסקו בהם בכל הכוח, וכאילו אומר רשב"י כמאמר הקב"ה: "הלוואי אותי עזבו, ותורתי שמרו..." שכל חפצו של הצדיק שיהיה בתורתו, ובפרט בלימוד של פנימיות התורה, שכתב הפמ"ג באגרותיו (אגרת חמישית ד"ה והנה פגר) דברים מבהילים בפער העצום שבין הנגלה לנסתר, שלימוד הנסתר הוא פי מאה(!) מלימוד הכי עמוק של הנגלה, וכותב שם: "ואם האדם זוכה ללמוד בנסתר ולהבין סודות התורה אין למעלה ממנו..." עכ"ל. וזוהי ידיעה חשובה כי היא נאמרה ע"י חד מגדולי הפוסקים בנגלה.

אמנם ידוע שלא כל הרוצה לבא ליטול את השם יטול, ויש בזה נטיות לב שונות, כי יש המוצא טעם דוקא בהתעמקות בנגלות שבתורה, וגם עומק זה הוא מגע בסוד, אך כעת שבכל עיר מצויים חבורות לימוד ושיעורים לרוב, בודאי החיוב גדל.

ובתורה אתה עמל

א. **ידועה ומפורסמת** עד מאד דרשת חז"ל בפסוק: "אם בחוקתי תלכו" - שתהיו עמלים בתורה. וידוע שהאור החיים הקדוש כתב ארבעים ושנים פירושים על הפסוק הזה, אבל הגה הראשון שבהם - שככל הנראה ממה שהעמידו כפירוש ראשון ברשימה כל כך ארוכה - הוא היסודי והעיקרי ביותר ביניהם: "טעם שקרא הכתוב עמל התורה חוקה **לצד שיש בה מצווה אפי' ללמוד דברים שלמדם פעמיים ושלש והם ידועים אצלו**, כי חפץ ה' בעסק התורה חוקה חקק, ותמצא שאמרו ז"ל (קהלת רבה ג,י) כי לטעם שילמוד האדם תורה בחשק תמיד גזרה חכמתו יתברך שיהיה האדם לומד ושוכח..." ע"כ.

זאת אומרת שהביאור היותר פשוט בדרשתם ז"ל הוא, שיהיה האדם משנן את התורה שוב ושוב בעמל ויגיעה, ואף בדברים שאין בהם את החוויה של החידוש, שכבר שיננם כמה פעמים, גם בהם ימשיך לעמול תמיד בחשק והתמדה. וע"ז מובטח שכל עצום בעוה"ז כמפורט בפס' ונתתי גשמיכם וגו'.

ובאמת שכשם שזה הפי' הראשון באור החיים, כך במ"ח קנייני תורה הראשון שבהם הוא "בתלמוד" שהכוונה שישב וילמד ויעמול על התורה בעקשנות שוב ושוב, יחזור וישנן פעמיים שלש וארבע, עד מאד ואחד... וכך יזכה לקנות תורה.

וראיתי מובא ציטוט מחזק מאד מהאור זרוע בה"ק"ש: "אדם שטרח בתורה כל מה שהיה יכול לטרוח, אע"פ שלא עלה בידו אלא דבר מועט, נותנין לו (שכר) כאותו שטרח כמותו ועלה בידו הרבה, דלפום צערא אגרא... ונראה בעיני דה"ה בנותני צדקה ובכל מעשים טובים, רק שהאדם יעסוק ללמוד ולעשות ככל אשר יוכל **אין למעלה ממנו לפני קונו**" עכ"ל. ומתבאר שהתורה יתירה מכל המצות בשכר על העמל שאינה נמדדת לפי התוצאות וההשגים, אלא בהתאם לעמל.

ב. **לעומת** זה האויב הכי גדול של העמל הוא ה'עצלנות', שכדי לעמול צריכים להילחם עם תאוות הגוף, ויש שני פס' המכחישים זאת, מחד נאמר: "אדם עיר פרא יוולד", ומאידך נאמר: "אדם לעמל יולד", אכן באמת הם משלימים זה את זה, דמכיון שהוא נולד כעיר פרא המהלך אחר כל תאוות ליבו, לכן יש לעמול ולשבר את העצלנות והעפירות החומריות גס.

ובאגרת (ח"א יז) מתאר החזו"א בלשונו העשירה את כל תחבולות היצר לייאש ולמנוע את האדם מהעמל והיגיעה: "הלא עודך בימי החינוך, ובידך להעמיד גורלך בין אנשי סגולה, רמי המעלה, בידך לקנות חכמת התורה עוז החיים

עלי חלד... והנך שטוף בהבלים של חיי עצלות בלי עול, והנך עוזב מקור מים חיים! ומה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, וימי האדם קצובים "כחלום יעוף"... ועוד מעט והנך בימי הבינים... ועוד מעט וחלקם בין הישישים... ואמרו (בסליחות): בן אדם, עזוב נא הבלך! עזוב חטאך! כי אין הצר שווה בנזק... ולמחר תבכה מאשר היום תשחק! אל נא תחשוב עצמך כמואש או שהדבר קשה לפניך - כי אמנם כל ההתחלות קשות - אבל אין דבר העומד בפני הרצון! והבא לטהר מסייעין אותו! - בעיקר: **הסכמה בלב**, ולא לסוג אחר מפני המכשולות הפוגשות בראשית הטהרה! ודע: **כי נעים לחכם חכמתו**, מנופת חיך הכסילים "אלף פעמים"... וכיתרון האור מן החושך כן יתרון החכמה מהסכלות!" עכ"ל החזו"א.

ראוי להתבונן על מה התמקד כאן החזו"א ואת מה עודד כאן בעיקר - את המשך ההתקדמות מעת שקיבל על עצמו השתנות, שישאר עם ההסכמה החזקה וילך עם זה עד הסוף, כי אין דבר העומד בפני הרצון והעתיד נעים לחיך... ונראה לפ"ז להבין ההמשך: אם בחוקתי 'תלכו', שאכן כוח ה"הליכה" בהתמסרות ודיקנות במטרה, הוא סוד ה"עמל" וההמשכיות.

ג. ומסופר בגמ' בשבת (לגב) דכשיצא רשב"י מהמערה ראה אותו חמיו רבי פנחס בן יאיר איך שגופו מלא ובקעים מחמת החול ונצטער לראותו כך עד שבכה ואמר 'אוי לי שראיתך בכך', ענה רשב"י "אשריך שראיתני בכך שאלמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך", שבתחילה אם היה שואל מחמיו קושיה היה רפב"י מתרצה לו ב"ב תירוצים, ועתה גם מה שקשה לחמיו מתרץ לו רשב"י קושיותיו בכ"ד תירוצים.

ולכא' תמוה מדוע לא אומרת הגמ' יותר פשוט שרשב"י בזכות עמלו במערה זכה לחבר את כל כרכי ספר הזוה"ק. (ומפורש כן בתיקו"ז, שבמערה חיבר רשב"י את ספר הזוה"ר).

ואשר מבואר כאן יסוד גדול, שהמבחן היחיד לקנין האדם בתורה הוא מה שמשיג ע"י העמילות בתורה, ומכיון שאת ספר הזוה"ק קיבל רשב"י מפי אחיה השילוני ומפי אליהו הנביא ומפי משה רעיא מהימנא, נמצא שזה בו לו בדרך של מתנה והשגה, ואין בזה גדולה בכך, משא"כ גודל כוחו בעיון ועמקה, ומה שהתעלה ביכולת ליישב תירוצים רבים בכמה אנפי, הוא עצם דרגתו מכוח כל העמילות של י"ג שנה במערה מכוסה בחול בלי להסיח דעת רגע אחד מהתורה, וזה גדול וחשוב הרבה יותר מכל מיני דברים שזוכה להם בדרך מתנה מהשמים. ויה"ר שזוכה לעמול בתורה ולקבלה באהבה ורצון.

חנוך לנער

גליון 117 | פרשת בהר בחוקות

חברותא או מיתותא

לפני שנים, ישיבה גדולה, מתחם הטלפונים הציבוריים, עומדים שני בחורים צעירים בערב שבועות בשיחת טלפון להוריהם.. הגוף שלהם רועד.. הראשון מהתרגשות.. ליבו נראה הומה, השפתיים דולקות, עיניו דומעות.. מתכוננים לחג השבועות.. קבלת התורה.. נעשה ונשמע אמרו כאחד.. **אבא! אני מתרגש! הוא מדבר בהתלהבות לפומית הטלפון.. תורת ד' תמימה משיבת נפש.. אנא עבדא דקודשא בריך הוא.. טוב לי! תורת פין מאלפי זהב וכסף.. אבא! איך אפשר להשאיר את ההתרגשות הזו אצלי כל הזמן? אני נכנס להיכל הישיבה.. הבחורים מדברים בלימוד.. אני עם כל החברותא שלי בלהט של ריתחא דאורייתא, אין עולם בחוץ.. רק מילים של תורה.. כן, מילים של תורה! כל העולם כולו בשביל מילה של תורה.. כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת"י (ימיהו ל"ג כ"ה) וברש"י: "ורבותינו דרשוהו לעניין ברית התורה ללמוד מכאן שבשביל התורה נבראו שמים וארץ"**

לפני שנים, ישיבה גדולה, מתחם הטלפונים הציבוריים, עומדים שני בחורים צעירים בערב שבועות בשיחת טלפון להוריהם.. הגוף שלהם רועד.. הראשון מהתרגשות.. ליבו נראה הומה, השפתיים דולקות, עיניו דומעות.. מתכוננים לחג השבועות.. קבלת התורה.. נעשה ונשמע אמרו כאחד.. **אבא! אני מתרגש! הוא מדבר בהתלהבות לפומית הטלפון.. תורת ד' תמימה משיבת נפש.. אנא עבדא דקודשא בריך הוא.. טוב לי! תורת פין מאלפי זהב וכסף.. אבא! איך אפשר להשאיר את ההתרגשות הזו אצלי כל הזמן? אני נכנס להיכל הישיבה.. הבחורים מדברים בלימוד.. אני עם כל החברותא שלי בלהט של ריתחא דאורייתא, אין עולם בחוץ.. רק מילים של תורה.. כן, מילים של תורה! כל העולם כולו בשביל מילה של תורה.. כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת"י (ימיהו ל"ג כ"ה) וברש"י: "ורבותינו דרשוהו לעניין ברית התורה ללמוד מכאן שבשביל התורה נבראו שמים וארץ"**

מילים של קדושה, מילים של תורה, מילים שמקיימות עולם ומלואו, מילים שממלאות נפשות.. וכפי שכותב ר' חיים וולוז'ין זצ"ל: "כי כח הדבור של האדם נקרא 'נפש', כמו שנאמר 'ויהי האדם לנפש חיה', ותרגם אונקלוס 'לרוח ממללא'. וכן נראה לעין, שבכל דבור שהאדם מוציא מפיו יוצא מפיו רוח והבל הלב. והדבור הוא עיקר נפש האדם שזה יתרון האדם מן הבהמה. אם כן כל תיבה היוצאת מפיו האדם היא כח וחלק מנפשו.. וכל כך תרבה ותתלהט אהבתו יתברך בכח נפשו, עד שיהא חושק ומתאוה באמת שבדברו עתה אותו הדבור הקדוש של איזה תיבה מנוסח התפלה, תהא נפשו יוצאת מהגוף לגמרי, ותתעלה להתדבק כביכול בו יתברך שמו. זהו שנאמר כאן 'ולעבדו כו' ובכל נפשכם'. (נפש החיים שער ב פרק יד).

ומי שבחור בחיים ממלא את פיו כל היום, בכל עת ובכל שעה.. ערב ובוקר וצהרים.. במילים של תורה.. זוכה לשכר כאילו עוסק בסוגיות הסבוכות והחמורות שבתורה.. כדברי ה"פלא יועץ" בערך "חיים": "ומי שְׁאֵין בְּכֹחוֹ לִיַּחַד לְבָבוֹ לְחֻשָּׁב מִחֻשְׁבוֹת טְהוֹרוֹת תְּמִיד, לְלַמֵּד תְּמִיד דְּבָרִים

הזהר הקדוש כותב במדרש רות, מה אומרים לעובר במעי אימו, ובין היתר אומרים לו כך: אם תזכה למצוות, מכל מצווה ומצווה שתעשה יבראו מלאך טוב בשבילך, והמלאכים האלה יאמרו: סולו סולו פנו דרך הרימו מכשול מדרך פלוני, כלומר סללו דרך ישרה ופנויה ממכשולים, ולא ישלטו עליך מלאכי חבלה. אבל אם תזכה ללמוד תורה - מכל אות ואות שתלמד יברא מלאך שיעזור לך במקום הזה. התורה שלמדת נקראת דרך. לך בדרך זו כדי שלא ישלטו המזיקים עליך. ועל זה נאמר "לנחותם הדרך". ואחר כך מראים לו את גן עדן וכל חלק וחלק שיש בו לצדיק, ואחר כך משיבעים אותו שיקיים את כל התורה.

ובטלפון השני.. גם שם ניצב בחור רועד.. רועד מבכי.. לא רק העיניים בוכות.. כל הגוף כולו.. רוטט מבכי.. אמא! אין לי כוח.. מה אכפת לכם שאחזור הביתה לחג?.. אני לא אלמד בבית הכנסת של אבא.. אבא לא יתבייש שיראו אותי.. אני אלך למקום אחר.. אני מבטיח לך שאלמד כל הלילה.. כבר אין לי כוח.. ניסיתי חברותא.. אין לי.. מקניטים אותי.. שולחים אותי מאחד לשני.. לא תמיד אומרים לי את זה בפירוש.. אבל אני מבין רמזים.. לא רוצים ללמוד איתי.. כבר ניסיתי את כל העצות.. מבקש רק ללמוד.. אבל לא פה.. אמא! אני יודע.. אני מבין שאני כבר בחור ישיבה.. וזו ישיבה גדולה.. אבל זו המציאות ואני מתחנן לחזור הביתה..

על הפסוק "ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלוקיך כי אני ה' אלוהיכם" (כ"ה י"ז) כותב רש"י: "כאן הזהיר על

אתה תוכל להצילני".

כמה כוח ניתן לתת במילים של קדושה וטהרה.. במילים של תורת חיים.. לתת עצה נכונה, להפיג דאגה.. לגמול חסד במילים של תורה.. להיות חברותא לנפשו של אדם..

וכפי שכותב ה"חפץ חיים" בספרו "אהבת חסד": "עוד חסדים השייכים בדיבור: לתת עצה טובה לחבירו בענינים השייכים לו, וחסד זה שייך גם בעשרים, לתת להם עצות טובות.

וחסד נוסף הוא כשרואה את חבירו עצוב או דואג מחמת דלותו או מחמת צרה אחרת, אף אם אינו יכול לעזור לו בצרתו, מכל מקום מצוה לדבר אל ליבו, ולהפיג דאגתו. ומצוה זו יכול לעשות גם אדם עני, שאינו גומל חסד בממונו, ויכול לגמול חסד בדיבוריו. וכבר אמרו חז"ל, הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך באחת עשרה ברכות"

חסד זה ניתן לעשות גם עם נפשנו אנו, לא להקניט את נפשנו.. לא לצער את נפשנו בענייני חולין.. להפיג דאגותינו מהבלי העולם.. למלאת את נפשנו במילים של תורה.. להוות חברותא לנפשנו בכל מילי דשמיא..

נלמד זאת גם את ילדינו ונערינו.. לשאוב מעצמם דליי מים של תורה.

על הפסוק " וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך" (כ"ה ל"ה) כותב מילים מיוחדות - ה"אור החיים" הקדוש: "פרשה זו תעיר האדם על רוח ה' אחינו אשר שכן בתוכנו, ואמר כי ימוך אחיך שהוא רוח החיים אשר נטע בתוכנו לחיותנו, אם ראה האדם כי לא האיר בתורה ולא במצות כי אין עני כי אם מן התורה והמצות, ומטה ידו והחשיך אורו והודו, עמך פירוש לצד היותו עמך הוא שנתמוטט שזולתך היה אורו מאיר מסוף העולם ועד סופו, ותמצא שיבקש ה' להחזיר לו הרוח כאשר נתנה כאומר (קהלת י"ב, ז') והרוח תשוב וגו' ואמרו ז"ל (שבת דף קנב:) תנה לו כמן שנתנה לך, ויצו ה' והחזקת בו פירוש שיתחזק לשוב בתשובה להשיבו למכונו, כי אין לך דבר המעמיד לרוח החיני במקום גבוה כתשובה"

- לדים ובחורים לתורה רעבים
- להרגיש "חיות" בתורה הם תאבים.
- כמה קשה כשבהם עולבים
- ואת רגשותיהם מערבבים
- לראות את נפשותיהם דואבים
- נבוכים בכל מיני מצבים
- והוריהם בוכים וכואבים..
- יש בידינו הבחירה לעשותם מתלהבים
- דליים של קדושה וטהרה לראותם שואבים
- בדיבורים של תורה מסובבים
- לרקוד בריקודים של קדושה מקווים.
- נמלא את נפשם בדברי אוהבים
- ולשמחת קבלת התורה נראים שבים.

אונאת דברים שלא יקניט איש את חבירו ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו לפי דרכו והנאתו של יועץ ואם תאמר מי יודע אם נתכוונתי לרעה לכך נאמר ויראת מאלוקיך היודע מחשבות הוא יודע כל דבר המסור ללב שאין מכיר אלא מי שהמחשבה בלבו נאמר בו ויראת מאלוקיך"

וכך גם כותב רבינו בחיי: "ואמר רז"ל כל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה, שנאמר (עמוס ז) הנה ה' צב על חומת אנך ובידו אנך, והטעם לפי שהמתאנה מצטער ביותר ומחליש דעתו ולבו נכנע על צרתו ומתפלל מתוך דאגת לבו בכוונה ונשמע. ואם הוא אומר ומי יודע אם נתכוונתי לרעה, לכך נאמר ויראת מאלוקיך"

במצווה של"ח - "שלא להונות ולצער בדברים" כותב ספר החינוך: "וראוי להזהר שאפילו ברמז דבריו לא יהי נשמע חירוף לבני אדם, כי התורה הקפידה הרבה באונאת הדברים, לפי שהוא דבר קשה מאד ללב הבריות, והרבה מבני אדם יקפידו עליהן יותר מן הממון, וכמו שאמרו ז"ל גדולה אונאת דברים מאונאת ממון, שבאונאת דברים הוא אומר ויראת מאלהיך וגו'. ולא יהיה באפשר לכתוב פרט כל הדברים שיש בהן צער לבריות, אבל כל אחד צריך להזהר כפי מה שיראה, כי השם ברוך הוא, הוא יודע כל פסיעותיו וכל רמיזותיו, כי האדם יראה לעינים והוא יראה ללבב."

הגמרא במנחות (ס"ח ע"ב) מספרת: יתיב רבי טרפון וקא קשיא ליה מה בין קודם לעומר לקודם שתי הלחם? אמר לפניו יהודה בר נחמיה: לא אם אמרת קודם לעומר שכן לא הותר מכללו אצל הדיט תאמר קודם לשתי הלחם שהותר מכללו אצל הדיט. שתק רבי טרפון. צהבו פניו של רבי יהודה בן נחמיה אמר לו רבי עקיבא: יהודה צהבו פניך שהשבת את זקן! תמהני אם תאריך ימים! אמר רבי יהודה ברבי אלעאי: אותו הפרק פרס הפסח היה כשעליתי לעצרת שאלתי אחרי יהודה בן נחמיה היכן הוא ואמרו לי נפטר והלך לו..

והיה את אותו בחור שלא ניצב בעמדת הטלפונים הציבוריים.. לא הוציא את רגשותיו לפומית הטלפון.. יושב הוא עם עצמו בתוך בית המדרש ההומה.. עיניו דומעות ואיש אינו שם לב.. משקיע הוא את ראשו בתוך הגמרא ומדבר.. מדבר הוא ישירות עם בורא עולם.. אנא ממך ריבונו של עולם! רוצה אני! תאב אני! לא קל לי עם חברותות.. מוצא את עצמי יושב סדרים שלמים לבד.. רוצה להיות חלק מכולם.. "הבט ימין וראה ואין לי מכיר.. אין דורש לנפשי".. כמה נפשי צמאה לדיבורים של תורה.. שנותנים כח בלימוד התורה.. "זעקתי אליך".. רק אתה! בורא עולם! "אמרתי אתה מחסי".. רוצה אני שחלקי יהיה בין החיים..

על הפסוק "הצילני מאיבי ה' אליך כסתי" (תהילים קמ"ג פסוק ט') כותב רש"י: "תלאותי אני מכסה מכל אדם להגידם אליך" ובמצודות דוד: "לא גליתי ריבי לבני אדם כי שוא תשועת אדם ולזה כסיתי מכולם רק לגלות אליך לבדך" וכך גם כותב ה"אבן עזרא": "והנה הטעם הצילני מאיבי ה' - כי אליך אגלה אותם בסתר והנה תיקון הלשון, כי כסיתי זה הדבר מאחרי, כי אין לי צורך לגלות להם, ויכול לעזור לי לבד אליך לבדך, כי

הגדרת הספירה

שם הספירה. [ולפי מ"ש המג"א סי' תצ"ד דהא דאמרינן בשבועות זמן מתן תורתנו דהלא בז' ניתנה תורה, והביא ליישב דהוא כדי לומר יו"ט שני של גלויות, ולפי"ד אפשר ליישב הנ"ל דעיקר הספירה מונחת בכך שסופרים מיו"ט שני שהוא הזכרה למתן תורה].

ונראה דלא שייך לספור על מצב עתיד, דלא שייך תיאור על העתיד ללא שייכות לעבר, וכמו שמוזכר בתורה חמישים יום ממחרת השבת, והיינו דלא שייך לתאר מצב עתיד אלא אם כן יש לו ייחוס לזמן מסוים בעבר או בהווה, ולכך לא שייך לספור את העתיד והיינו את מתן תורה דזהו זמן עתיד שיעוד לא היה ואף שמתן תורה כבר היה, אבל עיקר ענין חג מתן תורה הוא להראות שמקבל עכשיו את התורה, ואם כן לא שייך ייחוס לזמן עתיד למציאות שאיננה, ולכך שייך לייחס הספירה רק למצב בעבר שעליו מובטח שבעוד כך וכך יהא מצב עתיד, נמצא שכיון שתלטה התורה את זמן השבועות בחמישים יום לעומר, אז העומר הוא הצורה לספור בייחס למתן תורה, ומקרי שסופר את החמישים יום למתן תורה על ידי שסופר את העבר שהוא זמן ייחוס לאירוע עתיד של "מתן תורה".

הנ"ל גבי מחלוקת הראשונים אם כל יום ספירה לעצמו
ונחלקוק הראשונים אם כל יום הוא ספירה לעצמה או כל ימי הספירה הוא מצוה אחת, עיין בתוס' מנחות סו. ועיין או"ז שכ"ט ומלשונו שם נראה דיש ב' סיבות שהוא מצוה אחת, או משום תמימות או משום חמישים יום, וע"ע בזה בדברי הפוסקים.

ולפי הנ"ל צ"ע היאך שייך לומר בספירת העומר דכל יום הוא מצוה לעצמו, דהלא בספירת שמיטין נראה ברור דהוי מצוה אחת כל ספירת השמיטין דכל מציאות הספירה היא לקדש או לקיים את שנת היובל כשנת חמישים, וא"כ אף ספירת העומר הכל הוא מנין אחד ליום החמישים, דאם מחסיר יום אחד נמצא דאין הימים שספר ספירה ליום החמישים. והיינו דשם יום חמישים הוא לקבוצה של מספר ימים, וזה שייך רק אם כל הימים ספורים. [ואף דכל הכללה מורכב מפרטים והיינו קבוצה של ימים מוגדר מימים יחידים, מ"מ מהות הספירה היא על כלל הימים והימים היחידים הם אופן של הצטרפות לקבוצה יחידה].

ולפי מ"ש"כ רב האי גאון ששייך לספור שבועות וזה משלים הספירה א"ש דהוי דומיא דשמיטין שסופרים שבועות של שנים ולא כל שנה לעצמה הנ"ל שבועות הוי ספירה משלימה ליום החמישים, אבל בביאור הלכה נראה דנקט דלא צריך לזה אלא אף אם החסיר יום אחד ללא כל השלמה הוי שפיר מצוה לעצמה, ולדבריו צ"ע ג' בזה.

ענין עוד בביאור הלכה דהביא מרב האי עוד אפשרות שיספור גם את היום שלא ספר. ולפי"ז נראה דאפשר ליישב לשיטות שסוברים שכל יום הוא מצוה בפני עצמה, היינו דשייך שיהא ספירה בעתיד על לשעבר שכשסופר היום כך וכך, מונח בספירתו שכל הימים הקודמים היה כך וכך, ולכך שייך שיהא כל יום ספירה לעצמה כיון שמונח בספירתו גם הימים הקודמים, אמנם כל זה כלפי הימים הקודמים אבל כלפי ימים העתידים לא, וא"כ נמצא דאם ביום מ"ט לא יספור, לכו"ע לא יצא בספירת העומר דאת העתיד לא שייך לספור, וצ"ע למעשה.

ענין רמב"ן על הפרשה דנסתפק אם מנין שמיטין ויובלות הוי כמו ספירת העומר אם בעיא ספירה וברכה. ענין עוד ברמב"ן בפרשת אמור שהביא צד שמחוייבים ב"ד לספור כל שנה ולברך עפ"י ת"כ עיי"ש.

ענין חידושי הגר"ח על הרמב"ם, דכ' בשיטת הרמב"ם דספירה מעכבת למנות את היובל, ועיי"ש שהאריך דשנת היובל לא בעיא ניהוג בפועל כדי שתעלה לחשבון לשנת החמישים אלא אף אם לא נוהג יובל כגון באין כל יושביה עליה, כל ש"ב ספרו שמיטין ויובל הרי יובל עולה למנין.

ויש להתבונן בזה, דבמנין שמיטין ויובלות הוא מנין לשנת החמישים, והיינו שכדי להגדיר שנת חמישים של מספר שנים, צריך שיוגדרו המספר שנים שלו, ולכך השמיטין הם המספר שנים כדי שיהא המנין שלהם מנין של יובל שהוא שנת החמישים של אותם שנים. אבל בספירת העומר צ"ב מאי היא הספירה, הלא היום לעצמו הוא לא הספירה, אלא ספירה לדבר אחר, ואין הספירה על העומר כמה זמן עבר מן העומר דאין לזה שום משמעות דלא שייך לקבוע את זמן העבר, והיינו שלאחר מ"ט יום קובע שהעומר היה במנין כך וכך, אלא וודאי הספירה היא על שם יום עתיד שאליו יתייחסו כל מנין הימים.

והנראה ברור בזה דהספירה הוא לחג השבועות שהוא יום החמישים וכמו ביובל הספירה היא לשנת החמישים שיהא לו שם שנת חמישים לקבוצת שנים ספורה, הנ"ל שיום חמישים יתייחס ליום חמישים צריך שיהא חמישים למספר ימים ספורים, ובכך שסופר חמישים יום יש ייחוס ליום החמישים כיום חמישים למה שספר.

וענין בחינוך פרשת אמור וז"ל משרשי המצוה על צד הפשט, לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל, וכמו שכתוב [ירמיהו ל"ג, כ"ה] אם לא בריתי יומם ולילה וגו'. והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים כדי שיקבלו התורה בסני ויקיימוה, וכמו שאמר השם למשה [שמות ג', י"ב] וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה, וכו', ולכן יעשה השם למשה אות צאתם מעבדות לקבלת התורה, כי הטפל עושין אות לעולם אל העיקר. ומפני כן, כי היא כל עיקרן של ישראל וכו' להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, כעבד ישאף צל, וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא. וזהו שאנו מונין לעומר, כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן, ועל כן לא נרצה להזכיר בתחילת חשבוננו ריבוי הימים שיש לנו להגיע לקרבן שתי הלחם של עצרת. עד כאן.

מבואר דכל מהות הספירה הוא ליום החמישים, שיהא מנין של יום החמישים על ידי ספירת כל הימים שקודם, ונמצא דכל הימים הם ספירה אחת ליום החמישים.

והנה מ"ש החינוך דמונין לעומר ולא לנתינת התורה כדי להראות הרצון להגיע אל הזמן, וצ"ב בזה דסו"ס חסר בספירה, שאם הספירה כל מהותה היא ספירה של יום הנ' נמצא דאינו מבאר בספירתו את מציאות

מאמרי "חסד לאברהם" מהרב אורי יצחקי

שאין מברכין בתורה תחילה

עצם הנסיעות עצמן, בפרט שבמקומות התורה שגדלתי בהם לא יחסו לצורה זו של עבודת השם מקום מרכזי, כך שאיני יכול לדון ולשפוט, אך לא ע"ז באתי, עיקר המאמר בא לעורר על מה שנראה כמציאות המתחדשת של שינוי במרכז הכובד של עבודת השם, שינוי המתבטא בדחיקת עבודת הקב"ה והזכרת שמו וההתפעלות מקירבת השם האמיתית, והחלפת כל ההתרגשויות וההתפעלות במעשים אחרים המתחייבים באופן ישיר לצדיקים בשר ודם.

ו. וביותר מזה והוא דבר עיקרי מאוד - בכל המעמדות הללו נראה שהתורה נדחיקת לקרן זווית, וכל העבודה הנרצית מתרכזת בדביקות בצדיק!!! לא רק במידת הזמן והכסף המושקע בכל האירועים הללו שבה ע"ח לימוד התורה, אלא גם בדחיקת הדעת מהלימוד, אע"פ שיש צדיקים מועטים שמקיימים זה וזה, אך פשוט שרוב ההמון אינו בר הכי לזה. ואחדד את הנקודה - אני שומע רבות על אנשים המתארים רמות וסוגים של התפעלות הנפש והשתפכות הנפש ורוממות הנפש בעת השתטחות על קיברי צדיקים, ובהעדר האפשרות מתארים מציאות של אובדן כל היקר והמתוק והנעלה בעת שנמונע מהם השתטחות זו, אך איני שומע מאותם אנשים התפעלות הנפש בעת לימוד התורה, עוד לא שמעתי מאותם הזועקים ש"מעולם לא הפסדתי אפילו שנה אחת במירון", את הזעקה הנוראה "מעולם לא הפסדתי שנה אחת בלא סיום מסכת" "בלא סיום חלק אחד מד' חלקי שו"ע או משנה ברורה". [שלא לדבר על היחס לתפלות הקבועות בבית הכנסת השכונתי שאינו עומד בשם יחס לדיבורים על הרוממות במירון וכו', ואכמ"ל].

ז. וכאן אנו מגיעים להערה נוראה - הבה נתבונן על כלל המאורעות ונגסה לבחון בעינא פקחא מה השם רוצה מאיתנו בזה שהוא מסית את "אחינו הטועים" להילחם בלומדי התורה, הרי מקובלים אנחנו שאין הרודפים אלא מקל ביד השם, אולי הקב"ה יש לו תביעה עלינו שאיננו מייקרים מספיק את לימוד התורה!!!

ואם ישאל השואל - הרי יש בדור שלנו ריבוי גדול של לימוד תורה ומוסדות תורה, תשובתו בצידו - כבר גילו לנו חז"ל שיש קפידה מיוחדת השמורה לעם ישראל גם בעת שיש ריבוי של לימוד תורה, והיא בעת שאין מייקרים את הלימוד, אין מרגישים "כי התורה חיינו!!" אין מרגישים שהתורה היא הדבר המרכזי ביותר, ולה לבדה שמורה האמירה ש"בלעדיה למה לי חיים".

והם דברי ה"ר יונה ז"ל [המובאים בר"ן בנדרים דף פ"א ע"א] על מה אבדה הארץ על עוזה את תורת, ופירושו בה שאע"פ שודאי עוסקין היו בתורה תמיד אך לא היו מברכין בתורה תחלה כלומר שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עליה שלא היו עוסקים בה לשמה ומתוך כך היו מזלזלי בברכתה ע"כ.

הנה מתחולל לנגד עינינו מהפך שקט המעביר לאט לאט את נקודת הכובד, נקודת המרכז של החיים היהודיים מהתורה וקיומה בכל תג וסעיף בשו"ע, עם התפעלות הנפש העליונה ביותר, לעבודת הצדיקים. אולי הקב"ה מעורר אותנו ע"י השוט של רשעי ישראל לחזור אליו יתברך, שרק הוא יאז מושא תשוקתנו, שרק תורתו תהא מגן לנו, שרק בה נהגה יומם ולילה ורק בה נמצא את התפעלות הנפש ואת התענוג הרוחני הנעלה, בלי תחליפים, בלי הסתת המרכז לצדיקים. אפשר ליהודי לעבוד את השם באופנים שונים אבל אסור לו לשנות את נקודת המרכז - התורה וקב"ה וישראל חד הם, השם יזכנו.

א. הנה בזמן האחרון אנו נתונים למלחמה ורדיפה שמנהלים נגדנו מרשיעי ברית מתוך עם ישראל, המכוונת נגד ציבור היראים בכלל, ובפרט ובאופן גלוי נגד לומדי התורה ע"מ להצר את רגלי בני התורה ועמליה, הם ומשפחותיהם, עד כדי דיבורים גלויים על הכרתת עולם התורה רח"ל. ורבים תוהים מה זאת עשה הא-לוקים לנו, ומה באמת הקב"ה מבקש, מה רומזים מהשמים ברצף המאורעות הבלתי שיגרתיים הללו, איזה תביעה יש עלינו ומה עלינו לתקן.

ב. הנה ודאי שכדי להשיב על שאלות אלו צריך נביא בישראל, או לכה"פ יש להפנותם לגדולי ישראל המובהקים, ואני איני עונה על שני הקריטריונים הנ"ל.... אך אעפ"כ אנסה להפנות את תשומת הלב של ידידי ותלמידי וכל מי שליבו פתוח לבקש האמת, לנקודת מבט שאולי תאיר את נסיגות התקופה.

וכדי לעמוד על עומק הנקודה נציין עוד מאורע המתרחש בימים אלו ממש, והוא הביטול של צורת ההילולה המסורתית של רשב"י ז"ע במירון בל"ג בעומר, ביטול הנמשך כבר כמעט שש שנים ברציפות. הנה איני נכנס במאמר זה להצדקה ההלכתית של קיום הארוע במתכונתו במצב הבטחוני הנתון, כי מה שנוגע לנושא מאמר זה הוא המציאות עצמה. יש אמירה המתבדרת בעולם כאילו כביכול רשב"י ז"ע איננו מעונין בעלייתנו לציון ביום ההילולה, יש הקושרים דבר זה להתנכלות השלטונות בלא טעם אלא משנאת עמי ארצות וכו' וכו', אך לדידי אולי התשובה נמצאת במקום אחר לגמרי וכמוש"ת"ב בעז"ה.

ג. הנה אני עוקב קצת אחר ריבוי המלל של "אנשי מירון" דהיינו שהעליה לציון בכל ימות השנה וביום ההילולה בפרט, תופסת אצלם מקום מאוד נכבד במערכת החיים, ואני שומע קולות וסגנון ותוכן של דיבורים שאינם מתקבלים על דעתי. הייתי מצפה שמי שהורגל מקטנותו לשפוך את נפשו בציון הקדוש, כשנתקל במציאות המקשה או מונעת אותו מקיום העליה, יהא מאוכזב, מתוסכל, עצוב וכד'. אבל המלים הנשמעות הן בסגנון ותוכן ורמה אחרת, דבורים על אסון, קטסטרופה, ביטול של כל צורת היהדות, הפסקת החיים, וכו' וכו' [איני מגזים אפילו כהוא זה]. ומהדיבורים הללו נמשכים דיבורים נוספים של ההכרח למסירות נפש, החובה להעלות גם במחיר סיכון החיים, כי בלי רבי שמעון אין ערך לחיים!!!

ה. ועוד - האזנה לסגנון הדיבורים של חלק מ"אנשי מירון" מגלה סוג דיבורים שחייבים לתת עליהם את הדעת, והם הפניה הישירה לרבי שמעון, התארים המופלגים שמשתמשים בהם שנראה כי שמורים אך ורק לקב"ה!! איני נכנס לצד ההלכתי, שאולי יש בדיבורים אלו צד איסור [בלשון המעטה ואכמ"ל], אך התעוררתי שדיבורים אלו מגלים נקודה פנימית בנפש, המבטאת את נקודת מרכז הכובד, נקודת המשמעות של ליבת החיים הרוחניים של המדבר והשומעים, ואולי אצל רבים מאוד אף שאינם מבטאים אותה במילים.

ו. אוסיף עוד - המציאות שמתגלית בענין העליה למירון אינה יחידה, היא מתגלה בהרבה מקומות בחיים הציבוריים שלנו ותופסת בזמן האחרון תאוצה גדולה, והוא הנהירה למסעות לקברי צדיקים ביום ההילולא, ורק לאחרונה ראינו בעינינו עשרות אלפים העוזבים את ארץ הקודש בנסיעה לקרעסטיר, וכן אנו רואים בראש השנה את הנסיעה לאומן, עד שהדבר תופס היום מקום מרכזי בחיי מאות אלפי אנשים. הנה לא באתי לפקפק על

{ אז נדברו }

פרשת בהר בחוקותי תשפ"ו | גליון מספר: 730 | לסדר: "ונקדשתי במזן בני ישראל"

להצטרפות לרשימת

התפוצה במייל:

A8447168@gmail.com

--

ניתן לשלוח הודעות או תגובות
על העלון למספר פקס:
077-4448588

--

ניתן לקבל את העלון ישירות
אליכם לפקס:

077-3368019

--

קוראים יקרים: העלון שוב
רעב! נגמר לו האוכל... מי
שיש לו קצת קופסאות
שימורים... חמץ שנמכר

לנכרי... או כמה שקלים שעבר

עליהם הפסח ונשאר משהו.

אנחנו זקוקים לתרומות-

בלעז כסף!!!

--

לתרומות ולהוראות

קבע לעלון:

באשראי: "גדרים

פלוס" (קופה: עלון אז נדברו)

בטלפון:

0799-654321

בבנק: בנק פאגי

סניף 182

חשבון 747815

ע"ש: שב שמעתא

(מוכר להחזר מס)

למענה אנושי:

052-7683095

תגיד לי: אתה מתמיד רציני? כן? כמה??? כמה בדיוק?

מסופר בגמ' בפסחים (פח) שעולא הגיע לבבל... הוא נכנס לחנות וראה שם תמרים יפים ומשובחים... ושאל את בעל המכולת כמה זה עולה לקילו? הוא אמר לו: זה אחד... מאוד זול...

עולא היה מופתע מהמחיר הזול... ולכן הוא הירשה לעצמו כמות גדולה של תמרים ואכל לשובע... מרוב שעולא היה מופתע מהמחיר הזול והמשובח בתוכה על אנשי בבל: מלא צנא דדובשא בזוזא ובבלאי לא עסקי בתורה? תתביישו לכם... יש לכם כזה שפע של תמרים בזיל הזול... ואתם לא מספיק עמלים בתורה... ? ? ?
אלא ש-- ויהי בחצי הלילה!!!! עולא לפתע מתעורר עם כאבי בטן... מתברר שהוא אכל יותר מידי הרבה תמרים וזה לא עשה לו טוב... ואז!!!! בבית אחת כל ההסתכלות של עולא השתנתה ב-180 מעלות... והפעם הוא התבטא בהתפעלות... 'מלא צנא סמא דמותא בבבל, ובבלאי עסקי בתורה? אני מתפעל מכך אנשי בבל... יש לכם סלים של סם המוות בכמה שקלים בודדים... ואתם בכל זאת יושבים ועוסקים ועמלים בתורה? כל הכבוד לכם... אתם ראויים להתפעלות...

עכשיו: תרשה לי לשחק ראש קטן: אני לא מבין: כמה שעות לפני כן, עולא בא בתוכה שהבבלים לא... לא עוסקים בתורה... לא חלפו כמה שעות ופתאום עולא מתפעל מאנשי בבל שהם כן עוסקים בתורה... תכלס: תחליט: הבבלים עוסקים בתורה או לא עוסקים בתורה??

נו... בינינו... מה התשובה??? למה השאלה לא מתחילה?

כי הכל עניין יחסי!!! בהתחלה... כשעולא בא בתוכה שיש לבבליים כזו מחיה זולה ובכל זאת הם לא עוסקים בתורה... מה... הם באמת לא היו עוסקים בתורה?? חס ושלום... ברור שכן!!! רק מה? בייחס לתנאים הנוחים ולאפשרויות הנרחבות שגיליתי שיש לכם... בייחס לזה אתם לא מספיק עוסקים בתורה... וזה לא סתירה!! שלא חלפו כמה שעות... ועולא בבית אחת שניה את דעתו!!! ולמה? כי לפתע התברר שההיפך הגמור... יש לבבליים הרבה מאוד כאבי בטן... הרבה בעיות בעיכול... הם מתהפכים במיטה... ואם אלו הם התנאים הקשים שלכם... אז אני מחזיר את המילים בחזרה... וההיפך הגמור!!! במקום להתאכזב מכך אני דווקא מתפעל...

כ"כ הרבה קשיים יש לכם ובכל זאת אתם עוסקים בתורה כאילו הכל טוב... ? ? ?

על כל פנים: מה רואים מכאן?? שאם תשאל השאלה: כמה אני יושב ולומד?? כמה התמדה יש ליי?

השאלה הזו לא מתחילה!!! כי זה לא כ"כ משנה כמה שעות אני לומד... השאלה היא כמה כאבי בטן יש לי בחיים... השאלה היא: מה קורה איתי באמצע הלילה... עד כמה החיים שלי פשוטים או לא פשוטים... עד כמה המחיה שלי יקרה או זולה... בקיצור: זה תלוי בכל מיני נתונים...

ובדיוק כמו עולא שחור כמה שעות ההתרשמות שלו היתהפכה במאה שמונים מעלות בהתאם לנתונים!!! אותו דבר בייחס אלי ואלי... יתכן שאתה רואה בחור... וכצופה מהצד נראה לך שהכל הולך לו בקלות ולפי ההתרשמות הזו הוא באמת לא מספיק יושב ולומד... היה אפשר לצפות ממנו ליותר... אבל אם היית מכיר אותו מקרוב והיית יודע את כל הקווטעל הכללי שלו... כל ההסתכלות שלך עליו הייתה מתהפכת במאה שמונים מעלות... מה... כ"כ הרבה חבילין דמעיקין עוברים עליו והוא בכל זאת מחזיק ראש מעל המים... בכל זאת רואים אותו שעות שלמות יושב ולומד... בקיצור: קח את השקלול הזה בחשבון...

אבל בינינו... עזוב... לא התכוונתי כאן בשורות אלו לחזק את העניין של 'לדון לכף זכות', (אני באופן כללי לא מתחרר לרעיון החברתי הזה... להסתובב כמו פחד של הרבש"ע ולדון לכף זכות... תתמקד בעצמך... אל תדון בכלל!! לא לכף זכות ולא לחובה... מי ביקש ממך בכל לחוב את האף שלך לרוחניות האישית של חבר שלך...)

אז עזוב את חבר שלך... בא נדבר עליך ועל... אנחנו בעצמנו- בינינו לבין עצמנו...

אני מאוד רוצה ללמוד וגם אוהב ללמוד... אבל לאחרונה זה... זה לא הולך... אני פחות לומד... אני מרגיש בריפיון... הכל הולך בעצלתיים... אבל חכה... רגע רגע... לפני שאתה מחלק לעצמך ציונים... לפני שאתה מחליט באופן מוצהר שלאחרונה אתה פחות לומד ואתה בריפיון...

רגע רגע... תן לי רקע קצר: מה קורה איתך לאחרונה? מה הם הנתונים שלך?

ניסית פעם לדון את עצמך לכף זכות??? האם פעם ניסית לבדוק כמה 'כאבי בטן' יש לך לאחרונה? כמובן ש... שלא כ"כ משנה אם זה כאבי בטן או כאב לב... האם שקללת במכלול השיקולים את הלילות הקשים שלך... את החברותא הפחות מוצלח שנפלת איתו בסדר א' מתחילת זמן זה... ואתה מצידך מנסה בכל הכח להתאמץ להתעלות מעל עצמך ולהוציא מעצמך את המיבר והמיטב בסדר א' למרות שלמיינעשה 'זה... זה לא זה'... וכמה שאתה מתאמץ זה עדיין... עדיין לא לגמרי הולך כי אחרי הכל... אבל הההלו... מכאן ועד להגיד שבדיוק כעת אני בריפיון...!!!! לזה אתה קורא ריפיון? אולי ההיפך...??? אולי תנסה רגע להסתכל על זה מזווית אחרת... ואז יתברר לך ש' ויתברר לך שדווקא בתקופה הזו אני מוקף במלא צנא סמא דמותא בבבל... ו... עסקי בתורה?? ניסית לחשוב על זה?? ושוב!! זה לא סתירה שאתה לא מרוצה מההישגים שלך לאחרונה... וכמובן שזה לא תכלס ככה להמשיך... וגם יתכן שהיה כאן כמה מחדלים שצריך להפיק מהם לקחים... אבל מכאן ועד לשקוע ברגשות אשמה שלאחרונה אני בריפיון... חכה!!! אל תמהר להסיק מסקנות!! יתכן שאליבא דמתא דווקא עכשיו אתה מתאמץ יותר מתמיד... כי הרבה יותר קשה לך... מה פה לא מובן... ההמשך בעמוד 2..

“

מחממים מנועים! חג השבועות קרב ובא

יום ל"ג בעומר כבר הגיע... וביום שאחרי ל"ג בעומר מתחילים להבין שהגיע הזמן להעביר הילוך בהכנה לחג השבועות... אנב: כך זה גם על דרך הפנימיות... שמל"ג בעומר ואילך מתחילה ההכנה היותר סמוכה לשבועות... אבל ביננו... זה גם די מורגש...

תכל'ס: גם אותם בני עליה מרוממים שלפני כל חג עסוקים בעבודת הכנה... מה העבודה של הימים הקדושים... כל זה נכון לחג הפסח או סוכות וכ"ש הימים הנוראים... סו"ס מדובר במערכת של ימים ושבתות וצריך להבין את האירוע!! להתמקד בעידים ולאן חותרים... אבל כשזה מגיע לחג השבועות... אין טעם... חג השבועות הוא קצר מידי בשביל להיכנס לפרטים הנקודתיים מה העבודה של החג הזה... חג השבועות זה לא עניין של 'עבידיה'!

חג השבועות זה חתימת חוזה!!!!

למי שעדיין לא קנה דירה... או יותר נכון... לבחור שעדיין לא קנה לא דירה ולא אשה... או אני רוצה לגלות לך שיש יום שבו חותמים!!! אם זה בשידוך... אז יכול להיות שהשידוך עצמו מתבשל חודשים... אבל יש יום שבו יושבים שני הצדדים והדבר היחיד שנדרש מהם זה חתימה... רק מה?? היות וחתימה זה לא עסקה... (בתקווה שאכן כך) סו"ס בחתימה מתחייבים על משהו!!! אז קדם לחתימה זו הרבה כושר ראש והכנה נפשית והכי הכי: בשלות!!!!

ישבתי לבין לבין לעצמי וחשבתי האם אני הולך על זה... והגעתי להחלטה שאני הולך על זה... והוא... מכאן ואילך מתקדמים לחתימה... מועד החתימה זה תאריך מאוד מרגש ודומיננטי... אבל לא בגלל שביום הזה עושים מלא מלא דברים וסוחבים הרבה בלוקים... לא!!! הסיפור הגדול של היום הזה... זו הרציעה של ההחלטה!!!!

וזה בדיוק הסיפור של חג השבועות!! לשם אהנו חותרים כבר מ"ט בניסן... וכעת בייתר שאת... אנא... אל תבזבז יותר מידי אנרגיה בלהתכונן לסדר הלימוד והתענית דיבור של חג השבועות... כי זה הפרט הכעיס הכי שולי כאן בספר... הדבר היחיד שצריך לעמוד מול העיניים... זה מה אני רוצה!!! להתמקד בריצות של ההחלטה... עד כמה אני רציני בזה שאני רוצה לקבל על עצמי עול תורה, עד כמה אני ערוך לשים בצד כל מיני דברים אחרים בשביל להציב את עול תורה במרכז ההיים ומרכז ההתפתחות האישית שלי... עד כמה אני מעוניין שהכבוד שלי יגיע מתורה... הסיפוק מתורה... ועד כמה אני מוכן לעשות הכל בשביל לפרוק את השעמום שלי בתורה או לחילופין... אם לפעמים נגור עלי להיות משועמם... אז אני מוכן לעשות גם את זה מול הגמי ולא לפרוק את השעמום מול מקורות זולים וקלים...

זה כל הסיפור!!! ועם זה צריך להתבשל ולעמוד מאחורי ההחלטה הזו... ובשביל זה יש לנו את הימים האלו כדי להתייבש בזה... להיות כנה עם עצמי לקראת הגשת החוזה מול ה'... עם כמה נכונות אני מגיע...

תאמין לי: שקצת פחות מרגש את הרבש"ע כמה אתה מוכן להשקיע בתורה בליל שבועות (ואתה מוכן לבד שבועות הבא אני לא אכתוב את זה)... כי זה כבר יהיה קרוב מידי לשבועות... וסו"ס שבועות זה יום גדול מאוד... וצריך לנצל אותו... לפחות גם אותו!!!

מה שיותר מרגש את הרבש"ע... מה עכשיו יש לך לומר לו... מה יש לך להציע ליום יום בעול תורה!!! עם איזה משאלת לב ורצון להשקיע אתה מגיע ליום שאחרי שבועות וכמוכן גם ליום שלפני... זכור: היהדות לא זה מבצעים!! יש פה עסק שצריך לקחת אותו רציני לדידים... ושמם! בריצות אופי ופיל דבר... אז אנא... רגע לפני שמגיע ערב יו"ט... בא נרבר עסקים!!! עסק (עול) התורה!!!!

האם אתה מתמיד רציני? בטוח...???

(המשך מעמוד 1) תבדוק טוב טוב... האם אני בריפיון... או שהנתינים שלי רפויים... אם נתוני השטח שלי רפויים זה לא הופך אותי לרפוי... זה בסה"כ אומר שאני מתמודד מול ריפיון!!!! אם יש לאחרונה מישהו שמאוד מאתגר אותי במידת הכעס והסבלנות... במבט שטחי שלאחרונה אני מאוד הרבה כועס ואני חסר סבלנות... אבל עם קצת התבוננות זה בדיוק ההיפך... אני פשוט מתמודד מול כעס!!!! אני בסה"כ מתגבר על מידת הכעס...

זה למעשה בדיוק המסע שעם ישראל עברו שבוע אחד בלבד לפני חג השבועות... החניה אחת לפני הר סיני הייתה **רפידים** ויחזו ברפידים... שם היה באמת ריפיון ידיים... כן... התורה מעידה על עם ישראל ששבוע וחצי לפני מתן תורה הם פתאום שקעו בריפיון... רפו ידיהם מן התורה... זה קורה... גם במשפחות הכי טובות... גם בדור דעה... תרגיש נוח... זה קרה לעם ישראל גם באותה שנה מרוממת שהם קיבלו תורה...

נ... מה קורה כשחונים בריפיון ידיים?? מיד יובא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים!!! וכאן עם ישראל תפסו את עצמם לדידים... והתחילו להילחם... להיאבק בכל הכח... ועמלק לא מוותר... הוא מנסה להחליש... לגמז... לזנוב... לעשות אותך קטן... אבל לא!! עם ישראל נלחמים ונאבקים בשארית כוחות... עד!!! עד קצה הכח...

אלא שאז!!! אל תשאל! לפתע שוב!!!! שוב עם ישראל מרגישים ריפיון ידיים... וגם את זה התורה מספרת לנו... אבל זה כבר כתוב בסוף פרשת כי תצא... ויזנו בך כל הנחשלים אחריך **ואתה עיף ויגע**... מלחמת עמלק הצליחה להתיש את עם ישראל... כן... זו היה מלחמה מאוד תובענית ושוחקת... עמלק ניסה בכל דרך לתפוס אותך ברגעי נחשלות... בנקודות התורפה ולהוכיח לך שכולם המשיכו הלאה ברוממות... ורק אתה מדדה כעת מאחור עם גיוגול של שטויות בראש והקב"ה כבר לא צריך אותך... יש לו צענטער בלעדיך... וככה אתה כל הזמן צריך לנשום אויר לראות ולאסוף כוחות ולהאמין שלא!! אני יקר לה! ללא כל קשר לחולשות הזנביות שלי... ותכל'ס... אחרי שבוע של מלחמה בלתי פוסקת מול עמלק המזנב שמפגיש אותך עם כל מיני רגעים אפלים וזנבים שבאשיותך... סו"ס אחרי שבוע הסתיימה מלחמת עמלק... אמנם המלחמה הסתיימה בנצחון... ויחלש ויחזק את עמלק את עמו ועל לפי חרב... אבל ישראל מצאו את עצמם עייפים ויגיעים ממלחמת עמלק...

נו... בסדר... לגיטימי... מותר להיות עייפים אחרי מלחמה...

אבל לא!!! מה לעשות... אנחנו כעת בערב ראש חודש סיוון!!! אוטוטו מתן תורה... עוד רגע אנחנו צריכים לתפוס את הרגלים ולנסוע להר סיני... עוד שבוע מתן תורה... אבל איך? איך אפשר ככה לקבל את התורה... אנחנו בריפיון רציני... תראה מה עובר עלי... כבר לפני שבוע הגעתי לרפידים והיה שם ריפיון... וכעת גם עכשיו אני בריפיון... אני עיף ויגע...

אבל לא!!! כלל ישראל! יש לכם טעות אחת קטנה!!! אתם כעת ---ויסעו מרפידים!!!! כשחינו ברפידים- לפני שבוע... שם באמת היינו בריפיון אמיתי... זה באמת לא היה בסדר... כי אז עדיין הכל היה טוב... הכל היה רגוע... וסתם ככה שקענו בריפיון ידיים... באמת הגיע לנו לקבל על הראש... ובאמת קבלנו!!! קבלנו את עמלק... על השכל!!

אבל!!! ברגע שעמלק הגיע... זהו... באותו רגע תפסנו את עצמנו והתנערנו מהריפיון... התחלנו להילחם בכל הכח... וכבר שבוע ימים שאנחנו נאבקים בכל הכח על הרוחניות שלנו... ו... וכמוכן!!! כמוכן שזה מעיף... מה חשבת... ולהחליט אותנו ואנחנו נאבקים להדוף את הזנביות שלנו... ו... וכמוכן!!! אבל ההלל... כעת זה כבר לא ריפיון!!! כעת זה להיפך הגמור לריפיון!!! כעת אנחנו בסה"כ עייפים מלהילחם... ויסעו מרפידים!!!!

כעת הכל בסדר... צריך בסה"כ להתנער... ולדעת להיות עייפים ו--מרוצים... כן... אנחנו עייפים... אבל ממה?? ממלחמת היצר... אני עיף ממלחמת ההישרדות... כן... בתקופה האחרונה אני באמת לא במיטבי ואני נלחם... נאבק להמשיך בכל זאת ולמרות זאת ועל אף הכל... מיותר לציין שאני לא נהנה מהחיים... לא מרגיש בעננים...

נכון... אבל לכה"פ אני לא אומר שמגיע לי גם לשקוע בנקיפות מצפון שאני לא בסדר... זה שאני כעת נוסע מריפיון!!!! זה לא אומר שאני ברפידים... אני רק יוצא מרפידים...

--- משהו פעם שאל אותי למה לפעמים יש תחושה שיש ריפיון דווקא לפני הימים הכי קדושים? אמרתי לו: זה שאתה עיף מלהיאבק ולהילחם... לכן זה נקרא ריפיון? זה בסה"כ אומר שאתה עיף ממלחמות... אז זה!!! שבדיוק זו המפה של עם ישראל במעמד הר סיני וזה גם המפה של כל אחד מאיתנו בימי מאבק...

יש מיומנות שרוכשת עם השנים... (נדמה לי שרכשתי אותה לאחרונה, מקווה בשבילי) לדעת להרגיש מותש... מבולבל... חסר סבלנות... ובכל זאת להיות מרוצה מעצמי!!! ולמה? כי אני יודע את הרקע מסביב... ואני יודע שבמקרה הספציפי הזה מותר לי!!! לדוגמא: ליל שבועות... הייתי ער כל הלילה... למדתי עם כל הכח... עם כל הברען... אח"כ התפללתי את אחת התפילות הכי ארוכות בשנה... השתדלתי לכוון... להתרכז... להתפלל... והווי! אחרי שבי"ב קיבלתי את התורה כעת חזרתי בהייתה לקידוש על עוגה חלבית... ולפתע!! אני מגלה שאני עיף... טיפ עצבני... אין לי סבלנות... לא נעים להרגיש ככה!!! לא מתאים לי... ועוד בחג השבועות... אבל לא!! הההלל... תרגע... הייתי ער כל הלילה... למדתי ב"ה טוב... השתדלתי להתפלל... עשיתי את היומית שלי... ועכשיו אני מותש ומרוס וממילא קצר רוח... הכי טבעי בעולם... אין לי מה להתאכזב מעצמי... לא נותר לי אלא להשתדל ללכת כמה שיותר למיטה, לשכב במיטה ולהיות מרוצה מכל רגע נוסף של תשיות ועצבנות שמסגיר את המאמץ שלי...

זו מיומנות שמאוד כדאי לרכוש אותה!!! כי אחרת זה מאוד מבבלל! בחור יקר: יש סיכוי רציני מאוד שדווקא ביום האירוסין שלך אתה תהיה קצבני וקצר רוח מתמיד... השאלה היא: מי הוא זה שימקד אותך שזההלו! אתה לא עצבני בגלל השווער... אתה עצבני מרוב התרגשות ובגלל הלילה הקודם שלא ישנת בו... זה עוד הסיפור הקטן... כי מה תגיד על עוד הרבה ימים אחרים שיהיה לך מאבק פנימי אישי מול פיתוי אפל ש... שתצטרך להזיב בשביל לגבור עלי... ואז בסוף יום אתה לפתע תרגיש קצת... קצת זבל... מי יזכיר לך שאתה מרגיש ככה רק בגלל שהיית עסוק בלירוק זבל... ויסעו מרפידים!!!!

ר"ע בבית האסורים... אין קראו כללא הזה?

בשבוע שעבר תחת הרושם של "ג בעומר... יצא לי שוב להתבונן בהוא מעשה דר"ע שהקהיל קהילות רבים וחבשוהו בבית האסורים עד הריגתו... **ואן התחדש לי חידוש מאוד מפתיע!!!** לצורך העניין אני אגיד את החידוש כמות שהוא במילה אחת ואח"כ אני אנסה אסביר למי שיש לו סבלנות... **החידוש הוא כך:** שנכון ר"ע היה בבית האסורים?? תן ניוחש אין קראו לבית האסורים הזה??? לא פחות ולא יותר: **כלא עשרו!!!!**

זהו... זה החידוש שלי!!! מי שמספיק לו ה'שורה' הזו יכול לעצור כאן...

אבל תכל'ס: מה רצה ה'משורר'?? מה פה החידוש הגדול??

אז ככה: באופן כללי יש שני סוגי אנשים שיושבים בכלא... יש אחד שנחפס בגניבה והורשע ל-8 שנות מאסר... הוא כעת יושב בכלא כדי לרצות את **עונשו**... לעומת זאת אם נניח יש אחד שלא מוכן לתת גט לאשתו או סבא של יוסלה שחומכר שלא היה מוכן להסגיר את הנכד שלו לציונים לשמך רוחני ולכן הוא היה מוחזק בכלא... כזה אחד נמצא בכלא לא מדין עונש אלא משיקולי אכיפה וניסיון לכופף אותו לחוק... נו... כמה זמן הוא אמור לרצות בכלא?? לא! אפילו לא יום אחד... מציצנו הרגע אתה משתחרר!!! הכדור בידיים שלך... אתה קובע את הל"ז... אנחנו בסה"כ מחכים שתתקפל... ברגע שתכנע בדרישות... באותו רגע אתה בחוץ!!!

אז זהו!! שזה פחות או יותר הרעיון של כלא עשר לבחורי ישיבות!!

לא מדובר פה בכלא שמרצים בו עונש... זה רק כלא של אכיפה, עקרונית בחור שיסכים לחתום בכלא שהוא מוכן להתגייס וישחררו באותו רגע... (אל תתפוס אותי על המילה, גם אם באופן נקודתי זה לא הנוהל, אבל זה בוודאי הרעיון) ומעטרת: תמיד כשחשבתני על ר"ע שהיה חבוש בבית האסורים עד שהוצא להורג... תמיד דמייתני את זה כמו אושוויץ... בטח כולם נשלחו למחנות ריכוז... ואילו אצל רבי עקיבא זה היה 'הפורט התשיעי'... לא ככה??

אז זהו שלא!! ממש לא!! מי שיתבונן בכל הרקע והתיאור הכללי בחז"ל מה התחולל שם באותה תקופה... משמע שזו לא הייתה תקופה שעה ישראל היו מובלים כצאן לטבח... גזירת שמד כן!!! אבל לא השמדה!!

ניתן לראות לאורך כל הדרך שהיה כל שייח דיפלומטי ואפילו מכבד בין מלכות רומי לחכמי ישראל... היו כל הזמן מגעים בין חז"ל מול נציגי רומי והיו מרגיעים להבנות וסטטוס קוו (ממש כמו היום מול מלכות הציונים)

רק מה?? הרומאים רצו כל מיני דברים... מה בדיוק?? לא כ"כ משנה מה... אם מאוד מעניין אותך תשאל את הבג"ץ... הם יסבירו לך מה הרומאים רצו... ותכל'ס רבי עקיבא מצא את עצמו חבוש בבית האסורים!!!

מה קרה? למה?? מה... גזרו עליו שנות מאסר?? לא!!! ממש לא!! (אגב: פעם בכלל לא היה קיים מושג של עונש

מאסר...) אלא מאי?? רבי עקיבא היה פורע חוק... ולא סתם אלא פורע חוק סדרתי!! החוק קבע ש... שאסור ללמוד תורה... החוק קבע שצריך להתגייס ולשטות את 'מה נאים מעשיהם של אומה זו'... ורבי עקיבא, לא רק שהוא היה מצפץ על החוק... אלא גם מקהיל קהילות רבים ומוביל באופן שרירותי מהלך אוטונומי מנוגד לחוק... ו... זהו... מכאן ואילך אתה כבר יכול לדמיין לבד לאן זה התפתח... התחילו להפעיל עליו סנקציות והגבלות... וכמה שניסו להצר את צעדיו... הוא לא!!! לא הראה סימני כניעה... לא היה עם מי לדבר... לא קשוב... ממשיך הלאה אותו דבר... ודי... בשלב מסוים זה הגיע לצו מעצרי-כצפוי!! (שלב שמור'ר דוב לנדו שליט"א לא רחוק ממנו... אנחנו צריכים להיות ערוכים ומוכנים לאופצה שכזו... היא ממש לא מופקעת...)

אגב: יש דעות חלוקות כמה זמן רבי עקיבא היה בבית האסורים, יש דעה שהוא היה 5 ימים!! ויש אומרים: 5 שנים!! ואני טוען שזה לא סתירה... כי... כי כל כמה זמן הוא היה נכנס ויוצא 'תחת אזהרה', ובסך הכל הכללי הוא 'בילה' שם חמש שנים... זה בדיוק כמו הגיוס... בהתחלה ר"ע היה איכשהו מצליח להגיע איתם להסדרים של 'דחיוני'... ניסיון למשוך זמן... ובשלב מסוים זה הגיע למבוי סתום של כלא עשר... **ותכל'ס... מה אני בא לומר???**

זה לא שהגסטאפו פשט על ביתו של ר"ע והוציא אותו להורג... ממש לא!! מדובר היה בתהליך ארוך וממושך... חוץ מזה לאורך כל הדרך רואים שגם כשר"ע היה בבית האסורים... הוא לא היה מנותק קשר... היו נכנסים אצלו ויוצאים... שואלים שאלות... הכל נעשה שם בתהליך חוקתי!!

אגב: סתם שטענ... ההתנהלות של מלכות רומי ששלטה בא"י בתקופת ר"ע מאוד מזכירה את המדינה כיום... מדובר באומה ליברלית שדגלה בדיפלומטיה ושיוויון... שלא תתבלבל!! זה לא בית ראשון שהרגו שם רבבות ללא רחם... טיטוס היה מאוד 'איכפתי', מאוד 'כאב ל' הרעב שבירושלים... הוא רק רצה לכבוש את ירושלים בדרכי שלום... אתה מוזמן לקרוא על 'צדקתו המופלגת' ביוסיופן... ממש כמיטב הדמוקרטיה השמאלית הצדקנית (כיום)

איפה החידוש הזה קפץ לי בעיקר?? בעקבות הגמ' המסתורית בפסחים (קב). **'חמשה דברים צוה רבי עקיבא את רבי שמעון בן יוחי כשהיה חבוש בבית האסורין אמר לו רבי למדני תורה אמר איני מלמדך אמר לו אם אין אתה מלמדני אני אומר ליוחי אבא ומוסרך למלכות'** כתוב כאן: שרשב"י לא פחות ולא יותר איים על הרבי שלו רבי עקיבא... אם אתה לא מלמד להורג... תורה, אני אגיד אותך לאבא שלי- יוחאי והוא ימסור אותך למלכות...

וכבר נשתברו הרבה קולמוסים סביב השאלה שזועקת מסוף העולם ועד סופו: מה פשרה של גמרא זו? מה פשר האיום הזה? וכי רשב"י ואביו יוחאי היו חשודים על 'מסירה' וסתם ככה... מה בכלל האיום? הרי ר"ע היה כבר בלאו הכי 'מסור' ועומד בבית האסורים אז מה יש למסור אותו? ו... ובפרט שקצת משמע... שם בגמ' שהאיום הזה קצת הצליח להרתיע את רבי עקיבא... משמע שהיה פה איום אמיתי!!!

אז ככה: נאמרו על גמ' כל מיני הסברים... רובם על דרך הנסתה... אבל אני אגיד לך את הביאור שהכי

התיישב על ליבי... (בספר 'מידות רשב"י' מביא ביאור זה בשם רבה של סביריה ר' יעקב חי זרעין ז"ל)

הסיפור הוא ככה: כשר"ע היה בבית האסורים... זה לא **שהצליחו** ללכוד אותו ולהוציאו להורג... ממש לא!! אדרבה... הדלת של בית האסורים הייתה פתוחה ור"ע היה יכול לצאת משם בכל רגע נתון!! אז לו בלבד... הרומאים מצידם העדיפו שר"ע יצא מהכלא... הם ממש לא ששו להרוג את רבי עקיבא... **ומסיבה מאוד פשוטה:** (הגיון שאין פוליטיקאי בדורנו שלא מבין אותו): ההרגיה של רבי עקיבא ממש לא שיחקה לטובתם!! כי רבי עקיבא העביר בהריגתו מסר מאוד עוצמתי ונמצא לכלל ישראל... אנחנו הולכים על כל הקופה!!! התורה היא חיינו ואנחנו לא הולכים לוותר על זה בשום צורה... נמות ולא נתגייס!!! ובשביל הרומאים זה היה אסון... בשבילם אם רבי עקיבא הולך באמת לעמוד מאחורי האמירה שלו והוא באמת ימות על קדושת ה'... זה נצחון מכריע!!!!

אין לך אמירה נמצחת ומכריעה יותר מזו... ולכן הרומאים לא רצו את רבי עקיבא מת... הם מצידם היו ממוכלדים ולא ידעו אין לרדת מהעץ הזה. מצד אחד אין להם בריחה... הם חייבים לנקוט צעדים מול הפרוע חוק הסדרתי הזה... אבל מצד שני הוא כ"כ מוכן שנהרגו אותו... ואו"י... לא... לא התכוונו באמת... שלחנו אותו לכלא עשר כי היינו בטוחים שזה יכופף אותו והוא יכנע... ולא בשביל שבדיוק שם הוא 'יביא לנו' את מפתן הנצחון הכי עוצמתי בעולם!! **ובדיוק זה מה שרבי עקיבא רצה!!!!** בדיוק לזה הוא חתר!! (מי שעובד אחרי ר"ע באופן כללי... ר"ע תמיד מוביל מהלכים יוזמים של התוית דרך ומפגנים מכוונים של מוסר התורה בתור הנגהה ודרך חיים)

ורבי עקיבא לא ויתר!!! הוא היה נחוש למות על קידוש ה'... והוא לא נתן לרומאים שום פתח מילוט... הוא לא נתן להם שום דרך אין לצאת מהסבך הזה... ומה הם לא הסכימו לעשות בשבילו... אתה מוזמן לבדוק בחז"ל כמה אנשים הם הכניסו לתא שלו... מי שרק יכול להשפיע עלי... החל מסטנוסורפוס הרשע... שלחו לו גם בעלי עבירה שינסו להחטיא אותו גם לתלמידים שלו נתנו להיכנס... כל מי שרק יכול להשפיע עלי... (ס"ס רוב גדולי ישראל היו בקשר דיפלומטי עם הרומאים... וגם ר"ע בעצמו... כל עוד הם לא נגעו בתורה) וכאן!!!! בשלב הזה רשב"י נכנס לתמונה... ברגע רשב"י נכנס הוא מיד מבקש מר"ע: רבי... למדיני תורה!!!! מה פירוש??

רבי... אתה לא משאיר אותי פה לבד... אם אתה רוצה למות על קידוש ה'... אני הולך איתך... תלמד אותי את הכוונות והיחידים ואמות יחד איתך... וכאן רבי עקיבא מתנגד!!!! לא- תלמידי רשב"י!!! אני לא מרשה לך למות איתך... אני צריך אותך חי!! כלל ישראל צריך את האור שלך...

מספיק שאני אמות על קידוש ה' זהו!! וזהו כבר יעשה את כל העבודה.

אני מצדיד אזכה להגשים משאלת לב ישנה שכל ימי הייתי מצטער להפגין נאמנות לה' אפילו נוטל את נפשך... אבל במקביל אזכה להעביר מסר חד ונוקב לכלל ישראל שאנחנו נחושים לנצח בחיים או במוות... ואחרון לא תביב... המסר הכי חד כתער יהיה להרומאים ש... שחבל להם... אנחנו הולכים לנצח במאבק הזה!!!! נמות ולא נתגייס... אתה רשב"י כבר לא תצטרך למות, וגם לא תצטרך שוב לחזור ולהתחבא... (מיותר לציין

שמודבר כאן ברשב"י שלאחר י"ג שנות המערה... כי הרומאים כבר לא ינסו להציק... הם יבינו את המשואה... יבינו שהמערכה הוכרעה!!!

זה מה שאומר רבי עקיבא לרשב"י במילים: 'אני מלמדך!!! אבל רשב"י מתקשה לקבל את זה מר"ע... סו"ס הוא משתוקק גם למוות על קידוש ה' ולצעוק עם הרבי הגדול... וכאן רשב"י מוציא את הקלף מיקוח... רבי... אם אתה לא מסכים לקחת אותי איתך... אני אגיד לאבא יוחאי ש... ש... שאתה יודע מה הוא יעשה? הוא ישכנע את הרומאים **שלא משתלם להם להרג אותך!!!** והוא יצליח לשכנע אותם!!! כי מאוד קל לשכנע אותם בזה! הוא פשוט יסביר להם עד כמה אתה רציני... ואין להם מה לנסות לכופף אותך... ואז הם לא יסכימו להרוג אותך...

בקיצור: אם פעם חשבתי שהרומאים **הובילו** את ר"ע להריגה...

אז זהו! שמתברר שהם ממש לא הובילו אותנו! **הוא הוביל אותם!!!**

ר"ע הוביל את ה'אירוע' הזה מתחילה ועד סוף... מעמד הריגתו של רבי עקיבא היה אירוע בלעדי שר"ע ניצח על ההפקה שלו לפרטי פרטים... הוא קבע את הקצב... את הלחץ... ואמנם כמובן שזה היה מעמד מאוד מר ומזעזע... אבל במקביל גם **הכי הכי מנצח בעולם!!!**

בקיצור: אני תמיד חשבתי שכשר"ע מת על קידוש ה'! זה היה הסתרת פנים נוראה בדיוק כמו השואה... ולנו לא נותר אלא להמתין לקץ הימין... שאז ה' יראה לנו שהכל היה לטובה... **אז זהו ש... שזה נכון ולא נכון...** כי זה שר"ע הסתלק ביסורים קשים, וזו התמונה האחרונה שנצברה לנו ממנו ועדיין לא זכינו לראות את ה'מה טובך אשר צפנת לירא'ך' זה בהחלט הסתרת פנים... **אבל במקביל!!! היה פה מפגן מנצח!!!** הרבי עקיבא לא נהרג כמו מסכן... אדרבה... הוא נהרג כמצביא מנצח!!! והוא לא מפסיק לנצח ולהוביל את כלל ישראל כסמל ודוגמה...

אלא!!! שלצערנו הרב... לא כ"כ משנה אם המהלך שלי נכון או לא... כי גם אם נתווכח ותטען לי שלהסביר ככה בר"ע ז' מחודש ולא נכון...

אבל מה שבבבטוח נכון לכל הדעות!!! שזו המפה שלנו כיום!!!

בשנתיים האחרונות עמלי התורה נתונים תחת מתקפה של צורות של סנקציות וגזירות כלכליות נגד לומדי התורה, הם לא מפספסים... לא מדלגים על שום סעיף... אותה איזבל משפטית לממשלה לא מרפה לרגע...

ותכל'ס... יש כאן זווית שאנחנו בני התורה לא בשום שמים לב אליה!!!

כל קיצוץ נוסף שהם גוזרים נגד לומדי התורה... מה טמון בזה??

שיש כאן בדיקה!!! יש פה עוד ניסוי של כיפוף... אולי עכשיו נצליח לכופף אותם... תבין: כל גזירה נוספת שיוצאת מ'שם' זה לא סתם בלי קשר... יש פה משימה חזרה תקווה ומוטיבציה... הנה... אולי עכשיו אני אצליח לכופף אותם... נו... תעשה אחד ועוד אחד... אם בכל גזירה נוספת יש פה בדיקת חוזק... אולי כעת נצליח לכופף אותם... ו... ותכל'ס הם לא מצליחים בגררורוש ועולם התורה ממשיך בלי למצמץ... מה כתוב כאן במסמך?? קוראים לה בעברית במילה אחת: **נצחון!!!**

ניסית לכופף... ניסית לעצור... ניסית לבלום... **ולא!!! לא תנצח אותי!!!**

אז אם בעבר הרחוק היה פה ושם ניסיונות כיפוף והם לא ניצחו אותנו... אז כעת שמדובר בכמה עשרות סעיפים נוספים... זה אומר שפעם ניצחנו קצת וכעת אנו מנצחים הרבה יותר ועל כל גזירה נוספת שהם מטיחים עלינו... הם במו ידיהם מזמינים את הנצחון המוצהר שלנו... איך קוראים לה בצה"ל במילים יפות?? **מעמקים את ההישג!!!**

ובינינו... זה לא אנחנו... לא אנחנו הזמנו את הנצחון הזה... הם הזמינו אותנו... בינינו לבין עצמנו... אנחנו בעצמנו מופתעים מעצמנו...

ואם אתה בלחץ מכל הגזרות שהם מנחיתים עלינו... תהיה רגוע... הם אוטוטו מסיימים את המחשנית... אין להם כבר הרבה לאן... ברגע שהם יישלו אותנו לגמרי לגמרי מכל הזכויות האזרחיות... כאן נוכל להכריז על נצחון סופי!!!!!! כ"כ סופי שזו תהיה התבוסה הסופית שלהם...

כי מיניה וביה יוכח סופית שאין להם שום שיניים ושיריים כנגדנו!!!!

רק מה?? אל תתפלא אם יום אחד הם יעשו את טעות חייהם והם יחבשו את מרן ר' דוב לנדו בבית האסורים... אבל לא כדאי להם!!!! אני לא מציע להם לעשות את הטעות הזו... כי אתה יודע מה יקרה??

נו... מה יקרה? אוהו... בא נראה אותך... עשיתי לך תרגיל... בא אותך יודע לגנוג ישר לנקודה ולהגיד לי מה יקרה... מה יקרה בתרחיש הזוי שכזה שתגיע משטרה צבאית ותחבוש את גדולי ישראל בכלא עשר... אה?

אז אני קודם אגיד לך מה אתה!!! מה אתה תגיד...

אתה תגיד ש... ש... שברגע שכזה דבר יקרה... כל היהדות החרדית תתלכד ותעמוד על שני הרגלים... נעשה עצרת שני מיליון נחסום כבישים... נתלוש רמזורים... ונשרוף טרקטורים... כל הגולה כמדורת אש... והם יבינו שלא כדאי להם להתחיל איתנו... כי נחריב להם את המדינה...

נכון זה פחות או יותר מה שעומד לך על הלשון? זה רוח הדברים???

אז זהו!!! שזה חלש... זו תגובה עלובה למדי... כי אם הם יכניסו את גדולי ישראל לכלא וזו תהיה התגובה שלנו... זה נקרא שהם ניצחו... זה נקרא שניצחנו למלחמה על זה שהחרדים לא מוכנים שגדולי ישראל

יהיו בכלא... וכעת בודקים מי יודע להרביץ יותר כואב... עלוב!!! זה מאבקים נוסח אמריקה ואיראן... למי יש יותר עליונות אווירית או הטמנת מוקשים? אז זהו שלא!!! אם ח"ו הם יקחו את מרן האדמו"ר מוויזניץ ואת ר' משה צדקה ואת ר' דוב לנדו לכלא... אתה יודע מה באמת יקרה??? אותם גדולי ישראל פשוט יגישו את צווארם ויגידו... בבקשה!!! בשמחה!!! תוציאו אותנו להורג!!! בחפץ לב... אתם מוזמנים לערוך כעת בימה ענקית בכרך המדינה... ותוציאו אותנו להורג לעיני כל ישראל חזק חזק ונתחזק!!! זה מה שגדולי ישראל יגידו... ו... וחס ושלום... לו יצויר שיקרה כזה תרחיש... אתה יודע מה יקרה? זה יהיה הנצחון המכריע!!!! למי? לעולם התורה!!!! כאן יש הכרזה של נצחון אמיתי!!! שחבל לכם... אתם מובילים מאבק לחיים... אנחנו לא נעזוב את התורה בחיים או במוות...

נו... אם ככה... אז למה הם עדיין לא מוציאים את גדולי ישראל להורג??

כי הם עדיין לא מוכנים לתת לנו את הנצחון הסופי הזה!!! די להם בנצחונות היומיומיים שהם כל הזמן משחקים לידיים שלנו... על כל גזירה שהם גוזרים והם לא מזיזים אותנו מילימטר... די להם בזה...

מתי נבין את המשואה הפשוטה הזו שברגע שמישהו חזק שהמפתחות בידיים שלו והוא מנסה לכופף אותי ועוד לחיצה ועוד לחיצה... על כל פעם שהוא מנסה ו... ואני עומד כמו בלוק ולא נותן לו. **זה אחד אפס לטובתי!!!** אין פה מה להבין... אין חילוני שלא מבין את זה... אמנם אנחנו אחרי השבוע של ספירת נצח!!! אבל מותר לנו לדעת ניצוח זה הרמת משקולות... יש פה משקולת שלא נתתי לה לגבור עלי...

(כן!!! בדיוק כמו שלהבדיל... כעת! לעת עתה זה נקרא שאיראן מנצחת את ארה"ב... כי עצם העובדה שארה"ב שהיא החזקה באמת ומנסה לכופף את איראן ולא מצליחה, זה אחד אפס לטובת איראן! זה שארה"ב עדיין נותרה הרבה יותר חזקה מאיראן, זה לא הופך את ארה"ב למנצחת. כי בלאו הכי היא יותר חזקה. אבל איראן שהיא הרבה יותר חלשה, ובכל זאת גוברת על ניסיונות ארה"ב לכופף אותה. זה נקרא לנצח למרבה הצער)

ולסיום: בינינו... עזוב... לא כתבתי את המאמר הזה בשביל לעודד את אסירי עולם התורה... הם כבר יסתדרו טוב מאוד בלעדי... (הם מקבלים מספיק תשומת לב...) אז זהו ש... שהכל עשר הזה מלווה אותנו לא רק בגזירת הגיוס... אלא בהרבה מאוד תחומים אחרים פרטניים בחיים...

כל יהודי עובד ה' עובר ימים של קושי... ימים של חולשה... של 'ואני כמעט נטיו רגלי...' כמעט!!! כמעט ולא החזקתי מעמד... ובסוף בכוחות לא אנושיים הצלחתי... מה הצלחתי?? לגבור על מה שנייה להכניע אותי!!!

זה נקרא לנצח!!! ואם כבר מדברים על לנצח... אז כמו שבמדינת ישראל יש מושג 'ביחד ננצח', ככה בגזירת הגיוס ושאר יריקות 'ביחד ננצח', אבל בהתמודדויות הפרטניות שכל אחד מאיתנו עובר איפה שאף אחד לא נמצא... שם אתה לבד!!! ושם כשאתה מנצח זה לא ביחד!!! אף אחד לא יחלוק איתך את הנצחון... יש לך בלעדיות עליו... נו... אתה מתפלל שזה קשה... זה עסק עצמאי... זה נצחון בלעדי... קח נשימה עמוקה!!!

פרק א': הסיפור שכמעט וגמר מאוד מאוד רע... כעת פרק א'...

הג השבועות מתקרב... ומטבע הדברים... באזור של לשכת הגזית ישנה תכונה נרגשת... כצפוי... זה הרי ה'ציון הקדוש' של יום הקדוש עצרת... כל מי שצריך ישועה או פתיחת לב בתורה מנשק בערגה את אבני הגזית הקדושים של הלשכה שמסמנה תצא תורה ודבר ה' 'שירושלים... (אגב: זו הלשכה היחידה שאבניה אבני גזית חטובות...) אבל הפעם בכלל... הפעם מתחוללת שם פרשיה מסעירה ביותר... פרשיה שכולם היו בטוחים שהיא תגמר מאוד מאוד רע... ובסוף היא נגמרה בהפכה חיובית מפתיעה... כמעט על גבול של חוסר יציבות...

הכל התחיל מר' אבימי... מדובר בתלמיד חכם צעיר... ללא רקע וללא יחס מזיהי... אבל ניכר שהוא צורבא מרנבן דבקי בכולא תלמודא... בתחילה הוא נבחר לשמש כמושב ב"ד מקומי של ג' בעיר... אבל משם הוא המשיך לעיר גוש חלב שמלאה חכמים וסופרים ונכנס לסנהדרין קטנה... בתחילה הוא התיישב בספסל האחרון ש' שורות שלפני חכמים... אבל מהר מאוד הוא התקדם משם... כי בדיוק התעוררה בב"ד פרשיה בדיני נפשות אודות נערה המאורסה, והיות ובדיני מתחילין לדון מהקטן... ותלמיד שיש לו זכות שומעין לו... ובדיוק היה לו לימוד זכות וכיון שהיה ממש בדבריו (ואכן זיכו אותה בדין בכותל) ברגע שכן אר' און מזיזין אותו ממקומו, וזה הקפיץ אותו בבת אחת לראש שבשורה הראשונה שהכי קרובה לשורת הכ"ג בסנהדרין... לא חלפו כמה ימים והתפנה מקום ור' אבימי נכנס באופן רשמי לשבת על מדין בסנהדרין...

ובכן התחילה הדרמה! יום אחד התעורר נידון אודות חצקל שקידש את בריינדל במלווה... לחצקל כידוע יש גמ"ח הלוואות... בריינדל היה מחייבת 20,000 שקל... והוא פשוט נעמד והכריז: הרי את מקודשת לי במחילת החוב של עשרים אלף שקל... כל הכבוד לו... מיהו התפתח ויכוח רע בין הסנהדרין ועמדין שפסלי האחרון ש' שורות שלפני חכמים... ואילו 9 דינים פסוק שאינה מקודשת... בסידר... עד כאן הכל בסדר!!! זה מעשים שבכל יום! כל פעם שמתעורר ויכוח עומדים למנין... ואחרי רבים להטות... התקבלה ההכרעה... דא עקא שר' אבימי שכבר הספקנו להכיר אותו כחרץ ובק... הוא היה מהמיעוט המ'פסיד!!! והוא עמד על דעתו שאינה מקודשת... ניסו להוכיח לו... ועל כל טענה הוא ענה י"ב תירוצים... והוא מצידו הקיף אותו בחבילין של הוכחות... אבל בשורה תחתונה התקבלה ההכרעה בסנהדרין ואחרי רבים להטות...

והנה יום אחד ראש בית דין יושב בביתו... ולפתע הגיעו שני בני זוג עם תינוק... שעדיין שאשתי תחתן עם אחי מאשר איתי!!! ראש בית דין הסתכל עליהם בתדהמה... מה ? ? שמעתי טוב? אכן מה מציע שאשתך תינשא לאחייך? לא! הבנתי... אם היא אשתך אז היא אשת אש... להם שתינשא לשמישה אחרת? וסמת כמה מה הקשר אחייך? אכן... אם אז אשתך... לא לאחייך זה אשת אח... רגע רגע... בעצם אולי אתה בכלל מת שירדת כעת מהמעולם העליון, ואתה רוצה שאחייך ייבא את אשתך ויזיקם שם לאחייך??? לא! חס ושלום... נעלב יענקל... אני לא מת, אני 'עדיין חי'... חוץ מזה, יש לי בכלל ילד... אשתי לא צריכה יבום... אז מה היא כן צריכה? היא צריכה בעל!!! בקיצור: ראש ב"ד הבין שמישהו פה בחש בקלחת... ומה מתברר??? שיענקל ודבורה ניגשו לר' אבימי וביקשו ממנו שיכין להם גט... ולר' אבימי רעום ברשימות הסודיות שלו שהם ההרשימה השחורה של המקדש במלווה, אז הוא הודיע להם חגיגית... הכל בסדר... מעולם לא הייתם נשואים, ממילא אין צורך בגט... אם כבר, אולי תתחתנו! מה דעתכם להינשא? יענקל היה די המום ומבולבל... מה? אנחנו בכלל לא נשואים? לא צריך גט...?? והרב מציע לנו ל... להתחתן??? עכשיו להתחתן??? לא לא!!! תודה! אנחנו מוותרים... רגע... אבל יש לנו ילד משותף... מה עושים? ואז ר' אבימי אמר להם: אולי מציע לכם ללכת לראש ב"ד ולשאל אותו אולי אשתך מתאימה לאחייך... שהוא יגיד את הילד שלך...

בקיצור: כעת ראש ב"ד הבין את הסיפור... (בטח ר' אבימי עומד על דעתו... הוא נכחן לא מציע משם להורות ולכן הוא שלח אותם אל, אבל הוא לא נרתע מלהגיד את דעתו הנחרצת) ראש ב"ד כינס מיד את כל מושב כ"ג זקנים... והזמין את ר' אבימי לשימוע... שמעתי שאתה מביע דעתך אחרת מהכרעת בבית דין... עברת על אחי רבים להטות! ר' אבימי הריץ ראשו... כן... אני מודה... אני אכן עבור שהמקדש במלווה אינה מקודשת כלל ועיקר!!! הזעזעו בבית דין היה עמוק מאוד!!! התחוללה שם סערה של ממש... מדובר בשערוריה של ממש... זה מעשה שלא ישעה... ברגע שסנהדרין עומדים למנין ומתקבלת הכרעה אחר הרוב ע"פ תורה... אז מי שממרה ומתעלם מההכרעה של סנהדרין קטנה זה... זה... זה יצניע ראשונים על זקן מרמא...

אמנם מכאן ועד זקן מרמא אירעה היה הדר... אבל זו דרך שאין לו רשות לחמוק ממנה... אף אחד לא מחפש את זה... אבל זו חובתנו!!! ברגע שיש מי שמעמת פנימית בתוך סנהדרין קטנה... חייבים לעלות עם זה שלב אחרי שלב... בהתחלה הולכים איתו לב"ד של ערעורים שבהר הבית... משם מתקדמים לסנהדרין שבעזרה... ומשם עד ב"ד הגדול שמתרים בו שישבו מהוראתו... ומכאן ואילך! אם יתפסו אותו שהוא שוב הורה הרי הוא זקן מרמא... וחייב מיתת חנק... ולא סתם אלא ממתינים איתו עד הרגל... כי זקן מרמא זו פירצה מסוכנת שחייבים כאן הרתעה של 'וכל ישראל ישמעו ויראו'... שלא ירבו מחלוקות בישראל... תכלס... לעת עתה ר' אבימי אמנם הורה שלא כפסק סנהדרין... אבל עדיין לא היתור בו בבית דין הגדול...

ראש בית דין וכל הסנהדרין היו שבורים ורוצצים... הם ראו את זה בעין מאוד לא טובה... איך יתכן שאחד מהסנהדרין ככה חותר ומתעלם מההכרעת בית דין... מה הזריז את ר' אבימי שיחורר בו... כי... כי זה לא נראה טוב... כי... כי זה עלול להתפתח לקטסטרופה אסמיתית... ראש ב"ד היה מאוד מוטריד... הוא די חשד בר' אבימי... מהרגע הראשון זה היה נראה לו שר' אבימי יותר מידי איתן בדעתו ולא חושש...

בניסיון אחרון... רגע לפני שמתחילים את התהליך המספר של 'קמת ועלית' נעשה ניסיון אחרון לבדוק אולי הרחקנו לכת בחשש שלנו... ושליח ב"ד דאג בעקיפין... שבחתונה הקרובה ר' אבימי יוכבד בסידור קידושין... ושליח ב"ד תדרך והינחה את החתן ש... שיקדש במלווה!!! ואכן ר' אבימי הגיע ובירך אשר קדשנו במצוותיו וזונו על העריות... ב"א"ה המקדש עמו ישראל ע"י חופה קידושין... וזה החתן הכריז: הרי את מקודשת לי במחילת מלווה!!! באותו רגע ר' אבימי פנה לאחוריו... הניח את הכוס... והפסטר בינו לבין עצמו וזונו בדין... והוא בלבלול... והוא שוכחלם קרא מקודשת מקודשת... אינה הודיע נתחוצא: אינה מקודשת אינה מקודשת!!!

במעמד הזה נכחו עשרות אנשים שהעידו באופן ברור שר' אבימי המירה על דעת ב"ד של כ"ג... העגמת נפש הייתה גדולה... אי אפשר להשאיר את המצב ככה אפילו יום אחד... צוות שלוחי בית דין והחוננים וספרא דדיינא כולם נקראו להיערך לקראת עליה רבתי של כל הסנהדרין קטנה שמעוותים לעלות יחד עם ר' אבימי לירושלים ולתבוע אותו על המרמא... והעיר שושן נבוכה... זה נהיה שיחת היום... מה קרה לר' אבימי... מה פשר המדרגות שלו? ממה זה נובע? מה זה הדחף הזה להחזיק במחלוקת? מה פשר הגאווה וההתנשאות הזו שהוא לא מקבל את הכרעת בית דין? הציבור היה מאוד מזועזע... איבדו איומן... במשך כמה שנים הערכנו אותו... חשבנו שמעשיו מרובים מחכמתו... ומתברר ש... לא...

הרבנית... אשתו של ר' אבימי התיישה לצאת לרחוב... הילדים שלו נכנסו לבידוד חברתי... ור' אבימי עצמו התעטף בעקשנותו... לא מגלה סימני כניעה... ו... וממתין! ממתין לעלות יחד עם חבריו לירושלים... ההמשך בשבוע הבא א"ה...

לסגור קצוות אחרונות בנכתב לפני

שבועיים...

לפני שבועיים כתבתי בעניין לשון הרע... כמה חמור וכו'...

חיו הרבה ששענו ל: שאם אתה סבור שיש רמות שונות בחומרה של לשון הרע, אין בעיה!!! אבל תענן את זה הלכתית!!! בפרט שיש! יש הוכחות וסימוכין למה שכתבתי... אין בבקשה... תביא את ההוכחות... תצטט מקורות... ואז הכל בסדר... כשהו ככה, אז התננים מונגשים כדרכה של תורה, אבל סתם להפריח רעיונות באויר ולפ"י להבריע באיסור לשון הרע? זה לא...

אז זהו שלא!!! עקרונות לא! כי מי שאכן קרא מאמר זה... המאמר בכלל לא דיבר על לשון הרע... זה בכלל לא היה הנושא שלי זה שהקב"ה הגון!!! נקודה! והשתמש בלשח"ר כמדגם בלבד... ואיך להתחיל לענן את זה הלכתית... זה בדיוק הפוך מהמסר שאליי חתרת!!! כי אם הקב"ה הגון... זה לא כי כך מדויק ברש"י... אלא כי האייבישטער הוא נאמן!!! נקודה! זה גופי תורה הכי בסיסיים שאתם רואים אשר עשיתי וכו'...

אבל מדון והייתם נקיים, שלא יראה שהעזתי להקל ראש בכה שהח"ח החמור... אשר ע"כ אצטט כמה משפטים מבר"ח: בסוף ההקדמה לח"ח (בהערה) כתוב וז': 'עוד ימצא ותעלת מלומד עניינים אלו, שעל ידי זה לא יהיה דבר זה בעיני חסידך, ואז אפילו אם יהיה ח"ו נכשל בזה למפרקי, איננו בכלל בעלי לשח"ר ששקל כנגד ג' עבירות, וכי"צ מענישים החמורים, רק נשאר לאו דעלמא, כתוב כאן להדיא: שמי שאיסור לשח"ר אינו כהפקר אצלו, הוא כבר לא בכלל הענישים החמורים שעליהם הפליג הח"ח בספרו... כמו כן: לגבי העונש המופיזי שכל העבירות של המתנה עוברות למספר, גם בזה הח"ח מסייג בשמירת הלשון וכוותו... וזוהי מוטל בעונות רבים ועצומים מינים ממינים שונים יש כמה וכמה אנשים שלקח מכל אחד לפי ערך הביטוי והכלימה שהגיע להם על ידי ביטוי חיי, כתוב כאן שהעונש הזה מרוד לפי ערך הביטוי והכלימה... כך שסוף כל סוף זו לא המצאה שלי אלא מפורש ויוצא מפי הכתר גדול... אבל וכל... עצם זה שצריך להגיע לציטוטים זה אות קלון... וכי אם לא היה מפורש בדברי הח"ח... אז זהו... היינו כבר חושדים ברבש"ע דעביד דינא בלא דינא...??...

עוד טענו לי יהודים חשובים שיש לי כבוד אליהם... שזה לא יפה ולא מתאים לכתוב משפט כזה שהרבש"ע לא קרייוונר!!! עד כאן... שגבול... סו"ס ערב רבש"ע לא מתבטאים כאלו ביטויים... ואני מקבל את הטענה... אבל!!! בכל זאת יש לי מה לטעון להגנת: תן ניוחו: מה יכול להיות יותר גרוע המשפט המזועזע שאמרת שהקב"ה לא קרייוונר??? במילים אחרות הוא אמר בדין את המצאה המזועזע להגיד שרש"ל הרבש"ע כן... כן... לא קרייוונר... עפרא לפומיה...

אז ווה!!! שזו בדיוק הבעיה... שאם מישהו היה אומר בצורה מפורשת שהקב"ה רח"ל קרי... היינו מגללים אותו מכל המדרגות... דא עקא! שדווקא הוא אומר את זה במילים מאוד יפות... להגיד שהרבש"ע נורא מאמים וכל הזמן הוא איתך רגע לפני פיצוץ השיחות ושיכרתי כל הכלים... כאלו משפטים נאמרים בשפה מאוד צדיקית ותורנית ובעיקר משכנעת... אבל המסר שנצבר אצלו עמוק בתוך הלב זה קרייה!!! קרייה ותו לא!!! אז צר לי... לי כבר אין את הלוקוסוס ללכת סחור סחור... אני מוכרח להניח את הדברים כמות שהם... הרבש"ע לא קרייוונר!!! כי... כי מי שחושב אחרת... במילים אחרות הוא אמר בדין את המצאה המזועזע שלי... רק לא ב"א קרייוונר!! אלא ב"כ קרייוונר!!! ואני מרשה לך להודיעו מהמשפט שלי רק בתנאי שאתה מזדעזע שבעתיים מהמסר ההפך שדווקא נאמר במילים מגוונות ומכובדות... ודו"ק היטב...

אבל הרב... אני נהנה מזה!!!!

מידי פעם יוצא לי בבין הזמנים לדבר ברב שיש עם בחורים... בשלב מסוים תמיד מגיעים השאלות הקבועות והנצחיות: מה הבעיה בלשמוע קוי נייעס? או לחילופין: מה הבעיה בלעשן סיגריות? או... אז מה הבעיה בהתלבש עכשני? ואני בכונה במיא רשימה של כמה וכמה שאלות של קשורות בכלל... נושאם שונים למערי... ומילא באופן טבעי גם התשובות אמורות להיות שונות אחת מהשניה... אז זהו שלא!! בסוף תמיד מתברר שהשאלה היא אחת... כי בסוף תמיד המשפט שחוזר על עצמו הוא אחד ויחיד: **אבל הרב... אני נהנה מזה!!!!**

אני מנסה להסביר לו שחבל... ברגע שאתה שומע קוי נייעס אתה שורף זמן יקר... ומגדב אותו בשביל לפרנס מישוה שעושה עליך קופסה...

ואז הוא אומר לי: אז מה... **אבל אני נהנה מזה!!!!**

ואני עונה לו... נכון... אתה נהנה מזה... אבל ממה? מה אתה נהנה? מכמה אנשים שסימנו אותך כמטרה... הצליחו להתגבר באישון לילה לאישיות שלך ולייצר לך איזה ריגוש ממוחם הקודח בשביל לממן אותם... הם מחייבים כל הדרך אל הבנק ואילו אתה בבין עם איזה דרמה שהם ייצרו אותה שאתם בעצמם דאגו לכלל לא מעניין והיחיד שזה עדיין מטריד אותו זה אתה... הפראיירי הסדרתי שקונה לאקשן... אני מסיים את נאומי החובצ להבות ואני כבר בטוח שהוא השתכנע... אבל איפה... אני רק מסיים... והוא שוב חוזר על אותו משפט בדיוק והפעם זה כבר בנהמת לב... **אבל אז מה... אני נהנה מההנהנה מזה!!!!**

ואני שוב מנסה להסביר לו... מתי תבין? שברגע שאתה הולך לפי האופנה מישוה בסה"כ רצה שימור לקוחות ואתה הפראיירי שלי?

והוא שוב עונה: מה זה משנה... **זה יפה ליו! אני נהנה מההנהנה מזה!!!!**

בקיצור: בשלב מסוים קלטתי שיש פה באמת טלפון שבור... אם הוא עד כדי כך לא מבין אותי, כנראה שגם אני לא מבין אותו... ואז בקשתני שסיבירי לו והבחרים באמת הסבירי לו... הרי "כבוד הרב" מסכים שיש מושג שנקרא "הנאות"!!! כמובן בגבול המתור ובגבול הטעם הטוב... אז אתה-כבוד הרב נהנה מטיל נהמד ומותר... אז אני נהנה ממשהו אחר!! אני נהנה לשמוע קוי נייעס... מה לא משנה ממה אני נהנה... הרי בין כך הנאה עולה כסף... אז אתה מוציא כסף על בריכה או על בשר בקר אז אני מוציא כסף על קוי נייעס... כי מהה אני נהנה... ואז לאט לאט התחלתי להבין אותם... אתה יכול להגיד עד מחר שיש אנשים שעושים עלי כסף... וזו סתם טהרה... שורה תחתונה אני נהנה...

ברגע שהנאה את הנקודה נסתתמו מעצמתי!!!!

אבל לא בגלל שאין לי מה לענות... כי דווקא יש לי!!! הבעיה היא שהיא תשובה מידי יבישה!!! זה יותר מידי תשובה של משגית... וכשאני מול צעירים בסימפוזיון אסור לי לדבר כמו משגית... כי... אז אני נהנה משיח... ומשגית? עוד לפני שהוא מתחיל לדבר הוא כבר "לא מבין"!! אז זהו!! שכאן בעלון אני יכול להרשות לעצמי לענות לא תשובה...

בהתחלה זה ישמע לך באמת תשובה של משגית... אבל אם יהיה לך סבלנות להקשיב עד הסוף... אתה תבין שזה לא כ"כ תשובה של משגית (לא משנה שכל מי שלא הקשיב לתשובה של המשגית כמה שנים אחרי החתונה... הגיע הורו של החיים בעצמם לענות לא את התשובה של המשגית... אבל עוזב... סיכמנו אני לא משגית... אני מכבד באדיבות את החיים שינועו תשובות לכל אחד בעיתו ובזמנו).

ובכן: התשובה היבשה היא כדלהלן:

צריך לדעת שהנאה זה דבר מאוד חשוב!!! הנאה זה כמו חבית נפט!! וכידוע: כל הסחר העולמי מסתובב סביב נפט... למה? כי **נפט זה דלק!!** וכל דבר היום חייב דלק... כך גם ההנאות. הנאות מה הדלק של החיים!! חשוב מאוד לאכול!! דא עקא: שאם האוכל לא יהיה טעים... אז אין דלק שיתניע אותנו לאכול... ואז לא אוכלים וזה גרוע... לכן ה' ברא הנאה מאוכל... כי זה הדלק שבאמצעותו אנחנו אוכלים... כמו כן: חשוב מאוד שכן אדם יקום בבוקר ויתחיל יום!! דא עקא שאם לא יהיה לי טעם בחיים ולא מוטיבציה ולא מעמד ולא כבוד... אז אין דלק... כמו שרכב ללא דלק דומם!! וכמו משגר אייראני לא נפט לא יכול לשגר טיל... כך גם אותי!!! בשביל לשגר אותי ממדינתה של ישראל היה חלה האוכל... איזה ריגוש... איזה ריגוש של יעד נכסף... מעמד וכו'... בלי זה בן אדם נשאר במיטה... ולצערו הרב אלו שיש להם נטיה לרכאות הנאות... מה הפלא שהם נראים כמו שהם נראים... וכך דומם בצידי הכביש...

אבל!!!! כמה שההנאה היא דלק לנודל מאוד יוקרתית... אבל אם תשים לב: **הנאה היא אף פעם לא מטרה כלכלית... היא רק אמצעי!!!!**

לדוגמה: הידל של חייב לאכול!! אב... אבל יש בעיה... לא בא לו ולא מתחשק לו והוא לא מוכן לאכול? אז בשביל ה' ברא שוקולד... ואני אמרח לו ויהיה לו טעים... ואז!!! **באמצעות** ההנאה של השוקולד אני אצליח לדחוף לו את להחם לפה!! אוהו... ה"ח" נס שיש מטרה טעים... כי ההנאה מאוכל זה הדלק!! שבאמצעותו אפשר לאכול מה שחשוב... אבל!!! ברגע שהידל של קיבל חפצית שוקולד שלמה הוא החליט שחבל אותה 'לשמה' במות שהיא ועוד לפני אחרות צהרים?!! הההלה... מה קרה לך? סיכמנו ששוקולד הוא דלק!! אני מוכן להשתמש בדלק הזה רק בתנאי שהוא **מתניע** אותך לאכול **באמצעות** מה שבריא ומזין... אבל לאכול דוריסוס לשם דוריסוס זה להפוך אמצעי למטרה בפני עצמו!!! ובנות? תכניס לראש כלל ברזל: כל סוגי ההנאות החומריות שה' ברא בעולמו זה חשוב... נחון... יקר... כל עוד הוא אמצעי!! כל עוד יש לך מטרה... הנאה משמשת ש' כבאמצעי... אבל כשההנאה נהפכת למטרה קוראים לה 'בעל הנאה', ואין דברי תורה מתיימים בבעלי הנאה...

אני רוצה לגלות לך סוד כמנס! משהו שחשב עליי... (האמת היא שגם אני לא חשבת על זה... זו הגדרה שהתחדשה לי תוך דיון פעם חשתי שכסף זה דבר יקר!!! למה? כי עם כסף אפשר לרכוש מלא הנאות... כלומר: דווקא יש בשכף... דא עקא: שלמברה הצער, אין לי מספיק כסף בשביל הנאות... נכון? אז זהו!! שאם תעקוב אחרי אלו שיש להם הרבה כסף... יתברר לך שזה בדיוק הפוך... דווקא כסף יש מספיק! אבל ההנאות?!! ההנאות מוגבלות!! אם אתה רואה בן אדם שיש נהנה... לא בגלל שאין לו משגית כסף... אלא לא נשאר לו מקום בכריטיס של ההנאות... כן... ההנאות זה כמו כריטיס זכרון שמסגל ניח 16-גיגה... תני שיש לך דווקא מספיק כסף בשביל **לרכוש** כמות נכבדת של הנאות... אבל זה לא עוזר!! כי לא נשאר לך מקום בכריטיס **להכניס** את הנאות...

כשהתורה מגבילה אותנו בהנאות... שלא להיות מכל דבר... זה לא בגלל שההנאות הם לא טובות!!!! אדרבה... זה בדיוק הפוך ב-180 מעלות! הנאות זה דלק מאוד מאוד יוקרתי... בעיקר בגלל שהוא שהקניבלת שלו מוגבלת!!!! דווקא בגלל זה שלו התורה מזהירה אותו... אל תבזבז הנאות לחינם כי הנאה זה מוצר מאוד נדיר ונצרך... שאם יש לך אותו מומלץ לך לשמור אותו ל-מה שחנחי... ובנינו... כמה שזה נראה לך מחודש... אין אמת בעולם שלא מבינה מה שאמרת עכשיו!!!!

כשאמר רואה לידם אוכלים ממתקים לפני האוכל... היא כונסת מאוד... מה יש? אאאאוף... בזבזתם את כל התאבון... נו... איך זה נשמע?

זה נשמע שלאמא יש משהו **נצד** התאבון... ולמה? כי היות והתאבון גורם לנו לאכול ממתקים... לכן אמא שונאת את התאבון המרגיז הזה...

נו... אמהות צדקניות... אתן מסכימות עם המשפט הזה?

ברור שלא!!!! בדיוק ההיפך!!! אמא דווקא רוצה תאבון!! חשוב לה התאבון... התאבון שלנו יקר מאוד לאמא... רק מה? אטו יודעת שהתאבון הוא מוגבל!!!! ואם תאכל ממתקים, בזבזת את התאבון שלך על שמיים... וחבל לי... כבר לא נשאר מקום בג'יגה של התאבון להכניס מנת עוף בריאה ומזינה... **נו... משהו לא מבין מה אמרתי עכשיו??**

זו בדיוק הנקודה!! כשהתורה מזהירה אותנו להתרחק מהנאות לא מבוקרות... מה הבעיה? מה יש לחדרים? נגד הנאות?? ההיפך הגמור!!

הנאות זה דלק יקר מאוד!!!! אבל הקיבולת של צומצמת מוגבלת!!!! ולכן... אנא... אל תמלא את הטנק של ההנאות בשטויות... אל תבזבז את הריגוש שלך על ראות לא מבוקרות... תשמור את זה... זה יקר... כי אחר כך לא ישאר לך דלק נחון ויקר ל-מה שבאמת חשוב...

לצורך העניין אנקוט בדוגמה עכשית: ריגוש זה דלק מאוד עוצמתי!!!! אני באופן אישי מעדי שהריגושים מפעילים אותי... עכשיו שמת' לב באופן ברור ומדעי: נניח בימים אלו... שיש כל הזמן מתח סביב חזרה ללחימה... ולי יש נטיה להיסחף לריגוש הזה... הנאה הזה מצליח להציף אותי... וברגע שאני נגרר מול הגמ'... באופן טבעי זה מעורר לי נטיה אובססית להתעניין כל הזמן מה קורה... וכשזה ככה!!!! אני מיד פוגש את זה מול הגמ'... כשאני פותח גמרא... אני פחות מחובר... ולמה?? כי בזבזתי את הדלק היקר של הריגוש לחזרה ללחימה... אבל כשאני מצליח לשלוט בעצמי... אני יושב ביני לבין עצמי ומחליט שיאלה... עוזב... אין לי מה 'לנות' על המלחמה... חבל לנקז לשם את הריגוש... (זה לא יקדם אותי לשום מקום... סו"ס אני לא בדרך לחדר המסלול... וגם אין לי מספיק מקום בבית לשים שם את כל החביות נפט של מציר הרוחם... אגב: דווקא השנוכחי האלו פחות עובדים עלי... למרות שהם כ"כ הגוינים, מה שנובד עלי יותר, שאני מגיע למסקנה שזה 'לא יקרה' בשנועיה הקרבים') וברגע!!!! ברגע שהצלחתי להדוף את הריגוש הזה... פתאום אני מרגיש יותר פנוי לייצר ריגוש נגד מול הגמ'!! זה בדיוק ממנוס!!

ככה זה בכל דבר: ברמת העקרון אין שום בעיה לשמוע קוי נייעס... כל הבעיה מתחילה מהבזבז!!! בזבזו של פחא יקר בג'יגה של הריגוש למשהו שלא יקדם אותי בגרוש... תחשוב מה זה בחור שכולו נסחף רגשית לאיזה התפתחות במשפט של ביי... אתה יכול להרגיש באופן מדוי שביים שכזה הר' הריגוש שלך מעמידה בניסיונות ושלטנה עצמית פחות תופס כ"כ... דא עקב עומם בקיים... נציגנו עסוקים בפניות קודמות...

קצת נחזור אלי... ידידי משכבר הימים...

שאלת אותי מה הבעיה בלשמוע קוי נייעס? ואני ענית לך כמו משגית... שחבל... חבל לבזבז את ההנאות של החיים על קוי נייעס... ואז ענית לי בחזרה כמו חוזר שעונה למשגית... אבל אני נהנה מזה!! הו חורוני המשגית... אתה לא מבין שיש הנאות ואני נהנה מזה...??? אז זהו!! שהטלפון שבור שבינינו... נעוץ בזה שמבחינתך הנאות זה כמו קרטון של חצילים שמונה בכניסה לשיטבאלך בתור 'חלוקה' וכל הקודם זוכה... **אז זהו שלא!!** הנאות וריגושים זה כריטיס עצמית שהשימוש בו מאוד מוגבל... אתה תחליט לפי שיקול דעתך על מה מה שתלך לך למלאות אותו... ואם מתברר שיש ריגוש שצרכת אותו סתם וזה לא יקדם אותך ברמה האישית לשום דבר... אז במילים אחרות: אתה שורף דלק בשביל לבזבז... (מישהו אחר שעושה לביתו מהריגוש שלך... אותו אני מבין מצוין... אצלו הריגוש הזה 'פרסה' ואילו אתה הסודני שלו) וכשיגיע תורך לצרוך דלק וריגושים בשביל לעשות משהו עם עצמך... נשארת עם כריטיס מלא ותפוס... במה? דגים מקולקלים... תהנה... העיקר שאתה נהנה...

תכל'ס... חג השבועות מגיע!! דווקא בחג השבועות יש התייחסות מאוד גדולה להנאות... כי... כי בשביל מה נבראו הנאות אם לא בשביל לשמש לנו כאמצעי ל... ל... ל-מה?? למטרה כשביהלה באתי לעולם... ולכן!! אז הסיבה ולא אחרת... שחג השבועות הוא חג ההנאות!!!! זו עבדייה של נשגב... לגייס את כל ההנאות הקיימות... שכולם יתנו את חלקם ויהיו שותפים דומיננטיים לקדם אותי בכל העוצמה למטרה האחת והיחידה שביהלה אני פה!! לקבל עול תורה!!

כן... זה אותו משגח שדיבר נגד ההנאות... למה הוא דיבר נגד הנאות? כי חבל לבזבז תאבון יקר לריסוס ומחצוים... אבל ברגע שמגיעים לשלחן ערוך של 'פלו לחמו בלחמי ושתן יין מסכתי' כאו אמא לפתע דורכת את הנקש של התאבון... כן כן... פה אני מעודדת תאבון!! כשמגיעים לעבודת ה' הנצחית שלך... כאן אנחנו חסידים נלהבים של כל ריגוש וכל מה שיכול להגביר תאבון והנאה... פה צריך דלק... כאן צריך לנקז את כל ההנאות והאנרגיות והריגושים... כל חלק בבניה שרק יכול לתת את מנת הדחף הוויטמית שלו ולקדם אותי לחיבור אמיתי לתורה... מזומן...

זה למעשה מה שרשב"י בעל ההילולא אומר בסוף מסכת אבות: הנוי והכה והעושר והכבוד והחכמה והזקנה והשיבה והבנים נאה לצדיקים ונאה לעולם, כלומר: אנחנו צריכים להקפיד את כל ההנאות והעוצמות כדי לנקז אותם ל-מה שבאמת חשוב לנו... לשמור את כל הפינקוים למנות דחף של עמידה ביעדים רוחניים... לשמור את הדברי מתיקה לעומדים בבית ה' בלילות... כן, וברב עקבא במוסר התורה אומר להדיא: שתלמיד חכם חייב מתוק... הוא חייב את זה בשביל העירנות והחיוניות של הלימוד... מי שחושב שהיהדות היא נגד הנאות... ש-יקום!!! אנחנו שומרים את כל ההנאות הקירות רק למה שמקדם אותנו לעבודת ה'!!

ברומז של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בענייני תפילה | גליון סז

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה מהלכתה

אייר
תשפ"ז

נשמת

פסוקי דזמרה
חלק י"ז

"האז יומא' איהו יומא' לנשמתן דלחטטורא האזא' כדורא' לנשמתן, בגין כך משכחי בחושבון תשכחתא' לנשמתא, והיינו 'נשמת כל חי תצדק את שמך ה' אלוקינו ורוח כל בשר וכו'', וזוה"ק ויקהל ר"ה ע"ב]

אמירת נשמת בשבת קודש

אני "עולם מלא" והקב"ה מראה כבודו דמות כמראה אדם, אוי לי אם אחטא, אעשה טוב ותהי נפשי צרורה בצרור החיים שהרי נופחה נשמותי בי מרוח קדשו וכו'. ואני הקטן כתבתי לך לידע כמה חביבות האדם העלוב לפני בוראו שהוא "עולם קטן" ויאהב בוראו בכל לבבו באמת, וזהו שאנו אומרים ורוח ונשמה שנפחת בנו, הרוח שליחות הנשמה כי הנשמה היא העיקר" ע"כ.

והחיד"א (הגש"פ) מוסיף שכח המיוחד שיש לאדם על הבהמה שהוא כח הדיבור להלל ולשבח את ה', וזה נמשך מה'רוח ונשמה' שיש באדם, כדכתיב "ויפח באפיו נשמת אדם", ותרגם אונקלוס לרוח ממלא", אבל בהמה יש לו ג"כ בחינה של 'נפש'. ומה"ט מזכירין רק לשון 'נשמה והרוח', אבל לא מזכירין חלק הנפש.

נשמת' מדבר על מעלת הנשמה המאירה בנו

והשל"ה הק' בסידורו, [העתק הגירסא המובא בליקוטי השל"ה] מעמיק בענין זה, ומגלה לנו שזהו עיקר עניינו של נשמת, וז"ל, "ידע כי זה השבח של נשמת הוא גדול במאוד, הוא מדבר ממעלת נפש רוח ונשמה המאירה בנו, כי אנחנו חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, ובזה אנחנו דבקים בו יתברך, והוא מלכנו והוא אבינו, ועל כן עשה לנו ניסים ונפלאות תמיד בכל עת. ועלינו להודות ולהלל אותו ברוך הוא, ואע"פ שאין בכוחנו להללו ולשבחו חלק א' מאלק אלפי אלפים רבבות וכו', על כל זאת עצמותינו תאמרנה ה', כי הגוף הוא נרתק הנשמה מתקדש מקדושתה, ע"כ צריכין להתקדש בכל האברים בכל שיעור הקומה שהוא צלם ודמות הנשמה שיש בה רמ"ח איברים ורוחניים, וזה שאמר 'אברים שפגלת בנו רוח ונשמה שנפחת באפינו', הרוח והנשמה הן רוחניות והאברים הם גשמיים, והלשון שהוא הדיבור הוא גשמי לרוחני, כי האדם נקרא מדבר בעבור כי הדיבור נמשך מחשכל, הדיבור החיצוני נמשך מהפנימי, על כן הדיבור צריך להתקדש ביותר, בתורה ובשירות ותשבחות, ואח"כ כל כלי המעשה כולם קדושים יהיו לאלוקיהם, וזה ענין הכלל הזה של נשמת, וזמנו לומר אותו בשבת כי אז יש תוספות נשמה תירה", עכ"ד.

מבואר מדבריו, דמה שאומרים "על כן אברים וכו'" הוא המשך למה שאמר "אילו פינו...אין אנו מספקים", שאף שמכח הגשמי של האדם אין ביכולת להלל הקב"ה, אבל ע"י מה שהאדם מקדש את אבריו, ומעלה מדרגתם ומהותם להיות רק נרתיק הנשמה, אדם כזה, הנשמה מאיר בו וראוי להודות לו יתברך, כי רק הנשמה הפנימית יש לה השגה בגדלות הבורא. ולפי"ד, הכל הוא המשך אחת, דמתחילה אומרים "נשמת כל חי", ואח"כ מבארים "אילו פינו וכו'", דאף שאין ביכולת הגוף לשבח הקב"ה, אבל - "על כן אברים שפגלת בנו רוח ונשמה שנפחת באפנו וכו'", ע"י החיצוני נמשך הפנימי, שהוא הנשמה לשבח הקב"ה.

הנה מקור לאמירת נשמת ותקופת תיקונה בתוך התפילה, מצינו כמה דיעות בזה, ויבואר כ"ז בהמשך הגליון באריכות.

סמיכות 'נשמת' לשירת הים

כתב הטור "ואחר השירה מוסיפין נשמת שיש בו מענין יציאת מצרים, לכך סמכוהו אצל השירה וחותמין בישתבח". וכ"כ האורחות חיים, וע"ש שכתב עוד טעם לסומכה להשירה, "ונראה הטעם לפי שבשירת הים עם הפסוקים שלאחריה יש י"ח שמות של ד' אותיות שעולים ע"ב כנגד שם בן ע"ב ולכן סמכו לומר אחריהם נשמת כל חי תברך את שמך פי' השם הגדול שהזכיר ברמיזה. ואח"כ אומרים ישתבח שמך פי' השם ההוא וכו'". [וכע"ז ביאר הסדר היום מה שמוסיפין נ] (ספרד) "ויבנן ישתבח שמך", שהוא בגמט' ע"ב, ע"ש]. ולפי טעם זה, היה ראוי לאומרה בכל יום, [וע"ע בעמ' ג'].

מפני הנשמה תירה

והלבוש כתב עוד טעם "ואחר שירת ויושע מוסיפין נשמת, מפני הנשמה תירה שיש לאדם בשבת". וכ"כ הסדר היום והמטא משה. ומקור הדברים בזה"ק (ויקהל רה ע"ב), [בתרגום] "יום השבת הוא יומו של הנשמה, שצורך הנשמות מתעטר ע"י התשבחות שמשבחים בני ישראל להקב"ה, וע"י כן מקבלות כל נשמות ישראל שפע ותוספת, ולכן משבחים בני ישראל בשבח שהנשמה משבחת להקב"ה, וזהו נשמת כל חי תברך את שמך ה' אלוקינו ורוח כל בשר, ואין מזכירין את הנפש שהיא עיקר החיות שבגוף, כי אין שבח בשבת אלא מצד הנשמה והרוח ולא מן הגוף".

וכתב הרמ"א (סי' תרס"ד סעי' א') שאין אומרים 'נשמת' בהושענא רבה. וכתב הפמ"ג שם "לפי שאין כל כך נשמה תירה", ומציין לע' בלבוש שכתב בזה"ל "שאין הנשמה מתאמצת בשמחת יום זה כמו בשאר יום טוב גמור". [וע"ע בביאור הגר"א שם].

והיעב"ץ בסידורו לומד מדברי הזהו"ק דבשחרית האדם מקבל חלק הרוח והנשמה של הנשמה תירה, וחלק הנפש הוא מקבל לביל שבת. והוסיף, דרך חלק של הנפש מסתלקת בכל מוצש"ק כמו שאמרו חז"ל (תענית כז ע"ב) עה"פ "וינפש" - וי אבדה 'נפש', אבל הנשמה ורוח, מי שזוכה להם אינם נאבדין ולא מסתלקין.

הקב"ה מראה כבודו בתוך האדם שהוא 'עולם קטן'

כתב הרוקח על הקטע "על כן אברים שפגלת בנו רוח ונשמה שנפחת באפנו", וז"ל, "ולמה נפח הקב"ה בעצמו באדם יותר מן הבהמה, לפי שהאדם 'עולם קטן', כיצד כל מה שברא הקב"ה בעולמו ברא באדם, רקיע כנגד ראשו של אדם וכו', חמה ולבנה כנגד עיניו של אדם, כוכבים כנגד שער ראשו וכו', [ע"ש שהאריך מאד לבאר זה בכל הפרטים, ומסיים] "ולפי שכל העולם כנגד האדם, על כן יאמר בלבו

מסורת התפילה • נשמת

הזהוה"ק (פר' תרומה קלח ע"א) מחלק נשמת לשלשה חלקים:

חלק א' - מ'נשמת' עד 'והאחרונים' מ"ה תבות.

חלק ב' - מ'זאילו פינו מלא שירה' - חשבון של נ' תבות.

חלק ג' - מ'מצרים גאלתו' - חשבון של מאה תבות, שהוא עד מי ידמה לך.

והנה אין לנו עסק בנסתרים, ואין לנו אלא להעתיק מה שנתעורר היסוד ושורש העבודה מזה, "הנה גודל שבח זה, יתבונן אדם על מקומו בזה"ק, שהוא מונח במספר כל התיבות של השבח זה, לכולם בשמות יקרא, כנגד מספר השמות הקדושים והנראים של עולמות העליונים הקדושים, ובודאי ראוי להלהיב לב האדם כאש אוכלת, לדבר התיבות בכח גדול ועצום ולהכניס שמחה לאיש במענה פיו בדברים האלה שמחה עצומה מאוד באלקותו ית' שיתעלה כ"כ, עד הגיעו קרוב להתפשטות הגשמיות".

ואח"כ נתחלק לעוד חלקים:

חלק ד' - מי ידמה לך - היוצא לפי הזהוה"ק מדמש והלאה הוא חלק בפני עצמו, וכפשוטו חלק זה הולך עד פ'י ישרים'.

חלק ה' - בפי ישרים מיוחס ליצחק ורבהק, [יבואר בגליון הבא בעז"ה].

חלק ו' - במקלות - משמעות הראשונים שהוא קטע בפנ"ע, ע' ברוקח 'נשמת במקלות ויוצר כנגד קדוש קדוש' וכו'. הריכ"מ בשם האו"ז 'ועוד תקנו לומר נשמת ובמקלות'.

חלק ז' - הזהוה"ק דיגל על 'אלקי הראשונים' עד 'ולך אנתנו מודים', וכן באבדורה ליתא. וכתב החיד"א בשם תלמיד הרמ"ק שחלק זה הכניסוהו בין הדבקים בזמן מאוחר יותר ע"י מעשה שאירע בין הקדמונים שהעלילו הגוים על ישראל שהיו עושים פסח בדם ערל, ושחטו הגוים נער אחד והשליכוהו ברחוב היהודים, והיה בבוקר ותהום כל העיר עד שהגיעו עד שערי מות, עד שבא חסיד אחד וכתב 'שם' ונתן בפי הנער המת והחיהו וסיפר כל המאורע, ואחר שגמור דבריו נפל ומת ועי"ז ניצלו התותחנים, ואז תקנו לשבח הזה שכתבו בו המשיח אלמלי וכו', הדיינו שהיה הקב"ה את המת הזה שהיה אלם וגילה הנעלמים וזהו 'המפנע נעלמים', ואולי השבח היה היה שם מ"ה לכן הכניסוהו בתוך השבח הזה שיש בו מ"ה תיבות".

אולם מדברי הרוקח אין נראה כן, דהא על קטע זה כתב חידוש נפלא, וז"ל 'תימה מה עושים שבח לשבח החסד והרחמים שלמעלה, ומאן דכר שמה, אלא כך נראים הדברים כשתקנו אנשי כנסת הגדולה שבתות של נשמת כל חי, עדיין לא נסדרו הברכות שאנו אומרים לפני פסוקי דזמרה בכל יום, ובאו הם תיקנו לומר בשחר פסוקי זמרה בבתי כנסיות שבירושלם ובגבולים, ואחריהם נשמת כל חי כדי שישבח אחר שנתנו שישן על נשמתו שחזרה לו, כענין שתקנו חכמים ותנאים אחרי כן אלפי נשמה שנתנה בן, ותיקנו וה' ער לא ינום ולא יישן. המעורר ישינים, כענינין שנתנו אחרי כן המעביר שינה מעיניו. והמתיר אסורים, והסומך נופלים, כענין שאנו מברכין בכל יום. ואפשר שהיו אומרים ברכה זו לפני פסוקי דזמרה כאשר אנו אומרים ברוך שאמר, ואחרי כן ברכות שלפני ק"ש ושל אחריה, דהא עיקר ברכות אנשי כנסת הגדולה תיקנו מתני' ר' חייא בר' אבא אמר ר' יוחנן ברכות תפילות קדושות הברלות אנשי כנסת הגדולה תקנו, אבל ברכות שלפני פסוקי דזמרה רבנן בדתרייהו תיקנום" עכ"ל.

מבואר מדבריו נשמת נתקן לפני כל ברכות השחר שהוא מדינא דגמ' [בברכות ס ע"ב], וכן לב"ש וישתבה, ומשמע דעיקר תיקונו היה מפני זה. ובאמת בספר הזכרון (לר' יוסף קמחי), כ"כ ליישב קושית הרוקח, וז"ל, "ועתה דע כי מה אשר הוסיפו בנשמת כל חי סומך נופלים וזווק כפופים ומתיר אסורים וכו', אין זה סדר הגאונים כי כבר בירכו אלו הברכות ומה צריך לשונותם".

והנה מבואר מכ"ז שכונת מילים אלו הוא כפשוטו, אמנם הר"י ב"ר יקר כתב דהוא "רמז לתחיית המתים". ומצינו שמיתה קריה בלשון שיה, כדכתיב 'ורבים מיישני עפר יקיצו לחיי עולם', וכן בברכת גבורות הלשון 'ומקיים אמונתו ליישני עפר'. ויל"פ לפי' ההמשך 'ומחיה אלמים' רמכוון להשירה לעת"ל, דכתיב 'וישעה ליה' (ו) 'ואי דיגל כאיל פסח ותתן לשון אלם', [וזהו המקור לוימונן לשבח ברכות "דיו הסר וגם חרון וכו'"], וקאי על השירה לעת"ל שיהיה בחינה של פתיחה אלם הפותח פיו. וביאור הדברים, דאמרו חז"ל דלעת"ל יברך גם על הרעה הטוב והמטיב, אבל עכשיו, אף שבמחשבה יודעים שהכל לטובה, אבל בגלוי אומרים דיין האמת, ושותקים ומקבלים את הדין, אבל לעת"ל יתברר לעין כל כי כל התוכחות והיסורים שהיו במשך הגלות לא היו אלא הזמנות לטובה והכנות ממש לברכה (כלשון הרמח"ל בדעת תבונות), ואי יתהפך הנגהת השתקפה והמחשבה לגלוי ותהפוך לדבור פה, [הגרש"א בורנשטיין מתוך הגדה וואת יעקב], ולפ"י גם 'וְתַתִּיר אֲסוּרִים, וְהַסֵּךְ מִן הַנוֹפְלִים, וְהַאֲלֵם כְּפֻּפִים' יתפרש על העתיד, מכש"ל היסוד ושורש העבודה כאן "שפירושו שקאי גם על השכינה הקדושה, שיסמוך ויזקוף אותה מהגלות לעתיד".

פז"ה ומצינו וכו' פָּקַד עַל צֶדֶק יָצוּקָה - כתב הבן איש חי (שנה ב' פרשת תולדות חיינו ז') "שבח זה דנשמת כל חי הוא יקר ומעולה מאד, וצריך לאומרו בנעימה, והוא

מסוגל על כל צרה שאדם עומד בה, שידור נדר לומר אחר הצלתו מהצרה שבח זה של נשמת כל חי ויועיל לו, וכמ"ש בשם ר' יהודה החסיד ז"ל". ובכ"ה חייים הוסיף "לומר נשמת כל חי בתורה וקול זמרה בפני עשרה, וכו' ניצולו רבים". וכן הביא ר' חיים פאלאג'י בספר חיים לראש על הגש"פ, והוסיף "ועל כוונה זו סדרו לומר פודה ומציל בכל עת צרה וצוקה".

ויבאר הטיב מה שסומכין לשירת הים, לפי דברי החרדים [שהבאנו בגליון ס"ו] שהאדם זוכה ע"י אמירת השירה שימחלו כל עונותיו, ויסע משה את ישראל מים סוף שהסיעם מעונותיהם שנמחלו על ידי השירה שאמרו שכל מי שנעשה לו נס ואומר שירה מוחלין לו על כל עונותיו". הרי דלמדו חז"ל משירת הים לומר שירה על נס פרטי של כל אחד ואחד. וחזוין גודל מעלתה שזוכה עי"ז שנמחלו כל עונותיו, ושפיר ללמוד מזה גודל ענין אמירת נשמת שנקרא 'ברכת השיר', וגודל סגולתה לזכות שיעשה לו נס ע"י קבלת אמירתה בעת צרה.

וְהָ לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן - נוסח הרמב"ם הוא "אלקים אמת לא ינום ולא יישן וכו'". ויבאר הטיב לפי"ד בריש הל' יסודי התורה, "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצוא וכו', שכל הנמצאים צריכין לו והוא ב' אינו צריך להם ולא לאחד מהם, לפיכך אין אמתתו כאמתת אחד מהם, הוא שהנביא אומר וה' אלקים אמת, הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמתתו וכו'". וזהו הענין בדבר זה שהקב"ה לא יישן, שהכל תלוי בו ואין לו שום העדר יכולת כמו בני אדם. וזהו מה שהקדים הרמב"ם 'אלקים אמת' שהכל הוא מאמתת המצוא.

הַמַּחֲלֵל בְּרַב הַתְּשַׁבְּחוֹת - כ"ה הגירסא המקובל בסידורים. ויש לתמוה על לשון זה 'מגמל' בברכות (נט ע"ב) לענין ברכה על הגשמים 'ורבי יוחנן מסיים בה הכי, 'אילו פינו מלא שירה כים וכו' ברוך אתה ה' רוב ההודאות', ופרקי' 'רוב ההודאות' ולא כל ההודאות, ופרקי, אמר רבא אמנת האל ההודאות', והיאך יאמר כאן 'רוב התשובות' דמשמע 'לא כל התשובות'. ובאמת לא נמצא גירסון בכל הראשונים, ע"ה ר' ב"ד יקר ורוקח גרסו 'המהולל בכל התשובות', והרמב"ם גרס 'המהולל בתשובות', [ולא נמצא מקור לגירסא שלנו].

ובאמת ע"ש למסקנא, אר"י הילכך נעבדי כתרווייהו, קל ההודאות ורוב התשובות, ופרש"י (בתענית ז), והרמב"ם ב'מלחמות' (בברכות שם) ביתר ביאור, דאין הכוונה של רוב לאפוקי מיעוט כמו שסבור מתחילה אלא הוא מלשון 'ריבוי', כדכתיב 'ברוב עש הדדת מלך', ו'ברוב גאון' וכו', ואתא רב פפא ואמר הלכך ניימרניהו לתרויהו רוב ההודאות וקל ההודאות דינון דאמר קל ההודאות הרי פ' שאין רוב זה אלא לשון רבוי, ומפני שכל טפה וטפה צריכה שבח והודאה צריך להזכיר בחתימה לשון רבוי מעין פתיחה. ולפי"א אולי י"ל דרש"י בתענית שם הוסיף, 'וכמו כן בישתבח קל מלך גדול בתשובות קל ההודאות'. הרי דהחתימה של נשמת מורה שהכוונה הוא לריבוי תשובות' ולכן אין חוששין שישעו באמצע נשמת, וצ"ע.

ומצינו שהיה גירסא כזו בחתימת ברכת 'ברוך שאמר', 'מלך מהולל ברוב התשובות', וכתב ע"ז רב עמרם גאון, "ומאן דקא חתים ברוב התשובות שבישאת בידיה ושפיר דמי לשותקיה". ובסידור רש"י הוסיף להשגתו, "וכי היכי דמשמע רוב ההודאות ולא כל ההודאות, הנכי נמי משמע רוב התשובות ולא כל התשובות".

ועכ"פ מי שגרס זה שם הוא מקור לגירסא שלנו, וע' במגני דצחק שכתב באמת לחלק בין הלשון 'הודאות' דמחויב ההודות על הכל, ללשון 'תשובות' דע"ז שייך לשון 'רוב', דע"ז אמרין 'מי ימלא גבורות ה', וע' במהר"ל בהקדמה לגבורות ה' שכתב חילוק זה בביאור הענין 'כל המרבה לספר ביציאת מצרים הר"ו'. [ומסתבר דגם לפי"ז, הפירוש האמיתי הוא 'ריבוי' דגם לא משמע 'כל', אלא דאין חוששין לטעות, כיון דבין כך לא באנו למלא כל התשובות].

אֱלֹהֵינוּ מְלֵא שִׁירָה פִּים וכו' - קטע זה מ'אילו פינו וכו' עד 'את ששך מלכנו תמיד' נתקן בברכת גשמים כדאיתא בברכות (שם) ותענית (שם), "מאי מברכין אמר רב יהודה מודים אנחנו לך על כל טפה וטפה שהורדת לנו, ורבי יוחנן מסיים בה הכי אילו פינו מלא שירה כים וכו' אין לנו טפה וטפה שהורדת לנו" אלקינה וכו' עד וכל קומה לפיכך תשתחוה, ברוך אתה ה' רוב ההודאות וכו'.

ומצינו מליצה זו בכמה מקומות, באקדמות שאומרים בשבועות, "גְּבֻרָתְךָ עֲלֵינוּ לִי הָיָה וְלֹא סָפַק פְּרִישָׁתָא, גִּילֵי אֱלֹהֵי יִקְרִיעִי, קִנֵּי כָל חֲרָשָׁתָא, דִּין אֱלֹהֵי יִמֵּי לִי מִן כְּנִישֵׁי תָא, דִּיְרִי אֲרַעָא סִפְרֵי יִרְשִׁמֵי יִרְשָׁתָא וכו'". וכמו"כ מצינו בגמ' בשבת (יא ע"א) אם היו כל הימים דין, ואגמין קולמוסים, ושמיים יריעות, וכל בני אדם לבדלין, אין מספיקים לכתוב חללה של רשות, מאי קראה אמר רב משרשיא שמים לרום וארץ לעמק ולב מלכים אין חקר". ופרש"י עומק לבם, שהוא צריך להיות לו כל לכמה מדינות, למס הקצוב ולכמה מלחמות ולכמה משפטים, והכל ביום אחד"ו עכ"ז. ועפ"י יבואר הטיב הענין כאן, דעל אחת כמה וכמה מלמ"ה הקב"ה שאין לנו השגה באלף אלפי ורבי רבבות חשבונות ועניינים בכל דבר ודבר הנעשה בהבריאה.

ונסיים בדברי הרוקח "כל איש אשר בו רוח חיים יכוין בנשמתו בכל כוחו, כי הוא שבח שיר השירים, ואשרי המכוין בכל תיבה ותיבה, ואומר בכל כחו בקול רם בנעימה".

תפילה כהלכתה • הלכות נשמת - ברכת השיר

נשמת הוא חלק של ברכת ישתבח

וכיז' מבואר בהדיא בספר המנהיג כשהציע הסדר של פסויד, וז"ל, "ברוך שאמר, וכי' היא הברכה לפני פסוקי דזמרה, ונשמת וישתבח ברכה שלאחריה כדאמר בערבי פסחים, ונשמת ברכת השיר, על כן יתכן לומר נשמת בכל הימים, ופליאה היא שלא נהגו לאומרו זולתי בשבתות ויו"ט". הרי דלדרכו של התוס' היה ראוי לאומרו בכל יום. וצ"ל בדמות החול תיקנו לאומרה באופן קצר. ולשון הרוקח הוא, "וואין אומרים נשמת כי אם בשבת וביו"ט שנקרא שבת, ואל תשיבני הרי החסידים אומרים אותו בכל יום, מיהו בשבת תיקונו לומר".

ובאמת האורות חיים הביא נתן ז"ל [ספר המחכים], "פסוקי דזמרה ברכה לפנייהם ולאחריהם נשמת כל חי עד חי העולמים, ואם עת לקצר, יאמר ברוך שאמר, ואשרי, והללו קל בקשו עד ומחללים לשם כבודך דאית ביה שבח גדול, ויושע, במקלות, ישתבח שמך, שכן הוא יסודו על כל דברי שירות ותשבחות וכיו"ב ובכן ישתבח, ומאן דמתחיל ישתבח מיד אחר ויושע פשע, עכ"ל. מבואר בדעתו אומרים 'נשמת' בכל יום. וכתב הא"ח, [פשת הב'] "וני"ל טעם אחר, כי נשמת וישתבח היא ברכת של אחריהם כמ"ש ב' ע"פ נשמת היא ברכת השיר [משמע דכוונתו לדברי התוס'], ועי"כ ראוי לאומרו בכל יום".

דעת ספר העיתים שאומרים נשמת אחר ישתבח

אולם בספר העיתים (סי' קי"ג) מבואר דאף דמקורו הוא מהגמ' בפסחים, אפי"ה לא אומרים אותה יחד עם ישתבח. וז"ל "ואע"פ דנהוג עלמא דלא למיחת על פסוקי דזמרה אלא לאחר השירה ולאחר שאומר נשמת כל חי ואילו שבו וכו', ואנן חזי' קל דהאי מנהגא לא דווקא אלא שפיר דמי למיחת על פסוקי דזמרה אלאחר ישתבח ואח"כ אומר השירה ונשמת כל חי ואילו פינו, ומיבעי ליה לאינש למימר נשמת כל חי כמו שנהוג עלמא למימריה בשבתות ובימים טובים משום דנשמת כל חי מימי רבנן דברכת איתקין שהרי היא נזכר בתלמוד כמו גרסינן בערבי פסחים [ק"ח], מאי ברכת השיר ר' יהודה אמר יהללך ור' יוחנן אמר נשמת כל חי, וכו"ו". ויל"ע אם כוונתו לתוס', או רק דעיקר הנוסח מצינו כבר בגמ', ועכ"פ מבואר דברכת השיר היא בלא חתימה".

ולמעשה, בעיקר דברי המשכנות יעקב דהוכיח נשמת הוא מזמן המשניות, ע' רבנו יונה (ברכות כד. בדפי הרי"ף) על ה'א דאיתא שם – "הכורע בהודאה של הלל ובהודאה של ברכת המזון היה זה מגונה". ומה שהזכיר אלא בלבד ולא הזכיר הודאה של נשמת כל חי, מפני שאין אמרים נשמת כל חי מבורר כמו הלל וברכת המזון, אלא מנהג הגאונים, לפיכך לא הזכיר אלא אלו. ורבנו יונה אזיל לדרכו שם (כג.), דכל עיקר פסוקי דזמרה אינו אלא תקנת גאונים, ע"ש, ודלא ככל דברי המשכנות יעקב.

ברכת השיר - ברכת השבח

והנה מה שהוכיח המשכנות יעקב מדברי התוס' בפסחים דהוא תקנה מזמן המשניות, אין מזה קושיתו ע' רבנו יונה מהסוגיא דפסחים, דמה שפירש התוס' דנקרא ברכת השיר משום שאומרים אותה בפסויד אינו מוסכם, דהרי הרשב"ם כתב פירוש אחר, דהכוונה - "ברכת השבח". ולדבריו אין הכוונה דהוי 'ברכה על שיר' אלא דעצם הברכה הוא ברכת השבח. וכי"כ רב האי גאון המובא בהר"ן שם בביתא דאין מברכין לפני ההלל בליל הסדר, שאין גאון קוראין אותו בתורת קוראין אלא בתורת אומר השיר, וברכת יהללך אינה באה על קריאת ההלל לאחריו כדי שנתאר שתהא טעונה לפניו, אלא על כוס רביעי היא באה, והיינו לישא דקרי' לה הכא 'ברכת השיר', ולפיכך שנו שמה וקראוה ברכת השיר, כלומר שאינה באה על קריאת ההלל אלא ברכת השבח היא, ולפיכך חותמת ואינה פותחת כענין נשמת ברכת השבח באות בחתימה בלא פתיחה כגון על הגשמים שאומר מודים אנחנו לך ה' אלקינו על כל טפה וטפה שהורדת לנו וחותמת ואינה פותחת". [ועי' בא"ר ת"פ סק"א].

ומבואר מ"כ דברכת נשמת וישתבח הוא ברכת השבח, והוא דבר העומד בפנינו, ואינו ברכה על דבר אחר. ובאמת כבר דנו בזה האחרונים ורם לענין פסויד, והבאנו דבריהם בגליון נ"ג בתפלה כהלכתה, דעת הגיטור ודאי דהוי כברכות המצוה דאם מפסיק בין הברכה והמצוה מפסיק דהברכה, [ונפשטו כן ח"י, מבואר בדעת הבי"ן], אבל תלמידו הפרח שושן תמה עליו שברכות ברוך שאמר

המשך בעמוד הבא

מבואר דנשמת הוא אחר ב"ש, ולפי"ז משי"כ אח"כ 'במקלות' הוא דוקא, ומשמע דהא דבר בפנינו ורק זה אומרים אחר פסויד.

ד. ועי' לעיל בעמ' ב מה שהבאנו מרוקח דמבואר דתקנה קודם ברכת השחר וכו' וישתבח. ה. והנה דעת הרמב"ם דאומרים השירה אחר ישתבח, כמו שהבאנו [בגליון ס"ו], והאשכול מבואר דהטעם הוא משום דאין 'משירי דוד עבדך', ולפי"ז גם נשמת אינו ראוי לאומרה עד אחר ישתבח, אבל הרמב"ם בסדר התפילה מבואר לפני ישתבח. אולם אם נימא שהוא חלק של ברכת ישתבח אתי"ש, דהוא חלק של הברכה, וכל הישמות הוא ברכה על השיר כמו שמבאר מהחזו"ט ולא שהוא עצמו חלק של השיר. ולשון הרמב"ם הוא "בשבת נהנו כל העם להוסיף לפני ברכה זו נוסח זה נשמת כל חי", וקצת משמע דאין חלק של הברכה, דחוליל 'להוסיף לברכה זו', אולם מסויד קצת משמע דהוסיפו נשמת להברכה, שהרי העתיק כל לשון נשמת, ובסוף חזר על לשון של תחילת ישתבח, ע"ש, משמע קצת שהוא חלק של ישתבח, וצ"ע.

ברכת השיר על כוס רביעי

איתא במשנה (פסחים ק"ז:) בדין כוס ד' של ד' כוסות, "רביעי, גומר עליו את הלל, ואומר עליו ברכת השיר". ובגמ' (ק"ח.), "מאי ברכת השיר, רב יהודה אמר יהללך ה' אלקינו, ורבי יוחנן אמר נשמת כל חי".

והנה יש מבוכה גדולה בהראשונים והפוסקים בסדר אמירת הלל בליל הסדר, ובמה חותמים לבסוף. דעת הרי"ף והרמב"ם דקיי"ל כרב יהודה, ולדידה אין אומרים נשמת כלל. [ועי' ברא"ש משפך בדעתם אם חותמים לאחר יהללך]. אולם דעת הרשב"ם דר' יוחנן בא להוסיף "אף נשמת דהיינו ברכת השיר דמתני', דאילו יהללך אנו אומרים בכל יום שאומרים בו את ההלל, ומאי שנא ליל פסח דנקט, אם לא להוסיף עוד ברכה אחרת וכו', והיינו דאמר הלכה כרבי יוחנן בתרוייהו וקבעוהו לאחר הגדול שצריך לאומרו כדלקמן דהשאת אינא ברכה בכל חזא וחדא". ומבואר דגם ברכת השיר של 'נשמת' היא ברכה על 'הלל הגדול' שלפניה. והרא"ש הביא דעתו וכתב דגם החתימה שניה היא "מלך מהולל בתשבחות", ומשום דזהו החתימה של הלל. [ולפי"ז החתימה שאנו חותמים בפסויד "קל מלך גדול... הבוחר בשירי זמרה" הוא חתימה המיוחד לפסויד ולא להלל, עי' בב"ח סי' ת"פ].

דעת רבנו חיים כהן דאין לנו אלא חתימה אחת

והנה התוס' והרא"ש הביאו דעת רבנו חיים כהן דאין חותמין אלא חתימה אחת אחר נשמת וישתבח, וכן אנו נוהגין. ונחלקו הפוסקים לדעת, אם יש לחתום במלך מהולל בתשבחות כמבואר בדברי הרא"ש או בחתימת ישתבח. ויש סתירה בזה בדברי הטור (סי' תפ"ו), ומפני זה מסיק בה"י בשם ה"ר מאיר ערמאה, לדחות אמירת "יהללך" עד אחר נשמת וישתבח, ובהו שפיר יוכל לחתום בחתימת הלל "מלך מהולל בתשבחות", וכן נפסק בשו"ע שם.

ברכות פסויד עולה גם להלל

אולם דעת הט"ז והחפ"י יעקב דהחתימה הוא חתימת ישתבח, וביאר הט"ז כן בדעת הטור, דמשי"כ הטור "ימלך מהולל בתשבחות" משום דלדרכו זה היה הנוסח בתחילת חתימת הברכה כמבואר בסי' נ"ד, ע"ש. ולדידהו אתי"ש גם בדעת הרשב"ם דהוא ברכה על הלל הגדול, דנכלל בנוסח חתימת ישתבח גם חסימת ברכה של הלל.

אמירת הלל בתוך פסויד

ובאמת מיהו יסוד זה בדברי המג"א בח' ר"י (סי' תכ"ב) [והובא במ"ב שם] שחבאי דעת הלחם ממוזגות דאם בא לברכי"ה בשעה שאומרים הלל, דיש לומר הלל עמהם. והוסיף המג"א, "ואפשר כשהוא אומר פסוקי דזמרה מותר להפסיק באמצע לקרא הלל עם הציבור דלא גרע ממזמורים שמוסיפין בשבת מיהו י"ל דאז לא יברך על ההלל לא בתחלה ולא בסוף כיון שאומר ב"ש וישתבח א"י הא"ח יברך ב' פעמים", ועיי"ש שמי"ס, "וכיוצא בזה כתבו בהגדת פסח". וביאר המהצית השקל דהכוונה לדברי ר' חיים כהן הגי"ל. ומבואר מדבריו, דברכת ישתבח עולה בשביל הלל ג"כ, [וכבר הארכנו בזה בגליונות הקדמונים דמבואר מזה דפסויד נקרא הלל], ויבואר הא דחותמין בליל פתח בברכה זו בשביל הלל ג"כ.

דעת הגר"א דא"א יהללך כלל

ודעת הגר"א במעשה רב (קא צ"א) הוא יותר מזה, וז"ל "דאין אומרים יהללך כלל רק הודו ונשמת וישתבח וחותם בברכת ישתבח", וכן מסתבר לומר בדעת התוס', דנשמת נקרא ברכת השיר משום שאומרים אותה בפסויד בשבתות ויו"ט. ולפי"ז מסתבר דאין החתימה חוזר על הלל כלל, ומשי"ה לא אומרים יהללך אלא זהו הנוסח של נשמת בעצמה לחתום בה עם ברכה. וכי"כ במשכנות יעקב (סי' ס"ח), [והארכנו בדבריו בגליונות הקדומים], עיי"ש שהוכיח מדברי התוס' בפסחים (שם) דתקנת ישתבח הוא מזמן המשניות, וז"ל 'יוע"י בפי' ע"פ גבי ברכת השיר דר"י אמר יהללך ור' יוחנן אמר נשמת כל חי, ובתוס' שם, דלהכי קרי ליה ברכת השיר, לפי שאומרים בשבתות בסוף פסוקי דזמרה, ועי"כ הא דקרי לה ברכה היינו משום שאומרים אחריה ישתבח דנשמת לחוד לאו ברכה, וזה ברור. ומבואר מאן תקנת ברכת פסויד, וקרו לה ברכת השיר שפיר, כי פסויד נקרא שיר כמו שנקראים זמירות וכו' ר"י קראו הלל". ובאמת מפורש בסידור רש"י ומחזיו"ן דאנשי כנסת הגדולה תיקונוהו.

א. והנה הרשב"ם בעצמו משמע דר"י בעצמו ס"ל דאומרים שניהם, וכן מבואר בתוס', אולם הרא"ש הביא דעת הרשב"ם "יעדינן כתריוהו", משמע דמספק עושין כשניהם. והנה ומצינו ב' טעמים, תוס' כתבו הטעם משום דברכת השיר משמע ברכה אחת, וטעם זה לא יועיל לפי הרא"ש דאומרים שניהם מספק, דלפי"ז אין להביא ראיה מלשון הגמ'. אולם הרא"ש לדרוך כתב טעם אחרת "דשתי חתימות בחד גוונא למה ל", ומבואר דהוא משביר, דשפיר מועיל חתימה אחת על הכל.

ב. והנה סברת המג"א כטעם הרא"ש שהבאנו בתורה לעיל, ומלשון הרא"ש שכתב "ב החתימות בחד גוונא ליל" היה מקום לומר דהוא דוקא לדרוך דב' החתימות שווים, דבשתיים אומרים מלך מהולל בתשבחות, אולם מדברי המג"א כאן מבואר דגם אין ראוי לומר ב' החתימות נפרדים, דסו"ס למה יברך ב' פעמים אם יכול לכלול שתיים בברכה אחת. ולדברי הט"ז אתי"ש בפסויד דיסוד הדבר הוא משום דנכלל בחתימת ישתבח גם נוסח של חתימת הלל.

ג. בספר המחכים יש נוסח אחרת שהוא פלא, "ויסוד שבו של מקום ופסוקים דזמרה, ברכה לפנייהם וברכה לאחריהם, לפנייהם האל האב הרחמן ונשמת, לאחריהם הבוחר בשירי זמרה חי העולמים".

ושתבח הן שבת בפניו ורק שתקנו לאומרים עם פסויד, ואין הפסק ביניהם לפסויד מסידי הברכה, דלא דמי לברכות המצות שתברכה נתקנה עליהם. ולכאורה דברי ר' האי גאון הוא סמך לדבריהם, דמבאר דברכות השיר לר"י היינו נשמת ושתבח הוא שבת בפניו ולא רק ברכה על דבר אחר. ולפי"ז מסתבר דגם פסויד הוא כן.

עכ"פ לפי דבריהם, אין לנו מקור דמזמן המשנה אמרו נשמת בפסויד, והוא חלק מברכת ושתבח. והנה לשון הטור בשנין רמ"א "ואחר השירה מוסיפין נשמת שיש בה מענין יציאת מצרים, לכך סמכוהו אצל השירה", משמע דמקומו לפני ושתבח כדי להסמיכה להשירה ולא משום שהוא חלק של ברכת ושתבח. וכפשוטו דלדרכו אויל דס"ל כדעת אביו הרא"ש דהחתימה הוא יחללך ומלך מהולל בתשבחות.

מי ששכח לומר נשמת - מתי ישלמנה

והנה כתב הרמ"א (סי' רפ"א) "ונוהגין להרבות בזמירות של שבת כל מקום לפי מנהגו, ובכל דבר אם לא אמרו אין מחזירין אותו מלבד אם לא אמר לאל אשר שבת וכו' מחזירין אותו. וכתב המ"ב דבדרכי משה כתב בהדיא דגם נשמת אין מחזירין אותו, נע"ש בשם האו"י, ואין שום משמעות שיש איה עדיפות בנשמת, ואפי"ה כתב שם בביה"ל, "ענין במי"ב משי"כ ואפילו נשמת הוא מדרכי"מ, ואם נזכר כשהתחיל ושתבח מסתברא שעד שלא אמר בא"י אל מלך וכו' יחזור לנשמת ויאמר כסדר וכמו בזכרנו ומי כמוך", וענין בחי"א כלל י"ט דין ו', ואם איחר לבוא לבית הכנסת יותר טוב שידלג מפסויד ולא ידלג נשמת וכמו שכתב בחי"א אדם כלל י"ט דין ו' ענין שם". הרי הדעת נשמת יותר מכל פסויד" (לבד מאשר, כמבואר בחי"א בפנים והובא במי"ב סי' נ"ד סק"ח).

האם מותר לדלג נשמת כדי להתפלל בצבור

והנה הביאור הלכה כאן והמ"ב לעיל (בסי' נ"ב סק"ה) העתיק מלה במלה דברי הח"א אבל לא העתיק רק תחילת דבריו במשי"כ "יעוד נראה לי דבשבת מחזירין לומר 'נשמת' והיא נקראת ברכת השיר, ומוטב שידלג מזמורים. ואם אין שהות כלל, יאמר ברוך שאמר ותהלה לדוד ויאמר נשמת ושתבח, עי"ש". אבל השמט סדר דבריו, במה שחידש עוד "ונראה לי דאסור להתחיל בשבת ושתבח אלא דוקא נשמת, וכמדומה ששמעתי כן בשם הגר"א שנשמת נקראת ברכת השיר (כדאיתא בגי' פ"ש), עכ"ל. וזהו מה שסיים "עי"ש", למזן שחח"א הוסיף עוד. ועוד יש לדקדק, דהמ"ב כאן הביא בשם הח"א דאסור לדלג ההוספה בפרט ק"ש כדי להתפלל בצבור, ומשמע דוקא אלו אבל נשמת שפיר יש לדלג, ולא הסכים למשי"כ הח"א לענין נשמת.

והנה משי"כ הח"א ששמע חידש זה בשם הגר"א, יתכן דכוונתו למה שמבאר בהגר"א במעשה רב בהל' פסח שהבאנו לעיל, דהנוסח בליל הסדר הוא ממש כמו הנוסח בפסויד, ומשום דס"ל דנשמת הוא ממש חלק של ושתבח והיא חברה שהוזכר במשנה, שאם דביתא חולל תקנו רק חלק ממנה, ובשבת ווי"ט ואומרים כל הברכה בשלימות ומשי"כ אסור לדלג חלק ממנה.

אולם יש לדקדק, דלדינא דעת הגר"א הוא דעת יחיד, ולא הוזכר כלל בין הדעות שהביא המ"ב בהל' פסח, וז"ל הביא דעת הט"ז וחק יעקב בסוגריים שהוא כעין דעת הגר"א, וא"כ מסתבר דלא קי"ל כותיה כאן, ואינו ממש חלק של הברכה ושפיר מותר לדלגה במקום הצורך".

וכן יש להוכיח מכמה פוסקים דמבאר דאני תיקונוהו להיות חלק של ושתבח: א. הטור והלבוש אין כתב, "ואחר השירה מוסיפין נשמת שיש בה מענין יציאת מצרים, לכך סמכוהו אצל השירה", הרי דרק מטעם סמיכות להשירה הוא קודם ושתבח, ולפי הגר"א בפא"ה פשיטא דמקומו הוא לפני ושתבח. [ובפשוטו דלדרכו אויל דס"ל כדעת אביו הרא"ש דהחתימה בליל הסדר הוא יחללך ומלך מהולל בתשבחות].

ו. וצ"ב, דלענין לקל אשר שבת מסופק הפמ"ג אם יש לחזור כמו בזכרנו ושאר בגי'י, והובא כאן במי"ב, [והר"י פושט הספק שאין לחזור, עי"ש]. ולענין נשמת דאני חמור כי"כ פשיטא לי' להביחיל שיש לחזור, וצ"ע.

ז. היוצא מזה דכל החומרא של לקל אשר שבת על שאר פסויד ונשמת הוא אם לחזור אותה לאחר התפילה, והמג"א ביאר טעם החילוק, דלקל אשר שבת הוא עי"פ מנהג, אבל שאר הזמירות אינם אלא רשות, אם רצה אין אומרים אותה כלל. והר"י מבאר דכוונתו, דכל ההוספות בין של פסויד בין של ברכת ק"ש אין אלא רשות, ואם רצה אין אומרים אותה כלל משי"ה אין מחזירים אותה אפילו אחר התפילה, לבד מלקל אשר שבת נכון לאומרה אחר התפילה כיון שמדבר מענין השבת.

משמע בדיסוד התקנה נזכר שיש לעקור אמירתא אינו אלא רשות ולא מעכבין כלל. וצ"ב, דאם הוא רק רשות לכאורה יש כלל מה להוספת אלו כדי להתפלל בשמיע' עם העבר, אבל המ"ב הביא מחי"א דאין לדלג לק אדון ולקל אשר שבת כדי להתפלל עם העבר, כיון שהזכר בוורה, וצ"ע.

ושל הדגש, דמזה דכתב הח"א דאין לדלג על קל אדון ולדלג אשר שבת כיון דהזכר בוורה, אין ראה דס"ל כדעת המשכנת עיקב דאין לדלג ב"ש ושתבח כיון שהזכר בוורה, דיש לחלק טובא ביניהם, דברכות ק"ש נתקן דוקא לפני התפילה, אבל פסויד, לדעת השו"ע דגם כל פסויד אינו דוחה תפילה בצבור, ה"ה נשמת ושתבח, ואף שהזכר בוורה, אפי"ה מעלת תפילה בצבור דוחה אותה.

ח. ויש להדגיש, דמשי"כ אסור לומר ושתבח לפני נשמת, ואין נדע במקום צורך לדלג כדי להתפלל בצבור, ויש לפנ"ב ב' הפשירות, אלו לומר שנים וידחה תפילה בצבור, אלו לדלג עם ושתבח. והנה דעת השו"ע הוא דתפלה בצבור עדיף אפילו מעיקר פסויד, ולפי"ז יש לדלג שניהם, אבל דעת המשכנת עיקב דאני דוחה תפילה בצבור, ולפי"ז יצטרך לומר שניהם וידחה תפילה בצבור.

ט. והגר"ז למד כן בכוונתו לענין לקל אשר שבת, שהע"ק עיקר הדין דהגר"א מחזירין אותו בקל אשר שבת, ודחה דהכוונה הוא לאחר התפילה, וצ"ע דבגר"ז שם דבכתב דלפי"ז אם שכל

ב. עוד יש לציין דברי הגמ"א (סי' נ"ג סק"ד) "היחיד יאמר ושתבח מיד וכן בשבת אם גמר פסוקי דזמרה קודם השי"י יאמר ושתבח מיד", ומשמע דנשמת אינו חלק של הברכה, והעומד לפני ושתבח בשבת הוא כמו ימות החול, [אולם עיקר הדין אמת, דגם אם נחשבה בין נשמת לשתבח לאמצע הברכה] אין ראוי לשתוק באמצעה, ע"י ערוה"ש נ"ג ד]. והשלמי חגיגה עמד בזה, ודחה, "ונראה פשוט דלא דק להאמר אלא הדין אחר שגמר פסויד, יאמר נשמת ושתבח מיד".

ג. ובאמת גם בתחילת דברי הח"א שהביא המ"ב, כבר כתב המ"ב דע' בשע"ת שחולק עי"ז, ע"ש שהביא דעת השלמי חגיגה דס"ל דהמזמורים שאומרים בכל יום יש להם קדימה על נשמת, דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. ועוד, כיון שהוא באחרונה, היא הגורם הדילוג. מבואר בהדיא לא כדעת הח"א. [ויל"ע דכרוב, למה דחה דברי המג"א, וצ"ע].

ד. ועי' בגר"ז כאן שכתב יותר זה, [ולמד כן בכוונת המג"א], "ונוהגים להרבות בזמירות של שבת דהיינו שמוסיפים בפסוקי דזמרה למנצח השמים וכו', ואומרים נשמת אחר שירת הים ומסיימין בו ושתבח ואח"כ מתחילין ויצר אור והכל יודוך ואל אדון ולא אלה אשר שבת ובכל מקום ומקום לפי מנהגו, ומ"מ אין כל זה חובה אלא רצוי ואם רצה אינו אומר כלל מלבד לקל אשר שבת".

ה. ועי' במכתם לדוד (סי' י"ג) שכתב "דין של נשמת לא נמצא בגי"ס כלל ועיקר ולכן דינו פסוק דאין מחזירין אותו כמו שאר ההוספות".

וכי"ז מתנגד להחידוש של הח"א דאסור לומר ושתבח בלא נשמת, ומה גם שהמ"ב השמיטה, ולמעשה אין לנו אלא מה שמפורש דברי המ"ב דהכריע כדעת הח"א כנגד השע"ת דיש עדיפות לנשמת יותר משאר מזמורים, אבל היכא דאין לו זמן גם לנשמת, שפיר יש לדלג גם על נשמת ויאמר רק ב"ש אשרי ושתבח.

העומד בלחי וזכר ושתבח נשמת

השע"ת הביא מהברכ"י בשם המכתם לדוד, "אם שכח לומר נשמת ואמר ושתבח כחול יאמר נשמת אחר ושתבח ולא אחר התפילה", וע"ש שכתב דיש לחשוש מלאומרה אחר התפילה, כיון דנחלקו הראשונים אם מותר להשלים פסויד אחר התפילה, ואף דבלא ברכה לא הקפידו, אפי"ה הכא יש לדמויי להא דאמר "האומר הלל בכל יום הרי"ז מחורף ומגדף", ונשמת דומה להלל כמו דמצינו דמי שהוא בעת צרה שידור נשמת כשצליחו השו"ת, וגם הוא הנוסח של ברכת הדואה על גשמים, ומשי"ה אין לאומרה אלא לפני התפילה דבזה אומרה בתורת סידור שבת, ועוד, איתא בשער הכוונות ד'נשמת' בשבת הוא במקום תפילין (א.ה). צ"ע מחי"א, וא"כ הקורא ק"ש בלי תפילין דומה קצת לפי סודו לקורא ק"ש בלי תפילין, עכ"ל".

לדינא

המתאחר לבא לתפילה בשבת, ידלג המזמורים שמוסיפין בשבת מן למנצח עד יהי כבוד ויאמר כמו בחול כי הם תדירים, ואם יש שהות יותר יאמר למנצח ולדוד בשנותו ותפלה למשה והם קודמים לשאר מזמורים, [מ"ב בשם הח"א (נ"ב סק"ה)]. ג. ואם הוא דחוק לזמן, יאמר עי"פ ברוך שאמר ותהלה לדוד ונשמת ושתבח, [שם]. ג. אם אין לו שהות אפילו לנשמת, בח"א מבואר דאפי"ה אסור לדלגה ולומר ושתבח לחודה, ומסתמית המ"ב משמע דלא נחית לחידוש זה, וכן משמע מכמה פוסקים. ז. שכתב נשמת, ואם נזכר לפני שהתחיל תחיתא ברכת ושתבח, יחזור לנשמת, [ביה"ל סי' רפ"א], ואם נזכר אחר ושתבח לפני ברכו, יאמרה במקומה, [מכתם לדוד סי' י"ג, הובא בברכ"י ובשע"ת שם]. ה. נזכר אח"כ אין להשלימה אחר התפילה אפילו בלא חתימה, כן מבואר כוונת המכתם לדוד שם].

חזור אפילו לא התחיל החתימה, והמ"ב שם הביא בהדיא לא כן מהח"א שכתב לחזור לאומרו כיון דהזכר בוורה, וכי"ז לדרכו דלדבר המונח בהדיא חשיבא כחוב. הרי אומרים דענין של הח"א הוא דלא כהמ"א [דלא דכרוב בכל מקום], וצ"ע שהמ"ב הביא שניהם, ועי"ג.

והגר"ז לדרכו כתב שם "ימנע מקום אם נזכר בתוך התפלה אפילו קודם שסיים ברכת ויצר לא יחזור לראש הברכה בשבילי חזויל ואינו בא מנהג בעלמא", וכי"ז לא כמשי"כ בשם הפמ"ג דהתפלה בזה, ולפי"ז כ"ש שגמ"א, וצ"ע להבה"ל.

י. ויש לתמוה שהוא כנגד דברי התוס' דהזכר בגמ' בפסחים דנקרא ברכת השיר, ויתכן דסו"ס לא נאמר בהדיא באופן של חיוב לאומרה, אלא נזכר אב, ואין בה חומר של דבר הנזכר דינו בגי"ס.

יא. מבואר מדבריו דאפי"ה שאומרה להשלים מה שתקנו בפסויד חשיב מחורף ומגדף, אפי"ה נחשב מחורף ומגדף, וחדושו הוא. ויחליף ע"ז מדברי הרמ"ק שכתב "ואין אומרים ושתבח כי אם בשבת ביום טוב שקרא שבת, ואל תשיבני הרי החסידים אומרים אותו בכל יום, מיהו בשבת תיקונוהו לומר". ולדבריו ראה אסור לומר כל יום, דחז"ל מחורף ומגדף.

ויתכן דיסוד התקנה הוא לכלול נשמת ושתבח בתוך הפסויד שבוה אומרה בתורת "לעולם יסדר אדם שבתו ואח"כ יתפלל", ואין זה בתורת הלל, ומשי"ה לא הוי בכלל "הרי"ז מחורף ומגדף", [ג' מה שהארכנו בענין זה בגיליון ס"ג] אבל כל שאומרה אחר התפילה, וחסר קיום לא אינו אלא בתורת הלל דנחשב כמחורף ומגדף. ולפי"ז לא קשה מדברי הרמ"ק, דאפי"ה דאין תיקון לאומרה בכל יום, כל שאומרה בתוך פסויד דאין חזויל חזויל ושתבח בתוך הפסויד.

וזהו כדעת המג"א דאפילו אומר הלל ביום שיש דין אמירת הלל, ורק אומר פסם אחת, שיש בה משום מחורף ומגדף, וע' בגיליון ס"ג שהארכנו בזה, והבאנו תפירת האחרונים על גבי הלל. ולפי משי"כ, יתכן דגם החולקים על המג"א לענין הלל, מודה לענין נשמת דגם כן לא יקטל אלא בתורת סידור שבת. אולם עיקר דברי המכתם לדוד חידושו הוא דיש נשמת נחשב הלל לענין זה.

שיעורי ליל שבת

שיעור מורינו רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א

גליון מס' 279 – תשפ"ז

בית הכנסת המרכזי שיכון ה'

עבר ניתוח במיתרי הקול ואינו יכול לדבר במשך שבועיים, כיצד יספור ספירת העומר?

ברכה כזאת תבקשו מסבתא

כשהגיעו נכדותיו של מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצ"ל לבקש ממנו ברכה להצליח במבחן בענייני העולם, אמר להם רבינו: ברכה על זה תבקשו מסבתא... אני מברך אתכם רק שיהיה לכם חתן תלמיד חכם!

וכפי שמבואר בגמ' בסנהדרין (ק"ג ע"א) שהפרק של 'יושב בסתר' בתהילים חציו הראשון המדבר על ענייני רוחניות זה הברכה של דוד המלך את שלמה בנו, ואילו חציו השני המדבר בענייני גשמיות (כי מלאכיו יצוה לך וכו') זה הברכה של אמא של שלמה שבירכה את שלמה.

וכן בכל דבר ודבר מענייני העוה"ז היה מרן זי"ע מתייחס אליו כהבל הבלים, וכפי שסיפרו שכשהגיע לבית אחד מנכדיו לאחר חתונתו וראה שם ויטרינה של כלי כסף אמר 'תוציא את הפח הזה מפה ותשים במקומו ארון ספרים'.

וכששאל אותו אחד שמציעים לו שני שידוכים שווים, אלא שהאחד מציע יותר כסף מהשני האם זה שיקול לקחתו, אמר לו מרן זצ"ל 'געלט איז בלאטע' 'געלט איז בלאטע' (כסף זה בוץ, כסף זה בוץ) ובוץ זה לא שיקול.

מעשה ביהודי שעבר ניתוח במיתרי הקול ועקב כך נמנע ממנו מלדבר במשך שבועיים, וכיון שהיה זה בימי הספירה עלתה השאלה כיצד יספור אותו יהודי את ספירת העומר.

והנה במ"ב (בסי' תפט סעיף ה) ובביאור הלכה שם הביא את מחלוקת האחרונים האם מהני שומע כעונה בספירת העומר, דהלבוש והחק יעקב סוברים דכפי שלענין לולב דרשינן 'ולקחתם לכם' לכל אחד ואחד כך גם לגבי ספירת העומר לא מהני 'שומע כעונה' וכל אחד צריך לספור בעצמו, והפרי חדש והברכי יוסף סוברים דאף בספירת העומר מהני 'שומע כעונה'.

וא"כ נמצא דהעצה לאותו יהודי לספור ע"י אחר מדין 'שומע כעונה' הוא ספיקא בין האחרונים, והעצה הנוספת שיש לו היא לספור על ידי כתיבה, והסתפקו האחרונים בזה, דהנה דודו של הרעק"א הרב וואלף איגר דן בזה בארוכה עם הרעק"א (ש"ת רעק"א או"ח מס' כט עד ס' לג) האם אמרינן כתיבה כדיבור לענין ספירת העומר, ומביא בזה הרעק"א צדדים לכאן ולכאן, והחתם סופר בתשובות (ס' רכז) נוקט בפשיטות דמהני, ומאידך בשערי תשובה (בס"ק ו) מסתפק בזה ומסיק דלא מהני.

ולמעשה אותו יהודי עשה את שתי העצות מחמת הספק דהיינו שיצא מאחר מדין 'שומע כעונה' וגם ספר על ידי כתיבה, ואולם בשבתות שאי אפשר לכתוב רק יצא מדין 'שומע כעונה', וכן היו ימים בבית החולים שלא היה מי שיוציאו ומחמת כן רק כתב את ספירת העומר.

והנה בעיקר הדבר שלדעת חלק מן הפוסקים מועיל 'כתיבה כדיבור' בספירת העומר צריך עיון מהיכי תיתי לומר כן הרי בכל מקום שצריך דיבור כגון שבועה ונדר צריך ביטוי שפתיים ולא מהני כתיבה, ומדוע לגבי ספירת העומר יהני כתיבה.

ובאמת דברעק"א שם (בתשובה לב) נגע בענין זה וכתב דמה שצריך לספור בפיו כדכתיב 'וספרתם לכם' אי"ז משום שצריך 'ביטוי שפתיים' בספירת העומר, אלא משום שצריך 'מעשה' של ספירה וכשסופר בפיו יש כאן מעשה, ולפי"ז מבואר שפיר מדוע מהני כתיבה שהרי יש בה מעשה.

ממנפ"ש לא יתכן שגם 'שומע כעונה' וגם 'כתיבה' יועילו בספירת העומר

ולפי"ז נראה דלא יתכן שגם 'שומע כעונה' וגם 'כתיבה' יועילו בספירת העומר, דאי נימא שכתבה מועילה על כרחך שאין דין דיבור בספירת העומר אלא רק 'מעשה' כדברי הרעק"א, וא"כ דוקא כתיבה שיש בה מעשה מועילה ולא 'שומע כעונה' שאין בו מעשה כלל, ומאידך אם ננקוט שיש דין 'שומע כעונה' בספירת העומר על כרחך שיש דין דיבור בספירת העומר ולכך מהני גם דיבור ע"י 'שומע כעונה', אך כתיבה שאין בה דיבור לא מהני.

ונמצא בנידונינו דראוי שאותו יהודי יעשה את שתי העצות בכל יום, שיספור ע"י אחר לצאת ידי האומרים דשומע כעונה מהני בספירת העומר, וגם יכתוב את יום הספירה לצאת ידי האומרים ד"כתיבה כדיבור", ובזה ירויח ממה נפשך בין אם ננקוט דבספירה יש דין 'דיבור' ובין אם יש בה דין 'מעשה', אבל אם יום אחד הוא רק שמע וביום אחר רק כתב, ודאי שאחד מהם אינו מועיל, ונחשב שדילג יום אחד מלספור שאין יכול להמשיך ולספור בברכה.

קושיית האחרונים מה החילוק בין כתיבה להרהור

והנה הקשו רבים מן האחרונים, והביאם ברעק"א שם (סי' כט) על הא דמבואר בהלכה (ש"ע או"ח מז סעיף ג) שהכותב בדברי תורה צריך לברך ברכות התורה, והקשו מאי שנא כתיבה מהרהור שהדין הוא דהמהרהר בדברי תורה אי"צ לברך משום שלא הוציא את דברי התורה ממש בפיו.

ומכח זה הוכיח החות יאיר (בסי' קצד) דכתיבה היא ממש כדיבור ולכך הכותב 'הריני נשבע לשלם' או הריני מקבל עלי בשבועה ובתקיעת כף הרי זה כשבועה ממש.

ואולם בשו"ת שב יעקב נחלק עליו וכתב דדוקא לגבי מצות עשה של תלמוד תורה שנלמדת מהפסוק של 'ושננתם לבניך' מועילה בה כתיבה, דאף על ידי כתיבה יכול ללמד לבניו כשהם קוראים את מה שכתב להם, ולכך דוקא הרהור מתמעט מהפסוק כיון שע"י הרהור אין יכול ללמד לבניו, אך באמת בשאר מקומות כתיבה לאו כדיבור ואין הוכחה מתלמוד תורה.

חילוק חדש בענין 'כתיבה כדיבור'

ונראה יסוד חדש בזה דאף לדברי החת"ס וסיעתו דס"ל שאמרינן כתיבה כדיבור לגבי ספירת העומר, זהו דוקא לגבי ספירת העומר שהוא דבר שבין האדם לבין עצמו, וכן בנדר שנודר האדם על עצמו או נכסיו, אך בדברים שצריך לומר לחבירו כגון במצות 'ושננתם לבניך' שצריך לדבר אל בנו אין נחשב שמדבר עמו אלא כשמדבר אליו ממש, אבל כשכותב לבנו והוא קורא אף שבנו לפניו בשעת הכתיבה אין נחשב שמדבר אל בנו אלא שבנו קורא את מה שכתב ואין מקיים בזה מצות ושננתם לבניך, וכן הכותב ספרים אין נחשב כרבים של הלומדים בספריו כיון שאין מדבר אליהם אלא הם קוראים ולומדים את מה שכתב.

וכן בשבועת העדות אם כותב להם שיעידו לו עדות והם נשבעים שאינם יודעים אי"ז נחשב שבועת העדות כיון שלא נחשב אם לא יגיד ונשא עונו אלא רק קראו את מה שכתב, וכמבואר בגמ' בשבועות (לא ע"ב) ראוהו שרץ אחריהם אמרו לו מה אתה רץ אחרינו שבועה שאין אנו יודעין לך עדות פטורין עד שישמעו מפיו.

הראיה מהשו"ע

והנה כתב השו"ע (י"ד סי' רכא סעיף י') שהנודר מלדבר עם חבירו מותר לכתוב לו, וביאר החות יאיר שם דבנדרים אזלינן אחר לשון בני אדם וכתבה בלשון בני אדם אינה דיבור, ואולם בברכי יוסף ביאר דדוקא בדברים הנוגעים בין האדם לבין עצמו אמרינן 'כתיבה כדיבור' אך כשהאדם כותב לחבירו אי"ז נחשב שהוא מדבר עמו ואי"ז בכלל הנדר וכמוש"כ.

מחלל עבודה בין עבודה תמה ובין עבודה אחרת, ומהיכתי תיתי לחלק בשתויי יין בין עבד עבודה תמה לעבודה אחרת.

חקירת המקדש דוד במהות פסול זר

המקדש דוד (קדשים סי' טו) חוקר אם פסול זר בקדשים פוסל את העבודה או שהוא רק חשוב כמי שלא הקריב וחשיב כמאן דליתא, ולצד זה אם יש היכי תמצי לשוב ולעשות את העבודה בכשרות, הקרבן אינו מחולל ואין מעשה הזר פוסלו. ומהא דפליגי אמוראי (שם טו.) גבי הולכה שעשה הזר וחזר הכהן ותיקנה, אין להוכיח דאין זה פסול בגוף העבודה, דשאני הולכה דהכהן שמוליך מבטל לגמרי את הולכת הזר. אך ספקו של המקדש דוד באופן שנעשתה עבודה גמורה ע"י הזר, אם שייך לחזור ולעשותה בכשרות ע"י כהן או לא.

ובמקדש דוד רצה לתלות ב' צדדים אלו בב' תירוצי התוס' במנחות (יח:) על הא דאמר ר' דאם כהן לא יצק ולא בלל את המנחה כשרה, ודנו התוס' האם כאשר בלל זר, פסל את המנחה או שאינו פוסל את המנחה. ולחד תירוצא כתבו התוס' דבליילה מעכבת ואם לא בלל המנחה פסולה, וא"כ בלילת הזר לא פסלה כיון דהמעשה של הזר כמאן דליתא, ולא גרע מאילו לא עשה כלום. ולאידך תירוצא כתבו התוס' דאע"פ שאם לא בלל כשר, מ"מ בלילת הזר פוסלת ומחללת את המנחה, הרי דס"ל דמעשה הזר אינו כמאן דליתא אלא הוא פוסל אע"פ שאין זו עבודה תמה.

הוכחה מהשיטתם"ק דזרות פוסלת את העבודה

ילפי' בגמ' (זבחים כב:) לפסול עבודת נכרי, דאמר רב חסדא "דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו, מדברי יחזקאל בן בוזי למדנו. כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבוא אל מקדשי. ומגן דמחלי עבודה, דכתיב "בהביאכם בני נכר ערלי לב וערלי בשר להיות במקדשי לחלל את ביתי" (יחזקאל מד). ותמה בשיטתם"ק תיפו"ל שהוא זר ולמאי איצטריך קרא למעוטי נכרי, ותיפרץ דשמא פסול דזרות לא נאמר אלא על בני ישראל. מבואר בדברי השיטתם"ק דעבודה בזרות היא פסול בעבודה, ולא מעשה שאין לו משמעות כמעשה של הנכרי שהוא כמאן דליתא.

ג' חלקים באיסור עבודת הזר במקדש

הוזהרו ישראל שלא לעבוד עבודה במקדש, ויש בזה ג' חלקים: איסור לאו, חיוב מיתה וחילול העבודה.

נאמר בתורה "וזר לא יקרב אליכם" (במדבר יח ד), ובזה נאסר הזר בעבודת המקדש ונפסק ברמב"ם (פ"ט מהל' ביאת מקדש ה"א) - "אי זהו זר כל שאינו מזרע אהרן הזכרים שנאמר וערכו בני אהרן, והקטירו בני אהרן, בני אהרן ולא בנות אהרן".

מלבד זאת נאמר שהזר שעבד במקדש חייב מיתה בידי שמים, דכתיב - "עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת" (פס' יח).

וכן לענין העבודה, אמרו חכמים (ריש פ"ב דזבחים) שהזר מחלל את העבודה והביאה הגמ' כמה פסוקים מהיכן נלמד דין זה.

החילוק בין עבודה תמה לעבודה שאינה תמה

מבואר בגמ' (יומא כד.) דאע"ג שהזר אסור לעבוד כל עבודה שהיא, מ"מ אינו חייב מיתה אלא על עבודה תמה, דהיינו שעבד אחת מד' עבודות - זריקה, הקטרה, ניסוך המים וניסוך היין, וי"א גם תרומת הדשן, שכל אחת מהן היא עבודה סופית שגומרת ומתממת את המעשה ההקרבה ואין אחריה עוד עבודה דילפי' מדכתיב "עבודת מתנה ועבדתם" - עבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה עבודה (ופירש"י "עבודה תמה - עבודה שהיא גומרת ומתממת את הדבר, ולא שיש אחריה עבודה. כגון שחיטה וקבלה והולכה שיש אחריה זריקה, אבל זריקה עבודה אחרונה שבדם, וכן הקטרה בקומץ מנחה ובאברים ופדרים, וכן ניסוך היין בכל השנה, וכן המים בחג"). אבל זר שעבד אחת משאר העבודות אינו חייב מיתה, ומ"מ עובר בלאו, דכאמור ילפי' לאיסור לאו מקרא אחרינא דכתיב "וזר לא יקרב אליכם".

ואף לענין חילול עבודה דילפי' מקרא אחרינא, מחלל הזר כל עבודה שעשה במקדש הגם שאינה עבודה תמה.

שינוי בפסול של שתויי יין

בגמ' בזבחים (יח.) ילפי' מתרי קראי דשתויי יין מחללין את העבודה, ומפורש בגמ' דאי כתיב רק פסוק אחד, הו"א דשתויי יין אינו מחלל את עבודתו אלא כשעבד עבודה תמה שמתחייבים עליה מיתה בידי שמים, אבל אם עבד עבודה אחרת שאינה תמה כשהוא שתוי אינו מחלל עבודה. קמ"ל קרא אחרינא דשתוי יין מחלל כל עבודה. וצ"ב דהלא זר

נפק"מ לדינא אם זרות פוסלת את העבודה

ויש בזה נפק"מ לדינא. דבתוס' (סוטה מב:) מובא דאשה עשויה להתעבר משני אנשים, והעובר מתייחס אחר שניהם. ואם נתעברה מכהן ומזר, הוולד מתייחס לשני שבטים והוא גם כהן וגם זר, ובאופן זה אי נימא דזרות היא פסול עבודתו פסולה, ואם עבודה בזרות כמאן דליתא, הכא נמי המעשה שלו כזר אינו מעלה ואינו מוריד, ואינו פוסל את העבודה.

ואפשר לומר נפק"מ נוספת, דאי לאו קרא דכתיב "למשפחותם לבית אבותם" דאתא לאשמועינן דאזלי אחר האב לענין ייחוס המשפחות, אפשר דכל ולד היה מתייחס אחר אימו או היה מתייחס לאביו ולאמו יחדיו. ולצד זה, היכא דהאב משבט לוי והאם משבט אחר, א"כ יש לוולד צד כהונה וצד זרות, ואם עבודת הזר פוסלת תיפסל עבודתו מצד זרות שבו. ואם עבודת הזר אינה פוסלת אלא כמאן דליתא, אין צד זרות שבו פוגם את העבודה.

ויש להביא כמין ראה לדבר. דיש לשאול למאי איצטריך קרא ד'למשפחותם לבית אבותם' לייחס כל בן אחר אביו, תיפו"ל דאם אין הבן ממשיך את הייחוס אחר אביו לא משכחת לן כהנים בישראל. דבני אהרן נתייחסו אחר אביהם אולם אמם אחות נחשון משבט יהודה היתה, ואם היו מתייחסים אחר האם או אחר שניהם, לא היה המשיך לשבט הכהונה. והנה אם עבודת הזר פוסלת, באמת לא היה אפשר שיתייחס אחר שניהם, ולא משכח"ל כהן שיעבוד במקדש. אך אם עבודתם לא היתה פסולה מחמת צד זרות שבהם, אלא מעשה הזר כמאן דליתא, משכח"ל כהן שיתייחס לשני שבטים, ועבודתו כשרה.

אופנים של עבודה שאינה נפסלת כשנעשתה בזרות

הגמ' (זבחים יז:) מפרשת את פסולו של כהן מחוסר בגדים שעבד שהוא פסול זרות דאמר' - בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם. ובתוס' (יומא נט:) כתבו לענין דישון מזבח הפנימי דאע"ג דבעינן שיעשה ע"י כהן מ"מ לא אשכחן שיהא צריך בגדי כהונה. ותמה במקדש דוד (קדשים שם) היאך יתכן שעבודתם כשרה הא כשאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם, ומתוך דדישון מזבח הפנימי אינו עבודה ואין צריך בגדי כהונה ואע"פ שהכהן עושה אותו אין זו עבודה כדרך שכהן האוכל תרומה אינו צריך ללבוש בגדי כהונה דאינה עבודה. והא דאיצטריך כהן לדישון מזבח הפנימי אינו מצד דין כהונה שבו אלא דאי אפשר לזר להיכנס למקדש אלא לכהן בלבד.

ולא זכיתי להבין את דבריו, דהזר אינו אסור להיכנס למקדש יותר מכהן, אלא שניהם אסורים כאחד להיכנס למקדש שלא לצורך עבודה, ומאי שנא כהן מזר. אך כיון דבתוס' מפורש דבעינן כהן אע"פ שאי"צ בגדי כהונה, צריך לומר דהא דבעינן כהן אינו מפני שהדישון הוא עבודה, אלא כשאר דברים דבעינן כהן כדאמר' בגמ' בכמה מקומות (זבחים סח: ועוד) "מידי דהוה אמראות נגעים, דלאו עבודה היא ובעיא כהונה". והדבר פשוט דאע"פ שצריך כהן, מ"מ לענין דברים אלו אין פסול של זרות אלא התורה העמידה את הכהן שהוא צריך לעשות אותם, ואהכי אי"צ קרא למעט נכרי בכה"ג דבוודאי אינו כשר.

ביאור החילוק בין עבודה שמתחללת בזרות לשאינה מתחללת בזרות

וכיון שכן נראה לומר שזהו החילוק בין עבודה תמה לעבודה שאינה עבודה תמה. זר שעבד עבודה במקדש חייב מיתה, אך הנ"מ כשעבד עבודה, אך אם עשה מעשה שאין לו משמעות אינו חייב מיתה על כך, אם כי חייב מלקות על שעשה עצמו כהן ועבר על הלאו 'וזר לא יקרב אליכם'. ואשר על סתם עבודה שנעשתה ע"י זר אין חייבין עליה מיתה דאין לה משמעות, אבל עבודה תמה מוגדרת מצד עצמה כ'עבודה' גם אם נעשו ע"י זר, ולכן חייב מיתה עליה.

וממילא אפשר שכל עבודה שאינה תמה ניתן לחזור ולעשותה שוב, ואין בה חיסרון. ואף אם קיבל הזר את הדם שהיא עבודה שאינה תמה, אפשר לחזור ולקבל את הדם [כשנשאר דם הנפש] ע"י כהן ולא נפסלה העבודה, היות ומעשה הזר אינו נחשב עבודה וכאילו לא עשה כלום ולכן אינו פוסל כלל את הקרבן. וזאת הנפק"מ בספקו של המקדש דוד, - עבודה תמה א"א לחזור ולעשותה, ועבודה שאינה תמה אפשר לחזור לעשותה.

והא דאמר' בגמ' דלענין שתויי יין הו"א דאין העבודה מחוללת, לא נסתפקה הגמ' כלל לענין איסור עבודה, דבזה שווה האיסור של שתויי יין לשאר הפסולים. אלא הספק לענין חילול עבודה, דאפשר דבאיסור שתויי יין רק אם עשה עבודה הוא מחלל, ממילא רק אפשר שרק בעבודה תמה שהיא חשובה 'עבודה' מחלל הכהן כשעשאה כשהוא שתוי, אבל בשאר עבודות לא חילל כשעשאן שתוי.

נמצא - זר שעבד עבר על לאו מצד שעשה עצמו ככהן, ועבר על מש"כ זר לא יקרב אליכם. אם עבד עבודה תמה חייב מיתה מפני שעבר על איסור אחר של חילול עבודה. ומלבד זאת עבודתו מחוללת כשעשה עבודה תמה, ואם אינה עבודה תמה לא חילל דלא עבד עבודה.

עטרת המועדים

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

יסוד חדש מהח"ח בדין הכנה דממילא ובישול מיו"ט למחרת מדין הכנה ולא מלאכה

הכנה מיוחדת ליו"ט אלא מיו"ט והלאה, ורק ע"י דיאכל הביצה ביו"ט בזה מברר באכילה זו דאתמול הכינה להיום נמצא דגורם הכנה ע"י אכילתו.^א

וזהו הגדרה חדשה בכל עיקר איסור דביצה שנולדה בהכנה דממילא, דע"י אכילתו הוא גורם ההכנה, ומיושב היטב לפי"ז מש"כ הראשונים דאי הכנה דממילא נאסר כ"ש הכנה בידים, והן הדברים, דהרי הכנה דממילא נאסר בתורת גורם הכנה דאתמול ולזה כ"ש הכנה בידים, ומיושב קושיית האחרונים היאך ילפי' ב' עניני הכנה בידים נממילא מאותו הקרא, ולפי מש"כ הח"ח הכל מאותו ענין דהאוכל גורם הכנה משבת ליו"ט וכ"ש הכנה בידים, וכמש"נ.

ומקור הדברים כפה"נ מדברי התוס' ריש ביצה דכתבו דאם נאסר לאכול ביצה שנולדה בשבת אחר היו"ט כ"ש דנאסר לאכול ביצה שנולדה ביו"ט אחר השבת, אשר מתבאר מזה דאכילה דהשתא היא גורמת לזלזל למפרע ביום הקודם ושבת חמור מיו"ט, והן הן הדברים דע"י אכילתו גורם ההכנה למפרע, וכמדומה זהו מהאיסורים המחודשים ביותר דמצינו 'דאחר' השבת והיו"ט שייך לחלל השבת למפרע והיינו בעלמא אזהרות השבת והיו"ט מתחדשים בכניסת היום ונגמרים בגומרו של יום, ואילו בהכנה דממילא נתחדש דשייך לחלל השבת והיו"ט אחר גמר השבת והיו"ט, ועיי'.

חלוק הכנה בידים מהכנה דממילא אי בעינן לדין הואיל ועוד דלהכנה דממילא בעי אכילה בפועל

ובזה חלוק הכנה בידים מהכנה דממילא, נתבאר בגליון הקודם דהכנה בידים די בזה דראוי ליומו בכדי לאשווי למלאכת יו"ט ליומו וכל סוגית הואיל נשנה לענין הכנה בידים, והיינו אף דכונתו למחר מ"מ מהני ההואיל להחשיבו כמלאכת אוכ"נ דיו"ט, ואילו בהכנה דממילא לא די בזה דראוי ליומו עי"ז דיצא לאויר העולם או כל חלות היתרו בשבת אחר היו"ט או יו"ט אחר השבת כדי להחשיבו דהוכן מאתמול להיום, כי אם בצירוף 'אכילתו' מתברר בזה דהוכן מאתמול להיום וזהו כל איסורא דביצה שנולדה ביו"ט אחר השבת כמש"כ המ"ב ע"י שאוכלנה נמצא דשבת הכינה ליו"ט וכמש"נ.^ב

ונראה עוד חילוק גדול ישנו בדין הכנה בידים להכנה דממילא, לענין אי בעינן להיתרא דהואיל להתיר דבר שהכינו בידים מיו"ט לשבת, להתיר מדין הכנה דממילא שבו והיינו בתורת ביצה שנולדה, והיינו דנו האחרונים דבכל הכנה בידים כגון מבשל מיו"ט לשבת יש לדון מכח תרתי חדא כלמי המעשה בישול גופא, ועוד לאכול המבושל

ק"ל דביצה שנולדה יו"ט אחר השבת אסור באכילה דבר תורה משום שנגמרה מאתמול נמצא דשבת הכינה ליו"ט וזהו הכנה דבר תורה, יעויין בחינוך דזהו האופן דבו שייך הכנה דבר תורה, והיינו משום דהכנה דממילא דבעי דבר חדש כיש מאין ובישול ואפיה הוירק תיקון ולא דבר חדש ממש, וכאשר כבר העירו בזה התוס' ריש ביצה בתירוץ אחד, יעו"ש, אמנם אנן ק"ל דאף בבישול ואפיה יש הכנה דק"ל לעיקר דין הואיל וממילא לא מוכרחים ליסד דבעי דבר חדש לגמרי לענין הכנה, וכמש"כ המג"א ריש תקכ"ז.

והעירו רבותינו הרי בכלל דין הכנה מכין בידים מיו"ט לשבת וכמש"כ התוס' ריש ביצה וכן ק"ל בשו"ע סי' תק"ג בביאור הגר"א ובשער הציון שם, ולכאורה הכנה בידים והכנה דממילא ב' ענינים חלוקים המה חדא לעשות מעשה הכנה בידים והו"י איסור בגוף מעשה ההכנה, ועוד הכנה דממילא בלא שייכות למעשה בידים ורק נאסר לאכול מאי דהוכן בידי שמים והו"י 'איסור אכילה', ותמוה היאך ילפי' ב' ענינים אלו מאותו הקרא ד'הכינו', וצ"ת.

וביותר יקשה דבראשונים בפסחים מבואר דאם הכנה דממילא נאסר כביצה שנולדה כ"ש הכנה בידים, וכן משמעות המ"ב סי' שכ"ב סק"א וכדלקמן, ותמוה איזה כ"ש יש כאן הרי ב' ענינים חלוקים המה הכנה דממילא נאסר גוף האכילה ומאי שיאטי' למעשה הכנה, וצ"ע.

יסוד נפלא מהח"ח בשורש דין הכנה דממילא

אשר יראה בהאי ענינא על פי לשונו הזהב דהח"ח דגילה לן אור חדש בסוגיה זו, וז"ל בס"י שכ"ב סי' ב' 'שבת שלאחר היו"ט או לפניו נולדה בזה אסורה בזה'. ובמ"ב סק"ד 'הטעם דאם נאכלנה הו'י כמכין מיום אחד לחבירו ואסור' וכן בסק"א לאחר דביאר דאסור להכין בידים משבת ליו"ט ומיו"ט לשבת, וע"כ כשנולדה הביצה ביו"ט שחל ביום א' גם כן אסור מהתורה לאכלה דבדואי נגמרה במעי התרנגולת מאתמול ונמצא דשבת הכינה ליו"ט כשנאכלנה, וכו'.

והיינו דהח"ח גילה בזאת הגדרה חדשה בכל עיקר איסורא דביצה שנולדה, דאין זה משום כיון דהוכן ממילא יש בזה דין מאכלות אסורות בהאי דבר שהוכן, כי אם דעל ידי 'שיאכל' בזה גופא מחדש ההכנה מאתמול, ממילא כל מאי דנאסר לאוכלה היינו כדי לא לגרום להך הכנה דאתמול, והיינו דהאכילה גופא גורמת וגומרת את ההכנה מאתמול להיום, דלקבוע למתי הוכן, מתל"י תלי' וקאי באכילתו. דנהי דמאתמול נגמרה מ"מ לא די במאי דיצא לאויר העולם ביו"ט אחר השבת לדון דהוכן ליו"ט די"ל דהוכן אף לאחר מכן ולא נתיחד

א ובאבני נזר סי' שצ"ח אות ה' כתב בענין זה רק בנוסח אחר דהתורה אסרה הביצה ביו"ט אחר השבת כדי שלא יחשב שהוכן משבת ליו"ט והיינו אם 'הותר' לאכול נמצא דשבת הכינה ליו"ט ולזה אסר רחמנא הך ביצה כדי שלא יהיה מציאות דשבת מכינה ליו"ט, אמנם לפי"ז אין זה שייך להכנת הגברא אף כגרמא, ואילו בנוסח הח"ח לא תלי' בהיתור ואיסור דהביצה כי אם ע"י מעשה האכילה נמצא דהגברא גורם האי הכנה, וכמש"נ.

ב וכן לא די בזה דאכול הביצה בשבת שלאחר השבת לאחר היו"ט ונימא דע"י אכילתו מתברר דהוכן לשבת זו שהוא אוכל, דהרי א"כ היה נאסר לאכול ביצה שנולדה ביום א' לאוכלו ביו"ט אף שאינו סמוך לשבת או בשבת אחר היו"ט אף באינו סמוך, וע"כ לא נגמר ההכנה דממילא ע"י האכילה בלבד כי אם בצירוף דיצא לאויר העולם או היתור הראשון ביום שאחר השבת והיו"ט ומ"מ בעי לבירור דהאכילה כדי ליחדו במיוחד ליום זה, ורק ע"י האכילה הוא גמר ההכנה דמאתמול, והיינו דבעינן תרתי בכדי לאסור וכמש"נ.

בשבת מדין ביצה שנוגדה, דהרי מצד החפצא אוכל דבר שהוכן מיו"ט לשבת, ועיין צ"ח ריש פ"ב דביצה דאתי עלה מדין הואיל.

והנראה בפשיטות דאין לדון בכל מבשל מיו"ט לשבת אף מצד ההכנה דממילא וזאת מכח תרתי, א. לפמש"כ מהח"ח הרי כל האיסור לאכול דבר שהוכן מיו"ט לשבת היינו משום דע"י אכילתו נמצא גורם הכנה מיו"ט לשבת, ולפי"ז באופן דהכין בידים כבר לא יוסיף תת כוחו במאי דאוכלו דהרי אינו מחדש דבר בהאי אכילה, כיון דנתבאר דכל האיסור האכילה היא מכח דע"י"ז הוא גורם הכנה, אכן באופן דהכין להדיא אינו מחדש דבר באכילה ואין איסור אכילה באכילתו מלבד מאי דגורם על ידו ההכנה, ודבר זה ליתא באופן בנ"ל.

ב. כל סוגיה דשמעתא ד'הואיל' מצינו רק לענין הכנה בידים דמחשבתו למחר ולזה אמרין הואיל ובחפצא ראוי להיום ממילא חשיב אוכ"נ דיו"ט, אמנם לענין הכנה דממילא הרי לא תלי" במחשבתו כלל ועלולם אזלינן כלפי גוף החפצא, וכללא דמילתא כל דראוי ליומו ודאי לא הוכן למחר, ורק אי יצא לאויר העולם בשבת אחר היו"ט או באופן דנאסר ביום הקודם וכל חלות היתרו נתחדש בשבת אחר היו"ט בזה נשנה דין הכנה דכל היותו לאכילה בין מכח המציאות בין מכח דין היתרו נתחדש רק ביום קדוש לאחר היו"ט והשבת, אכן כל דכבר היה ראוי קודם אף בלא דינא ד'הואיל' כבר לא נדון דהוכן למחרת וזהו אף למאן דלא סבירא ל' הואיל ודלא כמו דנקט הצ"ח ריש פ"ב דביצה.

וראיה ברורה לעיקר הדבר דכל שהכין למחר אין לדון דיאסור מדין הכנה דממילא, מהא דאיתא בביצה דף י"ז דמי שלא הניח עירוב תבשילין ובישל מיו"ט לשבת לא נאסר התבשיל וכן קי"ל דלא קנסינן, וקשה דמ"מ יאסור מדין דלא גרע מהכנה דממילא. וע"כ אין לאסור בכל מבשל מיו"ט לשבת מדין הכנה דממילא, וכמש"נ.¹

מבשל מיו"ט לחול ולשבת מאיסורי הכנה ולא מלאכה

והנה בריש ס"י תק"ג המחבר כתב עיקר איסור בישול ואפיה מיו"ט לשבת וכ"ש לחול, ובביאור הגר"ו והעתיקו במ"ב ובשער הציון שם דהטעם מהקרא 'והכינו' דיו"ט מכין ליו"ט ואין יו"ט מכין לשבת ואין יו"ט מכין לחול כדאיתא ריש ביצה, והיינו דילפי' מקרא לאסור הכנה שאינו ליומו, ומתבאר דאף דהכנה דממילא ליתא מיו"ט לחול וכמש"כ הראשונים ריש ביצה מטעם דסעודת חול אינה טעונה הכנה, כל זה נכון רק לענין הכנה דממילא אכן לענין הכנה בידים חשיב הכנה אף לחול, וכבר מבואר כן בר"ן לישב שיטת רש"י יעויין בשער המלך ריש ה' יו"ט, ויל"ע למאי בעי לאסור מדין והכינו תיפוק ל' מכח איסורא דמלאכת יו"ט מדין 'כל מלאכת עבודה לא תעשו' והיינו דכל היתרא דמלאכת יו"ט היינו לצורך אוכ"נ דיו"ט לבו ביום, אכן כשמבשל למחרת לא נכלל בהיתרא דמלאכת יו"ט וממילא נאסר מתורת מלאכה ולמאי בעי מקור אחר להך מילתא, וצ"ת.

ועד"ז קשיה בדברי המג"א ריש ס"י תקכ"ז דכל הגדון לאסור לבשל מיו"ט לשבת זהו רק מחמת איסור דוהכינו ולא נאסר מדין מלאכת יו"ט שלא נעשה לצורך יו"ט, דכתב שם דצריך ליהרר שיגמר הבשול באופן שראוי ליהנות ביו"ט דאז יש להתיר לבשל מהתורה מיו"ט לשבת מדין הואיל, וכתב שם אע"פ שכתבו התוס' דלדין הכנה היינו

רק בדבר חדש ובישול ואפיה זהו רק לתקן במאכל ואין כאן דבר חדש וממילא לא יאסר לבשל מיו"ט לשבת, ושוב כתב דכל דברי התוס' זהו רק למאן דלית ל' הואיל לדידיה ע"כ כדי לבאר היאך אנון אופין ומבשלין מיו"ט לשבת בעי ליסד דאין כאן משום הכנה משום דבעי דבר חדש, אכן לדידן דיש היתרא דהואיל שוב אף אפיה ובישול נכלל בדין הכנה ושוב באופן דאין הואיל כגון שלא נגמר שיעור זמן דראוי לאוכלו קודם השקיעה ממילא נאסר מדין הכנה, עכ"ל המג"א.

ויל"ע, מדוע תלה זאת המג"א לאסור לבשל מיו"ט לשבת בדין 'הכנה' וממילא תלי' אי לדין הכנה דב"ת בעי דבר חדש והם ב' מהלכים בתוס' כנ"ל, תיפוק לי דמ"מ יש כאן איסור מלאכה דכל מלאכת עבודה לא תעשו כיון דאינו מבשל לצורך היום, וכדעת רוב הראשונים דמלאכה שלא לצורך היום כלל אסור ד"ת, מלבש שיטת רש"י בביצה דאף שלא לצורך כלל הותר ורק למחר גרע טפי, ובזה י"ל דתתי' בגדרי הכנה, וצ"ע.

עוד יל"ע, דהנה כתב בביאור הלכה דצריך שיגמר ויהיה ראוי כמאכל בן דרוסאי עד השקיעה בזמן שראוי ליהנות, ובפשוטו כיון דמחמירם דיש בישול אחר מאכל בן דרוסאי עד כל צרכו, א"כ לו יהא דנגמר המאכל בן דרוסאי קודם אכתי' יאסר מחדש ממשיך להתבשל עד כל צרכו, וכמו בשבת עצמה במניח הקידרה על האש חייב ב' כמש"כ במשכנות יעקב א. כשהגיע למאב"ד ב. כשמגיע לכל צרכו, וצ"ע.

ישוב השמעתתא דמדין הכנה אתינן עלה ולא מדין מלאכה

ומצאתי באבני נזר או"ח ס"י שצ"ז דעמד בזה דמדברי הראשונים בפסחים מ"ו מבואר דכל האיסור למחר רק מכח דין והכינו, וכתב כיון דהבישול לא יגמר בשבת א"כ לדעת האחרונים דאי נגמר הבישול במוצ"ש אין בזה איסור מבשל ד"ת, דאין המלאכה להניח הסיר על האש כי אם לבשל בשבת, א"כ אין לאסור מטעם 'מלאכה כי אם מדין הכנה, ודין הכנה יש אף דההתחדשות חלה אחר היו"ט כמו למ"ד דתחילת היום קונה שבייתה דאסור להניח עירוב ביו"ט לשבת מדין הכנה אע"פ דחלות הקנין שבייתה תהיה רק במוצאי יו"ט, ומוישוב דלא אתינן עלה מדין מלאכה כי אם מדין הכנה.

ומעתה מיושבים דברי המג"א דתלי' רק בדין והכינו, וכן מתישב בזה דברי ביאור הלכה דכיון דנגמר כמאב"ד ביו"ט אף דממשיך לכל צרכו מ"מ אי נדון מטעם מלאכה הרי מתבשל המוצאי יו"ט דאין בזה מלאכה, ואי מטעם הכנה בזה י"ל דכל שם ההכנה היא רק מדבר שאינו ראוי לדבר ראוי וזהו במאב"ד אכן יתר מכן עד כל צרכו אין בזה משום הכנה, וזהו דכתב הח"ח ליהרר שיגיע למאב"ד קודם השקיעה, וכמש"נ.

אשר מתגלה בזה עוד כלפי נדון האחרונים בהניח סיר על האש בשבת ונתבשל רק במוצ"ש דנחלקו רבותינו, כ"ז נכון לענין איסור מלאכה י"ל דאין בזה מלאכת בישול משום דלא נתבשל בשבת, אכן מ"מ יש לדון מלתא דאיסור הכנה דיפי' מוהכינו, דאף באופן דנגמר במוצ"ש נכלל בדיו הכנה למחרת וזהו כל עיקר הדין לדאוג שיגמר קודם השקיעה במבשל ביו"ט כדי לא לעבור באיסור הכנה, וכמש"נ.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

עומק הפשוט

בירורי הלכה ופסקי דין אקטואליים, מפי גדולי ופוסקי הדור שליט"א

בס"ד, יום ג' פרשת בהר בחוקותי, י"ח אייר תשפ"ו גיליון מס' 514

דבר העורך

עצה חשובה מרש"י הקדוש

שְׁתוּלִיכְנוּ לְשִׁלּוֹם: כתב רש"י בספר האורה (אות קנא), ובשו"ת רש"י (סימן רסו), ובמחזור ויטרי (סימן רז), וכשהולך בדרך נוטל עמו כלי קטן ליטול הימנו ידיו.

והעיד אברך יקר שליט"א הגר בארץ הקודש, וטס למשפחתו בחו"ל, שבאופן קבוע כאשר הוא אורז את תיק היד (תיק עליה למטוס) בו מונח הטלית ותפילין ועוד חפצים נחוצים, הוא מכניס לתיק גם ספל לנטילת ידים, כעצתו הנפלאה של רש"י הקדוש - לכל היוצא לדרך שיקח איתו ספל.

ומעיד ואומר: תמיד בכל הנסיעות, יש תור של אנשים שבאים לבקש ממני רשות להשתמש בספל, שכן המציאות שלא מצוי ספלים לנטילת ידים באכסניות, בטרמינלים של שדות התעופה, ובמטוסים (אגב; במטוס יש עוד שאלה הלכתית לגבי נטילת ידים, שהברז ממוקם בתוך השירותים).

עצה פשוטה זו חוסכת הרבה שאלות שמופיעות בגיליון הנוכחי, האם אפשר לסמוך על היתרים דחוקים בשעת הצורך.

בדומה לכך; כאשר יוצאים לגינות וחורשות בבין הזמנים וכדומה, חשוב לקחת סט נטילת ידים לסעודה - ספל, בקבוק מים ומגבת. וכן כאשר עולים לציון בבית החיים, לעיתים נתקעים בלי מים ביציאה, ונאלצים לסמוך על נטילת ידים כשחוזרים הביתה, ובאמת מאוד פשוט לקחת 'סט נטילת ידים'.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'כלי לנטילת ידים בדרך'

לפני מי אתם מטהרין

תקציר הסדרה: גיליון מספר 512 בנושא 'נטילת ידים לסעודה'. גיליון 513 בנושא 'אין לו מים לנטילת ידים'. ובהמשך לכך הנושא בגיליון שלפנינו (מספר 514) 'כלי לנטילת ידים בדרך'; כיצד ינהגו הולכי דרכים שאין להם נטלה רגילה, באיזה ספל רשאים ליטול ידים?

ביאור מחלוקת הפוסקים האם ניתן ליטול ידים לסעודה בכוס חד פעמית מנייר / מפלסטיק, או קופסת שימורים ריקה?

עוד יש לדון: מה דינה של נטלה מתנפחת / מתקפלת (ראה תמונה), והאם שקית חלב ריקה נחשבת כלי?

כאשר נכנסו לשוק הכלים החד-פעמיים לפני עשרות שנים, התעורר פולמוס רחב בכל דיני התורה: האם נחשבים כלי לענין נטילת ידיים לסעודה, לכוס של ברכה, והאם טעון טבילת כלים ועוד. יסוד הדיון הוא האם שימוש חד-פעמי

- ספל מתקפל
- כוס קרטון
- כוס פלסטיק

זכות התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א תעמוד לכל רבני ותורמי "הילכתא" ולכל בית ישראל, להיושע ולהתברך בכל מילי דמיטב ביום ההילולא ל"ג בעומר.

ויזכו ללמוד וללמד לשמור ולעשות, כמאמר רבי שמעון בן יוחי (שבת דף קלח:): חס ושלום שתשתכח תורה מישראל שנאמר (דברים פרק לא פסוק כא) פי לא תשכח מפי זרעו.

(ד) כובע לבד קשה המקבל מים ואינו זב ממנו אינו כלי לנטילת ידים, ויש אומרים שמותר בדוחק לנטילת ידים. והיש"ש חולק שאפילו בדוחק אינו כלי לנטילת ידים, כיון שאינו כלי חשוב. ובמשנ"ב (ס"ק כא) מוכח שחשש לדעת היש"ש.

כלי מחזור: עוד מחלוקת ראשונים מובאת ב**בשו"ע** (סעיף ה), כלי שהוא מלא נקבים מתחתיו ופיו צר למעלה, וכשמניח אדם אצבעו עליו אין המים יוצאים, וכשמסירו המים יוצאים, האם כשר ליטול, דעת השו"ע להקל, אף על פי שאינו מחזיק כלום, נקרא כלי. והיש"ש חולק שאינו כלי חשוב. והבאור הלכה (ד"ה מלא) נוטה להקל.

2. הפולמוס - בדין 'חד פעמי'

כלי חשוב: הפולמוס בדין כוס חד-פעמי נעוץ בהגדרת 'כלי חשוב': האוסרים הוכיחו שיטתם, מדברי היש"ש שכוס חד-פעמית אינה כלי חשוב, ואף על פי שמחזיקה רביעית ומשתמשים בה בפועל, מכל מקום חסרה חשיבות כלי.

מנגד, המתירים ביארו שאין הגדרת חשיבות תלויה בערך הכספי אלא בצורת התשימי: דברי היש"ש נאמרו בכלי שתשימו דחוק או משונה, אבל כלי שתשימו נוח ומועיל - חשוב כלי. לפיכך כוס חד-פעמית, שתשימה מרווח וטוב ואין נמנעים מלהשתמש בה מחמת חוסר נוחות, דינה ככלי חשוב, ובפרט שמצד עצמה ראויה לשימוש חוזר, אלא שמחמת מחירה הזול משליכים אותה.

שימוש בודד: עוד פסלו האוסרים מצד שימוש חד-פעמי, על פי דברי הרמב"ם (הלכות כלים פרק ה הלכה ז), שהקרה שמשתמש בה וזורקה אינה מקבלת טומאה, אלא אם כן ייחדה לשימוש קבוע, ומשמע שחפץ המיועד לשימוש בודד אינו מקבל שם כלי. ולפי זה כוס חד-פעמי אינה כלי לדיני טומאה, וכל שכן לנטילת ידיים.

אולם ב**בשו"ת שאילת שאול** (חלק א סימן לו) חילק בין דיני טומאה לשאר דינים, שלגבי טומאה לא נחשב כלי, כי צריך כלי העומד לתשימי קבוע מגזירת הכתוב, אבל לשאר דינים חשיב כלי, ומסקנתו שאם אין לו כלי אחר רשאי ליטול בו.

והוכיח באור לציון (חלק ב ביאורים פרק יא סעיף ו) שיש תורת כלי גם לכלי העשוי לשעה, מדברי רש"י (ביצה דף לב. ד"ה ואין עושין), לענין איסור עשיית פחמין

פוגם בהגדרת "כלי" שנקבע לפי צורת תשימישו בפועל, או שאין בכך חסרון שעומד רק לשימוש חד פעמי - כי הגדרת כלי נקבעת לפי חשיבותו ועמידותו.

במאמר הג"ר משה שאול קליין שליט"א (ויקהל משה חלק ג עמוד רצג פרשת חקת) התבאר בהרחבה צדדי הספק של נטילת ידים בכוס חד פעמי, וראיות מדברי הראשונים לכאן ולכאן, ויובא להלן עיקרי דבריו.

ועיין עוד בגיליון **עומק הפשט** (מספר 210) בענין 'טבילת כלים חד פעמי', הנוגע לשורש הסוגיא, האם שימוש חד-פעמי מפקיע ממנו שם כלי לגבי טבילת כלים או לא.

1. נטילת ידים מתוך כלי

כלי גמור: מבואר בגמ' (חולין דף קז.), וכך נפסק ב**בשו"ע** (סימן קנט סעיף א), שיש ליטול נטילת ידים לסעודה מכלי שלם המחזיק רביעית. וכל הכלים כשרים, אפילו כלי גללים (עשויים מרפש בקר ועפר), וכלי אבנים, וכלי אדמה.

וביאר הרשב"א (חולין דף קז. ד"ה האי אריתא) בשם הבה"ג (ברכות סוף פרק ו) והובא בבית יוסף (סימן קנט) ובמשנ"ב (ס"ק א, שער הציון ס"ק א) המקור לדין כלי; א. מהדימוי לקידוש מי חטאת של אפר פרה שצריך כלי, שנאמר (במדבר פרק יט פסוק יז) מִיִּם חַיִּים אֶל כָּלִי. ב. מקידוש ידים ורגלים במקדש שצריך כלי. וביאר במשנ"ב (ס"ק ה) הטעם שצריך כלי בגודל שמחזיק רביעית, כי בפחות מכך אין שם כלי עליו לענין נטילה.

כלי נקוב: עוד מבואר ב**בשו"ע** (סימן קנט סעיף א) אם ניקב הכלי ככונס משקה, בטל מתורת כלי ואין נוטלים ממנו אפילו מחזיק רביעית מן הנקב ולמטה.

אבל אם נוטל דרך הנקב עצמו - נחלקו הראשונים אם כשר לנטילה, לדעת הרא"ש וכך נפסק ב**בשו"ע** (סעיף ב) הכלי כשר לנטילה דרך מקום הנקב, כמו בטומאת כלים שנחשב כלי, ומאידך לדעת הסמ"ג והים של שלמה (חולין פרק ח סימן כז) ניקב בכונס משקה פוסל את הכלי לגמרי, כי צריך כלי חשוב, וכשניקב אינו כלי חשוב.

וכתב המשנ"ב (ס"ק י, באור הלכה ד"ה בטל מתורת כלי) שלכתחילה לא יסמוך על כלי כזה, אולם אין לו כלי אחר יכול לסמוך על השו"ע שהתיר כשנוטל מן הנקב ולמטה.

כובע לבד: מחלוקת נוספת מבואר ב**בשו"ע** (סעיף

במחשבה. אבל כוס חד-פעמית נעשית מתחילתה בצורה של כלי לשתיה, וצורתה מוכיחה עליה שהיא כלי, ואף בפועל ראויה לשימוש חוזר. לכן יש לה שם כלי הן מצד עצם עשייתה והן מצד ייעודה, ואין להשוותה לקרן שדיבר עליה הרמב"ם.

והוסיף הגר"ש, שגם קופסת שימורים כשרה לנטילת ידיים, ועדיף שיחליט בדעתו להשתמש בה ככלי לשימוש קבוע.

וכן לדעת הגר"ש ואזנר זצ"ל (מבית לוי חלק ג עמוד ע), כוס חד פעמי מפלסטיק, כיון דנעשה לשם קבלה ולשם כלי, ואין בקבלת המים שום ריעותא, כשר לנטילה, אולם בכוס נייר שכיח הרבה שיש גם ריעותא בקבלת מים, שבין רגע המים מטפטפין מתחתיהם, ומטעם זה עדיף שלא להשתמש בכוס קרטון אם יש עצה אחרת. וראה **בשבט הלוי** (חלק ט סימן מא) שאין דין כלי בכוס של ברכה.

בדיעבד: לדעת שרגא המאיר (חלק א סימן נה אות ב), כלי חד פעמי אין לו שם כלי, אבל בשעת הדחק גדול אפשר לסמוך וליטול בו ידיים.

חילוקי דינים: ולדעת הגר"ח קניבסקי זצ"ל (דעת נוטה חלק א עמוד קי) לנטילת ידיים לסעודה לא ברור מה דינה, אבל בנטילה בבוקר לאחר השינה היא כשירה.

וכתב **בחוט שני** (שבת חלק ד עמוד צה; עניינים שונים עמוד שטז אות ד), שגם לענין נטילת ידיים וגם לענין קידוש על הכוס - יש ללכת אחר מנהג העולם: אם רגילים לזרוק את הכלי לאחר שימוש אחד, אינו נחשב כלי ופסול לנטילה; ואם מצוי שמשתמשים בו שוב, כפי שנוהגים לעיתים בארץ ישראל, נחשב כלי וכשר לנטילה.

והדגיש, שכל זה אמור בכוס פלסטיק חד-פעמית הראויה לשימוש חוזר, ולכן פשוט שכשרה אף לקידוש, לפי שהיא כלי גמור, אלא שבפועל אין משתמשים בה שוב מחמת עצלות לשטוף. אבל כוס נייר חד-פעמית, שמתקלקלת מיד ואינה ראויה לשימוש חוזר, אינה נחשבת כלי כלל.

בלי ברכה: מאידך לדעת האור לציון (חלק ב פרק יא

ביום טוב, שנחשבים כלי לצורפי זהב אף שנעשים רק לשעה.

3. שיטות הפוסקים בנטילת ידיים

לכתחילה: כפי שיבואר להלן, דעת הרבה פוסקים להתיר נטילת ידיים בכלי חד פעמי, וכפי שכתבו הגה"ק מפאפא זצ"ל (שרגא המאיר חלק א סימן נה אות ב, שכתב כן בהסכמה), ושו"ת באר משה (דעברצין, חלק ג סימן נה, חלק ה סימן מא-מג), ואז נדברו (חלק ו סימן מח, ועיין שם בהשמטה), והגר"ר ישראל יעקב פישר זצ"ל (מאור השבת חלק ד עמוד תקנח-תקס), שמותר

לכתחילה ליטול ידיים בכלי חד פעמי שנחשב כלי גמור. שהרי התנאי לכלי כשר הוא שיהיה שלם ומחזיק רביעית, וגם כוס חד פעמי הוא כלי שלם המחזיק רביעית, ומה שזורקים את הכוס לפח אחרי שימוש בודד מחמת מחירו הזול, אינו מבטל תורת כלי ממנו.

והוסיף באז נדברו, שאם יש לו כלי גמור יעדיף אותו על כלי חד פעמי משום הידור מצוה. וכעין זה הורה הגר"ר יעקב ישעיה בלוי זצ"ל (מאור השבת חלק ד עמוד תקנט סוף הערה כה), שמותר באופן אקראי לקדש על כוס חד פעמי.

לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (שיעורי הגר"ש ברכות דף נא. ישא יוסף חלק ד סימן לח, וישמע משה חלק ב עמוד עא, שבות יצחק חלק א דיני מוקצה עמוד מח, הלכות שבת בשבת חלק ב פרק טז הערה 5), והציץ אליעזר (חלק יב סימן כג), כוס חד-פעמית כשרה לנטילת ידיים, משום שהגדרת כלי אינה תלויה במספר הפעמים שמשתמשים

בו בפועל, אלא בכך שהוא ראוי לשימוש. כוסות אלו מיוצרות בבתי חרושת ככלי גמור, ואין נמנעים מלכבד בהן אף בסעודות חשובות, ומצד עצמן ראויות לשימוש חוזר כמה פעמים, אלא שמחמת טרחת הניקוי וזילותן משליכים אותן לאחר שימוש אחד, ולא מחמת פגם בכלי.

לפיכך אין ראייה לאסור מדברי הרמב"ם (הלכות כלים פרק ה הלכה ז) לגבי קרן, שכן שם מדובר בחפץ שמשתמשים בו באקראי ואין בצורתו הוכחה שהוא כלי, ולכן אינו נחשב כלי אלא אם כן ייעדו אותו לכך

והשיב שאין הבדל בין סוגי הכוסות - וכיון שהוא חד פעמי פסול לקידוש.

ולדעת **הבאר משה** (דעברצין, חלק ג סימן נה, חלק ה סימן מא-מג), רק בשעת הדחק יש להקל לעשות קידוש על כוס נייר חד פעמי, משום הידור מצוה.

מתירים: מאידך לדעת **האז נדברו** (חלק ו סימן מח, ועיין שם בהשמטה), **וציץ אליעזר** (חלק יב סימן כג), **והגרש"ז אויערבאך זצ"ל** (שמירת שבת כהלכתה פרק מז סעיף יא הערה נא, שולחן שלמה סימן רעא הערה יג, ארחות רבינו חלק א מהדורה חדשה עמוד רט), מותר לכתחילה לעשות קידוש על כוס חד פעמי, שאין דין בכוס שיעמוד לשימוש רב פעמי. שהרי הכלי מצד עצמו ראוי לשימוש חוזר, ואמנם נכון שאין רגילים לעשות בו שימוש חוזר מפאת ערכו הנמוך, אך הכלי מצד עצמו ראוי לשימוש חוזר.

והוסיף באז נדברו, שאם יש לו כלי גמור יעדיף אותו על כלי חד פעמי משום הידור מצוה. אך מאחר שהאגרות משה אוסר - ומצדד להקל רק בשעת הדחק, לכן מסיק האז נדברו שצריך להחמיר לכתחילה בכל מה דאפשר.

כוס בתוך כוס: יש מההמון שנוהגים לקחת לקידוש שתי כוסות חד פעמי, כאילו הכוס השני מוסיף חשיבות לכלי, אולם כתבו **הגרמ"ש**

קליין שליט"א (ויקהל משה פרשת חקת), **ובפסקי תשובות** (סימן קנט סעיף ב הערה 7), **ובשערי הברכה** (פרק ו הערה קמב), **ובמאור השבת** (חלק ד עמוד תקס הערה כו), שלא מצינו בפוסקים עדיפות של שתי כוסות על פני כוס אחד. ולפי הסוברים שחד פעמי נחשב כלי, הוא הדין כוס אחד, ולפי הסוברים שחד פעמי אינו נחשב כלי לא יועיל שיקח שתי כוסות (כמאמר החכם $0+0=0$).

ואם רוצה לצאת ידי המחמירים: יחליטו בדעתם להשתמש בכוס עוד כמה פעמים, ולא לזרוקו מיד.

עצה טובה: וחידש **במאור השבת** (חלק ד עמוד תקס הערה כו) והסכים עמו **הג"ר יצחק טוביה ויס זצ"ל** שאם אין לו גביע אחר, יקדש על כוס חד פעמי, ויכוין גם על היין שבתוך הבקבוק הפתוח לפניו, ובנוסף לשתיית היין

סעיף ו) יש להיזהר לא ליטול ידים בכלי חד פעמי וגביע אשל או בקופסת שימורים, אלא אם כן בדעתו להשתמש בהם באופן קבוע, אבל אם בדעתו לזרוקם לאחר נטילה לא יטול בהם ידיו. ובדיעבד שאין לו כלי אחר יטול בהם ידיו בלא ברכה, ואין צריך לכרוך ידיו. וטוב שיחד את הכלי לשימוש קבוע, ואז יטול בו ידיו בברכה.

4. קידוש בגביע חד פעמי

אוסרים: בנדון דומה נחלקו פוסקי זמננו לגבי קידוש והבדלה וברכת המזון על כוס נייר, לדעת **הג"ר יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל** (ארחות רבינו חלק א מהדורה חדשה עמוד רט), **והג"ר משה פיינשטיין זצ"ל** (אגרות משה או"ח חלק ג סימן לט), **והמשנת יעקב** (חלק א סימן ו אות ח), **והמנחת יצחק** (חלק י סימן כג), **וכ"ק האדמו"ר רבי יואל מסאטמר זיע"א** (שרגא המאיר חלק א סימן נה אות ב, מנחת יצחק חלק י סימן כג, משנת יעקב חלק א סימן ו אות ח, זמירות שבת לרבינו יואל דף סג), אין לקדש על כוס נייר חד פעמי.

לדעת הקהילות יעקב והמנחת יצחק טעם הפסול משום שתשיש ארעי אין לו תורת כלי לענין כוס של ברכה, כמו שאין לו תורת כלי לגבי טומאה וטהרה, כמבואר **במשנה** (כלים פרק טז משנה ה, ועוד משנה) שחותלות (כלי מענפי דקל המכיל תמרים שקורעים אותו בשימוש) אין מקבלים טומאה כיון שנעשה לשימוש חד פעמי.

לדעת האגרות משה טעם הפסול משום שצריך כוס שלם. ולכן סובר האגרות משה, שאם אין לו כוס אחר אולי יש להקל.

והוסיף **הג"ר משה ידלר שליט"א** (מאור השבת חלק ד עמוד תקס הערה כו) ששאלו את האגרות משה בשנת תשל"ב, האם יש הבדל בין סוגי הכוסות, והשיב שהוא פסל רק כוסות נייר שאין ראויים לשימוש חוזר, אבל כוס פלסטיק שראוי לשימוש חוזר כשר לקידוש. מאידך **בספר כבוד ועונג שבת** (ארטסקרול פרק יא עמוד 81 הערה ג) מביא שבשנת תשד"מ שאל את האגרות משה,

משיב כהלכה

שאלה: מהם דיני טבילת ידים לסעודה?

הטובל את ידיו במי נהר, מעין, או ים – מהם התנאים כדי שיצא ידי חובת נטילת ידים לסעודה? והאם יש חיוב נגיב אחרי הטבילה?

האם מועיל לטבול ידים לסעודה בשלולית של מי גשמים? איזה ברכה מברך הטובל את ידיו – 'על נטילת ידים' או 'על טבילת ידים'?

מקורות: גמ' (חולין דף קו. חגיגה דף יח:), **שו"ע ומשנ"ב** (סימן קנח סעיף יג, סימן קנט סעיף יד-כ, סימן קס סעיף ט), **חזו"א** (או"ח סימן כג), **ארחות רבינו** (חלק א עמוד קנה).

במדור זה מופיעה שאלה בנושא הגיליון הבא, הקוראים הנכבדים מוזמנים לשלוח תשובות להגדיל תורה ולהאדירה, מומלץ לצרף את פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד). התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

- ניתן להגיש תשובות באחת מהאפשרויות הבאות.
- קו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
- עמודות 'נדרים פלוס' קופת 'הילכתא'
- חדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
- בפקס מספר 1532-6507823
- במייל 5047867@gmail.com

ברכת מזל טוב חמה ולבבית ליריד הילכתא

הג"ר אשר שטרן שליט"א

לרגל שמחת הברית לבנו נפתלי שיחי'

כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעש"ט

דינים העולים

א. **כלי שלם:** כלי מכל חומר שהוא כשר לנטילת ידים ולכוס של ברכה: מתכת, פלסטיק, זכוכית, חרסית, עץ וכו'. וצריך שהכלי יהיה שלם, ויחזיק לכל הפחות רביעית.

ב. **האוסרים בחד פעמי:** נחלקו פוסקי זמננו בנוגע לכוס חד פעמי, האם נחשב כלי לענין נטילת ידים וכוס של ברכה: יש אומרים שאין לו שם כלי (אינו עומד לשימוש חוזר, אינו כלי חשוב). ויש אומרים שאם אין כלי אחר, ניתן ליטול בו ללא ברכה. ויש שחילק, שכוס פלסטיק נחשב כלי, וכוס נייר אינו נחשב כלי.

ג. **המתירים בחד פעמי:** לדעת הרבה פוסקים כלי חד פעמי יש עליו שם כלי ככל הכלים (כלי מכובד, ראוי בעצם לשימוש חוזר), וכשר לכתחילה לנטילת ידים בברכה, ולכוס של ברכה. ובכוס נייר ההיתר בתנאי שאינו מטפף. ויש מהם שהורו, שמכל מקום עדיף להשתמש בכלי רב פעמי משום הידור מצוה.

ד. **בשעת הדחק:** לדעת האוסרים, לא מועיל כלום להכניס כוס בתוך כוס. אבל אם מייחד את הכוס לשימוש רב פעמי, יש עליו שם כלי אף לדעת חלק מהאוסרים. ויש אומרים שיטול ידים בלי ברכה. ובקידוש יש עצה לכיין גם על היין שבתוך הבקבוק וישתה עוד מלא לוגמיו.

ה. **מתקפל:** כלי מתקפל כשר לנטילת ידים וכוס של ברכה, שכן בשעת החיבור הוא חזק ומהודק.

ו. **שקית ומתנפח:** אין ליטול ידים עם שקית חלב, כיין שאינו עומד בפני עצמו. נטלה מתנפחת פסולה לנטילה, שכן כלי לשעה לא נחשב כלי.

נושא הגליון הבא:

'טבילת ידים לסעודה'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

ברכת מזל טוב חמה ולבבית

ליריד הילכתא הג"ר יוסף רוזן שליט"א

לרגל שמחת הבר מצוה לנכדו דוד פישל ב"ר יעקב שיחי'
יהי רצון שיזכה לעלות מעלה מעלה במעלות התורה והיראה אמן

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

גיליון שבועי עומק הפשט
שיעורים וימי עיון
בית הוראה טלפוני
בירורי הלכה אקטואליים
קו מידע הלכתי
חוברות הדרכה

מכון הילכתא

מענה אנושי: 02-5350-535 פקס: 02-6507-823

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 354

פרשת בהר בחוקותי

תשפ"ו

- בדין מכניס עצמו לסכנה - מאמר שני ♦ הרב אורי יצחקי
- טומאת כהנים בבתי חולים ♦ הרב משה מרדכי כהן
- אחר הקידוש נודע שאין מים לנטילה ♦ הרב זאב פראנק
- שכח לספור יום אחד ובא לצאת מקטן שהגדיל ♦ הרב אליסף פרלמן
- חידה: יכול להוציא בברכה על הספירה רק בחלק מהימים ♦
- בגדר איסור מכירת מעשר בהמה ♦ הרב אברהם זנגר

הרב אורי יצחקי

בדין מכניס עצמו לסכנה - מאמר שני

מכניס עצמו לסכנה לצרכי פרנסה

והיתר "שומר פתאים השם"

במאמר הקודם עסקנו בחיוב להישמר בגוף ובנפש, וניסינו להגדיר מה נחשב כמצב של סכנה שאסור להיכנס אליו. במאמר זה ננסה לדון בשני היתרים שמצאנו בדברי חז"ל, בשני מקרים שנראים או מוגדרים כמצבי סכנה נאעפ"כ היתרי התורה להיכנס אליהם, האחד ההיתר להיכנס למצב סכנה לצרכי פרנסה, והשני ההיתר של שומר פתאים ה'. [ובמאמר השלישי נעסוק בעז"ה במושג של "סכנה לפנינו" לענין השתדלות ולענין לעבור איסורים, ובענין סמיכות הדעת על בעלי המקצוע בהגדרת רמת הסכנה, ונסכם את דברים להלכה].

א. היתר להכניס עצמו לסכנה לצרכי פרנסה

[א] במאמר הקודם הבאנו את דברי תשובת נו"ב תניא יור"ד סימן י' שדן לגבי מי שחשקה נפשו לצאת לציד ביערות לשם שעשוע, והנו"ב התפלא עליו שלא מצינו איש ציד רק בנמרוד ובעשו ואין זה דרכי בני אברהם יצחק ויעקב וכו', ואח"כ כתב וז"ל: עד כאן דברתי מצד יושר ההנהגה שראוי לאדם להרחיק מזה, ועכשיו אני אומר אפילו איסורא איכא שהרי כל העוסקים בזה צריכין להכנס ביערות ולהכניס עצמם בסכנות גדולות במקום גדודי חיות ורחמנא אמר ונשמרתם מאוד לנפשותיכם וכו', ומעתה איך יכניס עצמו איש יהודי למקום גדודי חיות רעות, ואף גם בזה מי שהוא עני ועושה זו למחייתו לזה התורה התירה כמו כל סוחר ימים מעבר לים **שכל מה שהוא לצורך מחייתו ופרנסתו אין בריה ומתורה אמרה "ואילו הוא נושא את נפשו"** ואמרו רז"ל מפני מה זה עלה בכבש ונתלה באילן ומסר עצמו למיתה לא על שכרו כו', אבל מי שאין עיקר כוונתו למחייתו ומתאות לבו הוא הולך אל מקום גדודי חיות ומכניס עצמו בסכנה הרי זה עובר על ונשמרתם מאוד כו'. וז"ל הרמב"ם בפי"ב מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה ו' ו' וכן אסור לאדם לעבור תחת קיר נטוי כו' וכן כל כיוצא באלו ושאר הסכנות אסור לעבור במקומן, עכ"ל.

[ב] הנה לא נתבאר בדברי הנו"ב באיזה סוג סכנה מדובר, אם בסכנה גדולה לפנינו אשר מותר לחלל שבת עבורה או רק כשאין סכנה לפנינו [וכמושי"ב בעז"ה במאמר הבא אם יש היתר לחלל שבת משום פק"ג גם במצב זה של "אין סכנה לפנינו"], וממש"כ בתחילה "להכניס עצמם בסכנות גדולות במקום גדודי חיות" משמע שהתירו אפילו במקום סכנה גדולה שמותר לחלל שבת במצב כזה, אך ממש"כ בסו"ד [וכן אסור לאדם לעבור תחת קיר נטוי כו' וכן כל כיוצא באלו ושאר הסכנות אסור לעבור במקומן] משמע דוקא סכנות ודחוקות יותר, וצ"ע.

[ג] הנה מדברי השר"ע והפוסקים באו"ח סימן רמ"ח מבואר שההולך לסחורה מותר לצאת לדרך בים או במדבר כל שהוא ג' ימים לפני שבת ואם יארע מצב של פק"ג יוכל לחלל שבת, ועיי"ש במג"א ובביה"ל ד"ה ופוסק עמהם לשבות, שמבואר שעצם ההפלה מותרת אפילו כשיודע שאח"כ יצטרך לחלל שבת, דעד כאן לא שר"ט רק לגבי חילול שבת אם חייב לפסוק עימם שישבות, אבל עצם ההפלה לא נאסרה, אך יעיון שם במשנ"ב ס"ק כ"ו שכתב בשם כנה"ג שכתב בשם הריב"ל דכשיודע בודאי שיבוא לידי חילול שבת אסור אף בכה"ג, אלמא לא הותרה היציאה רק בספק פק"ג, אך יש לדחות דהאיסור משום חילול שבת ולא משום מכניס עצמו לסכנה, וצ"ע.

[ד] אך נראה שכו"ז אינו נוגע לנידוד"ד, דעד כאן לא התירו חז"ל בזה אלא לענין יציאה בשיירה והפלה בספינה וכהאי גוונא, מפני שדרך העולם לנסוע ממקום למקום ואי אפשר באופן אחר [וכסברת הקוב"ש שגביא א"ה בסמוך], וכן מפורש בנו"ב שכל ההיתר לפרנסה ולא לתענוג בעלמא כמו צייד, ואין להקשות ממה דמשמע בשר"ע שם שגם לטייל מותר לצאת אם הוא ג' ימים קודם השבת ואם יארע שיצטרך לחלל שבת מותר ולא נחשב כמתנה לחלל שבת ביציאתו, אלמא משמע שעצם היציאה לטייל מותרת אע"פ שעלול לבא לסכנה שיצטרך לחלל שבת עבורה, צ"ל דלא מיירי בסכנה קרובה אלא בסכנה רחוקה ואעפ"כ הצטרכו הפוסקים להתיר דבר זה מחמת חומר חילול שבת.

[ה] שר"ר שעמד בכו"ז בספר החשוב "משנת פקוד נפש" להגרי"א לורנץ בשער א' סימן ב', והעלה שם במסקנת הדברים באות ח' כדברינו, דלא התירו להכניס עצמו לסכנה אלא לפרנסה ולא לטייל [כדברי הנו"ב] או דמיירי בסכנה רחוקה כדברי הרעק"א והחזו"א, [ועיי"ש עוד ג' תירוצים, והעיקר כמושנת"ב].

ב. היתר משום "שומר פתאים"

[א] הנה מצאנו בכו"ז עוד היתר להכניס עצמו למצב של סכנה, והוא הנזכר בגמרא יבמות דף י"ב ע"ב ובדף ע"ב ע"א ובגמרא ע"ז דף ל' ושבט קכ"ט ונדה דף מ"ה - **והאידיא דדשו בה רבים שומר פתאים ה'.** ע"כ. ובפשוטו קצת תמוה דמהפסוק משמע שההיתר שייך דוקא ל"פתאים", וחו"ל מיחסים היתר זה לאנשים רגילים שאינם פתאים כלל, ועו"ק מה שהקדימו להיתר "והאידיא דדשו בה רבים", משמע שלא הותר אלא אחר שדשו בה רבים, וממ"נ אם אינו מצב סכנה למה לי היתר, ואם הוא מצב סכנה מי התיר לפתאים להיכנס אליו ולאו פתאים מיקרי אחר רשעים ועברניים, ואנן היכי סמכינן על "פתאים" אלו להתיר לנו מה שנאסר להם בתחילה.

[ב] ומצאנו למרן הגרי"א הי"ד בקובץ שעורים כתובות אות ק"ל שהקשה מ"ש מכל ספק סכנה דחייב שבת ולא סמכינן אהא דשומר פתאים ה', ותיירץ וז"ל: וצ"ל דאין האדם חייב להמנע ממנהג דרך ארץ, וממלא הוי כאילו אין בידו לשמור את עצמו ואז נשמר מן השמים, אבל היכא שבידו להזהר אינו בכלל פתאים, ואם לא שומר את עצמו הוא מתחייב בנפשו ולא יחא משומר מן השמים, עכ"ל.

ברה"ר. עיקרי הדברים בטומאה דרבנן לקיים מצוות ביקור חולים.

דין התפשטות הטומאה בבתי חולים נחלק לשני חלקים עיקריים:

דין א. טומאת אהל ועניניו רבים מאוד ויסודם בקצרה: כל גל המאהל טפח על טפח בגובה טפח נחשב אהל, ויוכל להרחיב את הטומאה מדין אהל בלא גבול. ב. כל פתח של טפח על טפח מעביר את הטומאה, ויש אופנים שאף פתחות מזה, ולכן כל הבתים חולים נחשבו כגג אחד וטומאה עוברת בו, והרבה פעמים יש מנהרות מבנין לבנין וגם הם גורמים לטומאה להתפשט.

ועוד יכול להיות שטומאה יוצאת דרך חלון בחדר שיש בו טומאה הפתוח, ולמעלה בגג יש מרזב או אבן שפה בולטת אשר רובה טפח והיא תעביר את הטומאה וגם תחזור להכנס בחלון אחר, וכמפורש בש"ע י"ד שט"א ולכן גם שדלתות המחלקה סגורות יש חשש.

דין ב. סוף טומאה לצאת והינו מקום שיש בו טומאה אבל יש דלת חוצצת את מקום יציאת הטומאה ואין אופן שהטומאה תצא רק דרך הפתח הדין שחיצצת הדלת אינה נחשבת וכאילו הטומאה בוקעת משם, ואף שיש כמה פתחים ואין ידוע מאיזה תצא הטומאה בוקעת בכלום הטומאה והוא דין המשנה אהליות פ"ז מ"ג וברמב"ם פ"ז.

טומאה זו נחלקו אם היא מדאורייתא או מדרבנן, והחכמת אדם סימן קנ"ט ועוד פסקו שזה מה"ח, אמנם במשנה ברורה סימן קכ"ח סק"ח משמע שזה מדרבנן ויש להאריך בזה, ויש חילוקים רבים בין דלת אחת לכמה פתחים ואכ"מ. ועיין שבת הליי ח"א סימן קפ"ד.

עוד חידוש מיוחד של התרומת הדשן סימן כ"ד שהובא ברמ"א שט"א שד"ס לאסור שער העיר מתחום ואיננו יודע מאיזה תצא הטומאה בוקעת תשובה סק"ח. [ועי' היטב בש"ח סי' שט"ב סק"ב ושר"ת חת"ס סי' ש"מ].

ספק טומאה ברה"ר

ובכאן נבוא בקוצר אמרים באחד הענינים היסודיים בכניסת כהנים לבתי חולים ומרכזים רפואיים שיש בהם חשש טומאה הוא הנושא של ספק טומאה ברה"ר שרבים האומרים שזה יסוד ההיתור, ואבוא כאן בקצרה ממש להעמיד כמה קשה לסמוך על היתור זה:

דעת המנחת חינוך מצוה רס"ג שדין ספק טומאה ברה"ר טהור נאמר גם לענין כניסת כהנים למקום שיש בו ספק טומאה, ונראה כן בדברי התוס' בכתובות דף כ"ח, ועיין תוס' הרשב"א, ועיין שו"ת חת"ס י"ד סימן תס"ו שנקט להלך.

אמנם הצ"ח בברכות דף י"ט ובאחיעזר ח"ג סימן ס"ה סק"ו ובשר"ת אבני נזר סימן תס"ו שכל דין ספק טומאה ברה"ר נאמר רק באופן שמי שעובר במקום ספק דינו שהוא טהור, אך אין היתר להכניס את עצמו למקום ספק טומאה, ועיין במרחשת ח"א ס"ב סק"ג בהגהה.

ולכאורה שורש הדברים תלוי במחלוקת ראשונים דתוס' בריש גדה ובחולין דף ט: ד"ה התם כתבו דספק טומאה מטהרין גם שאין חזקה לטהרה, אמנם התוס' בסוטה דף כ"ח: ד"ה מכאן, ובע"ז דף ל"ו: ד"ה הא כתבו שמה שס"ט ברה"ר לקולא הוא דמוקמין על חזקת טהרה, ועיין פני' פסחים דף ט: שנקט טעם זה לעיקר.

הוחזק בטומאה וספק אם נסתלק

וא"כ י"ל בבתי חולים כיון שמפעם לפעם יש מת וכל שלא ידוע א"כ טהרה אין המקום בחזקת טהרה, ע"י שב שמעתא ש"ג פ"ב וש"ד פ"ב דבכל מקום שאיבדע איסורא אין להיתר, ויש עוד לדון דבמקום שהיתה בו טומאה וספק אם נלקחה משם יש מהפוסקים שסוברים שהחזקה היא רק לענין שלא נשתנה דין או מצב ואין חזקה שלא נעשה מעשה וטומאה הנמצאת במקום מסוים אינה דין במקום אלא שנקנס על שם פוגע בטומאה ואם נלקחה משם אופן פוגע בטומאה (עי' ש"ש ש"ג פ"ז). ועוד יש לדון דמכל דברי התוס' בפסחים אין ראיה שהרי בסוגיא דנו שם דנאמר ספק מוציא מידי ודאי וכל מה דלא מהני הוא מפני דין דאין ספק מוציא מידי ודאי ולזה סברו התוס' דמ"מ מועיל לטהר בספק טומאה אבל במקום שהוכרע הספק ע"י חזקה יש לדון בדין בזה לטהר ספק טומאה ברשות הרבים. אלא דיל"ד שהכהן עצמו בחזקת טהרה ומחזיקים אותו מספק שנשאר בטהרתו ולא נטמא, רק דיש לדון בזה טובא האם היום שכל הכהנים שמיאם שייך חזקת טהרה להחזיק אלא נוסף טומאה בחיבורין עיין ברא"ש פירושו בנזיר מ"ב: דבזמן שנוגע במוט מותר להטמא למת אחר דהטומאה בחיבורין היא תוספת באותה טומאה ויש לדון בזה דכיון שאין כאן טומאה חדשה לא נאסר ויל"ד.

האם הוא היתר רק אחרי הספק או גם להיכנס

יש עוד לדון שהדין ספק טומאה ברשות הרבים טהור הוא רק לאחר שכבר נכנס למקום המסופק אבל אינו היתר לכתחילה דהנה אמרו בגמ' ע"ז לז: אמרוהו רבנן וכו' הכי אמר רב נחמן ספק טומאה ברה"ר תתיר להם והא הלכתא מסוטה גמירין לה מה סוטה רה"י אף טומאה

וצ"ע קצת מה כונתו במש"כ "מנהג דרך ארץ", דכל חיי האדם כך הם, ואם אעפ"כ מוצא עצמו במצב סכנה צריך להימנע ממנה, ומ"ש המקדים שדבריו עליהם חז"ל להיתר ה"ל. והנראה שמרן רמז על את המיאור בזה, במש"כ "וממילא הוי כאילו אין בידו לשמור את עצמו", משמע להדיא שבאמת יש בידו לשמור עצמו אלא שעשהוהו כאילו אין בידו, והטעם נראה שאעפ"כ שבאמת יכול להישמר, אך שמירה זו עומדת בסתירה למהלך החיים הנורמלי של האדם, כגון ההליכה במדרג ביצ"מ או האידנא לצורך פרנסה, או לצורך קיום מצוות עונה וכד', ולכן חידשו חז"ל שבאופן זה אין מוטל על האדם להישמר אלא השמירה תבוא מן השמים!!! לפי דבריו מיושב מה שהקשינו על מה שאמרו "והאידנא דדשו בה רבים", דכיון שהוא ממנהגי דרך ארץ אינו מן הדין להימנע מזה ופתי מיקרי ולא עברין.

[ב] ובשר"ת אחיעזר ח"א אבן העזר סימן כ"ג כתב דעכ"ל הא דס"ל לרבנן דמשמשות כדרךן וסמכין על שומר פתאים ד' משום דזהו חשש רחוק ומיעוטא דמיעוטא שאינו מצוי שתתעבר, ובאמת נתקשו בזה הראשונים ע"י בריטב"א שהקשה לפירש"י דלרבנן אפילו הני ג' אסורות במדבר ואמאי כיון דאיכא סכנה האיק מכניסות עצמן משום שומר פתאים ד', ועי' באס"ז כתובות שהביא כן בשם הרא"ה לפום האי טעמא רבנן אסרי ואמאי כיון דמסתכנא, אלא דמה שהוכיחו מזה הראשונים ותרצו דלרבנן מותרות לשמש במדבר אלא שאינן מחויבות צ"ע דכיון דאיכא חשש סכנה מהל"ח י"ה הרשות בידן לשמש בלא מדור כיון דאיכא חשש סכנה, והא אסור להחמיר במקום סכנה ועכ"ל וזהו באמת חשש רחוק ומיעוט שאינו מצוי דלא חיישי רבנן להאי ועל זה יש לסמוך משום שומר פתאים, [ובמוסגר שם כתב לע"י מש"כ בזה בתשו' בנין ציון סי' קל"ז בפלוגתא דרבנן ור"מ אי חיישין במיעוטא כהאי כיון דהסכנה לא הגיע עונתה כמו שמוות לירד בים, ובאמת קשה לשקול במשקל סוטה מחודשות במקום סכנה], עכ"ל. הנה גם לדבריו פשוט איך הגיעו למצב של "דשו בה רבים" כיון דאין סכנה לפנינו אין איסור על העושה כן.

[ד] וכעין סברת האחיעזר כתב מרן בעל האג"ר, ידעוין בש"ע סימן תמ"ח בסעיף ד' לגבי היוצאים בשיירה מדבר, והכל יודעים שהם צריכים לחלל שבת כי מפני הסכנה לא יוכלו לעכב במדבר בשבת לבדם, ג' ימים קודם שבת אסורים לצאת, **וביום ראשון ובשני ובשלישי מותר לצאת, ואם אחר כך יאירע לו סכנה ויצטרך לחלל שבת מפני פיקוח נפש, מותר, ואין כאן חילול, ע"כ**, וכתב המשגיב בס"ק כ"ו שבכנה"א כתב בשם הריב"ל דכשיודע בודאי שיבוא לידי חילול שבת אסור אף בכנה"א וכו' הרדב"ך, **ועפ"י סומכין עכשיו שמסכנים בעצמם קצת שלא לחלל שבת כדי שלא יהיה איסור למפרע על מה שיצא, ע"כ**, והדברים תמוהים היאך שרי להם אח"כ לסכן עצמם.

וביאר בש"ת אגרות משה [אורח חיים חלק א' סימן קכ"ז] דנראה דלא **איידי ביש חשש סכנה ממש שהמחמיר בזה הוא מתחייב בנפשו, אלא דיש בדברים שחלל יטבע עשה שיש שטענו אמיץ לב אין חושב זה לסכנה שאינו ירא להשאיר לבדו, אך יש אנשים מוגי הלב וחושבים זה לסכנה ומותרין לחלל אם יצטרכו בכנה"ג בשבת שהרי אין יכולין לערב להם שלא יהיה סכנה. ודבר זה תלוי בדעת כל אחד בעצמו, ולכן מאחר שאסור לילך בשיירה אם יהיו מוגי הלב ויצטרכו לחלל שבת הם מחליטים בעצמם להבליג על דעתם שלא לחוש לדבר שהרבה אנשים אין חושבין זה לסכנה ולא יצטרכו לחלל שבת ומותרין לילך. וזהו כוונת המג"א במה שכתב שמסתכנין עצמן שאף שבאם היה מותר לילך בשיירה היה חושב זה מצד טבעו לסכנה והיה מחלל שבת ע"ז אבל מאחר שא"כ יהי אסור לילך מחליט בדעתו היה להיות מוג לב ולא יחלל שבת ע"ז ויהיה מותר לילך. ובע"כ צריך לומר כן, דא"כ איך היו מותרין להסתכן בעצמן הא סכנתא חמירא מאיסורא, אלא ודאי כדברתי, עכ"ל.**

[ה] העולה מדבריהם של אלה הותר לסמוך על הסברה של שומר פתאים" רק באחד מותרת – או במה שהוא דרך ארץ שנידון כ"אין בידו להימנע", או בסכנה רחוקה שמותר לאדם להחמיר בה והמחמיר בזה אינו מתחייב בנפשו, ויתכן ששמעתא אהדי איתמר דלא התירו אלא בתרתי – סכנה רחוקה ומה שאין בידו להישמר, וצ"ע.

הרב משה מרדכי כהן

בענין טומאת כהנים בבתי חולים

הקדמה קצרה: אחרי שבשבוע שעבר כתבתי על להזהיר גדולים על הקטנים פנו אלי כמה אברכים ח"ח שאולי אכתוב קצת בענין טומאה בבתי חולים להכניס, ואמנם נושאים אלו חשובים מאוד ומורכבים מאוד אבל לענ"ה אין מקומם כאן בקוצר אמרים. רק מחמת חשיבות הדברים אשתדל לעורר כמה נקודות, ומאמר קצר זה אחלקו בעזו"י לשלשה חלקים: דין התפשטות הטומאה בבתי חולים הנושאים העקריים בהם, משא ומתן מעט בשורש ההיתר של ספק טומאה

רפ"ז, וכ"ש אם מקיים כיבוד אב ואם דאורייתא (כך שמעתי מהגר"ג קרלין זצ"ל ומהגר"ש זצ"ל) אבל בוודאי שצריך לעמוד בכך שיהיה שם רק באופן וזמן שהוא באמת מועיל לחולה, והנה מצוינו בגמ' ברכות נ"ד: שחולה צריך שימור והוא במ"א סימן רל"ט סק"ז ובמ"ב שם ולכן גם לשימור החולה באופן שהוא מועיל לו יותר מאחרים יהיה מותר מהאי טעמא, אבל בדברים שצריכים בהם הרבה זהירות כי בכל מקום שאפשר ע"י אחרים שיעשו את זה לא פחות טוב ממנו מהכ"ת שיותר בכח"ג. רק כחבתי לעורר כדי שמי שכן צריך ידע יסוד ההיתר.

במקום שנצרך ליישוב דעת החולה יש לדון אם חשיב כחולה שיש בו סכנה עיין ביאור הלכה סימן רע"ח ד"ה לכבות, ועיין היטב או"ח סימן ש"ו ס"ט ופמ"ג שם א"א י"ח ומ"ב ס"ק מ"א.

הרב זאב פראנק

אחר הקידוש נודע שאין מים לנטילה

הנה יש לעיין בכגון שקידש על היין בליל שבת ושוב נודע שאין כאן מים לנטילת ידיים רק במקום מרוחק, דבעלמא ק"ל (קס"ג ס"א) שצריך לטרוח אחר מים לכה"פ עד שיעור מיל, אלא שאם יצא ויעצב בהבאת המים יהא הקידוש שלא במקום סעודה ויצטרך לחזור ולקדש, ושם עדיף שיכרוך ידיו במפה ויאכל בלא נטילת ידיים כדי שלא יתבטל הקידוש ונמצא עובר למפרע במה שבידך ברכת הקידוש לבטלה וגם שתה היין קודם קידוש.

אם האיסור לאכול בלא נטילת ידיים נדחה

מפני איסור ברכה לבטלה

ושמא בדיון הוא שיידיחה האיסור הקל מפני החמור ממנו, ואיסור ברכה לבטלה לכא' חמיר טפי מהאיסור לאכול בלא נטילת ידיים, לא מיבעי לשיטת הרמב"ם (במ"ב רט"ו סק"כ) שהוא מדאורייתא, אלא גם לשאר פוסקים דברכה לבטלה מדרבנן, מ"מ הלא בנטילת ידיים לא אטרחוהו רבנן בהחליטת מיל מה שלא מצוינו לענין ברכה לבטלה. ומאידך י"ל דכיון שאם ילך ליטול ידיו נמצא שכבר עבר באיסור ברכה לבטלה בשעת קידוש, מאי דהוה הוה ואין לו לקום ולעשות איסור דאכילה בלא נטילת ידיים כדי לינצל מאיסור שכבר עשה בשעת קידוש.

במצוינו בחידושי הגרעק"א לחולין (פ"א א') שנסתפק בכע"ז, בכגון ששטח שלמים וקודם וזיקת הדם שחט בנו חולין, אם מוריים לו שלא יזרוק הדם כדי שלא יעבור למפרע באיסור אותו ואת בנו, או שמא מצות הזריקה עדיפא שמוטל עליו לעשותה, רק שבקיומה יעבור למפרע בשחיטת הבן, והניח בצ"ע.

כיון שבהבאת המים יעבור באיסור למפרע

חשוב כאין לו מים מזומנים

אמנם שמא יש לדון שיאכל בלא נטילת ידיים ולא משום דחייב האיסור, רק למאי דק"ל (קס"ג שם) במי שאין מים מצויים לפניו בריחוק יותר מד' מילין ולאחריו מיל שכוון ידיו במפה ואוכל, והנה בכגון שכן יש מים וזו מיל אלא ששכד לטול בהם יצטרך לעבור באיזה שכן כמו מוקצה או תחומין, הרי פשוט דחשוב כאין מים מצויים ורשאי לאכול בכריכת מפה, ומעתה גם בנידון דידן שאם ילך להביא המים יעבור למפרע באיסור ברכה לבטלה ושתייה קודם קידוש, י"ל דחשובים אותם המים כמאן דליתנהו ושוב רשאי לאכול בכריכת מפה כשאר מי שאין לו מים מזומנים.

העצה שיאכל פחות מכזית ושוב ילך להביא המים

אמנם לכא' יש עיצה לצאת ידי שני העניינים - נטילת ידיים וקידוש במקום סעודה, דהנה באוכל פחות מכזית נקטינן עיקר שאין צריך נטילה (ק"ח ס"ג ומ"ב סק"י) כיון דלא חשבה אכילה גם לחיוב בהמ"ז, וא"כ יוכל לאכול לאלתר פחות מכזית בלא נטילת ידיים ושוב ילך להביא המים ואחר נטילת ידיים כדון ישלים סעודתו.

ואף שגם לקידוש במקום סעודה שיעור הסעודה בכזית שמחייב בברכה אחרונה (מ"ב רע"ג סק"א) מ"מ הלא אחר שיחזור ויטול ידיו יאכל פת הרבה וקביעות סעודה אחת היא עם מה שאוכל עתה כל שהו, ונמצא הקידוש סמוך לתחילת הסעודה, דזה לא שמענו שיהא ראוי לאכול כזית פת מיד בתחילת הסעודה כדי שלא יהא הפסק בין הקידוש לגמר השיעור סעודה, ועל כרחיך שתחילת הסעודה הסמוכה

רה"י, הא אמר רבי יוחנן הלכה ואין מורין כן וכו' ומשמע דאין להקל בספק טומאה ברה"ר במקום שאפשר לטבול, וכמו שדנו אם היא הלכה ומורין כן או לא. ועי' ברמב"ם פרק ט"ו מאבות הטומאה ה"ט ונראה שהוא רק משום שכתב בלבד. אמנם עי' בריטב"א ע"ז דף מח. שאם יש דרך אחרת יש להחמיר.

אופנים שלא יחשבו ספק טומאה ברה"ר

ויש לידע שאף לדעת המתירים יש אופנים שאינם מוגדרים ספק טומאה ברה"ר, שדון רה"ר נאמר בב' אופנים או רה"ר גמורה או רה"י שיש שם ג' אנשים כמבואר בנזיר דף נ"ז. א"כ אף אם נדון את המסדרונות כרה"ר אמנם חדר סגור שיהיו בו רק ב' אנשים יהיה דינו כרה"י שספיקו טמא, ואמנם אם החדר סגור לגמרי אין הטומאה נכנסת שם, אבל כשלא לסגור הדלת ועדין יש פותח טפח בין הדלת והמזוזה הרי הוא מכניס את עצמו לרה"י כיון שאין שם ג' אנשים ונמצא גורם ספק טומאה ברה"י, ועוד יש מהראשונים שסבורים שנשים לא מצטרפות לשלשה, עיין רמב"ן ורשב"א נדה דף ה: ויש לדון באופן שהטומאה יכולה להגיע לרה"י רק דרך רה"ר, והוא נמצא ברה"י שיש לה פותח טפח לרה"ר האם אמרינן דכיון שס"ס דרך רה"ר מטהרים מספק בעודה ברה"ר ושוב לא נטמאנה או דלמא נאמרה שהלכה ברה"י טמא גם אם עבר דרך רה"ר.

ולכאורה יש להוכיח ממתני' בטהרות פ"ו מ"א מקום שהיה רה"י ונעשה רה"ר וחזר ונעשה רה"י כשהוא רה"י ספיקו טמא וכשהוא רה"ר ספיקו טהור, ומשמע שדנים על כל אחד בפני עצמו, וה"נ נראה ברה"י שבתוך רה"ר, ואמנם יש לחלק דבאהל אחד שהטומאה באה רק דרך רה"ר נטהר בספק והארכתי בזה במק"א בסדר המשניות ואכמ"ל.

ועוד יש לדון בהגדרת ספק, שהרי בדבר הידע לכל העולם מלבד לאדם המסתפק מסתבר דא"ז ספק אלא חסרון ידיעה שלו, וא"כ יש לחוש ממת בבית החולים שכל בלי המחלה ידעיה שיש כאן מת והכהן שמחוץ לבית החולים אינו יודע האם הוא ספק, או טומאה וודאית ע"י אברים וכדומה שצוות בית החולים כולם יודעים מאותה טומאה וודאית, וכן כשיש אזהרה לכהנים בחוץ והדבר מפורסם והכהן נמצא באחת המקומות בתוך בית החולים ואינו יודע האם מוגדר ספק ויש לדון היטב בכ"ז.

במקום רוב לטומאה לא אמרינן ס"ט ברה"ר

יש לדון עוד דבמקום שיש רוב לטומאה שבה לא אמרינן את הכלל של ספק טומאה ברה"ר, ובד"כ מחמת כמה מיני טומאות הנמצאים בבתי חולים נחשב הדבר כרוב ופעמים יותר מכך. דהנה היתר ספק טומאה ברה"ר כשיש רוב לא מהני כמבואר בגמ' בכתובות דף טו. ובראשונים שם ובר"ש בטהרות פ"ה מ"א וכן הוא בתוספתא ריש פרק ו' וטירות ופסק הרמב"ם כן בפרק ז' מאבות הטומאה הלכה ח'. ואמנם כל זה ברובא דאיתא קמן אמנם אפילו ברובא דליתא קמן ג"כ לא אמרינן ספק טומאה ברה"ר טהור כמבואר ברמב"ן בנדה י"ח: ד"ה והאי וכן משמע בחולין דף ב: תוס' ד"ה דליתא וצ"ל דגרע רוב מכל ספיקות שאתה מרבה עליו ספק טומאה ברה"ר טהור דרוב צדדים עדיף דכל צד איסור אינו ודאי ועי' שער יושר ש"א פ"ט, וקשה כאן להרחיב בגדרי רוב לעניני בתי חולים מה הקובע האם רוב שעות ההיממה או שהנזון הוא מחמת שהיה הכהן במקום זמן מרובה שיימצא במשך זמן זה רוב שיש בו טומאה או שצריכים לדון על כל רגע בפני עצמו ובה"ה יש רוב להיתר (נדון זה רחב מאוד ואין כאן מקומו עי' בדברי החזו"א אלוות ס' כ"ד בשם ברכים אלוותו פירוש שהיונה לכוניס שמכניסים שם את המת עד קבורתו ודן שם בדברי הגר"א שהנכנס שם טמא ועל זה כתב שאינו טמא מהתורה משום שיש רוב והולכים אחר רוב זמנים ורוב זמנים אין מכניסים בה מת, ויש לעיין ויש לדון בכ"ז בגדרי רוב דא"ז פריש ולכן היה מקום לדון שהוא רק רוב של סברא אמנם בחז"א מבואר להדיא שש"ך לרוב ויל"ע).

טומאה לקיום מצוות ביקור חולים

כתב בש"ע סימן שע"ב ס"א שיותר טומאה דרבנן לצורך מצוות ביקור חולים ולכן אם דלתות המוקד שנתמאצת שם הטומאה אינם פתוחות לדרך שהולך בביקור ואז נדון אם הטומאה כטומאה דרבנן (ואף סוף טומאה לצאת שהיא בעיה ברוב המקומות הזכרנו לעיל שנחלקו בזה הפוסקים אם הוא דאורייתא או דרבנן וגם נדן הפוסקים עיין מנחת שלמה סימן ק' אות ח' לחלק בין פתח ראשון לפתח שני, ולכן צריך הרבה שיקול דעת בכל פרט אבל יש לצרף עיניו להכרעה במקום צורך כן שמעתי מהגר"ש זצ"ל, ולכן צריך לדעת שאם ביקורו הוא לדאוג לצרכיו של החולה ודוגא שיכבדו וירבצו לפניו בכל מה שצריך היא המצוה וכמבואר בגדרים דף מ. ועיין רמב"ן בתורת האדם עמ' ז"ז, ועיין בביאור הלכה סימן

¹ נעמ"ש"כ המ"ב (רע"ג סק"ג) שאם אחר שקידש נאנס מלאכול עד לאחר זמן וגם יצא ממקומו בינתיים, לד' כמה אחרונים יחזור ויקדש, ואם מצד שתיית כוס הקידוש (שם ס"ה) משכח"ל שטעם רק כמלא לוגמו (יעו"ש בב"ב סק"ב).

נקט לאיסור ברכה לבטלה, היינו משום דאירי נמי בקידושא רבה שבידך רק בפר"ג על היין ששתה דליכא משום ברכה לבטלה) דאין קידוש אלא במקום סעודה, פשיטא דלא הסיח דעתו ממקום הראשון, ע"כ.

הניח מקצת חברים בין הברכה לתחילת האכילה

ומעשה שהיה בסעודת ליל שבת שאחר שבעה"ב בירך המוציא וטעם מן הפת משהו נתעורר עליה ספק שמא היא טבולה לחלה, והלך לעשות שאלת חכם בעוד בני הבית שיצאו הימנו בברכת המוציא ממתנינים בשתיקה, ולאחר שהבית להיתר וחזר לסעודתו נתעוררה השאלה אם יחזור ויברך המוציא משום שינוי מקום כיון שבתחילה אכל רק פחות מכזית שאין טעון ברכה לאחריו. וגם בזה יש לדון מצד הסברא הנ"ל, דכיון שמחמת הדין קידוש במקום סעודה מוכרח לחזור למקומו הראשון שמא ה"ל כדברים הטעונים ברכה לאחרים במקום דלית בהו שינוי מקום.

עוד יש לעיין מצד אחר, דהלא שאר המסובים נשארו במקום האכילה ותפ"ל משום לתא דהניח מקצת חברים דלא הוה שינוי מקום, אלא דשאני הכא שבני הבית עוד לא טעמו מפרוסת המוציא ועומדים בין ברכת המוציא לתחילת האכילה, ויש לברר אם להניח מקצת חברים צריך שיהיו עסוקים באכילה עצמה, או שמא סגי במה שכבר בירכו על אכילתם [וכל שכן בזה שגם יצאו ידי חובת קידוש וחשיב הניח מקצת חברים לענין דין קידוש במקום סעודה כנודע משר"ת רבינו יוסף מסלוצק (סו"ס ז') בשם רבו הגר"ח מוואלאז'ין].

מסקנת הדברים

א קידוש על היין ושוב נודע שאין כאן מים נטילת ידיים רק במקום מרוחק, ואם יצא ויתעכב בהבאת המים יהא הקידוש שלא במקום סעודה, שמא "ל דכיון שבהבאת המים יעבור למפרע באיסורי ברכה לבטלה ושתיה קודם קידוש, חשוב כאין לו מים מזומנים שכורך ידיו במפה ואוכל. **ב** אך יש עיצה שיאכל לאלתר פחות מכזית בלא נטילת ידיים ושוב ילך להביא המים ואחר נטילת ידיים כדיו ישרים סעודתו. **ג** אך תלוי במה שנחלקו האחרונים בקבע לאכילת כזית אם רשאי לאכול משהו בלא נטילה, אבל כיון שאכילת משהו הראשון אינה מצורפת לכזית בכדי אכילת פרס מסתבר דלכ"ע מותר. **ד** כשחוזר לאכול אחר נטילת ידיים, בפשוטו יש כאן שינוי מקום לחזור ולברך המוציא, אך יש לעיין דשמא מה שדינו לחזור משום קידוש במקום סעודה מועיל שלא יהא שינוי מקום. **ה** יצא ממקום האכילה כששאר המסובים בין הברכה לתחילת האכילה, צ"ע אם מועיל להניח מקצת חברים שאינו חוזר ומברך.

הרב אליסף פרלמן

שכח לספור יום אחד ובא לצאת הברכה מקטן שהגדיל

א ידוע הנידון בקטן שהגדיל בימי הספירה האם יכול להמשיך ולספור בברכה, ולמעשה המנהג שיכול להמשיך ולספור, וכן הכריעו רוב האחרונים, אמנם בספר נטעיו גביראל פסח ח"ג פ"ד סק"ז הביא מבעל ה'דברי יציב' שהורה שקטן שהגדיל בספירת העומר אל ישמש כש"ץ באותם הימים, וטעמו דמיון דאפשר שחזר מן הציבור שכן לספור יום אחד, וירצה לצאת בברכתו של הש"ץ, ואינו רוצה לסמוך על הדעות שקטן שהגדיל מחויב במצוה וסופר בברכה, ע"כ.

ודנו בזה, דלכא' אין מקום לחומרא זו, שהרי ממה נפשך אם ס"ל דכל הימים הרי הם כמצוה אחת א"כ אותו ששכח מלספור בדואי הפסיד את ספירתו, ואינו צריך לצאת בברכה ע"י הקטן, ואם חיישינן שמא כל יום מצוה בפני עצמה, והוא טעון ברכה על המצוה של היום, הרי לצד זה גם הקטן מחויב במצוה ובברכה, ושפיר יכול להוציא.

ב והנראה בזה לדון דקטן שהגדיל גרע ממי שלא ספר יום אחד, ומשום דגם אם נקטינן כשיטת הבה"ג דיש מצוה בספירה של כל יום, אפשר דבעיקר הדבר ימי הספירה צריכים להיות ספורים אצלו, ורק דבפועל מעשה הספירה הוא נחלק בימים, ויש מצוה בכל יום גם אם לא ספר בכל יום, אכן, בעצם הדבר שהוא מצווה על הספירה בכל יום הרי זה קובע שכל יום מימי העומר הוא בתוך מערכת הימים הנספרים אצלו, גם אם לא קיים בהם את מצות הספירה.

ושאני קטן דבתחילת הימים הוא אינו מצווה כלל בספירה, הרי שהימים האלו אינם ימים ברי ספירה אצלו, וכל שהימים בחפצא אינם ברי ספירה אצלו, הרי ש"ל דאין שייך לחדש ספירה גם בשאר הימים, דמהות ימי הספירה מצד הימים הספורים היא לכו"ע מערכת אחת של מ"ט ימים, וכשחסר מנין מצד הימים עצמם כלפי הספירה,

לקידוש קושרת הסעודה כולה להיות במקום קידוש, ואילו לענין נטילת ידיים ס"ס אכל רק פחות מכזית בלא נטילה, הרי שיצא גם ידי נטילת ידיים וגם ידי קידוש במקום סעודה.

קבע לאכילת כזית ובא לאכול משהו בלא נטילה

אמנם צ"ע רב אם תקנתא מעלייתא היא לענין נטילת ידיים, דשמא כיון שהיא קביעות סעודה אחת שעתיד לאכול בה שיעור כזית מחייב בנטילת ידיים, שוב נחשיבה האכילה כולה מתחילתה בנטילה, ואין לו לאכול אפילו כל שהו פת קודם שיטול ידיו.

וכבר נשמע דבר זה בין החיים רבותינו האחרונים, שבברכי יוסף (קס"ז ס"ג, הובא בשערי תשובה שם סק"ג) כתב בכגון שאחר שבידך המוציא נודע שהמים שנטל בהם היו פסולים למצוה, שיאכל פחות מכזית שאין צריך נטילת ידיים ויחזור ויטול ידיו במים כשרים ויגמור סעודתו. הרי שגם בקבע עצמו לאכילת כזית ויותר מ"מ פחות מכזית הראשון שאוכל אין צריך נטילה, וכן נראה באשל אברהם (מבוטשאטש, סו"ס קפ"ח/ס"ז קס"ז).

אבל בשו"ת האלף לך שלמה (א"ח ס' פ"ה בה"ה) דן בזה, דשמא כל שדעתו לאכול כזית שוב אסור לאכול אפילו משהו ממנו בלא נטילת ידיים. ובאור לציון (ח"א ס' י"ה) נקט בזה לאיסור, דאי נימא שפטור מליטול ידיו עד משהו פחות מכזית א"כ גם על המשהו המשלים לכזית לא יתחייב בנטילה. והמובא מהגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפילה עמוד כ') לענין השומע ברכת המוציא ממי שלא נטל ידיו אם חשבה אכילת איסור שלא לענות עליה אמן, שבספר לב חיים כתב שהברכה חלה על תחילת האכילה בפחות מכזית שאינו חייב בנטילה, והגרש"ז פקפק דכל שדעתו לאכול כשיעור שוב מתחילת האכילה אסור בלא נטילת ידיים.

ושמא נידון זה תלוי ביסוד חובת נטילת ידיים אם היא בגדר 'איסור' שאסרו חכמים לאכול כזית פת בלא נטילת ידיים, או בגדר 'מצוה' שהטילו חכמים על הבא לאכול כזית פת שיטול ידיו, וכבר איירי מזה בברכי יוסף עצמו (י"ד שמ"א אות ה') לענין אונן בנטילת ידיים, שאם היא תקנה ומצוה משום נקיות אונן פטור כבשאר מצוות עשה, אך אם היא גזירה ואיסור משום סרך תרומה הרי אונן ישנו בכל הלאוין.

ובנידון דידן בשקבע לאכילת כזית ובא לאכול משהו בלא נטילה, אם היא מצות חכמים להבא לאכול כזית מסתבר לאיסור, שקודם תחילת אכילתו כבר חלה עליו מצות הנטילה, אך אם הוא איסור שלא לאכול כזית בלא נטילה א"כ כל שנטל ידיו קודם השלמת השיעור כזית "ל דלא עבר במה שאכל מקודם, דהרי גזירת חכמים על אכילת כזית בלא נטילה והוא פחות מכזית אכל.

כשאכילת משהו הא' אינה מצורפת לכזית בכדא"פ

אלא שגם למ"ד באכילת כזית שגם משהו הראשון אסור בלא נטילת ידיים כנ"ל, לכא' היינו דוקא באופן שלבסוף יצטרף לשיעור כזית בכדי אכילת פרס ויתחייב על האכילה כולה בבהמ"ז, אבל כשלאחר אכילת אותו משהו ישנה יותר אכילת פרס ורק אז יאכל כזית המחייב בנטילה, מסתבר דכ"ע מודו שיותר לאוכלו בלא נטילת ידיים, שהרי אותו פחות מכזית עומד לעצמו ולא יתחייב עליו בבה"ז.

וא"כ בנידון דידן שאחר הקידוש נודע שאין כאן מים לנטילה, שפיר דמי שיאכל לאלתר פחות מכזית ושוב ילך להביא המים, דכיון שישנה הרהב בינתים ולא מיצטרפא אכילת אותו משהו לכזית בכדי אכילת פרס, הרי דלכ"ע אינה מחוייבת בנטילת ידיים, ואילו לענין קידוש במקום סעודה אף שגם בזה השיעור דכזית ודאי שהוא בכדי אכילת פרס דוקא שחייב בבהמ"ז [וב"כ בקצות שו"ת סי' פ"א בה"ש אות ב'], מ"מ הרי לבסוף כן יאכל כזית בכדי אכילת פרס וקביעות סעודה אחת היא מתחילת האכילה, וכיון שאכילת אותו משהו סמכה לקידוש מועלת לכל משך הסעודה לחושבה במקום קידוש.

מה שדינו לחזור משום קידוש במקום סעודה אם מועיל לענין שינוי מקום

ולענין ברכת המוציא כשחוזר לאכול אחר נטילת ידיים, הנה בפשוטו יש כאן שינוי מקום לחזור ולברך לכו"ע, אחר שבתחילה אכל רק פחות מכזית שאין טעון ברכה לאחריו במקומו (מ"ב ר"ר סק"א ושע"צ סקט"ז).

אם כי יש לעיין, דהלא מחוייב לחזור ולאכול במקומו כדי לצאת ידי קידוש במקום סעודה, ואם לא יחזור תצא ברכת הקידוש לבטלה ונמצאת תחילת האכילה באיסור דקדוש, ושמא דמיא לדברים הטעונים ברכה לאחרים במקומו דלקיבוע קמא הדר, וכע"ז יש בה"ל (ה"ע"ג ס"ג ד"ה אלתה) לענין הדין קידוש במקום סעודה בכגון שיצא ממקום הקידוש למקום אחר ושוב חזר למקומו, ודן לומר שכוין דאינו יוצא ידי קידוש א"כ יחזור ויסעד במקום הקידוש, וגם דאם לא יחזור איגלאי מילתא דשתה מתחילה שלא כדיו (ומה שלא

ואפשר דיש לחלק בזה, דלא דמי אונן לקטן, דאונן גס אס יש לו פטור על יום אחד מכל מקום לא חשיב מופקע מדין הספירה, מאחר שגדר פטורו הוא כעין דחיה ולא בגדר של הפקעה, והיינו שהוא במצב שאינו יכול להעמיד את חיובו, אבל בעיקר דינו הרי הוא מחויב בכל המצוות, משא"כ קטן דהוא מופקע מחיוב המצוות, וא"כ אפשר דכל האי סברא דאמרינן דע"י מין להקטן פטור ממצות הוא מסולק מעיקר תורת הספירה בקטנותו, אי זה שייך בזה, ולכן הוא דבאונן יש חיוב בשאר הימים להצד דכל יום הוא מצוה בפני עצמה.

ז והנפק"מ בכל זה הוא, למאי דהחמיר הדברי יציב שלא לצאת בברכת קטן שהגדיל, האם על דרך זה יש חומרא לכתחילה שלא יצא בברכת מי שהיה אונן יום שלם, דמכיון דיש שיטות שהפסיד את הספירה באותו היום, ולשיטות אלו נתבאר דיש סברא לומר דאין לו כל עיקר את ימי הספירה מחמת חסרון אותו היום ולא רק חסרון בקיום המצוה ועל כן גם להשיטות שכל יום הוא מצוה בפני עצמה, אבל אפשר שהוא כבר הפסיד את המצוה, ואין לצאת על ידו.

אכן לפי מה שנתבאר דמדברי הנודע ביהודה נראה דס"ל דלא חשיב לאונן כמי שמפסיד את עצם ימי הספירה אלא הוא רק כמי שהפסיד את מצות הספירה בפועל ודמי למי שלא ספר יום אחד אע"פ שהיה מחויב באותו היום, וא"כ גם מי שבדאי לא ספר יום אחד, יכול לצאת בברכת מי שהיה אונן יום אחד, דעכ"פ להנך שיטות דס"ל דכל יום הוא מצוה בפני עצמה א"כ בודאי ברכתו אינה לבטלה.

ויש בזה נפק"מ נוספת, מה יהא אם אותו אונן בא להחמיר על עצמו כדברי הנהר שלום, ועל כן רוצה לצאת בשאר הימים בברכת הש"ץ, האם יש לו מקום להחמיר את חומרת הדברי יציב שלא לצאת ע"י קטן שהגדיל, ותליא נמי בהנ"ל דאי נימא דעד כמה שנסבור כהנהר שלום הרי שהאונן לא רק שחיסר במצות הספירה יום אחד אלא חסר לו גם כן את עיקר יום הספירה באותו היום שהיה אונן, א"כ הוא באותו מדרגה עם הקטן, ושוב אין לו ענין להחמיר בזה.

אכן לפי מאי דנתבאר מדברי הנודע ביהודה דאונן שאני מקטן, וגם על הצד דס"ל דלא חשיב שלום לא חשיב עצמו עצם היום מימי הספירה אלא דמי למי שחסר יום אחד מלספור וא"כ עדיף הוא מקטן שחסר לו ימים מימי הספירה ויש לו מקום להחמיר ולא לצאת בברכת קטן שהגדיל אלא דוקא בברכת גדול מתחילת ימי הספירה שעולה לו כל הימים לימי הספירה.

ואפשר שיש בזה נפק"מ נוספת גם לקטן שהגדיל ובא לצאת בברכת גדול האם יש לו מקום להחמיר שלא לצאת בברכת מי שהיה אונן יום אחד, דהנה הקטן עצמו יש לו לצרף את הדין חינוך שיש לו בימי קטנותו, ולומר דמשום כך גם הימים של ימי קטנותו המה ימי ספירה אצלו, אבל האונן לא נחוש לשיטת הנהר שלום אפשר שחסר לו עצם ימי הספירה, אכן למאי דנקט הנוב"י דאין חסר לו ימי ספירה א"כ אין כאן מקום חומרא כלל.

הרב אברהם זנגר

חידה: יכול להוציא את חברו בברכת

ספירת העומר רק בחלק מהימים

חידה: ראובן ושמעון שכחו לספור ספירת העומר באחד מן הימים, ומכאן ואילך הם מבקשים מאחרים שיוציאו אותם בברכה, והנה באחד הימים עומדים לפניהם ב' נערים - לוי ויהודה - שנעשו בר מצוה בימי הספירה ומברכים על ספירתם, וההוראה היא כי ברוב הימים יכולים ראובן ושמעון לשמוע את הברכה כן מלוי והן מיהודה, אולם בחלק מהימים שמעון יכול לשמוע את הברכה רק מיהודה ולא מלוי, ואילו ראובן יכול לשמוע את הברכה משניהם.

תשובה: ראובן שכח לספור באחד מן הימים באמצע השבוע, ושמעון שכח לספור ביום שנשלם בו אחד השבועות. לוי נעשה בר מצוה לאחר השבוע הראשון (כלומר לאחר כ"ב ניסן), ויהודה נעשה בר מצוה קודם סוף השבוע הראשון. באופן זה, בכל הימים שבאמצע השבוע יכולים ראובן ושמעון לשמוע את הברכה מלוי, אבל בימים שנשלמים בהם השבועות שמעון אינו יכול לצאת יד"ח מלוי אלא רק מראובן.

ביאור הדברים: הבאנו בגליון הקודם דיש שחידשו דקטן שהגדיל בספירת העומר יכול לשלם בברכה אבל אינו יכול להוציא אחרים, וב' טעמים נאמרו בזה; יש שחששו לדעות דספירת העומר בזה"ז דאורייתא, וקטן שהגדיל אינו חייב לדעת בה"ג כי אם מדרבנן ויש"ת שדרי דעה (תול"ח, מהד"ח סי' ס"ו) ושו"ת להורות נתן (ח"א סי' כ"ו), ויש שחששו גם לפי מה דקיד"ל דספה"ע בזה"ז דרבנן, דקטן שהגדיל הוא תרי דרבנן, ותרי דרבנן אינו מוציא חד דרבנן לציונים לתורה להג"ח ענגיל

הרי שאין שייך לספור רק בחלקם, ואינו דומה לגדול שהימים כולם טעונים ספירה אצלו, ורק את מעשה הספירה בפועל חיסר בחלקם, וזה אינו מעכב כי היה מצוה בפני עצמה על כל יום.

ג) ונראה דביסוד זה יבואר נמי שיטת הרס"ג, דהנה מצינו דעת רס"ג דהיום הראשון בלבד הוא המעכב, ולכא"ז צ"ב בגדר דבר זה דמה מיוחד ביום הראשון שדוקא הוא מעכב, אך להנ"ל י"ל דס"ל דרק בשהתחיל בפועל לספור את היום הראשון, הרי שהכניס את הימים עצמם לתוך הספירה, באופן שמכאן ואילך הימים האלו נספרים אצלו, והם ימי הספירה, וספירת כל יום מהם מצוה בפני עצמה, וגם כשלא ספר יום אחד הרי הוא נכנס אצלו בתוך מערכת הספירה, ויכול לקיים את מעשה הספירה בהמשך הימים.

והנ"ל י"ל דהחולקים על רס"ג לא פליגי בעיקר היסוד הנ"ל, דצריך שהימים יהיו שייכים בחפצא להספירה, אלא דס"ל דגם היום הראשון אינו מעכב בזה, אלא סגי שהוא בר הכי לספור ומצוה לספור מתחילה, דבכך הם נחשבים ימי הספירה אצלו, ולהמבואר כל זה איננו שייך בקטן, דכיון דלאו בר ספירה הוא מתחילתו אם כן חסר בימים מצד עצמם לתפוס בהם שם הספירה כלפיו, והרי הוא כגור שתגמיר באמצע ימי הספירה, דחשיב כמו שלא קיימי ימים הראשונים כלפיו כלל, ולא שייך שיאמר דהיום הוא עשירי לעומר, כשלא היו ט' ימים מתחילה הראויים להיספר אצלו.

ד) ומעתה יבואר מה שתפס בעל הדברי יציב דגם מי ששכח לספור אחד ובא להמשיך בספירתו, עדיף לו שלא יצא ע"י קטן, שהרי גם לפי הבה"ג דס"ל דכל יום הוא מצוה בפני עצמה י"ל דהיינו כלפי מי שהיה בר ספירה וגם מתחילת הימים, משא"כ קטן שלא היה מצוה, ואע"ג דלמעשה מכריעים רוב האחרונים, וכן המנהג, דקטן מברך גם בשאר הימים, דנקטנין דהוי ליה מעשה ספירה גם בקטנותו, הא מיהא דלחומרא חשש להצד הנ"ל, וי"ע.

ה) והנה בדיון אונן לענין ספירה כתב בנהר שלום והביאו בהנ"ל וז"ל מי שמתו מוטל לפניו באחד מימי העומר יספור ביום לאחר קבורתו מתו בלא ברכה ולא דמי לתפלה דאין מתפלל בתורת תשלומין דאיאתא ביו"ד סימן שמ"א כיון דבעיקר זמנה הוי פטור דהכא למ"ד דמונה אותה א"כ ביום לאו בתורת תשלומין הוא ליללה אלא דחיובה נמשך עד סוף מעשה כדמשמע מרמב"ם פ"ז סוף הלכה להבדלה שמבדיל ביום א' אחר קבורתו מתו דעיקר זמנה הוא עד יום ד' ולפ"ז שסופר ביום יוכל לספור שאר ימים בברכה מהיו אם נמשך קבורתו כל היום באופן שלא נשאר לו פנאי לספור אחד קבורתו מתו אין לו לספור עוד בימים הבאים בברכה דמה לי אם שכח לספור ומה לי אם נפטר לספור ואיזי הוא לא הוי תמימות ע"ש

והביה"ל שם כתב ובעיקר הדין מאי דפסיקא ליה דאונן פטור מספירה הרב נוב"י מה"ק ח' או"ח סי' כ"ז מסתפק בזה ע"פ מש"כ מהרש"ל בת' סימן ע' דלא מכל הדברים אונן פטור ומגבש שם איזה סברות דאיכא למימר דגם מספירה לא פטור ובעיקר משום דבזה לא מיטרד ולא מתבטל בשביל רגע זו ולעסוק במתו ומצדו ג"כ דעת איזה פוסקים דאונן פטור אבל רשאי לקיים וע"פ כל זה דעתו דיספור בשעה שמתו מוטל לפניו בלא ברכה ושוב יכול לספור בכל הימים בברכה מאחר דבלא זה יש פוסקים דלא בעינן כלל תמימות ע"ש והעתיקו הגאון רעק"א בהגהותיו עכ"ל.

והנראה לדון דאין הנהר שלום דס"ל דפטור מספירה א"כ גרע אונן בהמשך הימים מאשר שאר אדם שלא ספר דאילו שאר אדם שלא ספר יום אחד הרי דעכ"פ להשיטות דכל יום הוא בפני עצמו חייב בספירה בשאר הימים, אבל באונן יום אחד שהיה מופקע מלספור יום אחד הוא נתבאר לומר דגרע בכך במה שאין לו כלל את הדין ספירה של היום, וממילא ע"ז אין לו את המשך הספירה.

והנה לפ"ז אין לנו לצרף לספק ספיקא באונן שנאמר דספק הוא שמה הוא יכול לספור גם בהיותו אונן, ואפ"י תימא דאין יכול לספור, הא מיהא דיש שיטות שיכול לספור בשאר הימים ואין מעכב חסרון של יום אחד, ולהנ"ל חסרון של יום אחד בהיות אונן יכול לגרום דלא יאמר בר ספירה כלל וממילא אין יכול כלל להמשיך לספור גם לשיטה זו.

ו) והנה כתב הנוב"י שם בסוף התשובה וז"ל מ"מ נלע"ד כיון שאף על אותו לילה לא בריר לן אם הוא פטור, וגם בזה אם הוא פטור אם רשאי להחמיר ונחלקו הפוסקים, א"כ בודאי לא הפסיד הברכה בשאר הימים, וכמו שכתב הב"י בס' תפ"ש בשם תה"ד שאם ספק לו אם דילך יום אחד יברך בשאר הימים, אלמא משום ספיקא דיום א' לא הפסיד בשאר הימים עכ"ל. והנה בפשוטו כונתו גם באונן לצרף דחשיב ספיקא דיום אחד שלא הפסיד שאר ימים, ואמנם הביא בזה ס"ס גם בלאו הכי שהוא ספק אם הוא פטור וגם אם הוא פטור אפשר שיכול לספור, וא"כ אפשר שכוונתו דהוא הס"ס, אך ריהטתו דבריו משמע שגם כאן צריך לבסוף להחשיב ספיקא דיום אחד, והיינו משום צירוף השיטות שיכול לברך בשאר הימים גם אם לא ספר יום אחד, וזהו דלא כדאמרן דאין שייך כאן לצרף שיטה זו.

(כלל י"ב) והיית לאיש (עמ' תקמ"ה), וכן הורה בעל הדברי יציב זצ"ל לבר מצוה שיושג לשמש כש"ץ במעריב, דאע"פ שיוכל לברך על ספירתו מ"מ אל יושג כש"ץ לספירת העומר, וכנראה חשש שמא אחד מהציבור ירצה לצאת יד"ח הברכה מהש"ץ ואינו יכול להוציאו. [מובא בספר נטעי גבריאל (פסח ח"ג פ"ד סק"ז) ובקובץ עץ חיים צאנו (ח"ז תשס"ג)].

ויש לדון לפי דבריהם איך הדין אם שכח לספור יום אחד ומבקש כל יום מאחר להוציאו יד"ח הברכה, האם יכול לצאת יד"ח מקטן שהגדיל.

וכתבנו דלפ"ר היה נראה דבאופן זה בודאי יכול להוציאו, ולא שייך בזה דברי האחרונים ה"ל, דהנה ידוע המעשה באחד ששכח לספור באחד הימים ובא לפני מ"ר הגר"ז זצ"ל וביקש שיוציאו בברכה של הספירה. שאל אותו הגר"ז: למה באת דוק אלי? השיב הלה כי על אחרים הוא חושש שגם הם שכחו לספור יום אחד וברכתם תבטלה, אבל על הרב הוא סמוך ובוטח שלא שכח לספור אפילו יום אחד. השיב לו הגר"ז מינה וביה: טעות בידך, דממה נפשך, אם ההלכה היא כהשיטה שהשוכח יום אחד מלספור הפסיד את הספירה, לפי שכל ימי הספירה מצוה אחת הם, א"כ הלא אתה פטור מלברך. אלא מאי, אתה חושש שמא ההלכה היא שכל יום מצוה בפני עצמה היא, ואתה חייב לברך, א"כ מה אכפת לך שזה מוציא אותך שכח כמור, הרי לפי הצד שאתה חייב בברכה הרי הוא חייב בדיוק כמור ויכול להוציא אותך בברכה!

ולפ"ז גם לגבי קטן שהגדיל הוא כן, דמי ששכח לספור יום אחד ממנ"פ יכול לצאת ממנו את הברכה, שהרי הצד שמי ששכח לספור יום אחד חייב בספירה הוא להדעות דכל יום מצוה בפני"ע ולא, ולד זה כו"ע מודו דקטן שהגדיל חייב בספירה, וא"כ אין לו שום חשש לצאת ממנו יד"ח.

אולם העיר הג"ר אליעזר רבינוביץ שליט"א (מה"ס חינוך הבנים כהלכתו) **דש מקום לחשוש ביום שנשלם אחד השבועות**, כי ידועה דעת הבית הלוי (ח"א סי' י"ט) דאף מי שחיסר יום אחד, אם לא חיסר ספירת השבועות בימים שנשלמו בהם השבועות לא הפסיד את מצות ספירת השבועות ויכול לספור בברכה בימים שנשלמו בהם השבועות, [ורבים נו"נ בדברי הבית הלוי]. וא"כ אם הקטן הגדיל לאחר היום השביעי של ספירת העומר (כלומר לאחר כ"ב ניסן) ויש אחד ששכח לספור יום אחד באמצע השבוע אבל לא שכח לספור בימים שנשלמו בהם השבועות, א"כ הקטן שהגדיל אינו מוציא יד"ח בימים שנשלמו בהם השבועות, ודפח"ח.

ולפ"ז נמצא בצירור דידך, דלוי שנעשה בר מצוה לאחר השבוע הראשון וחסר לו ספירת השבוע הראשון בגדלותו, אינו יכול להוציא בברכתו את ראובן בימים שנשלמו בהם השבועות, כיון שראובן מחויב בספירת השבועות גם לדעת בה"ג, אבל יכול להוציא אז את שמעון

כיון שהפסיד גם את ספירת השבועות לדעת בה"ג.

אמנם לקוושטא דמילתא יש להציע ב' טעמים לחוש דבכל גווני קטן שהגדיל בספירה אינו מוציא יד"ח את מי ששכח לספור יום אחד:

א. יש מקום לדון דגם לדעת רוב הראשונים דכל יום מצוה בפני"ע היא, מ"מ המצוה היא רק על מי שהוא בר חיובא בכל הימים, אבל קטן שהגדיל לא גר שנתגייס לו יתחייב במצוה כלל.

ויש להביא מקור לזה, דהנה בשו"ת מהרלב"ח (סי' ס"ב) כתב טעם מחודש בהא דאין מברכים שהחינו על ספירת העומר, לפי שאין מברכים שהחינו על חצי מצוה וכל יום אינו אלא חצי מצוה, וא"א לברך על כל המ"ט יום כאחד משום דמפסקי לילות מימים דביום א"א לספור, ע"ש בכל דבריו. וצ"ע, דהנה מהרלב"ח שם פסק כד' התוס' דאם שכח מלברך יום אחד ממשיך לספור בברכה, ובע"כ דס"ל דכל יום מצוה בפני"ע היא, ולכא"ו סתר דבריו למש"כ מקודם דכל יום אינו אלא חצי מצוה. ונראה מוכרח מזה דס"ל דאין כוונת התוס' דכל יום הוי ממש מצוה בפני"ע (כמש"כ בדברי הגר"ז מנחות סו.) אלא ודאי גם לדעת התוס' מצוה אחת היא, אלא דחלקי המצוה אינם מעכבין זא"ז, ומצאנו דוגמא לזה בציצית דאין התכלת מעכבת את הקלב (מנחות לח.) אף שהם מצוה אחת כמבואר בגמ' (שם כה.) וברמב"ם (פ"א מציצית ה"ה) אע"פ שאין מאן מהן מעכב את חמירו אינן שתי מצוות אלא מצוה עשה אחת, וכן במתנות הדמים דמתן ארבע אינן מעכבין זה את זה כמבואר בגמ' (זבחים לח.) אף דאין אלא מצוה אחת כמבואר בגמ' (שם פ.) דעובר בבל תגרע, וזהו שכתב מהרלב"ח דכל יום אינו אלא חצי מצוה.

ועפ"י יש מקום לומר דרק מי שהוא בר חיובא מתחילת ימי הספירה חל עליו המצוה לספור בכל הימים, אבל מי שנעשה בר חיובא רק באמצע ימי הספירה אינו מתחייב במצוה כלל, וא"כ אינו מוציא מי שנתחייב במצוה אלא ששכח לספור יום אחד.

ב. הגר"נ נבנצל שליט"א אמר בזה הערה נפלאה, דהנה רבים דנו על עצם מה שחשש הש"ע לדעת בה"ג, דיש בזה מן החידוש, מאחר ושיטה יחידה היא, ולכן צידדו רבים דבכל צירוף קל אפשר להקל בזה. אמנם לגבי קטן שהגדיל חינוך חמור יותר, מפני שהטור (סי' תפ"ט) הביא דעת רס"ג דהיום הראשון בלבד מעכב, ואם לא ספר ביום הראשון הפסיד את כל המצוה, והש"ע לא הביא דעה זו כי החמיר יותר מזה, דכל הימים מעכבים זא"ז כדעת בה"ג, אבל עכ"פ לענין מי שדילג את היום הראשון א"א שיטה יחידה (וכן מבואר בשעה"צ סי' תפ"ט סקמ"ו ע"ש). והנה בד"כ לא מצוי שאדם ישכח לספור את היום הראשון, אבל בקטן שהגדיל אם נאמר דהספירה שספר בקטנותו כמאן דליתא, נמצא שחסר לו גם את היום הראשון, וגם לדעת רס"ג הפסיד את המצוה ולא רק לדעת בה"ג, וא"כ אינו מוציא יד"ח מי שספר ביום הראשון ושכח ביום אחד.

בגדר איסור מכירת מעשר בהמה

'וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדש לה' וגו' לא יגאל.' [סוף פ' בחוקות].

כתב הרמב"ם (פ"ו מנחות ה"ה) וז"ל: 'מעשר בהמה אסור למוכרו כשהוא תמים שנאמר בו לא יגאל, מפי השמועה למדו שזה שנאמר לא יגאל אף איסור מכירה במשמע, שאין נגאל ואינו נמכר כלל. ויראה לי שהמוכר מעשר לא עשה כלום ולא קנה לוקח, ולפיכך אינו לוקח' עכ"ל.

מבואר בדברי הרמב"ם דאין מלקות על איסור מכירת מעשר בהמה כיון שלא חלה המכירה, ותמהו הנו"כ על דברי הרמב"ם, דהא בפ"ק דתמורה ד: נחלקו רמב"א ואב"י אם כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני, ואב"י הוכיח דמהני דא"כ לא היה לוקח, ורמב"א ס"ל דלא מהני ומ"מ לוקח משום דעבר אמימרא דרחמנא, והרמב"ם (ריש פ"א ממלוה) פסק כרמב"א עביד לא מהני, ולפ"ז בע"כ דלוקח על מה שעבר אמימרא דרחמנא, וא"כ מ"מ כתב כאן דאינו לוקח לפי שלא חלה המכירה, והרי סו"ס עבר אמימרא דרחמנא.

והמנחת חינוך (מצוה שס"א) כתב ליישב דעת הרמב"ם עפ"מ שנטק הכס"מ שם דהלוא מדאורייתא נאמר רק על תם ולא על בעל מום, ותם הרי הוא קרבן וקרב ע"ג המזבח, ולפ"ז כתב המנ"ח דס"ל להרמב"ם דיש כאן טעם נוסף דהמוכר בהמת מעשר לא חלה מכירתו, ולא רק משום דאי עביד לא מהני, אלא משום דקיי"ל 'המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום', דא"א למכור קרבן, (ודלא כד' הקצוה"ח סי' תו' דמה שפסק הרמב"ם דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום היינו רק לגבי כפרה אבל הבשר נמכה), ולכן אין לוקח, כי לא חלה מכירתו, והא דס"ל לרמב"ם דכל שעבר אמימרא דרחמנא א"א לוקח אע"פ שלא הועילו מעשיו, היינו רק אם עשה מעשה המועיל שתחול המכירה, ומה שלא חל הוא רק מחמת דאמר רחמנא לא תעביד, וזה גופא גורם דאי עביד לא מהני, ולכן לוקח דהא עבר על האיסור דאמר רחמנא לא תעביד, אבל אם לא חל מטעם מוקדם, דאין לו בעלות על המכירה, לא הוי מכירה כלל ולאו מידי קעביד, ולכן אינו לוקח.

ובשיעורי ר' שמואל (ב"ב קל. אות ק"ד) האריך בדבריו, דלפ"ר הוא חידוש רב, דסו"ס הלא מבואר ברמב"ם דעובר על איסור דאורייתא במכירה זו ורק מלקות ליכא, ואם נאמר דלא הוי מכירה כלל ולאו מידי קעביד מ"ט עובר איסור, ובע"כ דהאיסור האמור בכתוב על המכירה, היינו שאסור לעשות מעשה מכירה המועיל על בהמות אע"פ שאינו מועיל כלל על בהמת מעשר מהיא קרבן, וא"כ הדק"ל מ"ט אינו לוקח ע"ז, והרי עשה כל האיסור, [ואדרבה י"ל דילקא אף לדעת אב"י כיון שהאיסור אינו על חלות המכירה אלא על מעשה מכירה ותו לא]. וכתב דמתבאר בזה חידוש דעל לאו כזה לא נאמר דין מלקות, כיון דשורש האיסור הוא על מכירה וכה"ל לא הוי מכירה, אלא דמ"מ עבר אמימרא דרחמנא, כיון דבע"כ מוכח מן הכתוב דהעושה כדמיון המכירה עובר על האיסור. **ועולה מזה יסוד גדול ושייך לא אפי' במקום דאין מעשיו מועילים מצד עצמם, ואף דאינו לוקח מה"ט דלא הועילו מעשיו והמעשה מצד עצמו לא הוי מעשה מ"מ לאו איכא ע"ש בכ"ד.** וצ"ב.

ובחידושי הגר"מ הלוי (הל' מעשר שני עמ' פ"א) ג"כ כתב יסוד זה דהיכא דלא אהנו מעשיו כלל עבר על הלאו **אבל אינו לוקח כי לא עבר על הלאו בשלימות** ע"ש דבריו, אך ביאר זאת גם בלא יסוד המנ"ח דהוה דוקא היכא דלא אהנו מעשיו מחמת טעם אחר לגמרי, אלא אף דלא חלה המכירה מחמת הלאו גופא דלא יגאל, מ"מ מטעם זה נמצא דעבר על הלאו בשלימות, ולכן אינו לוקח. [ולפ"ז אפשר דבאופן שלא חל מחמת טעם אחר כדברי המנ"ח לא עבר כלל על הלאו]. אך לא נתעורר היטב בדבריו שמה שאין מכל גווני דאי עביד לא מהני ואעפ"כ לוקח.

ונראה לבאר על דרכו, דבלאו דלא ימכר נכלל ג"כ גילוי מילתא דהפקיעה התורה בעולתו על המעשר לענין מכירה, דהא איסור המכירה של מעשר בהמה הוא מחמת קדושת הקרבן, וכיון דאסרה התורה למוכרו נכלל בזה דהפקיעה ממנו זכות הבעלות ידיה לענין זה, דהא קרבן בעיקרו הוא של גבוה אלא דנתנה לו התורה בעלות על הקרבן להתכפר לו, אבל לא לענין המכירה, ולכן נחשב שלא עבר על הלאו בשלימות ואינו לוקח. [ונכ"ז בחזקת זרעיה פ"ק דמע"ש].

אוצר ביכורי הלכה

שיעורים מתוך ספרי הגאון רבי אברהם טומבבק שליט"א
ראשי כולל ובעמח"ס ביכורי הלכה

גליון מ' | פרשת בהר בחוקותי

בענין המחויב מדרבנן אינו יכול להוציא את המחויב מדאורייתא
ובגדר הא דכל ישראל ערבים זה לזה

בשיטת הפר"ח דהמברך מספק אינו יכול להוציא את מי שמחויב בתורת ודאי / בקושי הרעק"א והברכי יוסף מהא דקימ"ל דאכל כזית דגן מוציא אחרים יד"ח ואף אם אכלו כדי שביעה / במח' רש"י והבה"ג האם מי שמחויב ברהמ"ז מדרבנן יכול להוציא את מי שמחויב מדאורייתא / בשיטת התוס' דברהמ"ז הוי בכלל כל המצוות דמי שיצא מוציא, וגזרו רבנן דמי שלא אכל לא יוציא, ולענין זה סגי באכילה דכזית / בגדר הא דכל הברכות כולן אף על פי שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם / במח' הראשונים המובא בטור האם כשהולך לסדר סדר לחבירו, האם יכול להוציאם בברהמ"ז ללא שהוא מברך לעצמו / בנדין דהפר"ח במי ששכח לספור ספירת העומר יום אחד אם חשיב כמחויב בדבר להוציא אחרים / בטעם דחרש שאינו שומע אינו יכול להוציא בתקיעת שופר / בדעת המג"א דמי שנקטעה ידו השמאלית כשר לכתוב תפילין דגברא בר חיובא הוא אלא פומא הוא דכאיב ליה / בספיקו דהאבני נזר במי ששמע ממי שלא השמיע לאזנו כגון שהניח קרי באודני' בין בשופר בין במגילה האם יצא / במח' המהרי"ל והרמ"א האם היכי דמוציא את מי שאינו חייב במצוה אלא שעושהו ברשות האם חשיב כברכת המצות דאע"פ שיצא מוציא.

שביעה

אכן יעו"ש ברעק"א דכתב וז"ל, צריך לברך מספק ויכול להוציא לאחר שאכל ולא בירך, כך העליתי בתשובה וכו', גם בלא"ה הא גם חיוב דרבנן יכול להוציאו לחיוב דאורייתא בברכת המזון כדקי"ל אכל כזית דגן מוציא אחרים יד"ח, עכ"ל. ומבואר דמסיק דלא כהפר"ח ומטעם דהא פסקינן דמי שאכל כזית דחיובו מדרבנן יכול להוציא בברהמ"ז אף מי שאכל כדי שביעה דחיובו מדאורייתא, וצ"ב בדעת הפר"ח דמאי שנא האוכל כזית דאף דמחויב מדרבנן, מ"מ מוציא את מי שאכל כדי שביעה דמחויב מדאורייתא.

ובברכי יוסף שם כתב וז"ל, כתב הרב פר"ח בליקוטים ומ"מ לא מצו להוציא אחרים שודאי לא בירכו, דמ"ש ספיקא דאורייתא לחומרא מדבריהם ולא אתי מדבריהם ומפיק דאורייתא, והקשה לי גבר עמיתי בתורה הרב כמהר"ר אליהו ישראל נר"ו, דהרי בסי' קצ"ז דין ד' פסק מרן דאכל כזית מוציא מי שאכל כדי שביעה. זהה"ד, ובאמת שלכאורה זו היא שקשה על הרב דדוחק לומר דפליג על הדין ההוא דסי' קצ"ז וס"ל כבה"ג ודעמיה, אי נמי ס"ל כדעת הר"א ממיץ דכזית מדאורייתא, כיון דלא מצינן להרב שביאר דעתו לקמן סימן קצ"ז, ויותר נראה לדחוק דמ"ש לא מצי להוציא אחרים לאו דוקא, אלא כונתו דמצוה לברך מי שחייב מדאורייתא ודאי, וכן מפורש לקמן סימן קצ"ז דמצוה שיברך מי שאכל כדי שביעה, אלא דאם אינו יודע מברך מי שאכל כזית, והכא נמי כונת הפר"ח על דרך זה, אי נמי כונת הפר"ח דלא אתי מדבריהם שחייבוהו מכח

בשיטת הפר"ח דהמברך מספק אינו יכול להוציא את מי שמחויב בתורת ודאי

בטור סימן קפ"ד כתב וז"ל, אכל ואינו יודע אם בירך בהמ"ז אם לאו צריך לברך מספק, עכ"ל. וכן פסק בשו"ע שם סעיף ד' וז"ל, אכל ואינו יודע אם בירך ברכת המזון אם לאו, צריך לברך מספק מפני שהיא מן התורה, עכ"ל. ומבואר דהיכי דאכל שיעור דמחויב מדאורייתא, אלא דנסתפק אם בירך או לא, חייב לברך מספק דספק דאורייתא לחומרא, אכן היכי דאכל שיעור כזית דהוי ספק דרבנן אזלינן ב' לקולא ואינו צריך לברך.

ובפרי חדש שם כתב וז"ל, צריך לברך מספק, ומכל מקום לא מצי להוציא אחרים שודאי לא בירכו, דמאי דקי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא אינו אלא מדבריהם, וכמו שכתבתי בפרושי ליו"ד סימן ק"י בכללי הספק ספיקא אות א' ד"ה אמנם, ולא אתי מדבריהם ומפיק דאורייתא, כן נראה לי, עכ"ל. ומבואר בדבריו דמאחר דהא דקימ"ל דספק דאורייתא לחומרא אי"ז אלא מדרבנן, נמצא דהמברך מספק הוי מדרבנן, ולפי"ז המברך מספק דאינו אלא מדרבנן אינו יכול להוציא את מי שמחויב מדאורייתא בתורת ודאי, דלא אתי מדרבנן ומפיק מדאורייתא,

בקושי הרעק"א והברכי יוסף מהא דקימ"ל דאכל כזית דגן מוציא אחרים יד"ח ואף אם אכלו כדי

ויעוין בקול בן לוי בהל' ברכות פרק ה' הל' ז' דהקשה וז"ל, ומיהו יש לעמוד בדברי רש"י ז"ל במה שכתב דכיון דמחוייב מדרבנן מחוייב בדבר קרינן ביה וכו', שזה תימה דהא בהדיא אמרינן בפרק מי שמתו גבי אשה אי מחוייבת מדאורייתא או מדרבנן, דאי אמרת בשלמא דאורייתא אתי דאורייתא ומפיק דאורייתא אלא אי אמרת דרבנן הוי שאינו מחוייב בדבר וכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן וכו' הרי בהדיא דכל שאינו מחוייב מדאורייתא אף על פי שמחוייב מדרבנן לאו מחוייב בדבר קרינן ביה, עכ"ל. וכן הקשה שם ברעק"א וז"ל, ק"ל היאך מספיק זה הא באותה סוגיא דפ' מי שמתו איתא הכי ג"כ לענין הא דאשה מברכת לבעלה דמייירי בלא אכל כדי שביעה לפי הצד דנשים בבהמ"ז דרבנן הרי דמחוייב דרבנן לא מפיק דאורייתא וצ"ע, עכ"ל. וצ"ב בדעת רש"י דמאי שנא אשה דאינו מוציאה את בעלה משום דלא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא, ומבואר דהא דחייב מדרבנן אינו חשיב כבר חיובא לגבי המחוייב מדאורייתא, ומאי שנא דבאכל כזית דהוי מדרבנן יכול להוציא את מי שאכל שיעור כדי שביעה דהוי מדאורייתא.

שיטת התוס' דברהמ"ז הוי ככל המצות דמי שיצא מוציא, וגזרו רבנן דמי שלא אכל לא יוציא, ולענין זה סגי באכילה דכזית

ובתוס' שם בד"ה עד שיאכל כזית דגן הביא את שיטת רש"י והקשה עליו וז"ל, וקשה לפירושו מכל מקום כיון שאינו מן התורה אינו מוציא אחרים שמחוייבים, ועוד דוחק לומר בקטן שהגיע לחינוך קרי אינו מחוייב מדרבנן, דאם אינו מחוייב אפילו מדרבנן אם כן אינו פוטר את אביו, ובה"ג פירש דאחד שאכל כזית אינו יכול להוציא אחרים שאכלו כדי שביעה דלא אתי דרבנן ופוסט דאורייתא, אבל כשלא אכלו גם האחרים רק כזית פוסט אותם, ולא היא דהא סמכינן אעובדא דינאי וחבריו והם אכלו כדי שביעה, ואפילו הכי קא חזינן דקא פטר להו שמעון בן שטח, אלא נראה לחלק דקטן שאינו בר חיוב כלל דאורייתא אפילו אכל כדי שביעה הלכך אינו מחוייב בדבר קרינן ביה, ולכך לא מפיק ליה אי אכל שיעורא דאורייתא, אבל גדול שהוא בר חיובא מן התורה כי אכל כדי שביעה מחוייב בדבר קרינן ביה אפילו לא אכל כלל, כדאמר' ב"ר"ה דף כ"ט ע"א, כל הברכות אע"פ שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם וברכת היין, והיינו טעמא דכל ישראל ערביי זה בזה, והוא הדין בברכת המזון אף ע"פ שיצא מוציא כדפרישית, וכזית דגן אינו צריך אלא שיוכל לומר שאכלנו משלו, עכ"ל. ומבואר בתוס' דברהמ"ז הוי בכלל כל המצוות דמי שיצא מוציא, וגזרו רבנן דמי שלא אכל לא יוציא, ולענין זה סגי באכילה דכזית.

ומבואר בזה ג' שיטות, שיטת רש"י דהמחוייב מדרבנן יכול להוציא אף את המחוייב מדאורייתא, שיטת הבה"ג דהמחוייב מדרבנן אינו מוציא דאורייתא, ושיטת התוס' דברהמ"ז מדינא אף אם יצא יכול להוציא, אלא דתקנו חכמים דמי שלא אכל שלא יברך, ולענין זה סגי בהא דאכל שיעור כזית דבכה"ג לא גזרו חכמים, ולהכי יכול להוציא את המחוייב מדאורייתא, דמאחר דאכל הרי הוא חוזר לדינו דאף מי שיצא מוציא.

ובמג"א סימן קצ"ז ס"ק י"א הביא את שיטת התוס' וז"ל, יכול להוציא, דמן התורה יכול להוציא חבירו אף על פי שלא אכל כיון שחבירו כבר אכל וחייב לברך וכל ישראל ערבים זה בזה וכמ"ש ססי' קס"ז אלא שאינו יכול לומר שאכלנו אלא כ"כ אכל כזית וכו', ומשמע לכאורה דאם הם שנים שאינו צ"ל שאכלנו יכול להוציא חבירו אף

ספק ומפיק לדאורייתא, מה שאין כן האוכל כזית דחייב מכח ודאי, עכ"ל. ומבואר דביאר בדעת הפר"ח דחלוק באכל כזית דאף דחייב דברהמ"ז הוי מדרבנן מ"מ יכול להוציא אף מי שמחוייב מדאורייתא, אכן מי שמברך בתורת ספק אינו יכול להוציא את המברך בתורת ודאי.

איברא, בדפשוטות לשון הפר"ח לא משמע כן, דכתב וז"ל, ולא אתי מדבריהם ומפיק דאורייתא עכ"ל. ומבואר בדבריו דעיקר הטעם הוא משום דחייבו מדרבנן, ולפ"ז הדרא קושיא לדוכתא דמאי שנא מהאוכל כזית דחייבו מדרבנן דיכול להוציא את מי שאכל כדי שביעה דחייבו הוי מדאורייתא, משא"כ המברך מספק דהוי מדרבנן דאינו יכול להוציא את מי שמחוייב מדאורייתא.

ויעוין בשו"ת רבי עקיבא איגר מהדורא קמא סימן ו' דכתב וז"ל, אולם י"ל כיון דמדינא בבהמ"ז אף שיצא מוציא כמו כל ברכת המצות אלא דאסמכיה אקרא ואכלת ושבעת מי שהוא אכל יברך, ומה"ט סגי באכל כזית אחד דגן דמחוייב רק מדרבנן, יכול להוציא למי שאכל כדי שביעה, וא"כ י"ל דלגבי דרבנן הוי ספק דרבנן שמא זה המוציא עדיין לא בירך, ומה"ט י"ל דאף אם השומע ודאי לא בירך, מ"מ יצא בזה שהמברך מסופק דהוי ספק דרבנן, כיון דמדאורייתא אפילו בירך יכול להוציא ולגבי דרבנן אמרינן שלא בירך, עכ"ל. ומבואר ברעק"א דמעיקר הדין ברהמ"ז הוי כברכת המצוות דקימ"ל דמי שיצא מוציא, אלא דברהמ"ז גזרו רבנן דרק מי שאכל יכול לברך, ולהכי גם אם מברך מדין ספק דרבנן, מ"מ כיון דכל מאי דאינו יכול להוציא הוי מדרבנן, לענין זה סגי דיש לו חיוב ברהמ"ז מדרבנן, וצ"ב בדבריו.

במה' רש"י והבה"ג האם מי שמחוייב ברהמ"ז מדרבנן יכול להוציא את מי שמחוייב מדאורייתא

והנה מקור האי דינא הוא בברכות דף מ"ח ע"א, אמר רבי חיאי בר אבא אמר רבי יוחנן, לעולם אינו מוציא את הרבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן, ע"כ. ובפשוטות מבואר דמי שאכל כזית אע"ג דחייבו מדרבנן יכול להוציא את מי שאכל כדי שביעה דחייבו מדאורייתא.

ונחלקו בזה הראשונים, דרש"י שם בד"ה עד שיאכל כזית דגן כתב וז"ל, ומכי אכל כזית דגן מיהא מפיק, אף על גב דכזית דגן שיעורא דרבנן הוא, כדאמר בפרק מי שמתו דף כ' ע"ב, מיהו, כיון דמיחייב מדרבנן מחוייב בדבר קרינן ביה, ומוציא רבים ידי חובתן, ואם תאמר בקטן שהגיע לחינוך הא לא אמר הכי, ההוא אפילו מדרבנן לא מיחייב דעליה דאבוה הוא דרמי לחנוכיה, ובעל הלכות גדולות פסק דוקא דאכלו אינהו כזית או כביצה דכוותיה, אבל אכלו ושבעו לא מפיק, ואי אפשר להעמידה דהא ינאי וחבריו אכלו ושבעו ואפקיניהו שמעון בן שטח, ואף על גב דלגרמיה הוא דעבד טעמא משום דלא אכל כזית דגן, הא אכל כזית דגן הכי נמי, עכ"ל.

ומבואר דנחלקו רש"י והבה"ג האם מי שמחוייב ברהמ"ז מדרבנן יכול להוציא את מי שמחוייב מדאורייתא, דרש"י ס"ל דהמחוייב ברהמ"ז מדרבנן יכול לכתחילה להוציא את מי שמחוייב מדאורייתא, ומה"ט אם אכל כזית שחייבו מדרבנן יכול להוציא יד"ח את מי שאכל כדי שביעה דחייבו מדאורייתא, אכן דעת הבה"ג דאם אכל שיעור דרבנן יכול להוציא רק את מי שחייב בברהמ"ז מדרבנן, אכן אינו יכול להוציא את מי שחייב ברהמ"ז מדאורייתא, וצ"ב במאי נחלקו.

במח' הראשונים האם כשהולך לסדר סדר לחבירו, האם יכול להוציאם בברהמ"ז ללא שמברך לעצמו

אכן, יעוין בטור בהל' פסח סי' תפ"ד דכתב וז"ל, ומש"כ הרי"ף ומברכי אינהו ברה"מ הרי תקנה ליודעים ברה"מ, ואם אינן יודעים כתב רב עמרם שאין תקנה להוציאם, שאם מברך להם ברה"מ תו לא מצי למישתי בביתיה ברה"מ וכו', ואפשר דאף ברה"מ יכול לברך כדי להוציאם כי היכי דברכת הלחם של מצה מוציאם כיון שהוא חובה, ה"נ ברה"מ כיון שתקנו ד' כוסות ותקנו אחד מהם על ברה"מ הוי חובה נמי, כמו שכתבתי בשם א"א הרא"ש ז"ל על טיבול של ירקות, עכ"ל. ומבואר דנחלקו האם כשהולך לסדר סדר לחבירו, האם יכול להוציאם בברהמ"ז ללא שהוא מברך לעצמו, ומטעם דכיון דמצוה לברך ברהמ"ז על כוס שלישי הרי דבלייל הסדר הוי ברהמ"ז חובה, וכשם דיכול להוציאם בברכת המוציא על המצה מטעם דבלייל הסדר דחייב לאכול מצה הוי הברכה חובה ככל ברכות המצות, וה"ה דבלייל הסדר הוי ברהמ"ז ברכת חובה, או דלאחר שתקנו דרך מי שאכל יברך אין תקנה להוציאם אף בלייל הסדר.

ויעו"ש במחצית השקל ס"ק ג' דכתב וז"ל, ר"ל, דמבואר לעיל סוף סימן קס"ז דדוקא בברכת המצות יכול להוציא חברו לפי שכל ישראל ערבים זה בעד זה, והוי כאלו המברך חייב בדבר, אבל ברכת הנהנין אינו יכול להוציא את חברו אלא א"כ גם המברך נהנה, דבזה אין ערבות, דלא יתנה ולא יצטרך לברך, חוץ מברכת המוציא של מצה בלייל א' של פסח וברכת יין קידוש רשאי להוציא, דכיון דחברו צריך לאכול מצה וגם חייב בקידוש הוי ככל ברכת המצות דיכול להוציא חברו אף על פי שיצא כבר משום ערבות. ואם כן סלקא דעתך דגם ברכת המזון של מצה הוי כברכת המצות ויהיה רשאי להוציא משום ערבות, כיון דמחויב לאכול כזית מצה, וא"כ ממילא מחויב לברך אחריו ברכת המזון, וא"כ מאי שנא ברכת המזון של מצת מצוה מברכת המוציא, לזה כתב דברכת המזון גזרת הכתוב שאין יכול להוציא דכתיב ואכלת כו'. ומהאי טעמא דחו שם בטור סימן קפ"ו דברי סמ"ק, דר"ל דבכל ברכת המזון אפילו כל השנה יכול להוציא חברו משום ערבות, דדוקא ברכה ראשונה של ברכת הנהנין ליכא משום ערבות, דאין חיוב עליו שיהנה, לא יתנה ולא יברך, אבל כיון שכבר אכל, ממילא חל עליו חיוב ברכת המזון, ולכן סבירא ליה לסמ"ק דגם בכל השנה יכול להוציא חברו בברכת המזון אפילו הוא לא אכל, עכ"ל. ומבואר דבשאר ימות השנה ברכת המזון הוי ככל ברכות הנהנין דמי שיצא אינו מוציא, ודלא כמבואר בתוס' והריטב"א, וצ"ב במה נחלקו.

ויעו"ש בב"י דכתב בטעם דברהמ"ז חשיב כברכת הנהנין אף דהוי מצוה לאכול מצה בפסח וז"ל, ושמא י"ל דברכת בורא פרי האדמה דשאר ירקי אף על פי שאינו חובה, מכל מקום כיון דמפני שיכירו התינוקות וישאלו הוא כיון שהוא דבר הגורם לספר ביציאת מצרים חשיבא מצוה, ומשום הכי אף על פי שיצא מוציא, אבל תקנת כוס שלישי בברכת המזון אינו ענין ליציאת מצרים כלל, דכל ששתה ארבע כוסות איכא שפיר זכר לארבע גאולות ואפילו שתאן שלא על הסדר שתקנו חכמים, הילכך ברכת המזון לא חשיבא ברכת המצות אלא ברכת הנהנין וכל שיצא אינו מוציא, עכ"ל. ומבואר בדבריו דביאר בדעת הטור דברכת המזון חשיב כברכת הנהנין דאם יצא אינו מוציא אחרים יד"ח.

ועכ"פ מבואר בטור דכל סברתו דיכול להוציא בברהמ"ז אע"פ שכבר יצא אי"ז אלא בלייל הסדר דהוי חובה, ומשמע דבשאר כל השנה ברהמ"ז הוי ככל ברכת הנהנין, דמאחר דאין חובה לא שייך

על פי שלא אכל, ומ"מ בר"ס קצ"ג משמע דאינו מוציא חבירו אא"כ אכל, וכ"מ בתוס' בשם הירוש', עכ"ל. ולכאורה אפשר לבאר בדעת תוס' דאי"ז דוקא משום שיוכל לומר שאכלנו משלו, אלא דתקנו חכמים דכל נוסח הברכה דהוי הודאה על האכילה יאמר דוקא מי שאכל, וצ"ע.

והנה לכאורה מהראשונים דלא ביארו כהתוס', לכאורה נראה דס"ל דברהמ"ז הוי ככל ברכות הנהנין דקימ"ל דאינו יכול להוציא את חבירו אלא א"כ אוכל עמהן, וצ"ב בסברת התוס' דברהמ"ז הוי ככל ברכות המצות דקימ"ל דאף מי שיצא יכול להוציא.

נגדר הא דכל הברכות כולן אף על פי שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם

ואשר נראה בזה ובהקדם, דהנה איתא בר"ה דף כ"ט ע"א, תני אהבה בריה דרבי זירא, כל הברכות כולן אף על פי שיצא מוציא, חוץ מברכת הלחם וברכת היין שאם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא, בעי רבא ברכת הלחם של מצה וברכת היין של קידוש היום מהו, כיון דחובה הוא מפיק, או דלמא ברכה לאו חובה היא, תא שמע דאמר רב אשי כי הוינן בי רב פפי הוה מקדש לן וכי הוה אתי אריטיה מדברא הוה מקדש להו, ע"כ. ומבואר בגמ' דהטעם דברכת הנהנין אינו מוציא אלא אם אוכל עמהן הוא מטעם דאינו חובה, ולפ"ז צ"ב דמה היה ההו"א בגמ' דאפילו במצה וקידוש דהוי חובה מ"מ אינו יכול להוציא אלא אם אוכל עמהן ומשום דברכה אינה חובה.

ויעו"ש ברש"י בד"ה חוץ מברכת הלחם והיין דכתב וז"ל, ושאר ברכת פירות וריחני שאינן חובה, אלא שאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה, ובזו אין כאן ערבות, שאינו חובה על האדם לא ליתנה ולא ליבריק, עכ"ל. ומבואר בדבריו דיסוד הא דאע"ג דיצא מ"מ יכול להוציא את חבירו הוי מדין דכל ישראל ערבים, ומה"ט בברכת הנהנין דהברכה אינו אלא להתיר הנאות ואי"ז חובה דלא ליתנה ולא ליבריק, בזה לא שייך ערבות.

ובריטב"א שם כתב וז"ל, פי' כל ברכות המצות אף על פי שיצא מוציא, שאע"פ שהמצות מוטלות על כל אחד, הרי כל ישראל ערבין זה לזה וכולם כגוף אחד וכערב הפורע חוב חבירו וכו', חוץ מברכת הלחם כו', לפי שהם ברכות רשות וכן בכל ברכות הנהנין, וכיון דלא הוי חובה אין כל ישראל ערבין זה לזה כדי להוציאו וכו', ובדאי דברכת המזון כיון שכבר אכל כברכת חובה היא ובדין הוא דאע"פ שיצא מוציא, אלא דרבנן בעו שיצא לעצמו דלא ליחלף בברכת הנהנין שהיא רשות, ומשום הכי סגי ליה שיאכל כזית דגן, ואף על גב דהוי שיעורא דרבנן מפיק למי שאכל ושבע דמיחייב בברכת המזון מדאורייתא, משא"כ בעלמא דלא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא, אלא דטעמא דהכא כדכתיבנא דמדינא אפילו לא אכל כלל מוציא ורבנן הוא דבעו שיאכל כזית דגן, וכן פירשו בתוס', עכ"ל.

ומבואר בריטב"א דכיון דכל מאי דברכת הנהנין מי שיצא אינו מוציא הוי מטעם דאינו חובה לברך, דהרי הברכה חל קודם האכילה, ומאחר דאינו מחויב לאכול לא שייך על הגברא חובת ברכה, וכיון דלא נתחייב בה לא שייך בו ערבות, ומה"ט כתב הריטב"א דברהמ"ז כיון דלאחר שאכל כבר מחויב ועומד בברהמ"ז, הרי דחשיב כברכת חובה וככל ברכות המצות, ולהכי מדינא יכול להוציא את חבירו אף אם לא אכל, אלא דהוי תקנת חכמים דלא ליחלף בברכת הנהנין, ומה"ט היכי דאכל שיעור כזית לא גזרו חכמים ויכול להוציא אף את מי שחייב מדאורייתא מדין ערבות, וככל ברכות המצות דחובה עליו.

כמי שלא יצא הוא דמי, עכ"ל. ולכאורה נראה בדבריו כהצד השני שחקרנו דיסוד הערבות הוי דין על המצוה דילי, ומאחר דהוי דין בציווי דהמצוה שלו לדאוג שגם חבירו יקיים את המצוה, הרי דכל זמן דחבירו לא יצא חשיב כאילו הוא לא יצא ד"ח המצוה בשלימות.

ובטעמא דברכת הנהנין אינו יכול להוציא בברכתו אלא אם כן אוכל עמהן נראה דתלי בהני תרי צדדי, דלהצד דיסוד הערבות הוי דין בקיום המצוה דחבירו, פשיטא דלא שייך ערבות אלא על חוב המוטל על חבירו דכל ישראל ערבים על חובו, משא"כ ברכת הנהנין דאינם חובה עליו דלא ליתנהי ולא ליברך בזה לא שייך ערבות, אכן להצד דיסוד הערבות הוי דין על המצוה דילי, דבכל מצוה שנצטוו כלול בזה גם הקיום דחבירו, לפ"ז צ"ל דהגדר הוא דדין זה נאמר רק במצוה שהוא עצמו מחויב בה, דע"ז שייך להטיל עליו גם לדאוג לקיום החיוב דחבירו, אכן במצוה שהוא עצמו אינו מחויב בה לא שייך שיתחייב על חבירו יותר ממה שמחויב על עצמו, ולהכי כיון דהוא עצמו אינו חייב לברך ברכת הנהנין דהא אינו חייב לאכול, ה"ה דא"א להטיל עליו להיות ערב על ברכת הנהנין דחבירו.

ולהנתיבא, נראה דבהני תרי צדדי נחלקו הפוסקים האם ברהמ"ז הוי כברכת הנהנין לענין זה שאין בזה ערבות או דהוי כברכת המצות, דדעת הריטב"א ודעימי דיסוד הערבות הוי דין בקיום המצוה דחבירו וכדייקנו מלשון הריטב"א, ומה"ט אין שייך דין זה אלא על ברכה דהוי חובה על חבירו, ולהכי ברכת הנהנין דאינם חובה עליו דלא ליתנהי ולא ליברך בזה לא שייך ערבות, ומה"ט כתב הריטב"א דלאחר שאכל ונתחייב בברהמ"ז, מאחר דהוי חובה המוטל על חבירו הרי דבזה שייך ערבות ככל ברכות המצות.

אכן בדעת החולקים נראה דס"ל דיסוד הערבות הוי דין על המצוה דילי, דבכל מצוה שנצטוו כלול בזה גם החיוב לדאוג לקיום דחבירו, ולשיטה זו הטעם דברכת הנהנין אין בזה ערבות, הוי מטעם דדין זה נאמר רק במצוה שהוא עצמו מחויב בה, דע"ז שייך להטיל עליו גם לדאוג לקיום החיוב דחבירו, אכן במצוה שהוא עצמו אינו מחויב בה לא שייך שיתחייב על חבירו יותר מאשר על עצמו, ולפ"ז נראה דה"ה ברהמ"ז, דכיון דלא הוי מצוה חיובית דהא אינו חייב לאכול ולהביא עצמו לידי חיוב דברהמ"ז, להכי לא שייך שיתחייב על חבירו יותר מאשר על עצמו, ולפ"ז ברהמ"ז הוי ככל ברכת הנהנין דמי שיצא אינו מוציא את חבירו יד"ח.

והנה איתא בברכות דף כ' ע"ב, אמר ליה רבינא לרבא נשים בברכת המזון דאורייתא או דרבנן, למאי נפקא מינה לאפוקי רבים ידי חובתן, אי אמרת בשלמא דאורייתא אתי דאורייתא ומפיק דאורייתא, אלא אי אמרת דרבנן הוי שאינו מחויב בדבר, וכל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן, מאי תא שמע באמת אמרו בן מברך לאביו ועבד מברך לרבו ואשה מברכת לבעלה וכו', אי אמרת בשלמא דאורייתא אתי דאורייתא ומפיק דאורייתא, אלא אי אמרת דרבנן אתי דרבנן ומפיק דאורייתא, ולטעמך קטן בר חיובא הוא, אלא הכא במאי עסקינן כגון שאכל שיעורא דרבנן דאתי דרבנן ומפיק דרבנן, ע"כ. ומבואר דכדי להוציא את חבירו בברכה צריך שיהא בר חיובא באותו החיוב דהיוצא בברכתו, ולהכי אף דאשה חייבת מדרבנן אינה יכול להוציא את מי שחייב בברהמ"ז מדאורייתא, דלגבי החיוב דאורייתא חשיב החיוב דרבנן כלאו בר חיובא.

ולכאורה צ"ב, דאי יסוד הא דיכול להוציא את חבירו בברכה הוי מדין ערבות לחבירו, א"כ מאי נ"מ אם הוא בר חיובא או לא, והנה הניחא להצד דיסוד הערבות הוי דין במצוה דילי, דבכל מצוה

בזה ערבות ואינו יכול להוציא אחרים יד"ח אלא כשמברך לעצמו, וכן מבואר שם במג"א ס"ק ג' וז"ל, אבל הוא אסור לברך בשבילם בה"מ אף על גב דחובה היא לאכול מצה וא"כ בה"מ נמי חובה היא ויכול להוציא אחרים, שאני ב"ה דכתיב ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא מברך אבודרהם, עכ"ל. ומבואר דס"ל דברהמ"ז הוי ככל ברכות הנהנין דרק מי שאכל יכול להוציא אחרים יד"ח, ודלא כדעת התוס' והריטב"א דכתבו להדיא דברהמ"ז הוי ככל ברכת המצות דחשיב ברכת חובה ומדינא שייך ב" ערבות.

עוד כתב שם בב"י וז"ל, כתב ה"ר דוד אבודרהם על מה שכתב רבינו, ואפשר דאף ברכת המזון יכול לברך כדי להוציאם וכו', אין דבריו נכונים בעיני מדאמרין בירוש' פרק ברכות ה"ג, כל מצות שאדם פטור מהם מוציא את הרבים ידי חובתם חוץ מברכת המזון, דכתיב ביה ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא מברך עכ"ל, ואין משם הכרע כלל, דשאני הכא שכוס זה חובה בליל זה, וכיון שצריך לומר עליו ברכת המזון דמי שפיר לברכת המוציא דמצה שמוציא אחרים אף על פי שאינו נהנה, עכ"ל. ודבריו צ"ב, דהרי הסברא דהיכי דהברכה הוי מצוה כגון קידוש ומצה הוי סברא דבכה"ג יש לו ערבות, ומשום דלא שייך ב"ה הסברא דלא ליתנהי ולא ליברך דהרי הוא חייב לאכול, אכן ברהמ"ז דחיובא רמי' עליהו דהרי כבר אכל ונתחייב בברהמ"ז, הרי לכאורה שייך ערבות אף בכל אכילה בכל ימות השנה, אלא דהוי גזה"כ דרק מי שאכל יברך, וא"כ מאי מהני הטעם דהוי מצוה לגבי גזה"כ דרק מי שאכל יברך, וצ"ב בזה.

בגדר הערבות דכל ישראל ערבים זה לזה

ואשר נראה בזה, דהנה בחי' הגר"ח בברכות דף כ' ע"ב הוכיח דגדר הערבות דכל ישראל ערבים זה לזה הוא דנעשו ערבים לעצם קיום המצות כגדרי ערב קבלן, והוכיח כן מהא דקימ"ל דאף מי שיצא מוציא, ולכאורה קשה דאין יכול להוציא את חבירו ולברך עב

ורו אשר קדשנו במצותיו וצוננו הרי הוא בעצמו כבר קיים המצוה ואינו מצווה עוד, וע"כ מתבאר בזה שהערבות הוי על עצם קיום המצות כערב קבלן ולא על העונש והחיוב בלבד, וכיון דחבירו עדיין לא יצא אמרינן שגם הערב מחויב בקיום המצוה של חבירו, ומחויב בדבר קרינן ליה וע"כ מברך נמי עבור חבירו, עכת"ד. ומבואר בדבריו דמשום הערבות הרי דכל ישראל מחויבין במצוה דחבירו, ולהכי שייך לומר וצוננו על מצוה דחבירו.

אכן יש לחקור ביסוד האי דינא, דאפשר דהוי דין החל על המצוה דחבירו, דאע"ג דלאחר שיצא בעצמו כבר קיים את מצותו, מ"מ מדין דכל ישראל ערבים זה לזה קיום המצוה דחבירו מוטל עליו כדין ערב קבלן, דחשיב כאילו מחויב בעצמו לקיים את מצוות חבירו, אכן אפשר דהוי דין במצוה דילי, דמטעם דכל ישראל ערבים זה לזה כשנצטוו לקיים מצות לולב, הרי דבציווי המצוה כלול החיוב לדאוג שגם חברו יקיים את המצוה, וכ"ז דחבירו לא קיים את המצוה הרי דחסר בקיום המצוה שלו.

ולכאורה בריטב"א נראה כהצד הראשון דכתב וז"ל, שאע"פ שהמצות מוטלות על כל אחד הרי כל ישראל ערבים זה לזה, וכולם כגוף אחד ויכער הפורע חוב חבירו, עכ"ל. ומבואר דאף דהחובה הוא על חבירו, מ"מ מדין ערבות יש חיוב על כל אחד לדאוג לקיום המצוות שהם חובה על חבירו, והוי כערב הדואג לפרוע את חוב חבירו, אכן יעו"ש בר"ן על הרי"ף שם דכתב וז"ל, אף על פי שיצא מוציא, שהרי כל ישראל ערבים זה לזה במצות, וכיון שלא יצא חבירו

הגברא אין כאן סיבה לפטור דהא חרש המדבר חשיב כפיקח לכל דבר, מ"מ כיון דאינו שומע את התקיעה הרי הוא פטור מלתקוע ולהכי אינו מוציא אחרים יד"ח.

ולכאורה קשה דהא הפטור דחרש אינו גדר דפטור, אלא דכיון דיש גזה"כ דהשמיעה מעכבת, ומאחר שאינו שומע הרי הוא אנוס מלקיים את המצוה, ויעוין במג"א סימן ל"ט ס"ק ה' דכתב וז"ל, נ"ל דמי שנקטעה ידו השמאלית אף על פי שאינו בקשירה כשר לכתוב תפילין, דגברא בר חיובא הוא, אלא פומא הוא דכאיב ליה, עכ"ל. ומבואר דאע"ג שבפועל אינו יכול להניח תפילין מ"מ אי"ז מפקיע ממנו את השם דבר חיובא, ולפ"ז צ"ב דמאי שנא חרש דמשום דאינו שומע לא חשיב בר חיובא לענין שאינו יכול להוציא אחרים יד"ח בתקיעה, והרי זה דומה לגידם דחשיב לבר חיובא אלא דפומא כאיב ליה.

בדעת המג"א דמי שנקטעה ידו השמאלית כשר לכתוב תפילין דגברא בר חיובא הוא אלא פומא הוא דכאיב ליה

וברמב"ם בהל' שופר פרק ב' הל' ב' כתב וז"ל, כל מי שאינו חייב בדבר אינו מוציא את החייב ידי חובתו, לפיכך אשה או קטן שתקעו בשופר השומע מהן לא יצא, עכ"ל. ומדויק ברמב"ם דהא דאינו יכול להוציא אחרים יד"ח הוי משום דאינו מחוייב בדבר, וכן מבואר ברמב"ם בהל' מגילה פרק א' הל' ב' וז"ל, אחד הקורא ואחד השומע מן הקורא יצא ידי חובתו, והוא שישמע מפי מי שהוא חייב בקריאתה, לפיכך אם היה הקורא חרש או קטן או שוטה השומע ממנו לא יצא, עכ"ל. ומדויק ברמב"ם דלא כתב בטעמא דחרש אינו יכול להוציא משום דאינו בר חיובא וכדכתב בשו"ע, אלא מטעם דאינו מחויב באותו מצוה והביאור בזה, דלכאורה במגילה ושופר עיקר המצוה הוא שישמע את התקיעות והקריאה מהמגילה, ולפ"ז צ"ב דאמאי חרש אינו יכול להוציא יד"ח, והא סו"ס יש כאן שמיעה מקריאה כדיון, אלא ע"כ דהוי כללא דכל שאין המוציא מחויב באותו המצוה אין בכוחו להוציא אחרים יד"ח, וצ"ב בזה.

ובקובץ שעורים חלק ב' סי' ל"א כתב וז"ל, בהא דחרש המדבר ואינו שומע, אינו יכול להוציא אחרים בקריאת מגילה, משום דאינו חייב בדבר, למ"ד קרא ולא השמיע לאזניו לא יצא, קשה הא זה לא הוי אלא אנוס, ואנוס אינו פטור, דהרי אנוס בראשון חייב בשני, אפי' למ"ד שני תשלומין דראשון, והיכא דלא מיחייב בראשון לא מיחייב בשני, אלמא דאנוס אינו פטור, ולמה לא יוכל להוציא אחרים השומעין קריאתו, ולענין וקשרתם וכתבתם, דמי שאינו בקשירה אינו בכתובה, כתב במג"א, דגידם כשר לכתוב תפילין, דמיקרי ישנו בקשירה אלא דפומא הוא דכאיב ליה, וי"ל דלענין כתיבת תפילין לא בעינן חיוב בפועל אלא שיהא בר חיובא מתפילין, והכותב תפילין בלילה כשר, אפילו אי נימא דלילה לאו זמן תפילין, וכן במגילה אם כתבה באמצע השנה כשרה, אף דבשעת כתיבה לא היה חייב במגילה, משום דמ"מ גברא בר חיובא הוא במגילה גם בכל השנה, אבל להוציא אחרים ידי חובה לא סגי בבר חיובא, אלא צריך שיהא חייב בפועל, כמ"ש תוס' פ"ק דיבמות ד"ג בשם ירושלמי, דבן כרך אינו מוציא בן כפר, משום דאינו חייב בדבר שלא בזמנו, וא"כ י"ל דאנוס אף דגברא בר חיובא הוא, אבל מ"מ כיון דאינו חייב בפועל אינו מוציא אחרים וכו', עכ"ל.

ומבואר בדבריו דחילק בין כשרות בכתיבת תפילין דיסודו

שנצטוו כלול בזה גם החובה לדאוג לקיום דחבירו, לפ"ז מובן דהכי דהוא עצמו אינו בר חיובא באותו מצוה לא שייך בזה ערבות, דהרי הערבות הוי סניף במצוה דילי', אכן להצד דיסוד הערבות הוי דין בקיום המצוה דחבירו, לפ"ז צ"ב דלמאי צריך שהמוציא יהיה בר חיובא, והא כיון דחבירו חייב במצוה אמאי שלא יהא ערב לו אף כשאינו בר חיובא בעצמו.

בנידון דהפר"ח במי שישכח לספור ספירת העומר יום אחד אם חשיב כמחויב בדבר להוציא אחרים

ויעוין בפרי חדש סימן תפ"ט סעיף ח' דכתב וז"ל, נשאלתי על דיין אחד שהורה על מי ששכח ולא ספר לילה אחד שהדין הוא שאינו סופר עוד בברכה, שיעבור לפני התיבה ואגב שיעשה עצמו שליח ציבור ירויה שסופר בברכה, אם כיון יפה בהוראתו או לא, והשבתי, לכאורה יראה דשפיר הורה וכו', ומיהו כי דייקת שפיר תשכח דהוראת הדיין הלז היתה שגגה, דתנן בפרק ראווה בית דין כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתם, ואנן קיימינן למאן דס"ל דכל שלא מנה בלילה שוב הפסיד הספירה, וכיון דכן אפילו דלהוי שליח ציבור ואיכא שאינו בקי שרוצה לצאת בברכתו, מה בכך הרי הוא מברך ברכה לבטלה שהרי אינו מחוייב בה, וגם השומע ממנו לא יצא, ואין לומר נהי דלאו בר ספירה הוא אבל מ"מ מחוייב בדבר קרינן ביה, ליתא דגרסינן בירושלמי דמגילה פ"ב הלכה ג' דבן עיר אינו מוציא בן כרך לפי שאינו מחוייב בדבר, אע"ג דאי איהו הוה בעי הוה מצי למעקר דירתו ליל ט"ו והיה מתחייב כאן וכאן כדאיתא התם, וכל שכן בנידון דידן דלאו בר חיובא הוא כלל, עכ"ל.

ומבואר בדבריו דדימה נידון זה להא דלענין מגילה בן עיר חשיב ללאו בר חיובא ביומו דבן כרך, וחזינו דאף דהגברא הוי בר חיובא לענין מצוות מגילה, מ"מ כיון דפועל בן עיר אינו יכול לקיים חיובו ביומו דבן כרך הרי דחשיב ללאו בר חיובא ואינו יכול להוציא, ולפ"ז דימה הפר"ח דה"ה למי שאינו יכול לספור מחמת ששכח יום אחד לספור, דאע"ג דהגברא הוי בר חיובא, מ"מ כיון דפועל אינו יכול לקיים את המצוה אינו חשיב לבר חיובא לענין להוציא את חבירו בברכה, ולכאורה נראה דדעת הדיין שהורה שיכול להוציא את חבירו אף דהוא עצמו אינו יכול לספור, הוא משום דס"ל דכיון דהגברא הוי בר חיובא אלא דפועל אינו יכול לספור מחמת ששכח לספור אי"ז מחשיבו ללאו בר חיובא, וחלוק מגילה דבן עיר שלא בזמנו חשיב לגבי בן כרך כלאו בר חיובא לאותו היום, ועכ"פ נראה דיסוד המחלוקת הוא האם כשאינו יכול לקיים את חיובו בפועל חשיב ללאו בר חיובא או לא, וצ"ב במאי תלי' פלוגתיהו.

בטעם דחרש שאינו שומע אינו יכול להוציא בתקיעת שופר

והנה בשו"ע בהל' ר"ה סימן תקפ"ט סעיף ב' כתב וז"ל, חרש שוטה וקטן פטורים, וחרש אפילו מדבר ואינו שומע אינו מוציא, דכיון דאינו שומע לאו בר חיובא הוא, עכ"ל. ומבואר דחרש כיון שאינו יכול לצאת ידי"ח לעצמו אינו חשיב בר חיובא ואינו יכול להוציא אחרים יד"ח, ויעו"ש בפרי"ח דכתב וז"ל, אף על פי שבר דעת הוא ומחוייב בכל המצות מן התורה שהרי פקח הוא, אלא שפטור משופר מצד שאינו שומע, אפילו הכי אינו מוציא משום דמחוייב בדבר בעינן וליכא, עכ"ל. ומבואר בדבריו דאע"ג דמצד

במח' המהרי"ל והרמ"א האם היכי דמוציא את מי שאינו חייב במצוה אלא שעושהו ברשות האם חשיב כמכירת המצות דאע"פ שיצא מוציא

והנה בשו"ע סימן תקפ"ט סעיף ו' כתב וז"ל, אע"פ שנשים פטורות יכולות לתקוע, וכן אחר שיצא כבר יכול לתקוע להוציאן, אבל אין מברכות ולא יברכו להן, הג"ה, והמנהג שהנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא על כן גם כאן תברכנה לעצמן, אבל אחרים לא יברכו להן אם כבר יצאו, עכ"ל. ומבואר ברמ"א דאף שהנשים עצמם יכולות לברך, דאף דמקיימות את המצוה ברשות מ"מ שייך בהן ברכה, מ"מ אין אנשים יכולים לברך ולהוציאן בברכה.

אכן יעו"ש בדרכי משה דכתב וז"ל, וכן מהרי"ל הל' שופר סי' י"ד עמ' רצ"ג פסק כדברי ראב"ה וכו', וכתב עוד דהאשה תברך לעצמה, ואם לא יכולה לברך יברך התוקע בשבילה, ולי נראה כדברי בית יוסף דאם תוקעין לה אחר שיצא לא יברך לה התוקע, דאף על גב דאין מוחין לנשים המברכות על מצות עשה, מכל מקום מוטב שלא לברך כמו שנתבאר לעיל סימן י"ז, אבל לברך אחר בשבילן נראה דאסור, דהרי אמרו כל הברכות כולן אף על פי שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם והיין, והוא הדין לכל ברכת הנהנין שאם יצא אינו מוציא הואיל ואינו מחוייב בדבר אסור לחבירו לברך בשבילו, וכל שכן בברכות אלו שהנשים בעצמן עדיף שלא לברך, עכ"ל. וכן מבואר שם בביאור הגר"א דכתב בטעם הרמ"א דמקורו מהא דאין מוציא בברכת הנהנין, ומבואר דנחלקו המהרי"ל והרמ"א האם היכי דמוציא את מי שאינו חייב במצוה אלא שעושהו ברשות האם חשיב כמכירת המצות דאע"פ שיצא מוציא, או דהוי כמכירת הנהנין דכיון דאינו חובה עליו אינו יכול להוציא יד"ח, וצ"ב במאי תלי פלוגתייהו.

ולפמשנ"ת, נראה דנח' ביסוד הגדר דכל ישראל ערבים, דדעת הרמ"א דהוי דין בקיום המצוה דחבירו, דהערבות מחייבו לדאוג לקיום המצוה דחבירו, ומה"ט אין שייך דין זה אלא על ברכה דהוי חובה על חבירו, אכן בברכת הנהנין דאינם חובה עליו דלא ליתנהי ולא ליברך בזה לא שייך ערבות, ולפ"ז ה"ה במצוה דאינו חובה על חבירו, כגון נשים דאינם חייבים בתקיעת שופר אלא דנשים סומכות רשות, מאחר דאינם חובה עליהם לא שייך בזה ערבות ודמא לברכת הנהנין דמטעם דאינם חובה לא שייך בזה ערבות ואינו יכול להוציא אחרים.

אכן בדעת המהרי"ל נראה דס"ל דיסוד הערבות הוי דין על המצוה דילי, דבכל מצוה שנצטוו כלול בזה גם החיוב לדאוג לקיום דחבירו, ולפ"ז הטעם דבברכת הנהנין אין בזה ערבות הוי מטעם דדין זה נאמר רק במצוה שהוא עצמו מחוייב בה, דע"ז שייך להטיל עליו גם לדאוג לקיום החיוב דחבירו, אכן במצוה שהוא עצמו אינו מחוייב בה לא שייך שיתחייב על חבירו יותר מאשר על עצמו, ולפ"ז נראה בנידון דנן דהתוקע חייב במצוה, הרי דכלול בזה שהוא ערב לקיום המצוה דחבירו, ומה"ט אף דהאשה אינה מחוייבת במצוה, מ"מ כיון דנשים סומכות רשות שייך בזה ערבות, ולא דמי לברכת הנהנין דהמברך עצמו מעולם לא נתחייב במצוה זו.

דבעי דהגברא יהיה בר חיובא, ובהא היכי דהמניעה הוי אונס כגון גידם דהגברא בר חיובא אלא דפומא כאיב ל"י אין זה חסרון בבר חיובא, אכן לענין הא דמי שיצא מוציא צריך שהמוציא יהיה חייב בפועל באותו מצוה, ולהכי חרש שאינו שומע כיון דבפועל אינו חייב במצוה אינו חשיב לבר חיובא כדי להוציא את חבירו, וכן כתב הגרעק"א בתשו' סי' ז' שהוקשה לו בדין חרש שאינו מוציא בשופר וכן במגילה למאן דאמר לא השמיע לאזנו לא יצא, דמאי שנא מהא דאם יצא מוציא, ות"י דכיון דאינו מחוייב אינו בערבות, ומבואר דעצם זה שאינו מחוייב בפועל אינו יכול להוציא אחרים יד"ח.

בספיקו דהאבני נזר במי שישמע ממי שלא השמיע לאזנו כגון שהניח קרי באודני' בין בשופר בין במגילה האם יצא, דלכאורה דמי לחרש המדבר ואינו שומע שהשומע ממנו בשופר דברי הכל לא יצא, אף דקיימא לן דהוא כפיקח לכל דבריו, ומ"מ כתב הב"י דמקרי לאו בר חיובא, ומסיק שם וז"ל, החרש בר חיוב שופר ומגילה הוא ופומי' כאיב ל"י שאינו יכול לקיים, ואם כן דומה להא דכל הברכות כולן אף על פי שיצא מוציא משום ערבות, והכא נמי אף דבאותו תקיעה אינו מחוייב לעצמו שהרי אינו יוצא בה, מ"מ מחוייב להוציא אחרים משום ערבות וחשיב שומע תקיעת חיוב, ודווקא שאינו בר חיוב בעצמותו אינו בכלל ערבות לאחרים במצוה שבעצמו אינו מחוייב כמו שכתב הרא"ש בברכות פ"ג סי' י"ג בטעם אשה אינה מוציאה אחרים במצוות שאינה חייבת בהם דאינם בכלל ערבות, אבל בחרש דמוכח מתוס' ורא"ש ומגן אברהם דחשיב בר חיוב שוב יהי' מוציא אחרים משום ערבות, עכ"ל. ומבואר בדבריו דס"ל דכל דהגברא הוא בר חיובא אע"ג דבפועל אני יכול לקיים חיובו מקרי לבר חיובא לענין להוציא אחרים יד"ח, וצ"ב במאי תלי' מילתא.

ולפמשנ"ת נראה דתלי' בהני תרי צדדי ביסוד הא דמי שיצא מוציא מדין ערבות, דדעת האבני נזר דיסוד הדין דערבות הוי דין החל על המצוה דחבירו, דאע"ג דלאחר שיצא בעצמו כבר קיים את מצותו, מ"מ מדין דכל ישראל ערבים זה לזה קיום המצוה דחבירו מוטל עליו כדין ערב קבלן, ומה"ט ס"ל דכל דהגברא אינו בר חיובא כלל במצוה זו כ"כ התורה לא חייבתו לדאוג לקיום מצוה זו אף על חבירו, אכן בחרש דהגברא הוא בר חיובא ושייך למצוה, הרי דאף דהוא אינו יכול בפועל לקיים את המצוה מחמת שאינו שומע מ"מ אי"ז פוטרו מהערבות שיש לו לחבירו, אכן דעת הפר"ח דיסוד הדין דערבות הוי דין במצוה דילי, דבכלל חיובו במצוה כלול גם לדאוג שחבירו יקיים את המצוה, ולהכי במצוה דאיהו גופי' לא מחוייב אינו ערב אף לחבירו, וז"ל הפר"ח בסימן תקפ"ט סעיף ב' וחרש אפילו מדבר ואינו שומע אינו מוציא, דכיון דאינו שומע לאו בר חיובא הוא, פירוש, אף על פי שבר דעת הוא ומחוייב בכל המצות מן התורה שהרי פקח הוא, אלא שפטור משופר מצד שאינו שומע, אפילו הכי אינו מוציא, משום דמחוייב בדבר בעינן, עכ"ל. ומבואר בדבריו דכל דאינו מחוייב בפועל אף דהגברא הוא בר חיובא מ"מ אינו יכול להוציא אחרים יד"ח, דהא ערבות כלפי חבירו הוי סניף הנובע מכח החיוב העצמי שלו, ולהכי כשאינו מחוייב בעצמו אינו מחוייב גם לחבירו.

תוספת שבת

זמני הדלק"ג שבת פרשת בהר בחוקותי

ירושלים: 6:48 מוקדם: 6:38

בני ברק: 7:04 מוקדם: 6:54

מודיעין עילית: 6:57 מוקדם: 6:47

חיפה: 6:58 מוקדם: 6:48

טבריה: 6:53 מוקדם: 6:43

העלון לזכות
רשב"י והרמ"א
זיע"א ושימליצו
טוב בעד העוזרים
והמסיעים לעלון

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

חידוש הבן איש חי: לרשב"י אם ישראל ישמרו שבת עם תוספת שבת כראוי, מספיק שבת אחת לזכות 'מיד' לגאולה!!; וחידוש שהמקפיד על תוספת שבת זוכה גם לדירה גדולה משלו, וללא גזירות ממשלה ויועמשי"ת...

משלו... (כמובן א"א לקבל שבת לפני פלג המנחה...)

ובסוף פר' בהר (כ"ו ב') נאמר: "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני ה'" הטעם שנאמר שבתותי בלשון רבים, ולא אמר 'את השבת תשמור', ועוד למה הסמיך לזה ומקדשי תיראו, וביארו עפ"י דברי רשב"י בשבת קיח: "אילו היו משמרין ישראל שני שבתות כהלכתן מיד נגאלים", וזה שאמר הכתוב אם 'את שבתותי' דהיינו 'שני שבתות' תשמורו, אז תזכו שיגיע 'מקדשי תיראו' ויבנה המקדש, ואז יזכו גם ל"אני ה'" שהרי אין ה' שלם עד שימחה

ל"ג בעומר הוא הילולא דרשב"י,

אבל רשב"י כתב ששבת הוא הילולא דהקב"ה!!

רשב"י מביא בזהר שהשבת היא ההילולא של הקב"ה, (יום שמחת הקב"ה), ולכן השבת היא יותר מכל החגים, ובשבת אנו סועדים על שולחן המלך, ולכן נקראת 'קודש', משא"כ החגים נקראים רק 'מקרא' קודש, ויתרון נוסף בשבת, הוא הנשמה יתירה כמו שיהיה בעוה"ב, וז"ל: בהאי יומא דשבתא אתנשי כל צערא וכל רוגזא וכל דוחקא 'מכל עלמא' (בשבת יש סיוע מהשמים לשכוח צער ורוגז ודוחקו יותר מהחגים), בגין דאיהו 'יומא דהילולא דמלכא', דנשמתין איתוספין כגוונא דעלמא דאתי, (ששבת היא יום שמחת המלך ולכן רוצה שגם נשמתו בו וכעוה"ב) (זהר אמור צה).

וכך הביא הבן איש חי בבן יהוידע בשבת קיח: לרשב"י אם ישראל ישמרו שבת עם תוספת שבת כראוי, מספיק שבת אחת לזכות 'מיד' לגאולה, שכיון שע"י תוספת שבת ישראל הם עושים את השבת!!

ובזה יש תירוץ נוסף לסתירה שהבאנו בשבוע שעבר בין הבבלי לירושלמי, הגמרא בשבת (קיח:): אומרת: "אמר רבי יוחנן משום רשב"י, אלמלי משמרין ישראל 'שתי שבתות' כהלכתן מיד נגאלין", ובירושלמי (תענית א, א) נאמר: "אמר רב לוי אילו היו ישראל משמרין 'שבת אחת

בתיקונא' מיד היה בן דוד בא", וזהו התשובה כשומרים שבת עם תוספת שבת כהלכתה, מספיק שבת אחת לזכות לגאולה!!; והביא הבן איש חי, שלכן אחרי אותיות 'ישראל' יש אותיות 'שבתכם', שע"י התוספת, השבת מתייחסת לישראל!

ולפני זה ביאר הבן איש חי שע"י התוספת שבת מתקיימים גם דברי הגמ' שם 'כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים' וכן מקבל 'משאלות ליבו', שמדובר על שומר תוספת שבת וכיון שהוא שומרה עם תוספת גדולה וללא מיצרים, מידה כנגד מידה יזכה לנחלה ללא מיצרים כיעקב אבינו... ועם דירה

רשב"י העיד שמעולם לא ביטל סעודה ג' ואיך קיימה במערה?

לו משהו אחר, וכמו שפסק החזו"א שחולה שיכול לאכול רק ירק כיון שזה סעודתו נחשב לקידוש במקום סעודה, (ארחות רבינו קיב) וברב פעלים ח"א יו"ד נה כתב שכיון שהיה אנוס במערה אי"ז נחשב לביטול (דברי רשב"י בזהר האזינו רפח): וגם בזהר אמור הביא שלפעמים קיימה ע"י סודות התורה וכן הביא למעשה במג"א סי' תמ"ד סק"ב, לגבי ער"פ שחל בשבת.

בספר מדרש תלפיות לבעל השבט מוסר הביא קבלה מרשב"י שבשבת עץ החרובים נהפך לתמרים, ובכח"ג גם קיים סעודה שלישית בשבת ע"י תמר שהוא מז' מינים (וכפרימ"ג רצ"א ה') ובמדרש רבה אסתר וקהלת גרסו שהיה לרשב"י תמרים וחרובים, ויש שתירצו שחרוב בארמית זה תמר, ומרן הגר"ח קניבסקי זיע"א תירץ שרשב"י יכל לקיים סעודות שבת גם ע"י חרובים כיון שאין

היתכן שה' יותר מרוצה מהמתפלל תפילת שבת בחול, ותפילת חול בשבת? בסיום מס' מנחות נאמר אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לשמים.. מעשה נפלא שמביא הבן איש חי בנושא,

במילה, אבל ללא כוונות מיוחדות, אבל בשמונה עשרה שם לב שהוא מתפלל בשבת תפילת יום חול, ולאחר התפילה שאלו הרי שבת ולמה התפלל תפילת חול, הרי הוא צריך לחזור ולהתפלל תפילת שבת, וענהו שלא טעה ודרכו להתפלל תמיד בשבת תפילת חול, שהרי שבת הוא היום המובחר מכל הימים, ואין זה כבוד שבת לקצר בו בתפילה ולכן מאריך ומתפלל

מעשה בחסיד שחלם בליל שבת שנזדמן לפניו זקן אחד, שבא מגן עדן, ושאלו מי ממתפללי בתי הכנסת תפילתם הכי מתקבלת.. וסימן לו על מקומם של שני אנשים בשני בתי הכנסיות, ובבוקר הלך לאחד מבתי הכנסת ואכן עקב אחרי האדם שהתפלל במקום שנאמר לו בחלום, לראות איזה כוונות עושה בתפילתו.. וראהו שמתפלל יפה ומתוך הסידור מילה

תפילת חול, וראה החסיד שהוא תמים מאד ורק תפילתו רצויה מפני שמתפלל אותה בכוונה ובשמחה, ולכן היא רצויה כי רחמנא ליבא בעי, וכך היה ביום א' שהלך לביהכנס"ט השני וראה אדם שמתפלל תפילת שבת בחול, ואמר לו שדינו לחזור ולהתפלל, וענה לו שדרכו תמיד להתפלל תפילת שבת, כי השבת קדושה ונבחרת מכל הימים, וממילא התפילה שלה היא הכי חשובה ולכן רוצה תמיד להתפלל תפילת שבת, כדי להביא

לה' דורון מובחר, ואפי' שהיא קצרה יותר, היא חשובה יותר, וגם ראהו שהוא תמים אבל כיון שמתפלל בכוונה ובשמחה, ה' מרוצה ממנו, והבין שזהו אחד המרבה (שמתפלל בשבת תפילת חול ארוכה) ואחד הממעיט (שמתפלל בחול תפילת שבת קצרה), ובלבד שיכוון ליבו לשמים, וכיון שליבם לשמים, אפי' ששניהם שינו מההלכה.. וגם שינו אחד מהשני 'רחמנא ליבא בעי'.. ומרוצה דוקא מהם. (תקציר מתוך 'בניהו' מנחות דף קי)

הגה"צ רבי יפה צוק"ל על חיזוק הלימוד ביום שישי

נבוא חשבון כמה ממנו אנו מנצלים בפועל?! וחשוב לדעת, שאם ניתן לאדם זמן ואפשרות לשבת וללימוד במנוחה, והוא לא מנצל את זה, זה עלול להלקח ממנו, כמאמר חז"ל "כל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני".

הפסדים גדולים

אם היו לאדם עיניים לראות, - היה רואה שכאשר אינו לומד ביום שישי הוא מקבל מהות אחרת - פחותה יותר! [וכך הוא בכל פעם שבטל מהתורה, וכש"כ כשזה כמעט יום שלם!] ועוד יש לדעת כי המתבטל [ביום שישי] גורם לעצמו שיבוואו עליו ביטולים נוספים, כמש"כ באבות (פ"ד מ"ב): "אם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך", אחד מחשובי ראשי הישיבות אמר לי, שלדעתו בחור שאינו לומד ביום שישי, זוהי כבר סיבה מספקת לשלחו מהישיבה!.

ישנם שני סוגי בחורים, האחד שלומד כל השבוע חוץ מיום שישי ושבת, והסוג השני שלומד גם ביום שישי ושבת. ועכ"פ בחור שאינו לומד בימים אלו הרי הוא בחור בדרגה אחרת...

חשיבות הלימוד בימי שישי אחה"צ

גדולי ישראל הקפידו במיוחד ללמוד ביום שישי אחה"צ, משום שאז כולם טרודים ומועטים הלומדים בשעות אלו. אומרים בשם מרן החזו"א זצ"ל, שיש גדולים שזכו למעלתם, בזכות שהתחזקו במיוחד בלימוד התורה בימי שישי אחה"צ - שהוא זמן שכולם טרודים בו בהכנות לשבת. ואלה שאינם פונים בזמן זה לעסקי חול, יש להם שבת אחרת... ולצערנו ישנם שהמצב אצלם הוא בזבוז זמן, ומסתכלים על הלומדים בזמן זה כמתמידים מופלגים - במקום שיתעוררו גם הם להתחיל לעשות כך!

עומדים לפני יום עם קדושה עצומה

לפעמים בלי שימת לב, יום שישי אחה"צ יכול להיות יותר גרוע מכל יום, ולצערנו רבים רואים את זה כדבר טבעי, והאמת היא שצריך להיות - כמו שבערב יום הכיפורים כולם נמצאים תחת הרושם של יוה"כ הממשמש ובא, כך צריך להיות גם לגבי שבת, [שמבחינה מסוימת קדושתה חמורה יותר, שהיא בסקילה ויוה"כ בכרת], שכבר ביום שישי נעמוד תחת הרושם של יום השבת הקרב ובא - שנמצאים כעת לפני יום עם קדושה עצומה! ואכן אלו שמכניס עצמם בשעות אלו לשבת קודש, יש להם שבת אחרת...

איתא בזוה"ק, ששבת קודש היא 'יומא דאורייתא' לפי שהתורה ניתנה בשבת. ומכיוון שכך, ההכנה הנאותה ל'יומא דאורייתא' היא על ידי לימוד תורה ביום שישי. זאת ועוד, יום שישי הוא אחד מזמני התשובה, ובודאי שביום תשובה ראוי להרבות בלימוד התורה הקדו'. ואולם אי"ז הדבר היחיד שיש לעשות ביום של תשובה! בנוסף, יש ללימוד ביום זה חשיבות מיוחדת, מחמת היותו משמש כהכנה ראוי לקלוט את השפעות הרוחניות של שבת קודש הממשמשת ובאה. ואולם היצה"ר שידוע את המעלה והחשיבות של הלימוד ביום זה, משתדל מאוד שנתרפה בזמן זה מן הלימוד. ואשר לו לב מבין, ומשתדל לנצל זמן יקר זה ללימוד התורה הקדו', יזכה לסיעתא דשמיא גדולה בלימוד!

רווחים רבים ועצומים

יעשה אדם חשבון עם נפשו, הדברים הגדולים שמרוויח כאשר מתחזק ולומד כראוי בימי שישי: א. עצם הלימוד מזכהו ברבבות מצוות, ב. הרי זהו זמן שרבים המתרפים בו מן הלימוד, ונמצא נוטל שכר כולם, ג. מרוויח את המעלה שאינו עושה הפסק ברצף הלימוד, וכידוע בשם כמה גדולים שזהו עיקר גדול בהצלחה בתורה, ד. לימוד זה הוא גם כהכנה לשבת, שע"ז מכין את עצמו ביותר לקבל את אור השבת... ולכן אם נתבונן, מדוע ישנם מקומות שיש בהם רפיון בלימוד התורה בימי שישי ושבת קודש? נראה דאין זה אלא משום ש"היצה"ר מבין" והוא יודע את החשיבות הגדולה של הלימוד בזמן הזה, ולכן נלחם לבטלנו מכך! כפי שאמרו חז"ל "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו", ונכלל בזה גם כל מה שעניינו גדול, שהיצה"ר משתדל ביותר בענין זה שלא ינצלו כראוי.

חילול השם כשמזלזלים בלימוד ביום זה

אין לשער את גודל ההפסד שנגרם כאשר אין מנצלים ימים אלו כראוי, ועלול להיות בזה גם מיעוט כבוד שמים, שכאשר אדם גורם זלזול במצוות הרי"ז חילול השם, וא"כ הגורם זלזול בלימוד התורה בימי שישי ושבת, או שח"ו שותף בזלזול זה, אין לשער איזה חשבון הוא לוקח על עצמו, שהרי זהו תכלית הבריאה, שאדם ידאג לכבודו ית"ש.

כמה אנחנו מנצלים?

יש לשים לב כי ביום שישי של תקופת שעון קיץ, משעת סיומה של תפילת שחרית עד כניסת השבת יש כאחת עשרה שעות. נתבונן נא - מה רב הזמן שבאפשרותנו ללמוד ביום זה, ומאידיך

עד הנה ניתן להשיג בזול את הפנסים להדלקה בברכה בבתי חולים ובתי מלון - מקומות שלא מרשים להדליק נרות במקום אכילה ושינה, ולכן הורי כל הפוסקים שיש לברך על 'נרות שבת מחשמל המהודרים' הפועלים עם חוט להט ובטריה, וכדאי שיהיה לכל אחד גמ"ח לזיכוי הרבים, ובפרט לאלו שגרים בסמיכות למקומות אלו, משלוח לרוב הארץ בטל' 089741861 וניתן לקבל פרטים ההלכתיים במייל העלון.

מחשבה קצרה על הדף הרב יחזקאל הרטמן

מסכת מנחות דף קה

סימנא פילתא

כשאדם מתנדב מנחה בלי לציין איזו, סובר רבי יהודה שמביא מנחת סולת, הואיל ופתח בו הכתוב תחילה. ומסקינן שהטעם הוא שזו מנחה ללא שם לווי, ומה שציין התנא "הואיל ופתח בו הכתוב תחילה", אין זה הטעם, אלא **סימנא** בעלמא. ופירש רש"י כדי שלא תטעה ותשכח איזו מנחה קאמר רבי יהודה. ומציין הרש"ש שרבי יהודה היה רגיל לתת סימנים, וכדמצינו לעיל דף צ"ו לענין לחה"פ ושתי הלחם, וכן בהגש"פ דצ"ך עד"ש וכו'.

בספר בית אהרן (כללי הש"ס חלק ז) בערך אין התורה נקנית (סימן ג), מציין שסימני הש"ס באים בששה עשר אופנים, ומספר י"ד הוא סימן בטעם הדבר, כדמצינו בגמ' כאן, שהתנא מזכיר טעם "שפתח בו הכתוב תחילה", אף שאינו הטעם האמתי. והיינו שכדי שהלומד לא יטעה מזכירים טעם שאינו עיקרי, ועל ידו יזכור הגירסא.

והוסיף שם בסימן ב', בדעירובין (נג, א) אמרינן דבני יהודה דייקי לישנא ומתנחי להו סימנא, נתקיימה תורתן בידן, ומבאר הבית אהרן דבני יהודה הוה דייקי לישנא לומר דברים המבררים הכוונה ושלא ישאר מקום ספק בהבנת דבריהם, לכך כשקרה בדבריהם איזה מאמר או דיבור אשר יש בו להסתפק על איזו כוונה נאמר, הניחו עוד סימנים עד שע"י סימן זה מבוארת הכוונה.

ואולי יש להוסיף על דרך דברי רבי צדוק הכהן בכמה מקומות, שרבי יהודה שהיה רגיל לתת סימנים, ובני יהודה שנתנו סימנים, אין זה במקרה, דענינו של "יהודה" הוא לתת סימנים.

ובבית אהרן שם הביא שיש שכתבו שהסימנים הוצרכו רק בזמן שלמדו בע"פ. אך אין הדבר כן, וטעות גדול הוא, וכפי שמביא בספר לב הארי, שהכתיבה מזקת לזכרון, והנסיין מוכיח שהבוטח על קולמוסו מחליש זכרונו. ומביא מספר שדה צופים שמעת המצאת הדפוס נחלש כח הזכרון, כי אין משתמשים בו כל צרכו, דסומכים על הספרים. ועל כן יש צורך בסימנים גם בזמננו. ומוסיף שכן נצרך להם בשעה שאין ספרים לפניו.

דף קז

פירשתי ואיני יודע מה פירשתי

"פירשתי ואיני יודע מה פירשתי, יהא מביא עד שיאמר לא לכך נתכוונתי." החת"ס (שו"ת יו"ד סי' רמ) דן באדם שעלה לתורה ונדב צדקה, ואינו זוכר להיכן התחייב לתת. ופסק שעליו להחמיר ולתת לכל המקומות האפשריים, וכמו שמבואר בסוגיין. אך א"א לכופו על כך, אלא מניח ביניהם ומסתלק.

והבן איש חי בשו"ת רב פעלים (ח"א יו"ד סי' מג) דן בשאלה דומה, באשה שנדרה בעת צרה סך מסוים לצדקה, ואינה זוכרת לאיזו צדקה התחייבה, ומביא את דברי החת"ס, ומסיים שנראה לו שכיון שאין לכל קופה עניים מבוררים, וגם יש הסוברים שיכול לשנות מעני לעני, אף דלא קיי"ל כן לענין הלכה, בנידון זה שיש שכחה, ניתן להביא הכסף לבית הדין, וידונו עם כל הצדקות.

ועכ"פ מבואר שבהקדשות ונדרים יש ללכת לחומרא עד שיצא מידי הספק. ולכאורה קשה דבכל מקום בדיני ממונות אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה.

ומבאר רעק"א (דרוש וחידוש סוף ח"א) דאין כאן רק ספק ממנוי, אלא גם ספק איסור ד"לא יחל דברו". ועל כן יש ללכת לחומרא.

ובדברי סופרים לר"א וסרמן הי"ד (סי' ה אות ב) מבאר באופן אחר, שכאשר אדם נותן דבר להקדש ולצדקה, אין שייך בזה המוציא מחבירו עליו הראיה, דלגבוי אין אדם מוחזק כלל לא בגופו ולא בממונו. וביאור הדבר בעומק המחשבה, שלגבי חבירו נחשב אדם מוחזק, ואחד לא יכול להוציא מחבירו ללא ראייה. אך כלפי הקב"ה כל מה שיש לו שייך להקב"ה, והזכרנו לעיל דברי החת"ס, שאדם צריך לתת כל מה שיכול, והביא דברי החובות הלבבות שגם אם יתן כל ממונו, הכל הוא מידו של הקב"ה שמעניק לו בחסדו חיים ומנוח. אין שום מוחזקות כלפי הקב"ה, כל מה שיש לאדם היינו שקיבל זאת כעת מידו של הקב"ה. והדברים עמוקים ונכונים.

דף קז

כליא עורב בבית ראשון

התוס' מביא בשם הערוך שרק בבמה"ק השני הוצרכו לקבוע על גגו "כליא עורב", אך בבית ראשון היתה קדושתו גדולה, ולא באו העורבים לשבת על גג המקדש.

ויש לצרף את דברי רבינו בחיי (בראשית מו, כז) אהא דאמרו חז"ל מיום שחרב בהמ"ק הראשון לא שרתה שכינה בישראל, ומבאר דאין הכוונה לומר שלא שרתה שכינה בבית שני כלל, שהרי מצינו שכינה שורה בשני ריבוא מישראל, ובבית שני היו כמה ריבואות מישראל, ועוד שהכתוב מעיד (חגי' א, ח) "וארצה בו ואכבד". אלא שלא שרתה בו תדיר כמו בבית ראשון, לפי שלא היו שם ששים ריבוא, שלא עלו מבבל אלא ארבעים אלף.

וממשיך ומבאר ע"פ כלה, שבבית ראשון יש גילוי של מידת התפארת, ובבית שני מתגלה מידת המלכות, שהיא מדרגה נמוכה יותר.

ובתניא (פרק נג) מבאר שבבית ראשון היתה השכינה שהיא מלכות דאצילות שלא בדרך השתלשלות, ובבית שני היתה השכינה בדרך השתלשלות

והתלבשות מלכות דאצילות במלכות דבריא וכו'. ולכן הגילוי הוא פחות. ומוסיף התניא, דמה שאמרו בגמ' (ברכות א, ח) מיום שחרב בהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה, כדשאדם לומד תורה ומקיים מצוות, יש שם גילוי בדומה לשכינה דבית שני, דהיינו בהשתלשלות העולמות.

ומכאן שזה הפירוש בדברי התוס' כאן. בבית ראשון היתה קדושה עליונה שהגיעה לתחתונים, והציפורים הרגישו בכך. לעומת זאת בבית שני שהגילוי היה תחתון יותר, העופות לא הרגישו בכך.

ויש להוסיף דברי המדרש היכלות (שהובאו אצל בעל הלשם), שבבית שני היה גילוי גדול של תושב"ע, מה שלא היה בבית ראשון, והן הן הדברים, דבבית ראשון שהיה גילוי עליון בתוך המציאות, לא היה מקום לבנ"א לפעול. ודוקא בבית שני שהגילוי העליון היה מצומצם, אז נוצר מקום לגילוי של תושב"ע שהוא מצד האדם.

דף קה

אחד משורי הקדש

האומר "אחד משורי הקדש", אם יש לו שנים, הגדול הקדש. ואם יש לו שלושה, הבינוני והגדול הקדש.

והאומר "שור בשוורי הקדש", כוונתו לגדול, דהיינו "תורא בתורא".

בספר ראש דוד לחיד"א (פרשת שמיני) מחבר גמרא זו לפרשה אחרת באופן נפלא. רש"י מביא שם דברי המדרש שלאחר מיתת נדב ואביהוא, אמר משה לאהרן שנאמר לו "ונקדש בכבודי", אל תקרי "בכבודי", אלא "במכובדי", ואמר משה לאהרן, אהרן אחי, יודע הייתי שיתקדש הבית במידועיו של מקום, וסבור הייתי או בי או בך, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך.

מבאר החיד"א, שהנה ברמב"ם מביא את הגמרא כאן, ומוסיף שהאומר כס מכיס הקדש או שור משורי הקדש, מועלין בכולם. והיינו שיש הבדל בין "שור בשוורי" שהכוונה לגדול, אך "שור משורי", יש להסתפק מה כוונתו, ולכן צריך לתת את הגדול והבינוני. ולפי זה, כשהקב"ה אמר "בכבודי" היינו "במכובד ממכובדי" כך משה הבין, וממילא הכוונה לגדול שבכולם, וימות אחד. אבל עכשיו שמתו שניים, בהכרח הבין שיש הבדל בין "שור משורי" ל"שור בשורי", שהכוונה לגדול ובינוני, ומי הם הגדול והבינוני, נדבר ואביהוא (נדב גדול מאביהוא), ובתחילה חשב שהכוונה לגדול והיינו או משה או אהרן, אך לאחר מכן הבין שהכוונה לגדול ובינוני, והכוונה לנדב ואביהוא.

וזה מה שאומר משה כדברי נחמה לאהרן הכהן עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך.

ונפלא להתבונן כיצד החיד"א משתמש בגמרא במנחות כאן להסביר ענין אחר לגמרי, של נדב ואביהוא.

דף קט

עלייה לרבנות וירידה פמנה

"תניא אמר ר' יהושע בן פרחיה בתחלה כל האומר עלה לה אני כופתו ונותנו לפני הארי, עתה כל האומר לי לירד ממנה אני מטיל עליו קומקום של חמין, שהרי שאול ברח ממנה וכשעלה בקש להרוג את דוד."

רש"י הביא ב' גירסאות, והתוס' כתבו "ורבינו קלונימוס אביו של רבי משולם הגיה כלשון שני בשעת פטירתו" ומסיף שהגיה "כמפי הנבואה" שלושה דברים וזה אחד מהם. והגירסא היא כמו שהעתקנו לעיל.

וביארנו המפרשים באופני שונים את הטעם שנקטה הגמ' את הדגומאות של ארי וחמין:

"הבונה" בעין יעקב מציין, שהאומר לעלות הוא גוזר עליו מיתה וכופתו לפני הארי, והאומר לרדת עליו הוא מטיל מים חמין ולא הורגו.

והמהר"ל בחי' אגדות מבאר החילוק בין כופתו לפני ארי והטלת מים חמין, שהעולה לשררה קרוב לחטוא בכמה עבירות, אך אין הדבר ודאי. ולכן כופתו לפני הארי שדומה לזה, שאינו מוכרח שיהרגנו, אך קרוב הדבר. וזה שמורידים אותו מהשררה, יש לו צער גדול, והוא דומה למי שמטילים על ראשו מים חמין, שמצטער צער גדול.

בספר פרי העין (פרשת שופטים) מביא לפרש בשם החת"ס. הרמב"ם (הל' דעות פרקים א-ב) מבאר שבכל המידות יש ללכת בדרך האמצעי, מלבד במידת הגאווה, שיש ללכת בה אל קצה השפלות. ואמרו חז"ל המתגאה כעובד ע"ז (סוטה ד, ב), וגם נאמר (סנהדרין ז, ב) כל המעמיד דיין שאינו הגון כאילו נוטע אשירה, נמצא שהמעלים לרבנות מי שאינו ראוי, יש כאן גאווה, ונענש במיתה כעבודה זרה, ובזה"ז שאין ב"ד, נענש להיטרף ביד האריה. לכן אמר רבי יהושע בן פרחיה שכל מי שאומר לו עלה כשעוד לא הגיע זמנו, כלומר שהוא דבר גאווה, הוא כופתו לפני ארי.

אך לאחר שעלה לגדולה, ונעשה רבן של ישראל, הרי אמר רבינו הקדוש "נהוג נשיאותך ברמה" (כתובות קג, ב), להוכיח את העם ולהטיל מרות, וצריכים מעט גאווה לשם כך. אך אין זו גאווה בעצם אלא להראות את דרך התורה. והנה, מים הם סמל הענוה והאש הוא סמל הגאווה, ומים חמים הם כעין שילוב של ענוה וגאווה, וזהו הקומקום של חמין המוזכר כאן.

נמצא שכאשר אומרים לו לעלות לגדולה, רוצים להכשילו בגאווה. וכשרוצים להורידו מהשררה, הרי זו חוצפה כלפי הנשיא.

בדברי תורה לבעל המנחת אלעזר (ח"ב אות יג) מבאר בדרך דומה, שכשרוצים לתת רבנות לאדם, הרי זה בגדר "הבא להרגך", שכן הרבנות מקברת את בעליה. ומעשה בבנו של היהודי הקדוש שכאשר אביו נפטר וביקשו למנותו תחתיו, החזיק גרזן מול כל אחד ש"בא להורגו". ולכן נאמר שכופתו לפני הארי, שהרי הלה מבקש להורגו. אך מי שמבקש להורידו מהרבנות הרי זו חוצפה מול רב בישראל, אך על זה לא הורגים.

נמצא שלכל הפירושים כשמעלים אדם לגדולה יש בדבר כעין מיתה: א) מצד שקרוב לחטא. ב) יש בדבר גאווה. ג) הרבנות מקברת את בעליה.

ואילו להוריד מהרבנות הוא פחות חמור, ולכן לא נאמר כופתו לפני הארי אלא רק משליך עליו מים חמין.

דף קי

סיום פסכת פנחות - לא לרצוני את זובחים אלא לרצונכם

"ושמא תאמר לאכילה הוא צריך, ת"ל (תהלים ג, יב) אם ארעב לא אומר לך כי לי תבל ומלואה ונאמר (תהלים ג, י) כי לי כל חיתו יער בהמות בהרי אלף וכו', לא אמרתי אליכם זבחו כדי שתאמר אעשה רצונו ויעשה רצוני,

הוא "נהנין מזיו השכינה", שהוא החיבור ליחוד ה' ב"ה באופן של אחדות. וכפי שביארנו לעיל זהו ענין הקרבן מלשון קירבה, שמקריבים את כל פרטי העולם לייחוד הקב"ה.

כשאדם עושה את העבודה בצורה נכונה, הרי הוא מביא לייחוד הזה. "נחת רוח לפני שנגעשה רצוני", לחבר את העולם לייחוד ה'.

אך כשאדם אומר "אעשה רצוני ויעשה רצוני", בהכרח שאין לו חיבור ליחוד ה'. שהרי מי שמתחבר לאותו יחוד מתאחד עם הקב"ה וכל חפצו הוא להגיע לרצון השם ולא לצורך עצמו. וכפי דברי המס"י שמעלת הקדושה היא שכל דבר שאוכל ונהנה הוא לשם שמים (עי' בשיעור הבא). זו תכלית יחוד השם שכל מעשיו יהיו לשם שמים. ואותו אדם שמקיים רצון ה' לצורך עצמו, בהכרח נפרד מהחיבור אליו ית'.

ונצרך דברי הבית הלוי שהבאנו כמה פעמים, שהחילוק בין תרי"ג מצוות ובין שבע מצוות בני נח, שתרי"ג מצוות כוללים את כל ישות האדם, ואילו ז' מצוות הן ענינים פרטיים ומסוימים שאינם מקיפים את כל החיים.

אדם שמקיים רצון ה' בעבור שימלא את רצונו, על זה אומר הקב"ה "לא לרצוני אתם זובחים", ההטבה הגדולה היא שלכם. נמצא שמי שמנתק עצמו ומעמיד את רצונו ורצון ה' בנפרד, זה באמת לא רצון ה'.

רצון ה' הוא שתהיה נחת רוח שהאדם מקיים את רצונו לשם יחוד ה'.

לא לרצוני אתם זובחים אלא לרצונכם אתם זובחים שנאמר (ויקרא יט, ה) לרצונכם תזבחו.

משמעות הגמרא, שהקרבנות אינם צורך גבוה, אלא בשביל האדם. ולכאורה תמוה דשנינו בזבחים (מו, ב) לשם ששה דברים הזבח נזבח, ואחד מהדברים הוא "לריח ניחוח": "אמרתי ונגעשה רצוני".

בפשטות הביאור כדברי הרמח"ל בתחילת דעת תבונות, שמעיקרא רצון הקב"ה היה להכניס את האדם ישירות לעוה"ב ולהתענג שם, אלא שאם אדם יקבל שכר מבלי עבודה, יהא בדבר משום "נהמא דכיסופא", על כן ניתן האדם בעוה"ב ונצטוו בתורה ומצוות, כדי שהשכר יהיה מגיע לו בדיון. ונמצא שהעבודה אינה נצרכת אלא כדי להיות דרך להגיע לשכר.

משל למה הדבר דומה, אדם שיש לו חבר עני ומעוניין לפרנסו, וכדי שלא יתבייש, נותן לו עבודה כדי שתהיה לו הרגשה טובה. לאחר זמן מגיע העובד ומבקש תוספת שכר על עבודתו. הרי הדבר מוגוץ, שכן אין למעביד צורך בעבודה, אלא רק כתירון לתת לו שכר.

אמנם כפי ששמעתי ממו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל, הרמח"ל עצמו בדעת תבונות חלק ב' ובעוד ספרים, מבאר את הענין באופן יותר עמוק. עיקר תכלית העולם הוא יחוד השם, "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", שכל העולם יתחבר לה'. וממילא זהו גם השכר לעת"ל - שכל עניני ההטבה גם הם קשורים ליחוד ה', שהרי עיקר השכר בעוה"ב

הדון על שיעורי מחשבה קצרה על כל מסכת פנחות בס"ד!

מדרגה זו, אלא בידו להכין עצמו, וסופו מתנה מאת הקב"ה, עד שייהי כמלאך ה' ממש, וכל מעשיו השפלים כקרבנות ועבודות.

רבי צדוק הכהן (מחשבות חרוץ אות ט) מביא בשם האריז"ל שאכילת שבת ויז"ל וכל סעודת מצוה, אין שם מותרות, דהכל נכנס לקדושה, וכמו באכילת קדשי המקדש היתה מצוה שלא להשאיר נותר, כך מי שזוכה לאכול חולין על טהרת הקדוש דשולחנו דומה למזבח, אין כאן מותרות כלל, שכולו מתחבר לקדושה כנ"ל.

וע"ש בהמשך (אות י) שזה כל ענין ספירת העומר, לעשות מכל פעולות והשתדלות האדם, קדושה דקביעא.

ובספר דעת סופר (יז"ד סי' ד) מבאר שמה שכתוב כאן בע"ב "חולין שנגעשו על טהרת הקדוש", עומק הדבר הוא שהנזהר בכל הלכות שחיטה ופריטה, אזי חולין ג"כ המה קדשים, וביאו אותו לידי חכמה ויראת ה', שגם הם מתחברים לקדושה. ומבאר שעל כן סידר רבינו הקדוש מסכת חולין בסדר קדשים, שגם חולין המה קדשים אם מדקדקין עמם לעשות ככל המצוה מפי משה רבינו ע"ה.

נמצא שמסכת חולין היא עניני חול שקדשו אותם. שכאשר עוסקים בבירור אופני אכילת האדם בשחיטה, טריפות, תערובות וכו', הרי זו קדושה בדרגה הגבוהה ביותר. הפיכת החולין לקדושה וטהרה. קידוש החומר. ועל כן זהו חלק ממסדר קדשים.

חולין דף ב

הקדמה למסכת חולין

יש להבין מה פשר שמה של מסכת זו, שהרי לשון חולין הוא לשון המשמט לגנאי ג"כ "חולין הוא לך", ובמיוחד צ"ב מדוע מסכת זו היא חלק ממסדר קדשים.

והנה מו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל הקדים לספר מסילת ישרים, שחיבור זה מסודר לפי מהלך, שהאיש ה"ישר" הולך מדרגה לדרגה: "צדיק, חסיד, קדוש", וזהו ראשי תיבות יצחק: ישר, צדיק, חסיד, קדוש.

צדיק הוא העושה הכל כשורה, לאחר מכן חסיד העושה לפניו משורת הדין, ולבסוף באה מדרגת קדוש, וכפי שהגדיר המסילת ישרים בפרק כו: "והנה האיש המתקדש בקדושת בוראו, אפילו מעשיו הגשמיים חוזרים להיות עניני קדושה ממש, וסימנך אכילת קדשים, שהיא עצמה מצות עשה, ואמרו ז"ל כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים. ותראה עתה ההפרש שבין הטהור לקדוש. הטהור - מעשיו החמריים אינם לו אלא הכרחיים והוא עצמו אינו מתכוין בהם אלא על צד ההכרח... אך הקדוש הדבק תמיד לאלקיו ונפשו מתהלכת בין המושכלות האמתיות באהבת בוראו ויראתו, הנה נחשב לו כאילו הוא מתהלך לפני ה' בארצות החיים עודנו פה בעוה"ז. והנה איש כזה הוא עצמו נחשב כמשכן, כמקדש וכמזבח". וממשיך לבאר שאין ביד האדם לקנות

מהשבות טובות

מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

גליון 116

מקורות לחשיבות וצורת הסיכום

יתכן לומר כי המקור לצורך לסכם את מה שלומדים מונח גם בדברי הגמרא הידועים (סנהדרין צ"ט) הלומד ואינו חוזר כזורע ואינו קוצר. לכאורה יש כאן ג' נקודות הטעונות בירור: א' המשל אינו דומה כלל לנמשל, זריעה וקצירה הם שני פעולות שונות לגמרי, כאשר הזריעה היא הכנסת גרעין לאדמה, דבר שלא תורם לאדם כלום, ורק הקצירה שהיא איסוף מה שגדל תורמת לאדם (כמובן שבלי זריעה אין קצירה, אבל בזריעה בפני עצמה אין כלום), ואילו לימוד וחזרה הם שני פעולות דומות, וכל אחד מהם תורם לאדם. ב' לא נאמר כאן מהו השיעור לחזרה, וקצת משמע שמספיק חזרה אחת. ג' למה הגמרא לא כותבת הלומד ואינו שונה, כדברי חז"ל אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים וכו'.

לאור הדברים הנ"ל אולי י"ל שאין כוונת חז"ל כאן למה שאנו קוראים חזרה, כי דבר זה נקרא בלשון חז"ל שונה, אלא הכונה לחזרה מלשון מחזור אחר אבידתו, והיינו החיפוש בסוגיא, להעמיד את הדברים בצורה מסודרת, ופעולה זו אינה פעולת לימוד כלל, אלא פעולה של איסוף החומר הנלמד, ועל זה ממשיכים חז"ל שהלומד ואינו מסדר את הדברים בזכרון, הרי הלימוד לא מהווה אצלו פעולה של איסוף כלל, אלא רק פעולה של הבנת הדברים, ורק הסדר מהווה את הקצירה והאיסוף. ולכן גם חז"ל לא נתנו כאן שיעור לחזרה, מפני שפעולה זו מספיק לעשות אותה פעם אחת, ואילו לשנות את מה שלמד עוד ועוד פעמים לא מספיק פעם אחת.

אחד מתלמידי מרן הגר"ד לנדו שליט"א, שלמד עימו בחברותא, מספר שבסיים לימודם אמר לו ר' דב בא תסכם מה שלמדנו, וכשסיים לסכם אמר לו לחזור ולסכם בקצרה יותר, וכך בפעם השלישית ובפעם הרביעית, וכשסיים לסכם בפעם הרביעית אמר לו ר' דב שים לב איך כל סיכום קצר יותר מזה שקדם לו, ואת הסיכום הרביעי עליך להכניס לזכרון, ולא את אלו שקדמו לו.

נמצאו למדים מסיפור זה כי בסיים הלימוד עלינו לסכם את מה שיצא לנו כמה שיותר בקצרה, ואת הסיכום הקצר ביותר עלינו להכניס לזכרון.

סיפור דומה סיפר הגאון הגדול ר"ח גריינמן זצ"ל (הובא בקונטרס יגעת ומצאת דרך הלימוד להגרא"י גריינמן שליט"א) שבעת לימודו עם מרן החזו"א, היה החזו"א מורה לו לחזור בע"פ על דברי הגמרא. כשסיים להרצות את הדברים אמר לו החזו"א - "עכשיו זה 'תגמגם'", ואמר לו לחזור שוב. לאחר הפעם השניה אמר החזו"א - "עכשיו זה 'אל תגמגם'", לאחר הפעם השלישית אמר - "עכשיו זה 'ותאמר לו'", ולאחר הפעם הרביעית אמר "עכשיו זה 'אמור לו מיד'". (והיינו על דרך מה שאמרו בגמ' (קידושין ל.) 'שהיו הדברים מחוודים בפ"ך שאם ישאלך אדם אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד'). החזרה בעל פה על עיקרי הסוגיא, היא זו שמביאה את האדם לידי זיכרון התורה, עד רמה של זיכרון הדברים בצורה ברורה באופן שידיע לענות על כל שאלה באופן מיידי ללא שום מחשבה, דבר שכל אחד שואף לו, והיה שנוזה לזה, והדרך לזה היא כמו שאמרו חז"ל לסכם את הכללים שיצאו לנו ממה שלמדנו.

אם בסוף הלימוד נשקיע כמה דקות לסדר בקצרה את עיקרי הדברים שלמדנו, ולא נתאמץ לזכור הכל אלא את עיקרי הדברים, נהנה יותר מהלימוד, נבין אותו טוב יותר, ונזכור בעזרת ד' את מה שלמדנו לאורך ימים ושנים.

בשבוע הבא נמשיך בסייעתא דשמיא לעסוק בנושא הסיכומים, וניתן לשימוע שיעורים בנושא בטלפון 20-1313-564 שולוח 7.

במאמר הקודם הבאנו ארבעה תועליות שיש בסיכום הלימוד, א' קבלת בהירות והבנה טובים יותר. ב' להגדיל את ההנאה מהלימוד, הנאה שגדלה ככל שהדברים מסודרים יותר. ג' לזכירת הלימוד. ד' לחזרה, כאשר האדם מסכם את תלמודו בכתב והוא יכול לחזור עליו במהירות.

במאמר זה נביא מספר מקורות לחשיבות סיכום הלימוד, מקורות שיש בלימודם גם תועלת לדעת איך לסכם.

חז"ל (ספרי, האזינו לב ב) אומרים "לעולם הוי כונס דברי תורה כללים ומוציאם פרטים".

כאשר האדם 'כונס' את תלמודו, עליו לשים לב בעיקר לכללים, ולא לפרטים. כל סוגיא מורכבת מפרטים רבים, עשרות רבות לפחות, אולם ישנם כללים עיקריים יותר, והם אינם רבים כ"כ, ועל זה אומרים חז"ל שעל האדם לסכם בעיקר את הכללים. אין הכונה כאן לזמן הלימוד, בזמן הלימוד על הלומד לשים לב לכל פרט ופרט, אבל כאשר האדם עובר לשלב הכינוס, אותו המשינו חז"ל (באומרו הלומד ואינו חוזר כזורע ואינו קוצר) לקצירת התבואה, שאז האדם 'כונס' את תבואתו, בזמן זה עליו לשים לב בעיקר לכללים.

ולא זו בלבד שכן היא הדרך הטובה יותר, אלא שמי שרוצה לכנוס מהסוגיא את כל הפרטים, לזכור כל פרט ופרט מהסוגיא, הדבר דורש ממנו אנרגיות רבות, ובסופו של דבר הוא ישאר כמעט בלי כלום. וכפי שמבואר בהמשך דברי חז"ל שם 'רבי מאיר אומר הוי כונס דברי תורה כללים, שאם את כונס פרטים הן מייגעין אותך, ואי אתה יודע מה לעשות'.

בפרק תשיעי ביבמות (פרק יש מותרות המתחיל בדף פ"ד.) מונה התנא אלו נשים מותרות רק לבעל ולא ליבם, או רק ליבם ולא לבעל, או שאסורות או מותרות לשניהם. התוס' (וביתר ביאור בתוס' הרא"ש) נתקשו שהרי דינים אלו כבר נשנו בפרקים הקודמים, וכתבו התוס' - כן דרך התנא, לאחר שפירש הלכות המסכתא, חוזר ושונה אותם בלשון קצר, כדי שיהיו מסודרים בידיך, ושמורים בפה ובלב.

ענין הקיצור מוזכר גם בגמרא (פסחים ג:) לעולם ישנה אדם לתלמידו בדרך קצרה. וביאר בספר דרכי התלמוד (פסקה מ"ז) וזה לשונו "תפארת חכמים הוא למעט בדברים, להיות כולל הרבה עניינים במעט דברים, ולעשות דבריהם שיהיו מועטים בכמות ורבים באיכות, ושלא יהיה בדבריהם דבר מיותר, כמו שאמרו (פסחים ג:) לעולם ישנה אדם לתלמידו בדרך קצרה".

את חשיבות נושא הסיכום ניתן ללמוד גם מהעובדה שבמשך למעלה מ-1500 שנה, מאז נתינת התורה ועד כתיבת הגמרא, תקופה בה התורה שבעל פה היתה ממש בעל פה, עיקר זכירת התורה היתה ע"י שינון הכללים ללא הפרטים, וכללים אלו שעברו במשך הדורות נסדרו ע"י רבי יהודה הנשיא במשניות, ומה שהגמרא מרחיבה הכל כלול ומונה בדברי המשנה, ורק החל מחתימת התלמוד התחילה הכתיבה להיות מפורטת יותר ויותר, עד הדור שלנו בו על כל נושא קטן שנכתב בקדמונים בלשון קצרה בכמה כללים, יוצאים ספרים שלמים. המטרה שלנו היא לחזור לשורשים... להתמקד יותר בכללים, ודרכם להגיע גם לפרטים, כיון שגם היום כאשר הדברים כתובים, צורת הזכרון לא השתנתה, וכמו שאז למרות שודאי עסקו בכל הפרטים כנסו אותם בצורה של כללים, כלשון המשניות והברייתות, ועשו זאת בשביל לזכור את הדברים היטב בעל פה, כך גם אנחנו אם אנו רוצים לזכור בעל פה עלינו להתמקד יותר בכללים ולא בכל הפרטים.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת בהר בחוקותי תשפ"ו

הלואה בריבית.

ונראה דהנה באמת בכלל מצות 'והחזקת בו' שהוא מצות צדקה, נכלל גם מצות הלואה, וכמבואר בדברי הרמב"ם (פ"י ממתנ"ע) המחזיק בידי ישראל שמך, ונותן לו מתנה או הלואה וכו' כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות ולא ישאל, ועל זה נאמר והחזקת בו גר ותושב והי עמך, כלומר החזק בו שלא יפול ולא יצטרך.

מעתה מבואר היטב הא דאיסור ריבית שייך לכאן, דכיון דמצות הלואה הוא בכלל מצות והחזקת בו, על כן שייך להזהיר כאן שלא ילווהו בריבית.

ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם. (כ"ו, י"א). צריך ביאור דאחר הברכה של 'ונתתי משכני בתוכם', מה מקום יש להוסיף 'שלא תגעל נפשי אתכם', ופירש רש"י, שאין רוחי קצה בכם, כל געלה לשון פליטת דבר הבלוע עכ"ל, והלא כיון ששכנתי בתוכם, כ"ש שאין רוחי קצה בכם. ואמנם בתוכחה נאמר לחלן 'וגעלה נפשי אתכם', אבל בברכות אחר שכבר נאמר ושכנתי בתוכם מה צורך יש לומר שלא תגעל נפשי אתכם, ועיין ברמב"ן שעמד בכעין זה.

ונראה לפרש עפ"י הכתוב במשלי (פרק כ"ה) 'הוקר רגליך מבית רעך פן ישבעך וישנאך', דהיינו שבדרך העולם אפילו ידיד ורע, אם נמצא בקרבתו יתר על המדה, אפשר שיגיע לשבע ממנו ולבא לידי שנאה. וועיין בגמ' בהגיגה דף ז' ע"א, דמבואר שם דשייך ענין פסוק זה על הקב"ה וישראל. ולפי"ז יש לפרש דהוה הברכה דלא תגעל נפשי, דבא לומר דאפילו שישכון בתוכם, מ"מ לא ישבע מהם, ולא תגעל נפשי, ולא יהיה ענין זה שמרוב שיתן משכנו בתוך ישראל ח"ו יגיע שבע מהם אלא אף שנתתי משכני בתוכם לא תגעל נפשי אתכם.

והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלוקים. (כ"ו, י"ב). וכתב רש"י והתהלכתי בתוכם, אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם, ולא תהיו מודעזעים ממני, יכול לא תראו ממני, ת"ל והייתי לכם לאלוקים. מבואר בדברי רש"י, שיש כאן ב' עניינים, מודעזעים, ויראים, ואמר להם הקב"ה שלא יהיו מודעזעים, אבל יהיו יראים.

ונראה לומר בזה דהנה הענין של 'מודעזעים' מהקב"ה, הוא דבר התלוי ברוממות המדרגה, וכמבואר בדברי הרמב"ם (פ"ו מיסודי התורה) שכל הנביאים יראין ונבהלין ומתמוגגים, וכמו שכתב שם שכל הנביאים כשמתנבאים, איברייהן מודעזעין וכה הגוף כושל ועשתונותיהם מתטרפות, ומשה רבנו אינו כן, הרי מבואר דאע"פ דכל הנביאים היו מודעזעין, משה רבנו לא היה מודעזע, הרי דענין הזעזוע הוא דבר התלוי ברוממות המדרגה, ולכן משה רבנו לרוממות מדרגתו לא היה

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך וגו'. ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול. (כ"ה, ד'). למדנו בזה שפירות שביעית אע"פ שיש בהם קדושת שביעית ניתנו לאכילה. ויש לדקדק למה חילק הכתוב אכילת אדם בפ"ע ואכילת בהמה בפני עצמו, ולא כללם יחד. עוד צריך ביאור סיום הכתוב תהיה כל תבואתה לאכול, מה הכונה שכל תבואתה הוא לאכול.

והנראה לומר בזה דהנה קי"ל דאוכלין העומדין לאכילת אדם אסור להאכילן לבעלי חיים. ונמצא דחלוק אכילת אדם מאכילת בהמה, דבעלי חיים אוכלים רק מה שאין אדם אוכל, ויש לומר דלכן חילקם הכתוב לשתי אכילות ואמר כל אכילה בפני עצמה.

והנה הגם דאין מאכילין לבע"ח פירות המיוחדין למאכל אדם, מ"מ אם חלבה מאליה ואכלה אין מחייבין אותו להחזירה. ולפי זה יש לומר דהוה שמים הכתוב תהיה כל תבואתה לאכול, דאמנם להאכילם, אין מאכילין את כל התבואה, רק מה שאינו מיוחד לאכילת אדם, אבל מ"מ בהולכת ואוכלת מאליה מהמיוחדים לאכילת אדם, כל התבואה ראויה לאכילת הבהמה, והוה שאמר הכתוב, דגם באכילת בהמה תהיה כל תבואתה לאכול, והיינו כשאוכלת מעצמה.

עוד יש לבאר בזה דהנה פירות שביעית נאכלים רק כל זמן שמצוי בשדה, אבל אם כלה לחיה שבשדה, חייב לבערו כדין ביעור פירות שביעית, ונמצא דאכילת אדם תלויה באכילת החיה בשדה. מעתה יש לבאר דהוה שאמר הכתוב 'ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול', ר"ל דזה שיש לחיה בשדה, גורם שכל תבואתה, גם מה שהוא בבית יהא נאכל.

ואשר ינאל מן הלויים (כ"ה ל"ג). ופירש רש"י ואם יקנה בית או עיר מהם. והיינו דדין זה מיירי בקונה מהלויים. וצריך ביאור למה נקט הכתוב לשון גאולה ולא לשון מכירה, והרי גאולה הוא החזרת הדבר לקדמותו, ובכל דוכתי נקט לשון גאולה היכא שמחזיר הדבר לקדמותו, והכא הרי מיירי במכירה רגילה וא"כ אמאי נקט לשון גאולה. ויש לבאר דהנה באמת הרי כל ערי הלויים מעיקרם היו של ישראל, אלא שנצטוו ליתן ערים ללויים, מעתה נמצא שכשישראל קונה בית או עיר מהלויים, הרי הוא מחזיר את הבית והעיר לידי ישראל שהם היו הבעלים מתחילה ע"ז, וא"כ נמצא דכל לקחה וקנין מיד הלויים הוה כגאולה שמחזיר ליד הישראל את מה שנתנו הם ללויים, ולכן קורא הכתוב לכל קונה מיד הלויים כלשון גאולה.

כי ימוך אחיך והחזקת בו וגו', אל תקח מאתו נשך ותרבית. (כ"ה, ל"ז). צריך ביאור מאי שיאמיה הכא במצות צדקה להביא איסור

הרב מפני ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים. ומבואר שסיבת הגלות היא גם בשביל לכפר על ג' עבירות וגם משום ביטול שמיטת הארץ. והנה מפורש בירמיה ובדניאל ובמגילה דף י"א שגלות בבל לא היה בבת אחת, אלא מתחילה היה גלות יהויכין, ורק אחר י"א שנה היה גלות צדקיהו שאז היה הרבות ירושלים, ולפיכך החשבון של שבעים שנה של הגלות, נשלם ונגמר בשתי זמנים, וממילא גם הגאולה שבאה בסוף החשבון השבעים שנה, היה בשני חלקים ובשני זמנים.

ונראה לבאר בזה דשתי החשבונות, הם כנגד שתי הסיבות שגלו, דגלות יהויכין הוא בשביל עוון ג' עבירות, וגלות צדקיהו הוא בשביל עוון ביטול שמיטין ויובלות, דבגמר השבעים שנה מעת שהחל גלות יהויכין נרצה להם עוון ג' העבירות ואז כבר היה פקידה ראשונה, אבל בזה עדיין לא נתכפר להם עוון שמיטת הארץ, דעל עון השמיטה נאמר שרק כשהארץ תעזוב מהם הוא דיתכפר להם וכדכתיב 'והיתה ארצכם שממה וגו' או תרצה הארץ את שבתותיה וגו', וכן כתוב והארץ תעזוב מהם ותרחץ את שבתותיה וגו', וכיון שבגלות יהויכין עדיין לא נעזבה הארץ לגמרי ולא היתה הארץ שממה, לא החל הגלות ועדיין לא החל חשבון השבעים שנה של השמיטין ויובלות, עד גלות צדקיהו, שרק מאז החל חשבון השבעים שנה להרבות ירושלים.

מעתה מתפרש כל המקרא באופן נפלא, דבפסוק מ"ב מזכיר הכתוב את הפקידה הראשונה בסוף השבעים שנה לגלות יהויכין, ואח"כ בפסוק מ"ג אומר הכתוב שאע"פ שיפקדו לגאולה מ"מ עדיין לא נשלמה הגאולה, דעדיין יש את חשבון ההשלמה של גלות צדקיהו שהארץ תעזוב מהם ותרחץ את שבתותיה כדי לכפר עוון השמיטה, ובפסוק מ"ד חוזר לומר שאח"כ תהא הגאולה במלאת שבעים שנה שהיתה הארץ שממה.

והנה פרשת התוכחה נתחלקה לשתי פרשיות כמבואר בפ' כ"ו, כ"ז. ולפי המבואר יש לומר הטעם משום דבאמת כן היה שהגלות נתקיימה בשני חלקים ובשתי זמנים, והפרשה הראשונה היא כנגד גלות יהויכין, והפרשה השנייה שבה כתוב 'ונתתי את עריכם חרבה והשמותי את מקדשיכם וגו' והשמותי את הארץ וגו', היא כנגד גלות צדקיהו, דרק בגלות צדקיהו הוא דנתקיימה תוכחה זו.

מכתב עוז לרגל כינוס 'זעקת התורה' לראשי הישיבות ורבני קהילות הדרום

הנה בעת האחרונה במסגרת הפעולות להביא לידי גיוס שומרי תורה הקימו מסלולים שונים וקובעים להם שמות כמו קדקוד וכיוצ"ב ומטשטשים את המציאות שהם חלק בלתי נפרד מהצבא, וההולך לשם וענין, ונתון לחוקי הצבא והוראותיו במלא המובן. ואף של שומר תורה כראוי. ומלבד אשר מתחילה כל אשר מהבטחותיהם כי פיהם דיבר שוא וימינם ימין שקר, שכבר יש אשר הלכו לאותם המסלולים והתנסו בזה קיום לחבטותיהם וההולך לשם הרי הוא מוסר עצמו עקירת הדת ומקבל על עצמו את עולם שהוא היפך עול מלכות שמים, ובהו הוא מסיר מעל עצמו עול מלכות שמים, ומכניס עצמו לסכנה ברורה של פריקת עול תורה ומצוות בחמורי החמורות וד"ל, ובאמת שמן הדין היה צריך להיות הדבר פשוט וברור לכל בר דעת, אך בהיות שבזדון לבם הם מטשטשים פני הדברים מכפי שהם ומרבים פעולות להשריש בדעת ההמון כביכול מסגרות אלו שונים הם וממילא כשרים הם או שעכ"פ יש צד קולא בדבר, על כן יבואו בזה דברינו להבהיר ולגלות כי אין שום צד היתר או קולא בדבר וחומרתו כחומרת ההליכה לצבא, וההולך לשם אחריתו מי ישורנו.

בחוקותי תלכו' - שתהיו 'עמלים' בתורה

יש הלכה ידועה בהלכות בית הכיסא (שו"ע או"ח סימן ג ס"י), באיזו יד מקנחים? ביד שמאל, למה לא ביד ימין? כי עם יד ימין כורכים את התפילין (משנ"ב סק"ז). אם לא היה כתוב בהלכה מה לעשות והיו שואלים אתכם מצד קדושת תפילין באיזו יד עדיף לקנח, לכאורה ודאי יד ימין. הרי יד שמאל "דער הייליגע הנט" [היד הקדושה], יד שקושרים עליה את התפילין. פה מגלים לנו שזו לא היד הקדושה, היד הקדושה היא יד ימין. למה? כי יד שמאל לא עושה כלום, קושרים עליה, היא לא עושה. העמל, מי שמקיים את המצוה זה יד ימין. מה שבא בלי עמל לא שווה כלום, רבותי, צריך לדעת את הסוד הזה.

"אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה" - שני מהלים בקנין התורה

בספר נפלאות מתורת ה' אומר פשט נפלא במה שכתוב (משלי ב ד) "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה'", בקנין התורה יש שני חלקים, כמו שיש שני סוגי מקצועות. יש מקצועות רגילים, אדם שיש לו חנות מכולת, חנות ירקות, בית מרקחת, הוא עובד שמונה עד עשר שעות ביום ונכנס לו שמונה עד עשר אלף שקל בחודש, פעם יותר פעם פחות. אבל יש כאלה שעוסקים בקידוחים, היום זה של נפט, של גז, פעם זה היה של יהלומים, מכרה זהב. הוא יכול לעבוד שלושים שנה ולא להרוויח כלום ואחר כך ביום אחד הוא מרוויח מה שאחרים לא מרוויחים באלף שנים.

אומר הנפלאות מתורת ה', פלאי פלאות, בתורה יש את שני החלקים. יש "אם תבקשנה ככסף" - אתה לומד סדר ראשון, סדר שני, סדר שלישי, עוד דף ועוד דף ועוד סוגיה, פחות או יותר הפריין זה לפי העובדה. אבל יש לך גם "וכמטמונים תחפשנה" - אדם שמחפש מטמונים, מכרה זהב ויהלומים, קידוחי נפט וגז. בן אדם משקיע, בן אדם עמל, כמטמונים, ופתאום אחרי חמש שנים או עשר שנים של עמל נפתחים לו מעיינות החכמה והוא מגיע להשגות מה שאחרים לא משיגים באלף שנה. את שני הכלים האלה יש בתורה.

"אם בחוקותי תלכו" - חוק התורה שההליכה היא התכלית

על כל פנים צריך לדעת את החילוק שבין התורה לכל החכמות, כמו המשל שהבאנו מהסטודנט. אולי ניתן לזה משל מהחיים, יש אחד שיש לו בעיות עם הלב, לחץ דם, והרופא אומר לו שכל יום הוא צריך לעשות ארבעים דקות הליכה. הוא מתחיל ללכת ופוגש אותו ידיד עם מכונת אמריקאית ממוזגת ואומר לו: מה אתה הולך? בא אני אציע לך טרמפ. הוא אומר לו: מויתל טיבעס. אם המטרה שלי היתה להגיע למקום פלוני אז יש לי תועלת בטרמפ, אבל הרופא אמר לי שאני צריך ללכת ארבעים דקות, מה יעזור הטרמפ?

זה ההבדל בין הסטודנט לשיביע'מן. הסטודנט צריך להגיע לכתובת, לדעת את החכמה, את המקצוע שהוא לומד, לכן הוא מחפש טרמפים. אבל אנחנו, ההליכה עצמה היא התכלית - את זה דרשו חז"ל מהפסוק "אם בחוקותי תלכו" או שלומדים את זה מהמילה "תלכו" שההליכה עצמה היא התכלית, ההליכה היא מטרה ולא אמצעי, או מהמילה "בחוקותי" כי זה חוק, שבעמל עצמו יש מעלה - זה חוק.

48 קנייני התורה - מתנות גדולות יותר ממתנות הכהונה והמלכות

כתוב במשנה באבות (פ"ו מ"א): "גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות, שהמלכות נקנית בשלושים מעלות והכהונה בעשרים וארבע, והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים". בפשט המשנה כאן יש קושיה חזקה, וניתן משל מהחיים: אחד, קבלן גדול שמתעסק בנדל"ן, בא אליו גביר גדול ואומר לו, תשמע, יש פה מגדל של עשרים וארבע קומות, המגדל הזה יכניס לך כל חודש, אם תצליח להשכיר את כל המשרדים, אחרי כל המיסים אחרי הכל המע"מ, ישאר לך נטו 42 אלף דולר בחודש. והבנין ממנה

התכלית בחכמת התורה - העמל

בעזר השם נדבר היום על עמלות בתורה. "אם בחוקותי תלכו" (ויקרא כו ג) רש"י מביא את דברי חז"ל לתורת כהנים: שתהיו עמלים בתורה. עמלות בתורה זה נקרא 'בחוקותי תלכו', וחז"ל לומדים את זה מהמילה 'בחוקות' או מהמילה 'תלכו', כמו שנבאר בהמשך.

ונקדים, סטודנט באוניברסיטה שלומד רפואה, כימיה, פיזיקה או משפטים [אנחנו עמלים בתורה והם דוגרים על החומר], ויבוא אליו המלאך גבריאל שלימד את יוסף שבעים לשון בלילה אחד (סוטה לג). ויציע לו שבמקום ללמוד שבע שנים, הוא ילמד אותו בלילה אחד את כל החומר, הסטודנט יהיה מוכן לשלם לו מאות אלפי דולרים. אבל אם יבוא אליהו הנביא לבחור פה בשיבה, ויגיד לו אתה ישן בלילה, אתה קם ואתה יודע הכל - בבלי, ירושלמי, ספרא, ספרי, מכילתא, תוספתא, זוהר, תיקונים, רמב"ם, טור, בית יוסף, שולחן ערוך, הכל הכל אתה יודע - לא שווה צ"ב, אתה יודעים למה? כי את כל זה כבר ידעת כשהיית תינוק, כשהיית עובר. בשביל מה יצאת לעולם? "אדם לעמל יולד" (אויב ה ז).

אצל הסטודנט התכלית היא לדעת את החומר, בתורה התכלית היא העמל. אצל כל החכמות שבעולם העמל הוא רק אמצעי, ואילו התכלית היא לדעת את החומר, רק בתורה העמל הוא התכלית. ונרחיב בזה בעזר ה'.

הגאון סירב למגידים שרצו ללמדו את כל התורה

הגאון, התחננו לפניו מלאכים, מגידים מהשמים ללמד אותו כל סודות התורה והגאון סירב ושלח אותם. וידוע כמה שהגאון השחיר פניו על כל דבר מהתורה כמה הוא מסר נפש על כל דבר מהתורה, עד שמסופר שפעם הגיע אליו תלמידו ר' חיים וולוז'ינר ואמרו לו הסובבים שם, שיומיים הגאון כמעט לא אוכל כי יש לו איזה משהו, נדמה לי בתיקוני זוהר או בספרא דצניעותא, שעד שהוא לא ידע את זה הוא לא יאכל, ופניו השחירו מזה. ור' חיים וולוז'ינר ישב איתו "ומיני ומינין תסתיים שמענתא" והתבררו הדברים ואז הגאון צהבו פניו. ופה מגיע אליו מלאכים, מגידים מהשמים, ומציעים לו על טס של זהב ללמד אותו את הכל והגאון שולח אותם. הגאון אמר אחרי מאה ועשרים שנה, למעלה יהיה יין המשומר - הקב"ה ילמד אותנו את כל התורה כולה, אבל כאן "אדם לעמל יולד". הרי עובר במעי אימו יודע את הכל התורה, אז למה הוא נולד? לעמל יולד.

הסטייפלער כותב בחיי עולם, שהיה מעשה שהתפרסם בארץ, נדמה לי בשנת תשי"ד או תשי"ג על ילד מבאר שבע, ילד קטן בן ארבע - חמש, שהמלאך "דילג עליו" ולא השיכו ממנו את התורה, הוא ידע כל התורה כולה. אחר כך לקחו אותו, נדמה לי, לבעלזא רב ששיכח ממנו את התורה. כל אדם כשהיה עובר במאי אמו כבר ידע את כל התורה, כאן בעולם - אדם לעמל יולד.

אחרי שהגאון שלח את המגידים הוא שלח לר' זלמל'ה וולוז'ינר תלמידי חביבו, שהמגידים יגיעו אליו ואל תקבל אותם. ור' זלמל'ה שאל אותו למה

לבית יוסף כן היה מגיד? אמר לו הגאון, זה היה בארץ ישראל כשהבית יוסף היה צריך לכתוב את השולחן ערוך, אבל מה שחשוב בשמים זה רק מה שבא על ידי עמל.

מה שבא בלי עבודה לא שווה כלום

אחד שאל פעם למה לא קמים לאישה מעוברת? אמנם מסתמכת לא למלמדים אותה את כל התורה כולה, אבל יש כאן ספיקא דאורייתא, ספק אולי זה בן שידוע את כל התורה כולה, וחז"ל דרשו (קידושין לב): "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן" (ויקרא יט לב) - זה שקנה חכמה. מה התשובה? זה בא בלי אורוויא [עמל], בלי עבודה, זה לא שווה כלום.

יכנס לך כל חודש שלושים אלף דולר. ומה עם הבנין הגבוה והיפה שם ממול בסוף הרחוב? יעלה לך לתחזק אותו 84 אלף דולר בחודש. נו, מה הכי משתלם? ארבעים ושמונה? את העשרים וארבע הוא מקבל, את השלושים הוא מקבל, את ארבעים ושמונה הוא משלם.

כחונה זה 42 מתנות, מלכות זה 03 מתנות [תראה את הגאון באבות ששלושים הדברים האלה הם מה שכתוב בשמואל (פרק ח) שזהו משפט המלך], ואילו תורה זה 84 דברים שצריך לשלם, לא? מיעוט שניה, מיעוט שיחה, אך אפיים. מה הכוונה "גדולה תורה יותר מכהונה וממלכות", מה הפשט? התשובה היא, שכל הקניינים שבהם קונים את התורה הם לא רק מחיר שאתה משלם אלא הם קנין נצחי בנפש, זה הפרס, זה המעלה, קנין נצחי בנפש.

יש כאן עוד קושיה, כל הקניינים שמצאנו: כסף, שטר, חזקה, הגבהה, חליפין, חצר, ארבע אמות, אגב, מסירה, סטומתא, כל הקניינים, את הקנין עושים רגע אחד. ראינו פעם שאחד הולך לקנות קרקע וכל היום הוא צריך לשלם כסף, כל היום הוא צריך לעשות חזקה? עשיתי קנין וגמרנו. קנייני התורה צריך לעשות כל הזמן, מה ההסבר בזה? התשובה היא, שקנייני התורה זה לא המחיר, זה קנין נצחי בנפש ולכן צריך לזכות לזה כל הזמן.

עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה

כתוב בחז"ל הקדושים (פסחים ג.) על רב יוסף בריה דרבי יהושע בן לוי שהיה לו יותר ממוות קליני, הוא כבר עלה למעלה ואחר כך ירד למטה בנס, שאל אותו אביו, מה ראית? אז הוא אמר לו: עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה. מה הוא ראה? הוא ראה אחד שהיה מרביץ תורה גדול, רב גדול, יש לו ספרים ותלמידים והוא נמצא למטה. והוא ראה יהודי של "חוק לישראל", קובע עיתים לתורה, דף היומי, והוא נמצא למעלה.

איך זה יכול להיות? הראשון בילדותו למד הרבה, הוא היה עילוי גאון, הוא ניצל חמישים אחוז מהכוחות שלו וזה הספיק לו כדי להיות רב, ראש ישיבה גדול עם תלמידים. ואילו השני היה יהודי שלא זכה ללמוד בילדותו, הכשרונות שלו היו חלשים, אבל הוא ניצל כל רגע, הוא ניצל את כל הכוחות שלו לתורה, לתפילה, לחסד, כמה שהוא יכול, הוא ניצל את הכוחות שלו במאה אחוז.

פה בארץ מודדים לפי ההישגים, ואילו בשמים מודדים לפי ההשקעה. לכן הוא ראה עליונים למטה ותחתונים למעלה. למעלה יהיו הרבה הפתעות.

זה הפשט הפשט בגמרא, שהיושר הוא למדוד לפי ההשקעה ולא לפי ההישגים. הרב דסלר זצ"ל מאיר את עינינו שיש פה עוד עומק גדול, ותשמעו טוב מה אומר הרב דסלר, הגיבור הכי גדול בעולם,

אלוף העולם במשקולות, מה קורה כשמגיע זמנו? כשהוא הולך לעולמו ומת, מה נשאר מכל הגבורה שלו? הוא לא יותר גיבור מיתוש שמת. כי מה נשאר מהשירים שלו? תולעים. הוא נהפך לתולעים, זה מה שנשאר.

אני אגלה לכם עוד סוד, זה נכון גם לגבי המוח של האדם. העילוי הכי גדול - בדור האחרון היה את איינשטיין, שנקרא גאון האנושות - מה קורה איתו אחרי שהוא מת? מה נשאר מכל הכשרונות שלו? הוא כמו המפגר הכי גדול, כמו המטומטם הכי גדול. מה שנהיה מהכשרונות נהיה מהמוח, אותם התולעים. אולי אפילו התולעים של המוח מסריחים יותר, אני לא יודע, אבל לא נשאר שום דבר. הכלל הוא שכל דבר גשמי כלה, ואילו דבר רוחני הוא דבר נצחי.

הזכרנו את דברי הרמב"ן בסוף פרשת אחרי מות. הרמב"ן אומר למה התורה לא כותבת מפורש את ענין השארת הנפש? אומר הרמב"ן, את המציאות של השארת הנפש לא צריך לכתוב כי זה פשוט - דבר רוחני הוא נצחי. להפך, התורה מחדשת שיש חידוש של "ונכרתה הנפש".

מה אם כן נשאר אחרי המאה ועשרים? רק העמל והיגיעה. כל עמל, כל יגיעה, כל תיקון המידות שאדם עושה, זה נשאר. אדם קונה אהבת ה', יראת ה', אהבת הבריות, נושא בעול עם חברו, אהבת חסד, עמל התורה. כל עמל, כל מעלה בנפש זה דבר שדבק בנפש, זו מעלה רוחנית נצחית. זה נשאר לעולם.

ממילא, אומר הרב דסלר, עכשיו החשבון פשוט למה עליונים למטה ותחתונים למעלה. ראובן הוא בעל כשרון גדול, עילוי גדול, אבל הוא מנצל רק ארבעים אחוז מהכוחות שלו. לכן, פה בעולם הזה הוא יושב במזרח ומכבדים אותו ונותנים לו שלישי ושישי והכל, שרים לו "מים" בכל חתונה. אבל כשהוא מגיע לקבר אז מהכשרונות שלו נהיה תולעים, ואילו העמל, מה שדבק בנפש זה רק שלושים או ארבעים אחוז,

ולכן הוא נמצא למטה. לעומתו, שמעון שיש לו כשרונות חלשים והוא מנצל אותם עד כמה שהוא יכול במאה אחוז, פה בארץ אף אחד לא מסתכל עליו, אבל אחרי זה כשהוא הולך לעולמו מהכשרונות החלשים שלו נהיה גם כן אותם תולעים, אבל העמל שלו הוא דבר נצחי שדבק בנפש, הוא מגיע לשם עשירי בעמל. זה הסוד של עליונים למטה ותחתונים למעלה. זה המעלה הגדולה "שתהיו עמלים בתורה", עמלות זהו קנין נצחי בנפש. צריך לדעת את הסוד הזה.

כל רגע קשה צריך לחבק ולנשק

כשאנחנו מגיעים לאיזו סוגיה קשה או לאיזה קושי במקרה החיים, ההסתכלות שלנו היא, נו, צריך לעבור גם את זה, אין ברירה, זה כזה ניסיון, זה הדיעבד של החיים. כבר אמרנו שיש כאלה שבניסיונות נשברים ולוקחים חופש ויש כאלה שאומרים נו, צריך לעבור גם את הדיעבד של החיים. ואותו הדבר בלימוד תורה, יש לפעמים סוגיות קשות, יש תקופות קשות, יש לפעמים שיותר קשה ללמוד. ויש כאלה שעכשיו הוא יוצא החוצה, מחליט לנייעס, לשתות קפה, הוא בורח מהנסיון. ויש אחד שמחליט אין ברירה צריך לעבור גם את זה.

אבל מה האמת? האמת היא מה שחז"ל הקדושים אומרים: קודש קודשים, "פה אחת בצער ממאה שלא בצער" (אדר"ג גו.). אתה יכול לקנות עכשיו בעמל הזה קנין נצחי לנפש, כל רגע כזה אתה צריך לחבק ולנשק.

זכרתי ימים מקדם, אחד הדברים שאמרו התרגשתי ממורי ורבי רבן של ישראל הרב אלישיב זצ"ל, שכידוע זכה לאריכות ימים, ובשנה האחרונה כבר הלך שלו היה מאוד חלש, היתה לו חולשה כזו שהוא לא יכול היה להגיד שיעורים. למרות זאת לא פסק פומיה מגריסא, הוא אמנם היה ישן יותר, נח יותר, אבל או שהוא ישן או שהוא למד.

ובשנה האחרונה הוא היה אוחז באותו דף שלושה שבועות בלי לפתוח ספרים. זאת אומרת היכול של הלימוד שלו בשנה האחרונה, הוא הספיק בחודש מה שהוא הספיק בשנים קודמות בשנתיים. והוא לא הפסיק מללמוד, עם אותו חשק, עם אותו אהבה. איך אפשר, כל אחד היה נשבר. הוא ידע את הסוד הזה שבשמים מודדים את העמל, וממילא להפך הוא הספיק בשעה יותר ממה שהספיק בשנים הטובות במאה שעות. כי יפה אחת בצער ממאה שלא בצער. בשמים מודדים את העמל. זה הסוד הגדול - "בחוקותי תלכי, שתהיו עמלים בתורה".

עמל התורה של החזון איש

החזון איש, דער הייליגער חזון איש, כותב בכמה מקומות על עמלות בתורה, ורואים מתוך הדברים איך שהחזון איש היה מתענג מהעמל. אמר לי פעם אחד מגדולי התלמידי חכמים שבדור, יהודי שיוזע מה זה עמל התורה, שלומד כל סוגיה עד ההלכה, עם הראשונים והאחרונים. והוא אמר לי: כשאני לומד חזון איש אני מתחיל לבכות מהתרגשות, איפה שנגמר לי הכוח לחפור החזון איש רק מתחיל. ואותו חזון איש, העמל התורה שלו היה עד כדי כך שהוא היה לומד בשכיבה מאפסת כוחות, ולפעמים

הוא היה שותה מים או אוכל תפוח בלי לברך, כי הוא אמר שזה פיקוח נפש אצלו לברך, כי כל ברכה של החזון איש היתה עד כלות הנפש.

והחזון איש אמר שכשהוא כותב "אין הספר תחת ידי", הכוונה היא שלא היה לו כוח לקום מהמיטה לארון לקחת את הספר. היו מוצאים אותו לפעמים שוכב באפסת כוחות והכרית שלו למרגלותיו, וכששאלו אותו למה הכרית לא מתחת לראש, הוא אמר: אם היה לי כוח לקחת את הכרית לראש הייתי יכול לכתוב עוד שתי שורות. כזה עמל התורה.

כשהוא ישב שבעה על אמה שלו היה לו שבוע חופש, כי גם מה שמותר ללמוד כתוב לא ללמוד את זה מידי בעיון. לכאורה החזון איש היה צריך להנות מהחופש, הגיע לנחם אותו נדמה לי ר' ירחם ורפהטיג והוא התחיל להגיד לו האמת זכתה, כזו משפחה, ועכשיו טוב לה. החזון איש שמע את הכל וזוהו אמר לו על הכל אתה מנחם אותי, אבל מה עם זה ששבוע אסור ללמוד, מה עם זה. אני הייתי בטוח שהחזון איש יחגוג, שבוע מנוחה, שבוע הוא לא יכול ללמוד בעמל התורה. רואים מהדברים שהחזון איש כותב באגרות איך שהוא מתענג על העמל, מתענג על העמל האין סופי הזה. כי כשידעם באמת את הערך, כשמגיעים למתיקות התורה ויודעים שזה הדבקות הכי גדולה בקב"ה, אז מתענגים על העמל, מתענגים על הקשיים, צריך לדעת שאפשר לזכות לזה.

וחוץ מזה שמי שזוכה למתיקות התורה הוא באמת מתענג על העמל גם בעולם הזה, הוא גם זוכה לקנין נצחי בנפש. כל קושי, כל פיזור ופיזור של עמל, צריך לחבק אותו ולנשק אותו ולנצל אותו.

לעילוי נשמת
מרת שושנה ע"ה
ב"ר משה יהודה ז"ל
זילברשטיין
נלב"ע כ"ט סלו תשס"ד
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה

לעילוי נשמת
הר"ר משה יהודה
ב"ר שלמה ז"ל
מרמורשטיין
נלב"ע כ"ז אייר תשע"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה

פניני פרשת השבוע

נושא השבוע: אמונה וביטחון

פרשת בהר בחוקות

בס"ד | גליון מס' 580

איך ניצלה נערה בודדה מכלבים אימתניים?

וציטית את ברכתי (כ"ה, כ"א)

שמימית מיוחדת להציל את המצב, להבטיח שלמרות הפקוקים ימשיך להיות לנו טוב:

כמה כדאי להיות ברורים בתובנה הזו, בהירים באמונה שבורא עולם מעניק לנו שפע, בעיתות שמחה ובעיתות צרה, כשהכל הולך למישרין וגם כשמשונו נראה כחורק. פשוט לדעת שיש לנו אבא בשמים, שמשפיע עלינו כל כך הרבה, ואין לו כל מניעה להעניק לנו את כל מה שנרצה או נשאף. הבה נאמין בו בכל עת, 'קוהו אל השם, חזק ויאמץ ליכר, וקוהו אל השם'!

רגעי מוות במצולות הים...

הסיפור הבא מתרחש במצולות הים שבמיצרי טיראן שבסיני. מפליא ככל שיישמע, כך שמענו את הסיפור מפי גיבורו, ר' אהרן אייזנשטיין הי"ו, וזה דבר המעשה שהתרחש לפני כ-30 שנים:

תחביב מהנה ואימץ במיוחד אימץ לו אהרן, הוא תחביב הצלילה. זה תחביב מסוכן למדי, וכדי להתגבר על הסיכונים הטמונים בו - נדרשים הצוללנים להתלבש בחליפות ובמשקפות מיוחדות, להתעטר בבלוני חמצן, ולרדת למצולות מצוידים כדבעי. הצלילה נעשית בזוגות, אהרן בחר לו חבר למסע, הם נערכו כראוי, ועד מהרה צללו לעומק 35 מטר אל תוך הים...

בלוני החמצן שנטלו מספיקים לחצי שעת שהיה במים, אהרן וחברו ניצלו כל רגע, מיששו בהנאה את קרקעית הים, הצטלמו לצד כרישי ענק, נגעו בעומק תוכה ולבחון מה יש בה, וכיוון שידע שלרשותו רק עצי האלמוגים, החוויה היתה מרתקת ומאתגרת, 22 דקות חלפו להן, בעוד 4 דקות עליהם לעלות חזרה על פני המים, לנשום חמצן טרי מהאוויר הפתוח.

לפתע הבחין אהרן במין סלע ענקית בקרקעית הים, בעלת פתח רחב וגדול למדי. הוא מחליט להיכנס אל תוכה ולבחון מה יש בה, וכיוון שידע שלרשותו רק דקות אחדות - אפילו לא טרח לעדכן את החבר הצולל עמו, כשנכנס אל עומק הסלע. הוא נחן בסקרנות את הצלילה, והוא נשום חמצן טרי מהאוויר הפתוח.

השני של הסלע - ולצאת ממנה כלי צלוף אל על...

לחרדתו, הוא מגלה כי בהמשך הסלע עומד דג חשמלן פרסי גדול, סנפיריו פתוחים למולא רוחב הסלע, ואין אפשרות לעבור מבלי לגעת בו. דג חשמלן, הוא דג שנזנח הוא מין שדה אלקטרוני, המייצר חשמל בעוצמה של 600 וואט. מובן כי נגיעה בשוליו של דג כזה, היא התחשמלות למוות פשוט...

אם אי אפשר להתקדם - יש לנוע לאחור. אלא שהדבר בלתי אפשרי, שכן הציוד שעליו נכד ומסורבל, והוא לא יצליח לצאת מהסלע בשחיה לאחור. לאחר רגע של הלם אהרן מבין: קדימה אי אפשר - זו התחשמלות. אחורה אי אפשר מבלי להתנתק מבלון החמצן. להישאר כך אי אפשר - כי בעוד 4 דקות יפוג החמצן מהבלון, והוא יישאר נטול אוויר...

רגע של חרדה, עד כדי טירוף חושים. פחד מצמית. הוא רואה את המוות מול עיניו - - -

הפחד אינו ניתן לתיאור, אט אט מחלחלת ללבו ההבנה, כי הוא עומד למות כאן ועכשיו, ואיש אפילו לא יידע היכן וכיצד זה קרה. מתוך הבנה שכנראה אלו רגעייו האחרונים, הוא מעביר לגמד עיניו את סרט חייו, ואז - כמו מתוך חלום, ניעור בו

המתנה הטובה ביותר בה זכה עם ישראל, היא המתנה להיות בנוי אהוביו של הבורא, סמוכים על שולחנו ובטוחים בישועתו. העובדה שיש לנו אבא אוהב ורחום שניתן להישען עליו, להאמין בו ולבטוח שהוא לציננו בכל עת ובכל תנאי, מייצרת שלווה ושקט נפשי, מבטיחה רוגע, שומרת עלינו מכל דאגה ומייצבת את שפיותנו גם בעיתות התמודדות וצרה.

'אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים' - כי גם במצבי צרה וצוקה, גם במצבים שמוסדות תבל מתערערים, גם כשמרגישים שדברים לא הולכים כפי שרוצים, יהודי לא מתבלבל, לא מאבד שליטה, לא מפסיד את הרוגע והשלווה הנחוצים לו כל כך. יש לנו אבא גדול בשמים, אנו נשענים רק עליו, אנו יודעים שהוא עימנו, שומר עלינו, מסייע לנו, מבטיח שנתמודד בגבורה, נשרוד את הכל, ונצא מכל קושי מחוזקים ועוצמתיים.

את התובנה המחזקת הזו, מגלה הרה"ק רבי זושא מאניפולי ז"ע בפרשת השבוע, ומפיו מובאים הדברים בספרו של אחיו, הרה"ק בעל ה'נועם אלימלך' ז"ע. בפרשת השבוע אנו מצווים על שמיטת הקרקע בשנה השביעית, וכאן מגיע פסוק מרתק: 'וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית?'... וציטית את ברכתי! - אם תשאלו מה נאכל בשנה בה המשק החקלאי מושבת, הן איננו עובדים בשדה ומפקירים את גידוליו? לפיכך מבטיח ה' לשלוח את ברכתו, למען יהיה לנו די מזון גם בשנת השמיטה.

וכאן עולה השאלה: מדוע התורה מרחיבה לבאר את השאלה 'וכי תאמרו מה נאכל?' הלא הלכות גדולות ומרכבות נדרשות מייטורי אותיות בודדות, ואילו כאן - פסוק שלם מוקדש לשאלה הזו? מדוע אין די רק לצוות על מצוות השמיטה, ולהבטיח את ברכת ה'?

ומגלה הרה"ק רבי זושא ז"ע סוד מכבשנו של עולם, חושף את דרך ההשפעה האלוהית לברואי תבל. לכל אחד מאיתנו, עם יציאתו לאויר העולם, הוצמד צינור שפע שמימי תמיד, שמשפיע עליו באופן קבוע למען לא יחסר לו דבר. האדם צריך להאמין ולבטוח שיש לו צינור שמשפיע עליו ללא הרף, שבורא עולם מעניק דרכו לכל הפסקה.

כל עובד ופועל ללא תקלות, כל עוד היהודי מאמין שהצינור קיים ומשפיע עליו, והוא בטוח שלא יחסר לו דבר כי הוא מושפע בקביעות. הסיפור מסתבך כשהיהודי מהרהר על בטחונו בה, מתחיל להעלות פקפוקים האם הצינור ישרוד גם בשנת השמיטה, או בכל מצב מסוכן אחר. עכשיו יש כבר לא פקפוק - הצינור נתקע ונקטע, השפע השמימי מפסיק להיות מוזרם כרגיל...

זו התשובה מדוע התורה מרחיבה בשאלה 'וכי תאמרו מה נאכל?', כדי ללמדנו שהשאלה היא היצירת את הצורך בברכה מחודשת. אם לא היתה נשאלת השאלה - הברכה היתה זורמת כתבחיילה, מושפעת ללא הרף. השאלה מעידה שהאדם מהרהר על הצינור שמשפיע עליו, יש לו שאלות ופקפוקים על ההשפעה האלוהית - התמידית. כדי להציל מצב כזה - ה' נדרש לצוות ברכה מיוחדת 'וציטית את ברכתי' - כדי לאפשר לצינור להמשיך להשפיע...

כי באופן טבעי - השפע קיים, מושפע בתמידות. יהודי יודע שבורא עולם לצינור, מלואו אותו בכל עת, מושפיע עליו בריאות, נחת, פרנסה, ברכה, שפע. הכל ממנו יתברך, הכל מגיע ממנו בהשפעה ישירה. כל זאת בתנאי שלא נשאל שאלות, שלא ידחל לליבנו הרהור או פקפוק. כי אם משהו בחומת הביטחון שלנו מתערער - נדרשת השפעה

מצוה לפרסם: סגולה בדוקה לעורר רצון לקדושה, לטבול לעילוי נשמת

הרה"ח הקדוש רבי פתחיה סעלישער בן הר"ר יוסף יונה הי"ד חזונברג מזקני חסידי בעלזא, נקנה"ש בשנות העשר - י"ג בסיון תש"ד

לעילוי נשמת

ר' שלמה פרץ ז"ל ב"ר מאיר הלוי גולדשטיין (טראניא)
ת.נ.צ.ב.ה.

זיכרון משנות ילדותו, וטילטל את לבו בחזקה. הוא נזכר בבית הכנסת הקטן בו ביקר רוחו, ובשלט הנאה שהוצב על עמוד החזן - 'שירת השם לנגדי תמיד'. בעיני רוחו הוא רואה את השלט, ומבלו פורצת זעקה אילמת:

'שירת השם לנגדי תמיד! בטוחני שבורא עולם יודע היכן אני ניצב עכשיו, מודע לסיכון האדיר בו אני שרוי! בטוחני שהוא יכול להוציא אותי מכאן חי ובריא, בטוחני שלמרות שזה חסר סיכוי - עדיין אני יכול לצוף אל על ולהציל את חיי! אני בוטח בך אבא שבשמים, ברצותך חיי ינתנו לי לשלל, בכוחך אני בטוח שתוציאני ממעמקי הים!'

אהרן לא יכול לבכות בתנאים הללו, אבל הזעקה בוערת מתוכו, גואה בבלבו: 'אני מאמין באמונה שלמה בבורא עולם! גם עכשיו, ולמרות שחיי תלויים לי מנגד - אני בטוח בו שהוא יכול להציאני מן המים חי וקיים!'

ואז, לפתע פתאום, דג החשמל החל לנוע לאחור, מאפשר לאהרן להתקדם קדימה. אהרן מתקדם לכיוון היציאה מהצד השני, ולפתע דג החשמל שינה כיוון - והחל לנוע קדימה, לכיוונו, כשבעוד שניות ייווצר מגע ביניהם... אהרן נתקף בבעתה, הוא רואה את המוות מתקרב אליו, מבטי לכל הצדדים בנסיון אחרון להציל את חייו - ואז מגלה מובלעת קטנה בעומק הסלע שלא הבחין בה קודם, והוא ממחר להיכנס אליה...

הדג, כאילו ציפה שאהרן יתן לו לעבור, מיהר לשעוט קדימה ויצא מהכיוון ממנו נכנס אהרן, ואהרן, מנצל כל רגע כדי לשחות אף הוא קדימה, ולצאת מהצד ממנו נכנס הגדל...

אלא שבכך אין די. הרי הוא חי על זמן שאול! בעוד חצי דקה יסתיים בלון החמצן שלו, איך יצליח לצוף אל על בכל כך מעט זמן? איך יצליח לעלות גובה של כארבעים מטר מהמצולות תוך 30 שניות בלבד?!

הוא מבטי אנה ואנה, ולפתע מגלה את חברו, עמו ירד לצלול. אין לדעת למה החליט להישאר במצולות כשגם החמצן שלו עומד להסתיים, אין לשער איך השכיל לדעת לבוא בדיוק לכאן - לצדו השני של הסלע. אך החבר כאן, וזה הזמן להתחבר אליו. הם מאותתים זה לזה על המצוקה המפתיעה ומחליטים להתאחד בנסיקה למעלה. הם יערכו תורנות, כל אחד מהם ינשום בתורו 2 נשימות בלבד מהבלון, וכך - אולי - יצליחו להדביק את הפער ולעלות אל על...

דקה וחצי של מות, נשמות קצובות בדיוק לפי התורנות, נוהל חירום של ממש. הם עולים מטר ועוד מטר, מגיעים לפני הים בלי טיפת אויר בבלון, בלי טיפת חמצן, אבל הם הגיעו! - חיים, נושמים, בריאים ושלמים!

רק אז, נתן אהרן דרור לדמעותיו, רק אז שחרר אהרן רוחה משמעותית, כשבלבו משתקף בהודאה נרגשת לה 'על החיים שניתנו לו במתנה. היטב ידע והבין כי זה לא מזבן מאלי, במצולות הים אין מי שיעזור לו, אין לו על מי להישען. רק אז גילה את אוצר האמונה הטמון בתוכו, את הכח האדיר החבוי בנפשו, כח האמונה שפתח את הפתח הניסי להציל את חייו!

את הסיפור המפעים הזה, שמענו מר' אהרן המספר אותו במסגרת תיאור סיפור חייו האישי בנפשונו ובקעמפיים, וממנו ניתן ללמוד: מי שמאמין בה' ובטוח בו, אין כוח שיכול לפגוע בו, הוא מוגן מכל איום, יש לו על מה להישען בכל התמודדות. גם כשהוא רואה את המוות מול עיניו הוא אינו מרים ידיים, כי הוא בטוח שיש מי ששומר ומגן עליו, והוא עתיד לצאת ולהינצל.

הבה ניקח את המסר הזה לתשומת ליבנו, בכל ההתמודדויות העוברות עלינו. לפעמים זה קשה, האופק נראה חשוך, העתיד מדאיג. הבריאות בסכנה חלילה והרופאים פסימיים, המצב אצל אחד מהילדים נראה כאבוד חלילה, פקיד הבנק כבר שואג עקב המינוס הרצחני... יהודי לא נבהל, יש לו על מי להישען, יש לנו את האבא החזק, העוצמתי, הכביר והאדיר בעולם!

הנאצי שהציל יהודי?!?

היא היתה נערה צעירה כשפרצה מלחמת העולם השנייה. כשהתחילו להתברר העובדות על הנעשה ליהודים בגיא ההריגה הנאצי, החליטה להימלט בגפה, לחפש כל דרך להציל את חייה. כשהועלתה לרכבת המובילה למשרפות הנוודות לשמחה - החליטה לברוח ממנה לחדר הפתוח, בו רצה במשך דקות ארוכות, מחפשת מקום בטוח להניח בו את כף רגלה...

לפתע הבחינה בבית נאה ומטופח, גינות יפות סדורות סביבו ושער גדול מעטר את כניסתו. היא מיהרה לנקוש בדלת, אך כשזו נפתחה - התברר להרדתה כי נקשה בבית הכי לא נכון... מדובר בבית של נאצי, ולא סתם נאצי - אלא המפקד הנאצי באזור!

מיד כשהבחין בה, נעץ בה מבט מצימית ואכזרי, וסימן מבין שיניו: 'ז'יד'. עתה כבר הכל ברור: היא ברחה מהמוות היישר לידי של מלאך המוות, אל תוך ביתו ונחלתו. היא רעדה בחוסר שליטה, כששמעה אותו מתמוגג בצחוק: 'באת לבקש ממני הצלה? הן רצת ישר אליי כדי להקל עלי... אני כבר מביא את הרובה ופותר את העניין בקלות ובזריזות!'

הנערה נתקפה לחלחלה, ההלם הימים אותה לחלוטין, היא נותרה עומדת דום באימה

ובבעתה. מעולם לא חשה את המוות קרוב כל כך, מעולם לא האמינה כי תיקלע למצב בו תעמוד מול נאצי, ועוד מפקד נאצי, כשהיא זו שרצה אל תוך ידיו...

פתאום הפסיק הנאצי לצחוק, פניו הרציני באחת, והוא שאל בקצרה: 'איך נכנסת לכאן?'

הנערה, מבוהלת ומפוחדת, לא יכלה להוציא הגה מפייה. תחת זאת הצביעה על השביל המוביל לכניסה לבית, כמאותתת שדרך השביל נכנסה...

'הכלבים לא נבחו? כל הכלבים שתקו לך, יהודונת?!' - שם הנאצי ושאל.

'הכלבים?!!' - היא הסיבה את פניה לאחור, ורק אז הבחינה בעשרות כלבי רוסטוילר ואמסטוף גרמניים משוטטים בחצר, מציצים מבין חרכי הגדרות, מבטיחים כי איש לא יעז להסיק את גבולו של הנאצי הנכבד... לא היתה מבחינה בהם קודם לכן - לא היתה מעיזה להיכנס!

הנאצי שתק ארוכות, כשמוצו ניצבת הנערה המומה ומפוחדת. הכלבים שלו מאולפים, יודעים איך לנהוג במי שנכנס אל החצר. כבר היה מי שניסה את מזלו, ותוך שניות הפך לארוחת צהריים טעימה למהלכים על ארבע. האם הנערה הזו יש כוחות עליונים? האם בידה להפעיל כישופים? מדוע לא נגעו בה לרעה?!

הוא חייב לבחון את ההתרששות המוזרה הזו. עליו להבין מה וכיצד קרה, איך התרחש הנס המוזר הזה. 'הישארי כאן למשך הלילה הקרוב, ובבוקר תצאי שוב דרך השביל הראשי. אם תצליחי לצאת דרכו והכלבים לא יגעו בך לרעה - אגן עלייך לאורך כל המלחמה!' - הבטיח הנאצי ברגע של בלבול מוחלט לנוכח המתרשש מול עיניו...

הוא נתן לנערה מיטה לישון, אך למותר לציין כי היא לא הצליחה לעצום עין. בעיני רוחה ראתה את עצמה יוצאת לשביל, והכלבים האימתניים מסתערים עליה, קורעים את בשרה לנתחים ונתחים. היא חשה בגוב האריות ממש, יודעת שמחר בבוקר תצא למסע - שהוא כנראה הליכתה האחרונה בחיים...

הכר הפך ספוג דמעות, היא חשה נפרדת מהעולם. בכל כוחה התאמצה להאמין כי אבא שבשמים עימה, ויעמוד לצידה גם ברגעים הקשים המצפים לה. היטב הבינה כי בדרך הטבע הדבר חסר סיכוי לחלוטין, ובכל זאת לא הרפתה ממשחבת האמונה, מהביטחון כי בורא עולם יכול לתת מחסום ורסן בפי הכלבים האימתניים והאכזריים ביותר...

עם שחר התייצבו בחלונות הבית בני משפחתו וחבריו של הנאצי האכזר, שבאו לראות את ה'טיפול' שיעניקו הכלבים לנערה היהודיה האומללה. כשהיא מודעת בהחלט לסיכון, לא נותר לנערה אלא להתחזק באמונה בה', והיא התייצבה בפתח הבית, כשהנאצי מורה לה לצעוד לאורך השביל הראשי כולו...

היא לא הביטה לצדדים, ליבה פרפר בחוזקה, אך מוחה היה אחוז במחשבות אמונה. עשתה צעד ראשון, ועוד צעד, ועוד אחד. בינתיים שקט, אף כלב לא נע ולא זע, הם מוסיפים ללחץ עשבים שוטים ולא מתקרבים אליה. היא מתקדמת צעד ועוד צעד, לא בריצה מהירה ולא בהליכה איטית, בהליכה מתונה ואצילית, כדרכה תמיד...

כשהגיעה אל השער, עדיין היו הכלבים במקומם, כמסומרים לאדמה שתחתיהם. הם לא התקרבו, לא נבחו, לא נגעו, כאילו לא שמו לב!

רק כששבה אל הבית, בריאה ושלימה, התירה למעיין הדמעות לנבוע מעיניה. הנאצי היה המום. קד בפניה קידה של כבוד ושפשף את עיניו בתדהמה. עשרות כלבים מאולפים, שידעו 'לטפל' בכל זר שהתקרב, ואף אחד מהם לא נע ולא זע לכיוון הנערה הזו, כנראה לא יש שמירה מיוחדת...

את הבטחתו קיים במלואה. לאורך כל ימי המלחמה, שהתה הנערה בביתו, והוא ששמר עליה מכל אימי המלחמה ומוראותיה, זו כנראה הנערה היהודיה היחידה שמפקד נאצי, שונא ישראל מושבע, שמר עליה ככבת עינו בכל תקופת המלחמה, הותיר לה את נפשה לשלל...

לימים, אותה נערה עלתה ארצה, ונישאה לגאון רבי חיים סרגא זצ"ל, ראש ישיבת חברון. היא סיפרה את סיפור הצלתה האישית, אותו שמענו ממגיד המישירים הנודע הרב"ג ר' מנחם שטיין שליט"א, כדי ללמדנו:

גם בגוב האריות או במלונת הכלבים, ואפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם, אל תייאש מן הרחמים. יהודי יש בכל מצב ובכל צרה על מי להישען, יש לו במי לבטוח. אבא שבשמים ליצידו, הוא משדד מערכות עולם ומשנה את כל טבע הבריאה, כדי להציל את בניו!

הבה נפנים את ההבנה הזו, זה מה שישירה עלינו רוגע ושמחת חיים, זה מה שישמור על שלוליתנו בכל עת ועונה. כשהיהודי יודע שאבא שבשמים ליצידו - הוא לא נלחץ ולא מובך, לא מתבלבל ולא מאבד עשתונות. הוא יודע כי יש לו על מי להישען, הוא בטוח בכוחו של בורא עולם, אשר בוודאי פועל למענו ויעשה הכל לשיעונו. 'בטחו בו עדי עד'!

משיעוריו של מגיד השיעור הר"ג אשר קובלסקי שליט"א

לשמיעת השיעורים בדף הימי ובונושאים נוספים חייגו: 073-2951342 | לקבלת העילון במייל: 6778160@gmail.com
לתרומות והוצאות (גם בכ. אשראי) למען הפצת העילון חייגו: 053-316-1613 ניתן לתרום גם בעמדות נדרים פלוס

ועלת הו

בהר-בחקותי תשפ"ו

דברי חזיון מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

פרשת בהר - לבטוח בה' ללא שום שאלות

”וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וגוי' וצוית את ברכתי לכם וגוי' ועשת את התבואה לשלוש השנים". (כ"ה, כ' - כ"א).

א- וכתב הנועם אלימלך ז"ל, בשם אחי החסיד וכו' ויש לדקדק וכו' שדרך התורה לכתוב איזה יתור לשון ועיי' מתורץ כמה קושיות, אבל הקושיא לא נכתב בעצמה בתורה, וכאן נכתב הקושיא בתורה, וטוב היה שלא לומר כי אם וצוית את ברכתי וממילא לא יקשה שום אדם לומר מה נאכל? ונראה שהשיי' ב"ה כשברא את העולם השפיע מטובו צינורות מושכים שפע לצרכי בני אדם ודרך השפע שלא להפסיק כלל, אלא כשאדם נופל ממדרגתו ואין לו בטחון בבורא וכו' אז עושה האדם ההוא במחשבתו וכו' פגם וכו' ואז נפסק השפע חלילה וצריך השיי' ב"ה לצוות מחדש השפע שתלך כמו מתחילת הבריאה, וזהו וכי תאמרו פירוש כאשר תאמרו כך ואז תטריחו אותי וצויתי וכו' אלא לא תתנהגו כך ותבטחו בה' בכל לבבכם ואז תלך השפע בלי הפסק כלל תמיד לא יחסר כל בה, עכ"ל.

והלימוד מזה שעל האדם לבטוח בה' ולא ישאל שאלות, ואז השפע ילך כסדר. והנה יש הבדל אם הבטחון הוא בשלימות לבין אם האדם שואל שאלות מה נאכל, דהנה כתב הספורנו ז"ל, "ואכלתם לשובע" שיהיו הפירות רבי המזון כענין שהיה בעומר שהיה מספיק לגדול כמו לקטן כאמרו ז"ל (תוי"כ כ"ו ה') אוכל קמעה ומתברך במעו, ויספיקו פירות הששית גם לשביעית וכו'. "וכי תאמרו מה נאכל" וכאשר יסופק זה אצלכם ולא תבטחו שיהיה המעט מספיק באיכותו, ועשת את התבואה באופן שתשבע עין מראות ותראו שישפיק הכמות, עכ"ל. ומבואר בספורנו שאם לא שואלים שאלות אזי אוכל קמעה ומתברך בתוך מעו ולא צריכים לעבוד, שהשפע מגיע מאליו, אולם אם שואלים שאלות אזי ועשת את התבואה לשלש השנים, שיהיה ברכה בתבואה באופן שתשבע העין, ואז יצטרכו לעבוד הרבה על התבואה. וזהו מדה כנגד מדה שאם הבטחון בשלימות אזי גם הברכה בשלימות אוכל קמעה ומתברך במעו, אולם אם יש שאלות מה נאכל, אז גם השביעה היא כדרך הטבע שיש הרבה תבואה וצריך לעבוד הרבה.

-ב- בטחון בה' וכן לבטוח בשמו הגדול שיעשה למענו יתברך

בהפטרות של פ' בחקתי כתוב 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו' (ירמיה י"ז, ז') וכתב המצודת דוד ז"ל, ר"ל כמו שיבטח בו, כן יהיה למבטח ולעזרה. עכ"ל. ונראה שכוונתו, שאם הבטחון בשלימות ולא שואלים שום שאלות אז כן יהיה למבטח ולעזרה, אולם אם שואלים שאלות אז גם העזרה היא בדרך הטבע.

ועוד אפשר לבאר את הפסוק, שיש שבוטחים בה', אולם יש שגם בוטחים 'והיה ה' מבטחו' שבוטחים בשם ה' שהוא בעל הרחמים ובחסדו הגדול יעזור לנו. ולכאורה זהו שאומרים בברכת על הצדיקים 'ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמן באמת' ואח"כ אומרים 'ולא נבוש כי בך בטחנו', ולכאורה בתחילה מבקשים ותן שכר טוב לכל הבוטחים ואח"כ מסיימים כי בך בטחנו, הרי בקשתינו על הביטחון, אלא שבתחילה מבקשים על הביטחון בשמן ומסיימים כי בך בטחנו שבטחנו בך.

האדם שעמל בתורה זוכה לעמול בתורה בעוה"ב לפני השי"ת ולהינות מזיו השכינה

"אם בחקתי תלכו" (ויקרא כ"ו ג')

ומפרש"י ז"ל, יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו ועשייתם אותם, הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה. (תוי"כ ע"כ).

בגמרא בסוף מסכת מועד קטן (כ"ט ע"א) אמר רב חייא בר אשי אמר רב, תלמידי חכמים אין להם מנוחה אפילו לעולם הבא שנא' (תהלים פ"ד ח') ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון. עכ"ל.

וכתב התוספות הרא"ש ז"ל, אין להם מנוחה לא בעולם הזה, ולא בעולם הבא, שכמו שהם עמלים בתורה בעולם הזה, כך הם עמלים בתורה בעולם הבא לפני השכינה, כדאמרינן במעשה דיהודה דלא הוה ידע למישקל ומיטר בהדי רבנן בשמעתתא, והיינו ילכו חיל אל חיל יראה אל אלקים בציון. מחיל של העולם הזה, אל חיל של העולם הבא, כאשר יראו אל אלקים בציון. וזהו בשעת פטירתו, שנהנין מזיו השכינה, וציון זה ציון של מעלה, שהוא כנגד ציון של מטה, כדכתיב ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו. עכ"ל.

ומבואר בתוספות הרא"ש שיש עמל בתורה לפני השכינה בשעת פטירתו שנהנין מזיו השכינה, וזהו השכר של עולם הבא.

והנה במסילת ישרים פרק א' כתב ז"ל, והנה מה שהורנו חז"ל הוא שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא וכו'. ובתוספות הרא"ש מבואר שעל ידי עמל התורה, זוכים לעמול בתורה לפני הקב"ה בעולם הבא ולהינות מזיו שכינתו.

פרשת בחקותי - עמל התורה נקרא 'בחקותי תלכו'

"אם בחקתי תלכו" ומפרש"י ז"ל: יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו ועשייתם אותם, הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקותי תלכו שתהיו עמלים התורה (תוי"כ עכ"ל).

וצ"ב דזה מוכח דהפסוק מדבר על לימוד התורה, אבל היאך משתמע מהפסוק על עמל התורה. והאור החיים הקדוש כתב מ"ב פירושים על הענין הזה, עיי"ש.

ונראה לפרש, בדמדרש רבה (ל"ה א) כתוב ז"ל, אם בחקותי תלכו, הה"ד (תהלים קיט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד רבשי"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, הה"ד ואשיבה רגלי אל עדותיך, עכ"ל.

ואפשר לבאר כי דוד המלך היה לו כל יום ויום כל מיני מחשבות שצריך ללכת למקום פלוני וכו', והיו רגליו מביאות אותו לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, והיינו לבתי כנסיות להתפלל להקב"ה על כל מה שצריך, ולבתי מדרשות ללימוד תורה, וזה נקרא עמל התורה, שהאדם מסיח דעתו מכל הדברים שצריך, ויושב ולומד תורה. וכן גם אצלנו בדרגה של כל אחד ואחד, כשיש לו כל מיני טרדות ודאגות על עניני גשמיות, והוא מסיח דעתו ויושב ולומד זה נקרא עמל התורה.

-ב- ועוד אפשר לבאר, אם בחקותי תלכו, שגם כשהולך בדרך ואינו יושב בבית המדרש, חושב ומדבר בדברי תורה זה נקרא לפי דרגתו עמל התורה, שאפילו בדרך שקשה ללמוד, ויש כל מיני הפרעות, הוא חושב ומדבר בדברי תורה.

וכן כתב האור החיים הקדוש ז"ל, וטעם אומרו לשון הליכה, לומר שצריך לעסוק בתורה אפילו בהליכתו ע"י דרך אומר ובלכתך בדרך, באהבה ישגה תמיד עכלה"ק.

ועל פי זה אפשר לבאר המדרש רבה, שדוד המלך אמר רבשי"ע בכל יום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות. והיינו כיון שבדרך חשב בדברי תורה, והתחדש לו בדרך חידושי תורה, לכן רגליו היו מוליכות אותו לבתי כנסיות ובתי מדרשות כדי ללמוד כל הסוגיא בעיון, וכדי להתפלל להשיי' שיבין כל הסוגיא.

-ג- ועוד אפשר לבאר, אם בחקותי תלכו, כי חוקה, נקרא דבר שאין בו טעם והבנה, ולפעמים האדם לומד ואינו מבין את הסוגיא, וזה אצלו בגדר חוקה, וקשה לו ללמוד בלא הבנה, וזה נקרא לפי דרגתו עמל התורה ללמוד אפילו בלא הבנה, עד שמהשמים יפתחו לו שערי תבונה, ויזכה להבין את הסוגיא.

-ד- ועוד אפשר לבאר שעל ידי לימוד התורה בעמל וביגיעה זוכים

לכלת מדרגה לדרגה, בין בעולם הזה ובין בעולם הבא, לזכות להתענג על ה' ולהנות מזיו שכנינו. ולכן התורה קוראה לעמל התורה בלשון אם בחקותי תלכו, שעל ידי עמל התורה אתם הולכים מדרגה לדרגה בעוה"ז ובעוה"ב, עד שזוכים להתענג על ה' ולהנות מזיו שכנינו.

יש עמל הגוף שלומד הרבה ומנצל כל רגע, ויש עמל הנפש שמשעבד כל מחשבתו לתורה, וכמו שכתוב בגמרא בשבת (פ"ח ע"א) ההוא צדוקי דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעתא, ויתבה אצבעתא ידידה תותי כרעא, וקא מייץ בהו וקא מבעץ אצבעתיה דמא וכו' ופרש"י וז"ל: היה ממעכן ברגליו ואינו מבין מתוך טירדא עכ"ל, שהיה שקוע בשמעתא שלא הרגיש כלום וזוהי עמל התורה שכל נשמתו שקוע בתורה, ואמרו חז"ל קובי"ה אורייתא וישראל חד הוא וכשיהודי שקוע בתורה הרי הוא דבוק בקב"ה.

ואמרו חז"ל בבבא בתרא (פ"ח ע"ב) אמר רבי לוי בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, הקב"ה ברך את ישראל בעשרים ושתים וקללן בשמונה, ברכן בכ"ב מאם בחוקותי עד קוממיות, ופירש הרשב"ם מאל"ף שבי"ם עד תי"ו שביקוממיות והיינו בעשרים ושתים אותיות שבאל"ף ביי"ת, ומבאר המהרש"א בחידושי אגדות וז"ל: ולכן בברכות מאל"ף ועד תי"ו שהן כ"ב אותיות, לרמז שברכן בכל מה שהפה יוכל לדבר בכ"ב אותיות והברכות הנזכרים מאל"ף דאם בחוקותי עד תי"ו דקוממיות אינן אלא ברכות כלליות, אבל הפרטים לא נזכרו כי אי אפשר להזכיר בפרט מה שהפה יכול לדבר בברכות מכ"ב אותיות וכו' עכ"ל. **וכשדאם משעבד** את כל מחשבתו להיות שקוע בתורה, אזי הוא דבוק בקב"ה וזוכה לכל הברכות מה שהפה יכול לדבר. שכמו שהקב"ה ברא כל בריאה בכ"ב אותיות, כן הוא זוכה לכל הברכות שנכללים בכ"ב אותיות.

כל זמן שנמצאים בבית המדרש ולומדים אין מלאך המות יכול לשלוט

בגמרא בשבת דף ל' כתוב שדוד המלך ביקש מהקב"ה שידעו מתי ימות. אמר לו הקב"ה בשבת תמות. וכתוב שדוד המלך ישב וגרים כולי יומא, ומלאך המות קם קמיה ולא יכל ליה דלא פסק פומיה מגירסא, הוה ליה בוסתנא אחורי ביתיה, אתא מלאך המות סליק ובחיש באילני, נפק למחוי הוה סליק בדרגא, איפחית דרגא מתותיה, אישתיק ונח נפשיה, עיי"ש.

וצ"ב למה לא עשה המלאך המות את זה כשהיה בבית המדרש, שינענע בספסלים ויגרום שישתוק רגע, ואז יוכל לו.

ונראה לומר שכל זמן שנמצאים בבית המדרש, לא מועיל מה שבאונס מפסיקים רגע, רק כשיצא מבית המדרש ושקת באונס, ואמר לי הרה"ג צבי בירוב שליט"א, שכן תירץ גר מרן הגאון הצדיק רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוק"ל, ושמתתי שכיוונתי לדבריו.

וכן גם כל אדם בדרגתו כל זמן שנמצא בבית המדרש ולומד, אין היצר הרע שולט עליו, וכשיצא מבית המדרש אזי יכול היצר הרע לפתות אותו.

ב- לימוד התורה מוסיף חיים, כי הם חיינו הם מוסיפים חיים

והנה אמרו חז"ל שאדם הראשון נתן שבעים שנים מחייו לדוד המלך, ודוד המלך חי שבעים שנה. והנה מבואר בגמא בשבת (דף ל') שכיון שפסק באונס רגע מגירסא, אז מלאך המות יכול ליה, ואם לא היה פוסק אז היה ממשיך לחיות, וצ"ב הרי היו לו רק שבעים שנה שאדם הראשון נתן לו, והאיד היה ממשיך לחיות.

ורואים מכאן שעסק התורה מוסיף חיים, ולכן אם לא היה מפסיק מללמוד היה מוסיף לחייו, כי התורה הם חיינו, הם מוסיפים חיים לאדם, אפילו שנגזר עליו שאין לו יותר חיים.

ע"י לימוד התורה יבשר אליהו את הגאולה

"וזכרתי את בריתי יעקוב" וגוי' (ויקרא כ"ו מ"ב)

ופרש"י וז"ל, בחמשה מקומות נכתב מלא, ואליהו חסר בחמשה מקומות. יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבונו, שיבוא ויבשר אואלת בניו, עכ"ל.

וכתב בספר זרע משמון ז"ל, וצריך עיון מהו הענין הזה של נטילת אות זו, ולמה דוקא חמשה פעמים, ומה איכפת לו ליעקב על זאת הבשורה, ומה הפרש יש אם תבא הגאולה בלא הבשורה או עם הבשורה.

וי"ל דאיתא בילקוט (שמעוני מלאכי רמז תקצ"ה) על פסוק (מלאכי ג' כ"ג) הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא, אם אין ישראל עושים תשובה אינם נגאלים, ואין עושים תשובה עד שיבא אליהו שאל הנה אנכי שולח וכו' מה כתיב אחריו והשיב לב אבות על בנים, עכ"ל.

דמשמע מינה דדוקא כשיבא אליהו ויבשרם שהגאולה קרובה לבא אז יגל לבם בקרבם, ומחמת שמחה זו יתעוררו נמי לעשות תשובה מאהבה, ומכל שכן שאליהו נמי ידבר על לבם וישיבם, אבל בלא זה אי אפשר שיתעורר לבם על התשובה, ובלא תשובה לא תבא הגאולה, ומשום הכי יעקב נטל משכון מאליהו כדי שיבוא ויבשר לישראל וישיב לב אבות על בנים, דהיינו שיעורר לבם לתשובה. והאי דנקט אות הוא"ו, היינו לפי שידוע שבשביל עוונות ישראל בעוה"ז גרמו פירוד באותיות שם המיוחד, ובפרט באותיות האחרונות שנרחקה הה"א מן הוא"ו וכו', ובשמו של אליהו יש שלשה אותיות השם וחסרה ה"א האחרונה, ולכן יעקב נטל ממנו הוא"ו למשכון חמשה פעמים, כמספר הה"א, כדי שעל ידי הבשורה והתשובה תחזור הה"א להתיתח עם הוא"ו וכו' עיי"ש, עכ"ל.

והנה דבריו עמוקים מאוד, אולם תוכן דבריו שלכן יעקב לקח הוא"ו מאליהו, כדי שעל ידי הבשורה והתשובה יתחדש השם האחרונה עם הוא"ו, ויהיה השם שלם.

ב- והנה אפשר לבאר את דבריו על פי פשוטו, דהנה הגמרא בבא בתרא (דף י"ד ע"א) אמרין והלחות ארכן ששה ורחבן ששה וכו' עיי"ש, ובפרקי אבות (פרק ו' משנה ב') כתוב והלחות מעשה אלקים המה, והמכתב מכתב אלקים הוא חרות על הלחות, אל תקרי חרות אלא חרות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה. וכו'.

ובדעת זקנים בפרשת כי תשא עה"פ (שמות ל"ב, ט"ז) 'והלחות מעשה אלקים המה, והמכתב מכתב אלקים הוא חרות על הלחות' מביא, ואמר רבי אלעזר מאי דכתיב חרות על הלחות, אמללי לא נשתבר לחותות ה' האחרונות לא נשתכחה תורה מהשאל, רא אחא אמר אף אין אומה ולשון שולטת בהן שנאמר חרות, אל תקרי חרות, אלא חרות עיי"ש.

והנה הלחות נראה שהיה מרומז בהם שם השי"ת, כי היה בהם י' הדברות. ובכל לוח היה חמש דברות, והלחות ארכן וא"ו ורחבן וא"ו. וזה השלימות של שם השי"ת, וכל הלחות היה מעשה נסים, מזה ומזה הם כתובים. וכתב רש"י (ל"ב ט"ז) וז"ל, משני עבריהם, היו האותיות נקראות ומעשה נסים היה, (שבת ק"ד.) עכ"ל.

נמצא הלחות ועשרת הדברות היו מרמזות על שם השי"ת, והנה נביא מלאכי (ג' כ"ב-כ"ג) כתוב, זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחרב על כל ישראל חקים ומשפטים, וזה על ידי (פסוק כ"ג) הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא, וגוי'. היינו שאלוה הנביא ילמד אתכם תורת משה עבדי ואזי תבוא הגאולה. ולכן יעקב לקח חמישה וא"ו מהשם אליהו כנגד חמישה חומשי תורה, כדי שאליו יבוא וילמד את ישראל תורה, ועיי"ז יבשר את הגאולה, שידוע שהלחות מעשה אלקים המה, והמכתב מכתב אלקים הוא, שהתורה והלחות הם משמים ויעשו חירות מכל האומות, ויהיו עם של השי"ת.

לא מאסתים ולא געלתים לכלתם - בעבור התורה שהיא הכלה שנמצאת בכלל ישראל

"ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לְכַלְתָּם" וגוי' (כ"ו, מ"ד)

כתוב בזה"ק ז"ל (תרגום ללשון הקודש) אמר רבי חייא אני שמעתי דבר חדש שאמר רבי אלעזר, לא מאסתים ולא געלתים לכלתם, לא הכיתים ולא הרגתים לכלותם צריך לומר, אלא לא מאסתים ולא געלתים, מי ששונא לאחד נאמא הוא לגדו, ומגונה הוא כתועבה לפניו, אבל כאן לא מאסתים ולא געלתים, מה הטעם לפי שאהובת נפשי ביניהם. (זו הזוהר, זו התורה והשכינה הקדושה). ובעבורה כולם חביבים אצלי, זה שכתוב לכלתם, לכלתם כתוב, חסר וא"ו, בעבורה לא מאסתים ולא געלתים, לפי שהיא אהובת נפשי, אהבה שלי אצלה, משל לאדם שאוהב אשה, והיה מדורה בשוק של מעבדי עורות, לולא שהיא שם לא נכנס בו לעולם, כיון שהיא שם דומה בעיני כשוק הרכלים, שכל ריח טוב שבעולם נמצא שם, אף כאן ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם, שהוא כשוק של בורסקי לא מאסתים ולא געלתים, ולמה לכלתם, בעבור כלתם שאני אוהב אותה, שהיא אהובת נפשי שוכנת שם, ודומה עלי ככל ריח טוב שבעולם, בעבור כלה ההיא אשר יוסי ביניהם. אמר רבי יוסף אילו לא באתי כאן אלא לשמוע דבר זה די לי. עכ"ל. ומהזוה"ק מבואר שהקב"ה אומר שלא מאסתים ולא געלתים בשביל התוה"ק שהיא הכלה שלי שנמצאת ביניהם.

ומזה יש ללמוד שהאדם יחשיב את התוה"ק כמו כלה, שתהיה חביבה בעיניו, ככלה חדשה כל יום מחדש, ולא כאשה שרגיל בה שאינה כל כך חביבה, ועל ידי זה שתהיה בעיניו חביבה ככלה, אזי יזכה שהקב"ה יאהב אותו גם כן ולא יבטי במעשיו הרעים, אלא יהיה חביב לקב"ה, וימלא משאלות ליבו לטובה, וכן לכלל ישראל לא מאסתים ולא געלתים לכלתם להפר ברית אתם, כי אני ה' אלקיכם, שהקב"ה יתגלה שהוא אלקינו.

מענה יחזקאל

הרב יחזקאל הרטמן

נערך מחדש עש"ק פרשת בהר-בחוקותי תשפ"ה

מה עניין שמיטה אצל ספר ויקרא

תמצית: קושיות: מה עניין שמיטה אצל ספר ויקרא, מדוע שמיטה מלמדת שכל התורה ניתנה בהר סיני, עונש המחלל שמיטה - מצוות המועדים בחומש ויקרא - עניין ספר ויקרא גילוי שמו בתחתונים - פרשיות מחוברות בספר ויקרא - החילוק שבין ספרי ויקרא, במדבר, דברים - שייכות הפרשות לזמני השנה - קללות שבתורת כהנים וקללות שבמשנה תורה דן - דברי הגר"א בפרשת נצבים לשון יחיד הוא על הכלל ופרשת נצבים הוא בלשון רבים למי שיצא מן הכלל - פרשת בחוקותי בלשון רבים - שייכות פרשת בחוקותי לשבועות וכי תבוא לר"ה - שמיטה בספר ויקרא דוקא - יישוב הקושיות - הוספה: פרשת המועדים וגילוי מידת המלכות כנגד פרשת המוספים וגילוי מידת התפארת.

כתוב (כד, טז-יט): "ונקב שם ה' מות יומת וגו' ואיש כי יכה כל נפש אדם וגו' ומכה נפש בהמה וגו' ואיש כי יתן מום בעמיתו וגו'", ומה השייכות בין ענייני נזיקין אלו למגדף? אלא דמגדף פירושו שהוא קילל את שם ה' כמבואר בגמ' סנהדרין (ס). דאמר יכה יוסי את יוסי וכדיאר רש"י שם שקילל שם בעלמא.

וביאור הדבר הוא שהמגדף פגם בשם, שלא כפר בעצמותו אלא שבא לנקוב את השם (עיין באר"י בשער הפסוקים כאן), וזהו עומק פגירתו שכל שם אע"פ שאינו אלא שם מ"מ עצמותו יתברך מתגלה דרך שם מתחבר השם אליו, כמבואר במקומות רבים. וא"כ תקלת המגדף הוא ביטול צורת התגלותו בעולם. וממילא מובן שבאור העולם מתגלה בגילוי אחר גילוי עד לדרגת החיות הקטנה ביותר, וכל אדם הוא דוגמא העליונה, ואפילו בהמה יש לה נפש שהיא מלמעלה, וא"כ גם בזה יש גילוי אלוקות. ועל כן אדם ובהמה שייכים לפרשת מגדף ג"כ להורות שכל המכים הם פוגמים בגילויים כשם שהמגדף פוגם. ובאמת שכן פירשו הראשונים להדיא בעניין האדם, וז"ל רבינו בחי": "מאן דרשו רז"ל כל הסוטר לועו של חברו כאלו סוטר לועו של שכניה".

ספר ויקרא - גילוי שמו בתחתונים

ודבר זה הוא פתח להבין את עניין ספר ויקרא בכללותו, דכל כולו הוא גילוי שמו בתחתונים בגילוי בלא הסתר. ותחילת החומש הוא ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאוהל מועד, שכאן הדיבור הוא באהל מועד, מקום גילוי שכינתו וכן הוא מהלך הספר כולו. ועל כן עיקר הספר עוסק בקרבות שהם חיבור העולם אליו, נחת רוח לפני שאמרת ונעשה רצוני, ומשם נמשך ענייני גילויים של מעלה כמצורע, ופרשת קדושים יהיו לאלוקיהם. עד שמגיעים לעניין המועדים, וכאן יש גילוי של שמו בתוך סדר הזמנים, דמועד הוא לשון בית ועד, זמן התועדות עמו יתברך.

וממילא מיושב היטב דפרשה זו עוסקת בימים טובים, דא"נ ימים טובים הם גילוי יתברך בעולם ובזה עוסק הספר.

אלא דעדין צ"ב מדוע לא הוזכרו פרשת המוספים ג"כ, ונחזור לזה בהמשך.

א.

מה עניין שמיטה אצל חומש ויקרא

פרשת בהר נסובה על עניין השמיטה ותולדותיה, כמבואר ברש"י בסוף הפרשה (כו, א) "ואף הפרשיות הללו נאמרו על הסדר", ותמוה דמה עניין שמיטה אל ספר ויקרא, דהרי הספר הוא תורת כהנים ענייני הקרבנות והמסעף מזה וכפי שביאר הרמב"ן בהקדמתו לספר, וא"כ מדוע שייכת מצוות שמיטה לכאן? (ועיין רמב"ן כאן שנראה שבא ליישב דבר זה).

שמיטה מלמדת שכל התורה באה מסיני

בתחילת הפרשה כתב רש"י: "מה עניין שמיטה אצל הר סיני והלא כל המצוות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני אף כולן נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני", ועיין ביאורו בהמשך דבריו וברמב"ן היאך למדים דבר זה משמיטה, אך עכ"פ צ"ע דמדוע שמיטה היא המצוה שנבחרה כדי להראות דכל התורה כולה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני, מדוע היא המלמדת דבר זה יותר מכל המצוות כולם?

וברש"י בסוף הפרשה הנ"ל מבואר דהעונש הסופי של מחלל שמיטה הוא להימכר לעבד, וצ"ע מהו המידה כנגד מידה שבעונש זה אל שמיטה, שא"ל דכיון שאינו עובד ה' כראוי נמכר לעבד דא"כ כל המצוות כולם יהיה עונשם עבדות?

ב.

מצוות המועדים בחומש ויקרא

ונקדים בזה מה ששייך לפרשה הקודמת, פרשת אמור: בפרשה יש את פרשת המועדים, וכבר העיר הרמב"ן דכיון דספר ויקרא עוסק בענייני הקרבנות היה יותר מתאים שפרשת פנחס שהיא פרשת המוספים תהיה כאן, ולא פרשת אמור העוסקת בעיקר בקדושת היום טוב. וכתב (כג, ב) דמ"מ הם ימי הקרבנות. ועדין צ"ב בזה דסו"ס ענייני יו"ט אינם שייכים לכאן. אלא, דעיין בסוף הפרשה בעניין המגדף דלאחר שנתפרש עונשו

ג.

פרשיות מחוברות בספר ויקרא

ולפי זה אמרנו ליישב הערה שהתעוררה: בתורה יש פרשיות מחוברות, והנה בספר בראשית אין שום פרשה מחוברת, ובספר שמות רק פרשיות ויקהל פקודי מחוברות, בספר במדבר רק מטות מסעי (ובח"ל פעמים חוקת בלק), ובספר דברים רק נצבים וילך. אבל בספר ויקרא רוב פרשיות החומש הם מחוברות - תזריע מצורע, אחרי קדושים, בהר בחוקותי, ותמוה הדבר מדוע דוקא בחומש זה?

[ואין לומר משום שחומש זה מתחיל בערב פסח (פרשת צו, עפ"י דברי הגמ' בסוף מגילה), וצריך להסתיים קודם עצרת (פרשת בחוקותי קורין קודם עצרת, גמ' שם), דמ"מ כבר הבאנו בעבר את דברי הזוהר המבואים במגן אברהם ריש הלכות קריאת התורה בשבת, דכל פרשה שייכת בעצם לשבוע זה, וא"כ מוכרח להיות שהפרשות המחוברות יש להם סיבה בעצם, ולכן הם דוקא פרשות אלו, דו"ק].

החילוק שבין ספרי ויקרא, במדבר, דברים

אלא דכפי שהתבאר ספר ויקרא כל עניינו הוא הגילוי של שם השם בבריאה בלא מחיצות "באוהל מועד". ספר במדבר השינו מתחיל, וכפי שיתבאר שם (עי' מענה יחזקאל ריש במדבר), דספר במדבר מפרשת ויהי בנסוע הארון הוא כולו פורענות אחר פורענות - מתאוננים, מרים, מרגלים, קורח, בנות מואב וחטא מי מריבה, הוא כולו ניתוק מגילוי בעולם והבאת הסתר פנים שמעמיד את העולם כרחוק ממנו ח"ו. עד שמגיעים לספר דברים ששם כבר המקבלים עומדים לעצמם לגמרי עד כדי כך, שמשה רבינו מפי עצמו אמרה ואינו גילוי ישיר מלמעלה.

נמצא דויקרא הוא החיבור הגמור אליו, במדבר הוא מהלך הריחוק, ודברים הוא התגלות המקבל כמרוחק ממנו. ודו"ק דספר ויקרא מתחיל בפסוק: ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, הדיבור הוא באוהל מועד דוקא, ספר במדבר מתחיל בפסוק: וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד, כאן נוספו המילים "במדבר סיני", אין כאן דיבור באוהל מועד בלבד אלא גם כן במדבר, גם מחוץ לאוהל מועד (עיין רקאנטי בתחילת במדבר שמדבר בזה).

שייכות הפרשות לזמני קריאתם בשנה

ובעיון עוד נראה שעל פי זה מובן שייכות פרשיות אלה לפי זמניהם בתקופת השנה. דבזמן גאולת מצרים והכנה לקבלת התורה אז קוראים בספר ויקרא שאז הוא פסגת העבודה וגילוי בעולם, דזהו ספר ויקרא. לאחר שבועות קוראים בפרשת בהעלותך ותחילת הירידה מתחלת עד שסיום הספר הוא בתחילת חודש אב, לאחר חטא העגל ומייד קודם חטא המרגלים, וממילא תקופת הירידה שייכת לחלק השלישי של ספר במדבר. ואח"כ כשהמקבל עומד לעצמו, אז מתחיל מייד לאחר ט' באב התיקון, והוא בז' דנחמא המביא לב' דתשובה ומסתיים בשמחת תורה, גמר פעולת התשובה השייכת למקבלים דוקא. ויקרא שייך עד לשבועות, במדבר עד לט' באב, דברים עד שמחת התורה. ונראה נכון.

ולפי זה מתבאר מדוע פרשיות דספר ויקרא הם המחוברות, דכיון דספר זה שייך במיוחד לתקופה שבין פסח לשבועות א"כ בשנה פשוטה עכ"פ מתחילים בספר בר"ח ניסן כדי שיהיה שייך למקומו (ובשנה מעוברת מתחילים מאדר שהיא שייכת לגאולה דמיסמך גאולה לגאולה עדיף), ומסיימים אותו קודם שבועות, וכיון ששייך לתקופה זו בלבד ע"כ מוכרחים לחבר הפרשיות יחד וזהו סידרם.

ד.

קללות שבתורת כהנים וקללות שבמשנה תורה

הגמ' בסוף מסכת מגילה (לא:) אומרת: "עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ראש השנה", וצ"ע דמדוע פרשת בחוקותי קודם עצרת ופרשת כי תבוא קודם ר"ה ולא להפך? וקודם אומרת הגמ' שם: "אמר אביי לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים אבל קללות שבמשנה תורה פוסק מאי טעמא הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן והללו בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו", פירוש דפרשת בחוקותי נאמר ע"י הקב"ה, ופרשת כי תבוא ע"י משה, ועוד דפרשת בחוקותי נאמרה לרבים ופרשת כי תבוא נאמרה ליחיד, וצ"ב האם יש שייכות בין הדברים דפרשה שנאמרה ע"י הגבורה נאמרה לרבים ופרשה שנאמרה ע"י משה נאמרה ליחיד?

חידוש הגר"א דלשון יחיד הוא לכלל ישראל ולשון רבים הוא לכל יחיד

אלא דעיין בגר"א באדרת אליהו על פרשת נצבים (כט, יח) שכתב: "והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך. ביאורו, מפני שרבותינו ז"ל אמרו בתוכחת הראשונות אין רשאי להפסיק מפני שבלשון רבים נאמר, ובתוכחת השניה רשאי להפסיק מפני שבלשון יחיד נאמר. פירוש, שבלשון רבים נאמר וקאי על כל יחיד ויחיד, והשניה בלשון יחיד נאמר והוא על כלל ישראל כאחד. וזהו אומרו, "והיה בשמעו את דברי האלה הזאת" השניה, הנאמר בלשון יחיד על כלל ישראל, "והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי", הלא אני יחיד ולא נאמר רק על כלל ישראל, לכן נאמר 'והבדילו ה' לרעה' כיון שפירש עצמו מכלל ישראל", פירוש שלשון יחיד הוא על כלל ישראל כאחד ולשון רבים הוא כל יחיד מכלל ישראל, והמוציא עצמו מכלל ישראל ונהיה יחיד נענש בעונשים של פרשת נצבים.

באור דפרשת בחוקותי נאמרה בלשון רבים

אבל צ"ב לפי"ז דא"כ מדוע פרשת בחוקותי נאמרה בלשון רבים שהוא לכל יחיד ויחיד, ומ"ש מפרשת נצבים מדברת על היחידים המוציאים עצמם מן הכלל? מדוע אין טענה על היחידים אע"פ שמדבר על כל יחיד ויחיד ומה שא"כ פרשת נצבים?

וביאור הדבר הוא על פי הנ"ל. ספר ויקרא שנאמר ע"י הגבורה הוא משום שספר ויקרא הוא גילוי שמו בלא מחיצות בזה העולם, ולכן הגבורה מתגלית בלא משה, ומשה הוא רק מפי הגבורה. מה שא"כ בספר דברים שאז הוא כבר שלב העמידה של המקבלים בפני עצמם בלא חיבור נראה לעליונים, שם הדיבור הוא ע"י משה מפי עצמו. ועל כן פרשת כי תבוא נאמרת לעם ישראל יחד, דכל יחיד ויחיד בזמן שאין חיבור לעליונים הרי הוא עומד לעצמו, ורק הציבור יחד הם יש שייכות לעליונים גם בזמן הניתוק "מי כה" אלוקינו בכל קוראינו אליו", רבים לעולם מחוברים. (ובזה ביארנו דעל כן רק בירידת הדורות בבית שני אז תיקנו אנשי כנסת הגדולה תפילה אחידה לכל הציבור, ורק אז בפשטות התחילה תפילה בציבור, דבזמן הניתוק מהעליונים צריך ציבור כדי להתחבר לעליונים). בזמן ששכינה שורה בגילוי בישראל כל יחיד ויחיד יש לו שייכות לזה (צריך לכאן מה שהתבאר בפרשת תצוה, דקודם החטא השכינה היתה שורה אצל כל יחיד ויחיד, ואחר החטא הוקם המשכן, מקום העבודה של הציבור, דו"ק).

ועל כן בפרשת בחוקותי שמדברת לכל יחיד ויחיד אין זה פרישה מהכלל, דשם לא בעינן את כח הכלל, מה שאין בחומש דברים.

הוספה

מידת המלכות המתגלית בפרשת המועדים, כנגד מידת התפארת המתגלית בפרשת המוספים

ויש להוסיף כאן דברים יותר עמוקים לבאר את הנ"ל. רבינו בחיי בפרשת אמור (כג, יח) כתב בעניין חג השבועות: "אשה ריח נוחח לה". וכתב ועשייתם שעיר עזים אחד לחטאת, יש לך להשכיל איך הזכיר כאן ביום חמישים אשה, ושעיר לחטאת, לפי שהקרבן לשכינה, ובסוף סדר פנחס בפרשת וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' לא תמצא שם לא אשה ולא חטאת כי הקרבן לשם הגדול, מבואר דהקרבן של חג השבועות מתחלק לב', הקרבן המוזכר בפרשת אמור הוא למידת המלכות, וקרבנות המוסף המוזכרים בפרשת פנחס הם למידת התפארת. אלא דצ"ב מדוע קרבנות לשכינה הם בספר ויקרא וקרבנות למידת התפארת הם בספר במדבר?

הנה הרמח"ל (יום הזכרון שלו היה בע"ש זז) כתב במגילת סתרים (הודפס באוצרות רמח"ל על פרשה זו): "וידבר ה' אל משה בהר סיני (כה, א-ד). הטעם שהמצוה הזאת היא תלויה בארץ. הסוד הוא, שכמו שישאל היו נחים למטה מלעשות עבודה, כך היו גורמים מנוחה ושלמות באותה השנה למלכות גם כן. וכבר ידוע ששמיטה היא במלכות. ובחוצה לארץ נאמר, "היא ירבה בגוים לא מצאה מנוח" - שא"ל לתקן זה התיקון של המנוחה. ובארץ ישראל כתיב, "זאת מנוחתי עדי עד". ולכן בו' שנים שהם מצד הז"א שם יש המלאכות, והשנה הז' שהיא מצד מלכות שם היתה מנוחה, הנה ביאר דהשמיטה היא שייכת למלכות, ותיקון המלכות שייך רק בארץ ישראל ולא בחו"ל.

ומשמע דדוקא במידת המלכות יש דין זה שאינו מיתקן בחו"ל יותר משאר המידות. וצ"ע דלכאורה המלכות הוא הספירה התחתונה, ואם היא אינה מיתקנת בחו"ל כ"ש שהספירות העליונות יותר אינם מיתקנים שם? אלא דביאור הדבר הוא פשוט, דככל שדבר הוא יותר גבוה ומחובר לעליונים כך מתגלים בו הגילויים בחלק התחתון ביותר. פירוש, דגילויי המידות הם גילויים של קומת אדם שלמה, וכאשר יש הארה, אזי כל הקומת אדם מתגלה בשלמותה, אבל כאשר יש הסתר ח"ו אז הקומת אדם מתגלה רק בחלק העליון שבה ולא בכל הצורה. באופן שבמקום הסתר יש גילויים רק של המידות העליונות, אבל ככל שמקום הוא יותר גלוי ומואר כל מתגלים בו יותר ויותר מהמידות התחתונות. במקום הסתר, רק המלכות מוסתרת אבל התפארת לעולם מתגלית (חוץ מחורבן בית המקדש דשם נאמר השליך משמים ארץ תפארת ישראל).

ולפי כל הנ"ל דברי רבינו בחיי מבוארים היטב, והוא דספר ויקרא הוא מקום הגילוי של בורא העולם בתחתונים כאשר התחתונים הם בחיבור גמור לעליונים, וחיבור זה הוא הארת פנים המגלה את הקומה כולה הכוללת גם את המלכות. מה שאין כן בספר במדבר ששם מתחיל ההסתר פנים, שם המלכות אינה מתגלה בתפארתה ורק מידת התפארת היא המיתקנת. וממילא לכן בספר ויקרא מדברים על קרבנות לשכינה, דזהו מקום תיקון השכינה - ספר ויקרא, וספר במדבר המדבר על מקום הסתר הפנים שם נמצא הקרבן שהוא לשם הגדול.

ונראה שזהו ביאור דברי המשנה במנחות (מה:): "כל האמור בחומש הפקודים קרב במדבר וכל האמור בתורת כהנים אין קרב במדבר", הקרבנות המוזכרים בספר ויקרא הם לשכינה וא"כ אינם שייכים במדבר שכשם שביאר הרמח"ל דאין תיקון המלכות אלא בארץ ישראל כך אין קרבנות לשכינה רק בארץ ישראל, אבל הקרבנות שבחומש במדבר הם לשם הגדול ודבר זה שייך גם בחו"ל ועל כן קרבן במדבר.

פרשת בחוקותי שייכת לשבועות, כי תבא לראש השנה

ולפי הנ"ל מתבאר דלכן קודם עצרם קוראים בפרשת בחוקותי, דעתה הוא תקופת השנה השייכת לחומש ויקרא, התקופה השייכת לחיבור שלם לבורא העולם, "מפי הגבורה". ויתירה מזו, דשבועות הוא זמן קבלת לוחות ראשונות, דבמהלך הזמנים אנו עומדים במעלת כלל ישראל בשיא כוחה. אבל ר"ה הוא תקופת התשובה, הזמן שבא אחרי שבירת הלוחות וחורבן הבית, הזמן שבו המקבלים עומדים בריחוק יותר, לשם שייכת פרשת נצבים, "משה מפי עצמו" אמרן לכלל ישראל, התקופה ההיא שייכת לספר דברים בעצם, ולכן שם קללות בלשון רבים הם רק לפורש מן הכלל.

[ויש להוסיף על זה דזה נראה ההבדל בצורת העבודה של ב' זמנים אלה, עיקר העבודה בשבועות הוא לימוד התורה, זוהי עבודה של יחיד, שכל יחיד מקבל את התורה לפי כוחו המסויים לו. אבל ר"ה ועשי"ת עיקר העבודה היא עבודת הציבור, תקיעות דמעומד, ווידי דחזרת הש"ץ וי"ג מידות, כי שם אנו זקוקים לכח הציבור.]

ה.

שמיטה בספר ויקרא דוקא

ולפי זה מבואר השייכות דשמיטה אצל ספר זה, שכיון שכל עניין הספר הוא גילוי בעולם אין לך גילוי גדול מזה שבתוך עמל האדם ויגיע כפיו שם נמצא גילוי יתברך גם כן, והוא על ידי שהאדם מפקיר את כל עמלו שנה אחת שהיא שנת השמיטה כיון שזהו ציווי המלך. וכן ביאר רבינו בחיי כאן (פה, ב): ולכן צוהה התורה מצוה זו שיהיו כל מיני הממשלה ואדנות שבתחתונים בטלים בעבודת הארץ כדי שיתבונן האדם בלבו כי אין עקר האדנות והממשלה אלא לאדון הכל ב"ה" וזהו הגילוי העמוק ביותר שלית לנו מגרמינו כלום דבאמת הכל הוא גילוי. ולכן המזלזל בשמיטה סופו נמכר לעבד שכיון שהוא אינו מכיר בכך שלית ליה מגרמיה אלא מה שהקב"ה נתן לו א"כ נהפך לעבד שנראה בעיניו שאין לו משלו כלום. וזהו מידה כנגד מידה השייכת במיוחד למצוה זו שזהו כל עניינה.

יישוב הקושיות

וזהו הביאור מה עניין שמיטה אצל הר סיני, שאין הכונה כאן לדבר על כללים ופרטים בלבד, אלא הכונה שבהר סיני היה טמון כל התורה כולה, דכשם שבהר סיני ראינו בעינינו שבורא העולם הוא המדבר אלינו, והכל הוא גילוי ממש, כן הוא בכל פרט ופרט במצוה, שלא יאמר אדם ח"ו שחלקם אינם גילוי, ע"כ באה מצוה זו ללמד אחרת. ודוקא מצוה זו של שמיטה שכל עניינה הוא גילוי אלוקות בתוך עבודת העולם הזה, בתוך עמל אדם לפיהו, וכ"ש שאר מצוות שברורים שמגלים אלוקות. וזהו הטעם שמצוות שמיטה שייכת רק בארץ ישראל, דכיון שכל עניינה הא גילוי בתוך העולם כשם שהוא האוהל מועד, א"כ דבר זה מתגלה בפועל רק בארץ ישראל פלטרין של מלך, ולא בחו"ל שהוא תחת ממשלת זרים.

זהו יסוד ושורש ספר זה והספרים הבאים, דספר ויקרא הוא גילוי בעולם ועל זה נסוב הספר.

פרפרת לפרשת בהר בחוקות

מאת הגאון רבי מיכאל סורוצקין שליט"א

ראש כולל הדעה והדבור
קרית יערים
ונכד מרן הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל

ואם-גאל יגאלנה ויסף חמישתו על-ערךך

ויקרא כז,ג

במע"ש דק"ל [עיין רמב"ם פ"ג ממע"ש] דממון גבוה הוא, וכמו"כ במקדיש בהמה טמאה לבדה"ב, דבכולהו נעשים לממון הקדש בקניינם, ולאחר ההקדש אין להמקדיש שום בעלות על החפצא, וכל דינו הוא רק דחשיב ל"מקדיש" כיון דהוא עשה למעשה ההקדש, ומשא"כ בקרא דידן דאיירי בקדשי מזבח שנפל בהם מום, הרי גם לאחר ההקדש נחשב הוא לבעלים בדיני הממונות ד"מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן" [ובקדשים שמתו דיצאו מידי מעילה הוי הנבילה ידיה], וא"כ יש לו תורת בעלים גם לאחר ההקדש.

והנה בטעמא דהוספת חומש יעוין ברמב"ם סוף הלכות תמורה שכת' ז"ל: "יראה לי שזה שאמר הכתוב והיה הוא ותמורתו יהיה קדש כענין שאמר ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערךך עליו, ירדה תורה לסוף מחשבת האדם וקצת יצרו הרע שטבע של אדם נוטה להרבות קניינו ולחוס על ממונו ואע"פ שגדר והקדיש אפשר שחזר בו וניחם ויפדה בפחות משווי אמרה תורה אם פדה לעצמו יוסיף חומש, וכן אם הקדיש בהמה קדושת הגוף שמא יחזור בו וכיון שאינו יכול לפדותה יחליפנה בפחותה ממנה ואם נתן לו רשות להחליף הרע ביפה יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא לפיכך סתם הכתוב בפניו שלא יחליף וקנסו אם החליף ואמר והיה הוא ותמורתו יהיה קדש וכל אלו הדברים כדי לכוף את יצרו ולתקן דעותיו", עכ"ל. ולפי"ז נמצא דשפיר חלוקים הם, דבכל הנך מילי דע"ה הקדשם פקע מיניה הדין בעלים, פתיכא ביה הך טעמא של "ואע"פ שגדר והקדיש אפשר שחזר בו וניחם ויפדה בפחות משווי אמרה תורה אם פדה לעצמו יוסיף חומש", דהרי ע"ה הקדשם אין הוא הבעלים ושייך שניחם, ומשא"כ במקדיש קדשי מזבח, כיון דאכתי הוא הבעלים בדיני ממונות על הקרבן וכמש"נ, א"כ ליכא שום טעמא בהוספת חומש [ונפלא הדבר דהרמב"ם דהביא לדינא דהוספת חומש, הביא מגוונא של מקדיש ביתו ולא מקרא דידן שנזכר קודם בקרא, ושלא כדרכו להביא הקרא הראשון דמזכר הך עניינא], ואשר ע"כ שפיר איכא בתו"כ הו"א דדינא דהוספת חומש לא נאמר במקדיש אלא בשאר כל אדם, ורק דילפי' בממה מצינו דגם כה"ג דינא דהוספת חומש נאמר לגבי המקדיש ואילו פדיון בערכו נאמר בכל אדם, כיון דעכ"פ סו"ס הוא המקדיש להך קדשי מזבח, ודו"ק.

והנה בתו"כ הנ"ל איתא: "ואם גאל יגאלנה לרבות את היורש", והך דרשא נאמרה רק בקרא דידן ולא בשאר דיני חומש, ולהאמור מדוקדק הדבר היטב, דבשאר הדינים שנאמרו בפרשה, כיון דע"ה מעשה ההקדש פקע בעלותו לגמרי והווי ממון הקדש בקניינם, א"כ ל"ש לריבוי דינא דהוספת חומש ביורש, דהרי כל עצמו של דינא דהוספת חומש הנאמר בהו היינו רק משום דעכ"פ אית ביה תורת "מקדיש", וכיון דאביו הקדישו ולא הוא, יתכן דלא נאמר גביהו דינא דהוספת חומש, ומשא"כ בקרא דידן דאיירי במקדיש קדשי מזבח, דהבהמה הוית ידיה אף לאחר ההקדש, וגם לכשמת, נעשית הבהמה של היורש ואית ליה כפרה מקופיא וכדמבואר להדיא בזבחים דף ו,א, וא"כ שפיר נתרבה גם הוא לדינא דהוספת חומש, ודו"ק.

פירש"י ז"ל: "ואם גאל יגאלנה - בבעלים החמיר הכתוב להוסיף חומש (ת"כ) וכן במקדיש בית וכן במקדיש את השדה וכן בפדיון מעשר שני הבעלים מוסיפין חומש ולא שאר כל אדם", עיי"ש. צ"ע דהך דינא דהוספת חומש בבעלים נאמר בפרשה זו לגבי כמה דינים, הכא בפדיון בהמה טמאה, ובמקדיש בית ובמקדיש שדה ובפדיון מע"ש, ושוב בפדיון בהמה טמאה, וצ"ע דכ"מ מפורש בקרא להדיא דדינא דהוספת חומש נאמר לגבי המקדיש הפודה וכגון בפט"ו "ואם המקדיש יגאל" או בפט"ו "ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אתו" וכיוצ"ב, ורק הכא בפדיון בהמה טמאה לא הוזכר דאיירי במקדיש לגבי הוספת חומש, ועיין בתו"כ בחוקות פ"ד פ"ז דאיתא: "ויסף חמישית על ערךך. הרי כאן שנים, אחד מוסיף חמישית ואחד שאינו מוסיף חמישית, ואין ידוע אם בבעלים אם בכל אדם, מה מצינו בגאולות האמורות למטן הבעלים מוסיפים חמישית ואין כל אדם מוסיפים חמישית אף הגאולות האמורות כאן הבעלים מוסיפים חמישית ואין כל אדם מוסיף חמישית", עיי"ש. הרי דמבואר דבעי' למידרש בבמה מצינו להך דינא דהמקדיש מוסיף חומש ושאר כל אדם פודה בערכו, ואילו לא זאת יתכן דהיה איפכא, דשאר כל אדם היה מוסיף חומש ואילו המקדיש היה פודה בערכו, וצ"ב מאי שנא דין פדיון בהמה טמאה משאר דיני פדיון דנאמר בהו להדיא דינא דמקדיש בהוספת חומש.

אולם נראה דהנה הך דינא דהוספת חומש בבהמה טמאה שנפדית ע"י הבעלים נאמר תרי פעמים, הכא בפ"א, דכתיב "ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' וכו'", ועוד לקמן בפכ"ז דכתיב "ואם בבהמה הטמאה ופדה בערךך ויסף חמישית עליו", ועיין להלן בפכ"ז בפירש"י שכת' ז"ל: "אלא הכתוב מוסב על ההקדש, שהכתוב של מעלה דבר בפדיון בהמה טהורה שהוממה, וכאן דבר במקדיש בהמה טמאה לבדק הבית", עיי"ש. ומבואר דקרא דידן ד"בהמה טמאה" מיירי במקדיש בהמה תמימה למזבח ונפל בה מום, ואילו הפסוק דלקמן מיירי במקדיש בהמה טמאה לבדה"ב.

והנה כבר ביאר הגר"ח ז"ל בטעמא דהביא הר"מ להקרא ד"רעהו" למיפטר הגונב קדשי בדה"ב ואילו לגבי קדשי מזבח הביא הקרא של "וגונב מבית האיש", דהרמב"ם מחלק בין גנב נכסי הקדש לגנב קדשי מזבח, דבקדשי בדה"ב הרי הן ממון הקדש בקניינם, והתשלומין צריכין להיות להקדש, וזהו דממעט' מקרא דישלם שנים לרעהו - ולא להקדש ומשור'ה פטור, אכן בקדשי מזבח הלא קי"ל ד"מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן", וא"כ התשלומין היו לבעלים ולא להקדש, ושוב ל"ש למעטן מהקרא דרעהו, ושפיר בעי' קרא דוגונב מבית האיש כדי למעטן ולפוטרו ואפי' בקדשי מזבח, ולהיפך נמי, בקדשי בדה"ב ל"ש למעטניהו מהקרא דוגונב מבית האיש ורק מהקרא דרעהו, עכתו"ד.

ולפי"ז נמצא דשפיר חלוקים הם, דבכל הנך דינים השנויים בפרשתנו, הרי הדברים אמורים בהקדש לבדק הבית וכיוצ"ב, דע"ה מעשה ההקדש נעשים לממון הקדש בקניינם, וכמו במקדיש ביתו ושדהו, וכמו"כ

בתי ערי חומה - מדוע אינו חוזר

ויקרא כה (כט) ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה והיתה גאלתו עד תם שנת ממכרו ימים תהיה גאלתו: (ל) ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמיה וקם הבית אשר בעיר אשר לא לו חמה לצמיתת לקנה אותו לדרתיו לא יצא ב"בל: (לא) ובתי החצרים אשר אין להם חמה סביב על שדה הארץ יחשב גאלה תהיה לו וב"בל יצא: (לב) וערי הלזים בתי ערי אהזתם גאלת עולם תהיה ללזים: (לג) ואשר יגאל מן הלזים יצא ממכר בית ועיר אהזתו ב"בל כי בתי ערי הלזים הוא אהזתם בתוך בני ישראל: (לד) וסדה מגרש עריהם לא ימכר כי אהזת עולם הוא להם: ס

א. מדוע גאולתו רק עד סוף השנה, והוא זמן קצר מאד. ב. מדוע אינו חוזר ביובל. ג. לדעת האומרים שאין הקרובים גואלים, ורק המוכר עצמו או בנו גואלים. מדוע זה נשתנה הענין מכל שדה שהקרובים גואלים. ד. מדוע בתי החצרים נחשבים כשדה הארץ, ומה נשתנו אלו מבית עיר חומה. מדוע זה לא יפדה בית החומה עד היובל. ה. מה שייכות ערי הלזים ושדותיהם לענין בתי ערי חומה, ומדוע זה נסמכו זה לזה. ו. מדוע אכן בתי ערי הלזים אינם נמכרים, ובפרט אם הקונה הוא לוי, שאז לא תצא מחזקת הלזים.

בושת המוכר

הנה, כתב הרמב"ן (כט) "ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה - בעבור שממכר ביתו של אדם קשה בעיניו מאד, ויבוש ממנו בעת שימכרנו, רצתה התורה שיגאלנו בתוך השנה הראשונה. ובעבור כי האדם לשדה נעבד וממנו יצא לחם למחייתו, רצה שיצא השדה ביובל. אבל הבית לאחר היאוש ששינה דירתו ועמד שנה בבית אחר לא יזיק לו, כי לא תמעט מחיתו אם יחלט. ובתי החצרים עשויים לשמירת השדות ולהיותם מושב לעובדי האדמה, ועל כן דינם כשדה הארץ".

ביאור דבריו: כמו שהביאו רבינו בחיי (כט) "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה. אחרי שהזכיר למעלה: (לעיל כה) "ומכר מאחוזותיו", שהיא השדה, וצוה בו לכתוב שיצא ביובל מפני שהיא עקב חיי האדם ומשם תצא פרנסתו, הזכיר עתה במכירת הבית שגדול בשתו עד מאד כשיצטרך למכור את ביתו, ולכן רצתה התורה שיגאלנו תוך שנה ואין הלוקח יכול לעכב". מבואר, שהחלק הראשון בדברי הרמב"ן, בא להסביר מדוע יכול לגאול מיד, ואינו צריך להמתין שתי תבואות כמו בשדה. אולם מאידך גיסא, מדוע נחלט מיד עבור הקונה, ביאר זאת בהמשך דבריו, שהשדה נצרכת לחיי נפש. לפרנסתו, אולם הבית אינו נצרך לו לחיי נפש, ולכן נחלט מיד. ומאחר שבתי החצרים הם כחלק מן השדה, ששם שומר על השדה, לכן דינו כשדה, וחוזר ביובל, כי הכל צורך פרנסה.

אלא, שעדיין לא מובן, הלא במכור את ביתו, היכן ידור? מאידך גיסא, אם יכול לדור במקום אחר, מדוע זה יוכלו לגאלו בתוך השנה, וכי משום בשתו בלבד נתנו לו אפשרות כזו? ואם הבושת היא סברא אלימתא, מדוע זה אחר שנה נחלט הבית, אדרבה נשאר לו שנים רבות שיוכל לפדותו. ועדיין הטעם אינו מובן כלל.

קנס למוכר

ובספר החינוך (מצוה שמ): "ועוד אמרו זכרונם לברכה (ערכין לא.) במצוה זו, שאם מכר בית בבתי ערי חומה לאחד ומכרה הלוקח ראשון לשני בתוך השנה, מונין לראשון וכיון ששלמה שנה לראשון הוחלט הבית לשני, מפני שענין מוכר בית בבתי ערי חומה שהוא מוחלט לשנה, כענין קנס הוא שקנסה התורה למוכר מפני חיבת הארץ, ומכיון שעמד זולתו שנה ראוי הוא שיוחלט גם ביד השני. ועוד שהראשון מכר לשני כל זכות שלו, ואילו עמדה שנה שלימה ביד הראשון כבר היתה מוחלטת בידו". וחזר על הדברים (מצוה שמא) "כבר כתבתי למעלה, שענין היות בית בעיר חומה נחלט לשנה, מצד חיבת הארץ הוא, כדי שישתדל המוכר לגאול אותה מהרה".

והנה, זה תמוה, א' מדוע זה יקנס המוכר, וכי מכרה מצד רווחה, הלא מסתמא מכרה מצד חסרון מעות, ואם כן צריכים לסייע לו, ולא לקנסו ולהענישו. ב' מדוע במוכר שדהו הרי היא חוזרת ביובל, וגם יכול לפדותה לאורך שנים, וכי שם ליכא חיבת הארץ, ואדרבה עוד מונעים ממנו פדיונה עד ב' שנים.

שימצא קונה

ובעל עקידת יצחק (שער סט) כתב: "האמנה כי במכירת בית מושב עיר חומה החמיר יותר על המוכר, באומרו והיתה גאולתו עד תום שנת ממכרו ימים תהיה גאולתו, ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמיה וקם הבית אשר בעיר אשר לו

חומה לצמיתות לקונה אותו לדורותיו לא יצא ביובל, והיה זה כדי שלא יקל על האדם למכור ביתו אשר בכרך, כי הוא צורך גדול אליו, ולא יסמוך על הגאולה ברוב שנים. אמנם אם תדחקהו השעה ויצטרך למכור שימצא קונים, שאם היה בידו לגאל כשירצה, לא ימצא מי שירצה להוציא ממנו בבית אשר אינו מוציא ממנו פירות כדי דמיו, אלא אם רצה לדור בו, ואם יגאל לא נשלמה כוונתו, ונמצא זה מת ברעב או בצער אחר".

והנה שני הצדדים בטעמיו צריכים ביאור. האם יש צורך בבית בעיר יותר מאשר שדה לפרנסתו. מאידך, האם המוכר שדהו אינו צריך למצוא קונים, אשר לכאורה מטעם זה הוא מנוע מלגאול את השדה קודם ב' תבואות, על מנת שיסכים הקונה להשקיע בענין. אם כן מדוע זה לא החליטו השדה ביד הקונה, על מנת להמציא קונים למוכר.

הגנה על העיר

ובמשך חכמה ביאר, שכל תועלת החומה היא מצד השמירה מפני אויבים. אולם כל זה הוא רק באופן שבני העיר בקיאים במבואותיה וכדומה, אולם אם בכל תקופה התחלפו דייריה, לא יוכלו לעמוד לפני אויב. לכן על מנת לתת שמירת העיר כראוי לה, גזרה תורה שיהיה דייריה קבועים, ועד מלאת שנה יש לו יכולת לפדות את ביתו, אולם משם ואילך נחלט הבית לצמיתות.

אלא שאליה וקוצ בה. א' שהרי ההלכה היא, שגם אשר אין לו חומה עתה, אם היה לו חומה מימות יהושע בן נון, נחשבת היא לבית עיר חומה. אמור מעתה, שגם כשנעדרת החומה, מכל מקום דינה הכי, ומאידך גיסא, באם בנו בה חומה, אולם בזמן מאוחר יותר, או אחר שנתיישה, הנה בכל אלה לאו דינא הכי, והטעם חסר. ב' הלא בביאור הטעם שכל סמוך ונראה קורין מגילה בחמשה עשר, ביאור הראשונים (מגילה ג:) שהלא בשעת מלחמה באים כל הדרים בחצרות ובפרזים, להכנס אל העיר המוקפת חומה. באופן שהם נסמכים על העיר. לכן הם נחשבים לענין מגילה כטפלים וסמוכים על העיר. אמור מעתה, שבשעת מלחמה, אין רק דיירה בה, אלא נוספים עם רב מסביב, וכמו שאין מניעה מצד זה, כך אין מניעה מצד מה שיושביה חוזרים אליה ביובל, או שהתארכו שנות הגאולה של הבית, ולא יהיה אלא כבא על העיר בשעת מלחמה, שכל אחד מסייע, ואין חסרון בדבר.

טעם חדש

וראיתי לנכון לתת טעם חדש בענין, אולם מציאתי שכבר קדמני בחלק מהדברים, ועכ"פ בגישה לענין, בערוך השולחן העתיד (הלכות יובל ס') לד אות ג' ואילך, ויבואו דבריו בראשונה.

"ויראה לי, אף שאין לנו לחקור טעמי התורה, מכל מקום אם ביכולתנו ליתן טעמים גם על דרך הפשט, נכון הוא. והיינו, שמפני שבית אחוזתו של אדם חביבה עליו, ואינו מוכרה רק מפני הדוחק, לכן חסה התורה על המוכר שיהיה ביכולתו לפדותה מיד הלוקח מתי שירצה, וביובל יצא שלא רצתה התורה שיהיה לאיש הישראלי קנין עולם בעולם הזה וכו', וחסה התורה על מכירת בית יותר מעל מכירת שדה שיכול לגאולה גם מיד, מפני שדירתו של אדם מוכרחת לו

אלו הרבה משדה, וא"א להתקיים בלעדי זה, וגם נעילת המסחר אינו כבשדה. שאין דרך למכור בית ועיקר המסחר הוא בשדות, ולכן התירה לו התורה לפדותה גם מיד, וגם לאחר זמן. ובבתי ערי חומה טעמא אחרתא אית ביה, דתנן בפ"ק דל"מ, דבתי ערי חומה יש להן יותר קדושה מכל א"י כמבואר שם, וידוע כמה קשה על איש הישראלי לצאת ממקום קדושה, ובתי ערי חומה מעטים היו בא"י, ולכן מן הדין היה לאסור לגמרי המכירה בבע"ח, אך שא"א, דמה יעשה האיש כשדוחקו גבר עליו, ולכן אמרה תורה שאם תמכרנה דע שלא תשוב אל"ך גם ביובל, כדי שיהיה מתון במכירתו, רק שאם דוחק רב, תמכרנה, ושנה אחד יש לך רשות לגאולו, ובטח יתאמץ בכל האמצעים לפדותה במשך השנה, ואם קלה בעיניך שלא לפדותה בתוך שנה, נשאתר לפני הלוקח לעולם, דאחרי שגם הוא הורגל בקדושה, לא רצתה תורה ליטול ממנו זכות זה, אבל בבתי פרזים, הרבה יש בא"י, והקדושה שוה בכל מקום, לכן לא חששה תורה להחליטה להלוקח, ואדרבא יכול לפדותה בכל עת שירצה, מפני שביתו של אדם חביבה לו ומוכרתה, ולהלוקח אין הפסד, דיש בתים בא"י לאלפים ולרבבות."

והנה, בשורש הענין, זהו לכאורה הנקודה הישרה. יען שתלתה התורה את הענין בקדושת העיר, בעל כרחך שמפני קדושתה נשתנה דינה. אולם מה גורמת קדושתה, נראה שאפשר להסביר באופן נוסף, אך נקדים כמה הקדמות קצרות:

א) משמע ל'י, שחלוקת הנחלות היה באופן, שהיה לכל אדם, חלק בעיר וחלק בשדה. כי בחלוקת הארץ חילקו וסימנו לפי ערים, ובכל מקום נוסף 'וצריהן'. היינו, שכל סביבות העיר, היה כעין חצר לעיר, וכל שדות אנשי העיר שכנו כחצר לפני העיר. מטעם זה גם נצטוו להשאיר אלפים אמה מבלי שדות, לרווחת העיר. נמצא שכל איש מישראל, נחל - הן בעיר והן בשדה. בן מאחר וקדושת ערי חומה, גבוהה מקדושת ארץ ישראל, כמבואר במשנה ריש כלים. נמצא, שבבחינת 'הכל מעלין', היו רבים הרוצים לדור בעיר חומה, כי בכך היו חיים חיי קדושה וטהרה, יתר מהנמצא בחצרים ובשדות, אלא שכל אדם זכה לזה, והזוכים לכך, הרי זה לאות שהוא אכן 'בר הכי', והוא מבני היכלא, ולכן זוכה לדור במקום קדושה וטהרה. ג) אולם באם חטא האדם, ונפסל מהיות מבני היכלא. סיבבה ההשגחה העליונה, שייצא מן העיר, ויבוא אחר הראוי לזה יותר ממנו, שיקח חלקו בגן. ד) אולם יש שאדם נבחר לדרגה מסוימת, ואינו יכול להבטל ממנה, ואינה נפרדת ממנו לעולם. כך הוא בחירת שבט הלוי, שבחירתם לעולם, ואין יוצא ואין בא. מעתה יבואו ביאור הפסוקים והענין אל נכון.

הנה, אם יגיע מצב, שאדם יצטרך למכור מושב בית עיר חומה. מה שמזכיר שהוא אינו ראוי לקדושת העיר, ניתן לו בזה י"ב חודש, שבהם יוכל לשוב בתשובה שלימה. בהם יוכל להתקדש ולהטהר, ולחזור למעלתו, אז ישוב לקחת את ביתו במקום הקדושה. אולם באם אינו יכול לפדותה. הנה גרשוהו מהסתחב בבחלת ה', ולכן אין כאן נידון לזמן קצר, אלא הוא ענין מוחלט, ויהיה לצמיתות לקונה ולדורותיו. וכבר הקשו מה ענין 'דורותיו' האמור כאן, הלא כבר נגזר דינו 'לצמיתות לקונה', שפירושו שאין הבית חוזר ביובל, אלא הענין הוא, כמו שאמרנו חז"ל שכל מי שנפסד לו גדולה, הרי זה לו ולזרעו אחריו. אם כן, מאחר שזכה הקונה בבית עיר חומה, זכה לו ולדורותיו אחריו בגדולה הזו. מאחר שהוא כגזר דין על מצבו הרוחני, אם כן גם אינה חוזרת ביובל, כי היובל מיועד להחזיר את השדות והעבדים וכדומה למקורם, שהם עניני פרנסה וגשמיות, אולם בדבר רוחני, אין הוא תלוי ביובל כלל, אלא נגזר עליו שיהיה מגורש מנחלת ה'. אולי אם יזכה שוב, יוכל לקנות בית אחר במושב עיר חומה. אולם הענין הוא ענין רוחני במהותו.

דומה לזה, ערי הלויים, מאחר שאין אפשרות להפקיע מעצמו שם לוי, והשייכות עם שבט לוי. לכן גם אין אפשרות לקנות בית בערי הלויים, והקונה אינו נחלת לו כלל. גם שדותיהם אינם בשליטתם להוציאם מנחלת שבט לוי. כי מעיקר דינא לישבת לוי נחלה בישראל כלל, אלא שהשבטים נתנו להם מקומות לדור ביניהם. מעתה, כל מה שהם דרים שם, הוא בתנאי שהוא מיועד לדר שם, ואין לו יכולת למכור באופן של מכירה גמורה, רק באופן של שכירות לזמן.

נמצא שב' הנידונים, דין בית עיר חומה, ודין ערי הלויים, הוא ממש מענין אחד, להבחין שהיכן שהנחלה היא רוחנית ולא גשמית, נשתנה הדין. באופן שהדר בעיר חומה אם אינו זכאי תעבור הנחלה לאחר, ולאידך גיסא, משבט לוי שאין אפשרות לשנות הבחירה, גם אין אפשרות להעביר את הנחלה וזכותה לאחרים.

ונראה, שגם טעם האומרים שאין הבית נגאל על ידי קרובים, מענין דומה הוא. כי מאחר שתלוי במעלתו ובדרגתו, אין לאחרים מה לגאול עבורו. אולם שאני בנו, שברא מזכה אבא, ולכן יכול הבן לגאול אחר מות אביו.

אולם שדה החצרים, והבונה בית בשדהו. הנה בהם אין קדושה יתירה, וכולהו בדרגת קדושת ארץ ישראל קיימא. ומאחר שאין אפשרות לצאת מקדושת ישראל, כך גם אין אפשרות למכור לצמיתות, אלא המכירה עד היובל. גם יוצאת בקרובים, כי לכן נסתבב הענין לזכות את קרוביו במצוות צדקה, ואדרבה לזכות הוא להם לגאול לקרובם.

וביתר ביאור, הנה מה שהארץ חוזרת ביובל, הוא מצד 'כי לי כל הארץ', ולכן נצטוו שכל דבר ששייך לפרנסה ולעבודת האדמה, חוזר ביובל, ובזה יזכרו לתמיד שלה' הארץ הזאת. נמצא ששדה וכן בית אשר בשדה, שבעלותם על המקום הוא מצד שכאן הנחילה ה' שדה, כולם צריכים לזכרון זה. אכן אם מטה יד אחד מהם, ומכר את שדהו, מצוה על הקרובים לפרנסו, וכמו שזכר בט"ו מעלות בצדקה, והקרוב קרוב קודם, לכן מצוה עליהם לדאוג לפרנסת קרובם, ועיקרא דמילתא להשיב לו את שדהו, ואדם לשדה נעבד להוציא ממנה לחם, ובזה יתפרנס כראוי לו. מה עוד, שזמלו מועיל לצמיחת השדה, ובזה ישוב למעלתו.

[והנה, למרות שהדברים הבאים אינם ראייה גמורה לנידון, יש בהם משום הבחנה על צדקת הרעיון. אמרו זוה"ק (ח"ג קט). "וְשִׁכְנִיתָ תִּתְּנָהּ, אִיְהִי גְאוּלַּת בְּתִי עָרִי חוֹמָה אֶתְמָרָהּ בָּהּ, וּבְתִי עָרִי הַחֲצָרִים. דְּתָרִי בְתִי אֵית בְּלָבָא, אִם אֵינוֹן מְמָרִי תוֹרָה, אֶתְקָרְיָא בְּתִי עָרִי חוֹמָה, כְּגוֹנָא דְאֶתְמָר בְּמִפְקָנִי דְמִצְרִים, (שמות יד) וְהַיְמִים לָהֶם חוֹמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׁמָלָאֻם. לְאַחֲרִים, דְּלָאוּ אֵינוֹן מְמָרִי תוֹרָה אֶתְקָרְיָא בְּתִי הַחֲצָרִים".]

דהיינו, שהדר בעיר בית חומה, פירושו שהוא עוסק בתורה, וראוי לקדושתה, ולכן הוא צריך לה. אולם המצורעים והמתים וכל הטומאות הגדולות, מסולקים הימנה, כי צריכים לה קדושה וטהרה. אולם החצרים הם שאין בהם תורה, ואין צריכים קפידא גדולה לטהרה ולקדושה, והבן].

ועיין עקידת יצחק (שער סט הערה ו), שמשמע מדבריו ענין קרוב לזה, שמאחר שהאדם הזה פרוץ בלא חומה, ועין מעצור לרוחו, לכן אינו ראוי לדור בעיר חומה, אלא בחצרים, אשר אין להם חומה, ופרוצים לכל צד.

תליא ביב"נ

ונראה, שזה גם הטעם שתליא ביהושע בן נון, ומדוע אין צורך שיהיה בה חומה עתה. כי הנה, אמרו ששירת מלכי כנען 'אריח על גבי אריח' שלא תהא תקומה למפלגת (מגילה טז:). כי מלכי כנען, הם יסוד מרכבת הטומאה, כמו ששבעת עממין נאמר בהם לא תחיה כל נשמה, כעין הנאמר בעמלק, וזה כי הם שורש הטומאה בעולם.

ויהושע בן נון בכחו הגדול, הנחיל את הארץ, והסיר טומאתה, ובעיקר בבתי ערי חומה, שהם היו מבצרים של כחות הטומאה, כמו שהיו מבצרים לאנשי כנען ומלכיהם. לכן כאשר נצחם יהושע, והכניסם אל הקדושה, גרם שנהפכו המקומות ההם למקודשים ביותר. החומה לא היתה הסיבה לקדושה, אלא הסימן לקדושת המקום. שממה שמלכי כנען החזיקו במקום הזה בחזקה, זה לאות שכאן הוא מקום קדוש, והיו צריכים לשרש אותם ביותר.

ומזה הטעם גם שכנו הכנענים שהם הגרועים שבאומות בארץ ישראל, כי זה לעומת זה עשה אלקים, ובמקום הקדוש ביותר, שם ניסו להאחז ולהתפס, והמלחמה בשרשה היתה לנצח את הטומאה. לכן החרימו את הערים. לכן גם התענו, וגם נלחמו בלא נשק כמו שביאר התרגום 'ונתן בריש ספר דברים. כי שורש המלחמה היה רוחני בייסודו, ולכן נעשו ניסים גדולים כשמש בגבעון דום וכו', שכלל המלחמות הם, שכאשר עם ישראל מתקדש ומתחזק ברוחניות, מנצחים במלחמה. כך גם נחבאר מדברי המלאך 'עתה באתי', שעל ביטול תורה נחסר כח שר צבא ה' (עיין מגילה ג), ועתניאל בן קנז לכד את קרית ספר, שענינו שהחזיר כמה אלפי הלכות בפלפולו, ובכח זה אכן כבשו את המקום קרית ספר.

נמצא, שעיר שהיתה מוקפת חומה בימות יהושע בן נון, וכבשוה מידי הכנענים, נהפכה אל הקדושה, וכפי מה שנאחזו בה, זהו לאות על גודל קדושת המקום, שלכן נאחזו שם שלא לתת לקדושה מקום. נמצא שהחומה רק לסימן, וגם אם חרבה החומה, אבל קדושת העיר נשארה, והזוכה לדור בה, הוא מכלל אותם שגם בימי יהושע בן נון היו מסייעים לנצח את המלחמה, ולכבוש את העיר, מכח קדושתם ומעלתם. אולם באם אינם ראויים לה, מסבב הקב"ה שלא יוכלו לדור שמה, ולזה מוכרים את הבית.

עמק השבוע

פרשת בהר - בחוקתי תשפ"ז והימים שסביבותיה

גליון קי

עיונים וביאורים במדות ימי השבוע
מאת הר"ה גר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
חבר סודת הספרים נתיב ראובן, עמק ראובן, מנחת ראובן ומעיינות ראובן

שנה ג

בענין מהות ימי העומר אחרי ל"ג בעומר

שכמו ששלוש משמורות הוה הלילה ובאשמורה האחרונה תינוק יונק משדי אמו ואשה מספרת עם בעלה פירש"י מפני שהוא קרוב לאור דרכן של בני אדם להתעורר, הרי שבשליש האחרון מתנוצץ אור החזור מאור היום, כן בשליש האחרון של ימי הספירה שהוא מל"ג בעומר ואילך מתנוצץ אור חג השבועות, שהוא בערך ימי הספירה כערך אור היום להחושך של לילה, ובימי הספירה ישראל מקיימין (מיכה ז') כי אשב בחושך ה' אור לי, וכן (ישעי ט') העם ההולכים בחושך, בימי הספירה, ראו אור גדול בחג השבועות, והיינו שהולכים ולא כשישבו בטל, וכמו שמסיים הכתוב יושבי בארץ צלמות אור נגה עליהם, היינו שהיושבים ואינם בבחי' הולכים לא זוכין לאור גדול רק הארה בעלמא להאיר את החושך, וע"כ כמו שבשליש האחרון מהלילה דרכן של בני אדם להתעורר מפאת אור החוזר, כן הוא בשליש האחרון מהספירה דרכן של בני אדם הקרויין אדם להתעורר מפאת האור החוזר של חג השבועות, ובכן אפילו אנשים שהיו עד הנה בבחי' יושבים או אפי' בבחי' ישנים עתה הזמן להעורר ולהיות עכ"פ מעתה ולהלאה עד החג בבחי' הליכה, כדי שבחג יראו אור גדול, אמר. עכ"ל. דלפ"ז י"ל דתעניות בה"ב מישר שיכי לפסח, וצריכים לסיים התעניות קודם שמתחיל האור החוזר של שבועות.

לסיימם קודם ר"ח כסליו להקל על הצבור בימים הקצרים ומטעם זה מקדימין את תעניתם דלאחר פסח בחדש אייר קודם ל"ג בעומר דעדיין הימים קצרים טעם אותן הימים וסדרן פרשתי לעיל בימים שבין פסח לשבועות. עכ"ל. ועיין בפמ"ג מש"ז על או"ח ריש סימן תצ"ב דאיתא וז"ל נוהגים שמברכים בה"ב בשבת ראשון אחר ר"ח אייר ואם חל ר"ח אייר בשבת מברכין בה"ב ח' בו בשבת הבא ומסיימין בה"ב בערב ל"ג בעומר שהוא י"ז אייר ועיין עולת שבת בשם דרשות מהרי"ל. ואז קורין ויחל ומפטירין דרשו במנחה וא"א א"מ אף במקום שנהגו לאומרו בתענית מ"מ הואיל ולמחרתו ל"ג בעומר א"א תחנה ולא נפילת אפים במנחה. עכ"ל.]

הנה אולי יש להסביר הא דצריכים להתענות תעניות בה"ב לפני ל"ג בעומר ע"פ הא דאיתא בספר שם משמואל פרשת אמור וז"ל הנה כמו ששלוש משמורות הוי הלילה ובאשמורה השלישית מתנוצץ אור החוזר מאור היום, כן ברוחניות בשליש האחרון של ימי הספירה שהם בכינוי ימי חושך ולילה מתחיל להתנוצץ אור החוזר מחג השבועות והוא מל"ג בעומר ואילך, וע"כ שוב איננו נקרא כ"כ ימי חושך ולילה שיהי' כל כך בקטנות, ועל כן עיקר הספירה היא רק עד ל"ג בעומר, עכ"ל, ועע"ש בפרשת בחוקתי דאיתא וז"ל אך כבר אמרנו

עי' בספר מנהגים דבי מהר"ם בענין תעניות בה"ב דאיתא וז"ל ונהגו להתענות באייר שני וחמישי ושני ולעולם יש להתענות אותם קודם ל"ג בעומר ואומרים בהן סליחות בתפילה. עכ"ל. הרי מבואר שיש סיבה מיוחדת שמתענים תעניות בה"ב לפני ל"ג בעומר. ועיין גם בספר תשבץ קטן סימן ק"ז דאיתא וז"ל תענית בה"ב באייר קודם ל"ג בעומר ובמרחשוון אחר י"ז בו. עכ"ל. [עי' בספר מנהגי מהרי"ל דאיתא וז"ל סדר שני וחמישי ושני באייר, מתענין את תעניות בה"ב השייכין אחר חג הפסח, וכן מתענין אחר חג הסוכות, וסמכו משום שנא' עבדו את ה' בשמחה וגילו ברעדה ר"ל במקום שמחה שם תהא רעדה וכו' ועוד סמכו על איוב ויהי כי הקיפו ימי המשטה וישלח איוב ויקדשם והשכים בבוקר והעלה עולות מספר כולם כי אמר איוב אולי חטאו בני ויש להתענות אותם קודם ל"ג בעומר ע"כ אם חל ר"ח אייר בשבת אין מקבלין את התענית עד שבת שאחריו שהוא ח' אייר ומסיימין אז בערב ל"ג בעומר שהוא י"ז אייר ובשבת שמברכין ר"ח אין להזכיר התענית שנאמר ביום טובה היה בטוב מכ"ש בשבת והוא ר"ח. עכ"ל. ועע"ש דאיתא וז"ל מרחשוון ר"ח לעולם ב' ימים והשני דמונין מיניה ימי החדש אינו חל רק באחד דימי בדה"ז ומתענין בו תענית בה"ב דימי החג ומאחרין להתענות אותם בסוף החדש רק

אפשר דמבואר מהנ"ל דאחרי ל"ג בעומר מתחיל "תקופה חדשה"

פסקו מלמות וכתב בב"י ולפ"ז גם לישא מותר דכיון דפסקו מלמות למה לא ישאו וכבר עמד בב"ח דמלשון הטור לא נראה כן, וכן נראה ודאי שהרי לשון הטור הוא

לישא אשה מפסח על עצרת שבהם מות תלמידי רבי עקיבא וכו' ויש מקומות שנהגו שלא להסתפר ונהגו במקומות להסתפר מל"ג בעומר ואילך כי משם

הנה אולי יש להעיר מהנ"ל על מה שראיתי בספר קונטרס הביאורים להגרמ"ש ז"ל חלק מועד וז"ל הטור כתב בסימן תצ"ג נהגו בכל המקומות לא

מלשון הרי"צ גיאאות והרי"צ גיאאות לא הביא כלל המנהגים לענין תספורות וכתב שהמנהג שלא לישא מפסח ועל עצרת, ולפ"ז צ"ע קושיית ה"ב דלמה לא ישאו כיון דפסקו למות, האומנם דלשי' זאת דפסקו מלמות בל"ג בעומר צ"ע הא דיבמות ס"ב ב' דמותו מפסח עד עצרת, והפשוט בזה דזהו ודאי דזמן מיתתן חשיב להו מפסח על עצרת ול"ג בעומר אינו חשוב לקבוע זמן לעצמו שמתו מפסח על ל"ג בעומר, ובעיקר זמן מיתתן הזמן הוא מפסח ועל עצרת דתחלת הזמן הוא מרגל דפסח וכל לגבי זמן דרגל הזמן שלאחריו הוא רגל בעצרת ורק דימי מיתתן בזמן זה דמפסח ועל עצרת היה מפסח ועד ל"ג בעומר ומפסח ועד עצרת חשיב הזמן למיתתן, וכ"ה בשו"ע גופא שם נוהגים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג בעומר מפני שבאותו זמן מתו תלמידי ר"ע ואם עד ל"ג בעומר למה אמר בין פסח לעצרת, ויעוין בבי' הגר"א שם דנקט לה עד עצרת משום הגמרא ביבמות והרי דתיתי איתנייהו מתו באותו זמן שבין פסח לעצרת ולפיכך נהגו שלא לישא אשה בזמן הזה אלא שאין נושאין בזמן הזה עד ל"ג בעומר

כיון דמשם פסקו למות, ואשר על כן יש לחלק ביניהם, שהרי מבואר בטור דמנהג נישואין ומנהג תספורות תרי מנהגי נינהו זה בכל המקומות וזה ביש מקומות וברי"צ גיאאות לא הביא מנהג לתספורות כלל ויש לחלק בהו, דמנהג דנישואין תלוי מזמן מיתתן וזה מפסח ועל עצרת ומנהג דתספורות קבעו לימי מיתתן ממש, וגם ה"ב לא הקשה מ"ש מתספורות ולא הקשה אלא מסברא דכיון דפסקו מלמות למה לא ישאו וכדבריו פסק בשו"ע, ובמ"ב הביא מא"ר לחלק בין נישואין לתספורות לענין ליל ל"ג דתספורות מותר כיון שאינו יום תחנון ובנישואין אסור עד למחר משום מקצת היום ככולו והרי דלענין תספורות לא נאמרו דין מנין ימים דל"ג ותליא בימי תחנון ונראה עוד דחלוקין הן בעיקר תקנתן ומנהגן, דנישואין משום מנהג אבלות שלא להרבות שמחה הוא כדאי בטור ותספורות משום ניהוג אבלות הוא ואין בתספורות משום מעשה שמחה, וכ"ה מוכרח עיקר החילוק בין עיקר זמן מיתתן לבין ימי מיתתן בתוך הזמן הזה דהרי פליגי השו"ע והרמ"א בזמן המנהג דל"ג ימים דהשו"ע כתב דמנהג האבילות הוא עד ל"ג בעומר שפסקו מלמות

והרמ"א הביא לתרתי מנהגים עד ל"ג בעומר ומר"ח אייר עד שבועות ובין לפי המדרש דפסקו למות בל"ג בעומר ובין לשי' תוס' שלא מתו בימים שאין בהם תחנון מ"מ איך מקיימים ימי אבלות מר"ח אייר עד עצרת ובימים שלא מתו בהם כלל ומוכרח כמוש"כ דלכו"ע זמן מיתתן הוא מפסח ועד עצרת ועל כן הוי זמן הזה זמן לקיום מנהג האבילות וימי מיתתן בל"ג ימים קובע רק לחיוב מנין ימי אבלות דל"ג ימים כימים אצל מתו אבל מ"מ לענין קיום האבילות אפשר לקיימה גם בימים שלא מתו בהם כיון דחשיב זמן שמתו בו והוא לכו"ע מפסח ועל עצרת ויעו' בתשו' הרי"ף סי' קכ"ז דשטר שכתוב בו זמנו אחר פסח מחלקין הימים שבין פסח לעצרת ובחציון הוי זמנו על דרך תלתא יומי אחר שבתא הן והרי כמוש"כ דרק עצרת קובע זמן שבין פסח לעצרת ולא ימים אחרים לא שבת ולא ל"ג בעומר. עכ"ל.

הרי מבואר בדבריו שרק מפסח עד עצרת קובע זמן לעצמו, אבל להנ"ל לכאורה עד ל"ג בעומר הוי תקופה אחת ואחרי ל"ג בעומר חשיב עוד תקופה. וצ"ע בזה.

זמן מיתת שנים עשר אלף זוגי תלמידי ר"ע

עיי' במס' יבמות דף סב ע"ב דאיתא ר' עקיבא אומר למד תורה בילדותו ילמוד תורה בזקנותו היו לו תלמידים בילדותו יהיו לו תלמידים בזקנותו שנאמר בבקר זרע את זרעך וגו' אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה והיה העולם שם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמעון והם הם העמידו תורה אותה שעה תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת אמר רב חמא בר אבא ואיתימא ר' חייא בר אבין כולם מתו מיתה רעה מאי היא א"ר נחמן אסכרה.

והנה בפשוטו משמע בהאי סוגיא שהתלמידי ר"ע מתו בכל התקופה מפסח עד עצרת. אבל עיי"ש בחי' ר"א מן ההר דאיתא וז"ל וכולן מתו, ובמדרש מפסח ועד ל"ג בעומר, ומפני זה נהגו שאין נושאין נשים מפסח עד ל"ג בעומר. עכ"ל.

והנה מהא דאיתא בגמ' שמתו מפסח ועד עצרת, ולא הוזכר שמתו מפסח עד ל"ג בעומר, לכאורה מוכח שיש מחלוקת בין הגמ' והמדרש, אבל ע"פ דברי הקונטרס הביאורים הנ"ל יש לומר דלית בזה הכרח, וא"כ אפשר דליכא מחלוקת בין הגמ' והמדרש.

ועיי"ש ביבמות במאירי דאיתא וז"ל תלמידים אלו הוזכר כאן שכלם מתו מפסח ועד עצרת וקבלה ביד הגאונים שביום ל"ג בעומר פסקה המיתה ונוהגים מתוך כך שלא להתענות בו. עכ"ל. ולכאורה משמע להדיא דס"ל דלית בזה מחלוקת בין הגמ' והמדרש.

הנה אף אם אין הכרח שיש בזה מחלוקת בין הגמרא והמדרש, עדיין יש להעיר דלכאורה זהו סתום מאד לומר דס"ל להגמ' שיש איזה ייחוד ליום ל"ג בעומר, שיום זה לא הוזכר בגמ' בשום מקום. ועוד יש להעיר דאף את"ל שגם לפי הגמ' יש ייחוד ליום ל"ג בעומר, אבל לא

נתבאר בדברי ר"א מן ההר או בדברי המאירי למה יש ייחוד להאי יום, דהיינו מבואר בדבריהם דתלמידי ר"ע פסקו מלמות בל"ג בעומר, אבל לא נתבאר כלל למה פסקו מלמות דוקא בהאי יום.

ועיי' בשו"ע או"ח סימן תצ"ג דאיתא וז"ל נוהגים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג בעומר, מפני שבאותו זמן מתו תלמידי רבי עקיבא וכו', נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג בעומר שאומרים שאז פסקו מלמות ואין להסתפר עד יום ל"ד בבקר וכו', הג"ה ובמדינות אלו אין נוהגין כדבריו, אלא מסתפרין ביום ל"ג ומרבים בו קצת שמחה ואין אומרים בו תחנון. עכ"ל. ועיי"ש בביאור הגר"א דאיתא וז"ל ומרבים כו' כמ"ש בסוף תענית שבו פסקו מתי מדבר. עכ"ל. ואפשר דמבואר בדבריו דאח"כ ליכא סיבה מיוחדת למה פסקו מלמות דוקא בהאי יום, אבל עצם הדבר שפסקו מלמות בהאי יום עושה היום ליום מיוחד. ולפ"ז י"ל דלית ביום זה ייחוד בעצם,

דהיו"ט הוא משום דהנהו דלא מתו, ולא משום עצם הדבר שפסקו מלמות. ועיין בפרי חדש שם בסימן תצ"ג דאיתא וז"ל מיהו יש לדקדק בשמחה זו למה ואי משום שפסקו מלמות מה בכך הרי לא נשאר אחד מהם וכולם מתו ומה טיבה של שמחה זו ואפשר שהשמחה היא על אותם תלמידים שהוסיף אח"כ ר"ע שלא מתו כאלו. עכ"ל.

ועיין בכתבי הרמ"ע מפאנו מאמרו מעין גנים חלק שלישי סדר ספירת העומר דאיתא וז"ל והנכון כי היום הזה ראוי לשמחה בו ושלא לאמר תחנה כמו שהיה פשוט לחכמים הראשונים ומנה לא תזיע וכו', ועדיין קשה אם גם ביום ל"ג מתו האלף האחרונים מאי פסקה המיתה דקאמרן, אלא ידוע במקומו שאף על רבן נקנסה מיתה לבו ביום ופסקה בשבילו שבטלה הגזרה, דין הוא לשמחה ביום שהרב ניצול. עכ"ל.

ומדויק דהיו"ט דט"ו באב הוא משום דאחרי שכלו המתי מדבר חזר הדיבור למשה, ולא משום עצם הדבר שפסקו מלמות. ועוד הרי עיי"ש עוד ברש"י דאיתא וז"ל כלו מתי מדבר דתניא כל ארבעים שנה שהיו במדבר בכל ערב תשעה באב היה הכרוז יוצא ואומר צאו לחפור, והיה כל אחד ואחד יוצא וחופר לו קבר, וישן בו, שמא ימות קודם שיחפור, ולמחר הכרוז יוצא וקורא יבדלו חיים מן המתים, וכל שהיה בו נפש חיים היה עומד ויוצא, וכל שנה היו עושין כן, ובשנת ארבעים שנה עשו, ולמחר עמדו כולן חיים, וכיון שראו כך תמחו ואמרו שמא טעינו בחשבון החדש חזרו ושכבו בקבריהן בלילות עד ליל חמשה עשר, וכיון שראו שנתמלאה הלבנה בחמשה עשר, ולא מת אחד מהם ידעו שחשבון חדש מכוון, וכבר ארבעים שנה של גזרה נשלמו, קבעו אותו הדור לאותו היום יום טוב. עכ"ל. ולפ"ז י"ל

ועצם הגזירה היתה שימותו בין פסח לעצרת, אלא שמל"ג בעומר ואילך לא מתו משום שכולם כבר מתו. אולם כבר תמחו המפרשים דמיה הייחוד דיום שפסקו מלמות, הרי פסקו מלמות משום שכולם מתו. ועד"ז יש להעיר לכאורה על מקורו הנ"ל של הגר"א, דעיין בסוף מס' תענית דאיתא אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל בחמשה עשר באב וכיום הכיפורים בשלמא יום הכפורים משום דאית ביה סליחה ומחילה יום שניתנו בו לוחות האחרונות אלא חמשה עשר באב מאי היא וכו' אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן יום שכלו בו מתי מדבר דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דבור עם משה שנאמר ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי אלי היה הדבור, ועיי"ש ברש"י דאיתא וז"ל דאמר מר כו' לפיכך יום טוב הוא. עכ"ל.

המשך האבילות אחרי ל"ג בעומר

ועיי"ש במדרש רבה (פרשה ה' פסקא י"א) דאיתא א"ר שמואל בר נחמן מתחלת קציר שעורים עד כלות קציר החטים שלשה חדשים. [ומיד בהמשך מגילת רות (ריש פרק ג') כתיב "ותאמר לה נעמי חמותה בתי הלא אבקש לך מנוח אשר ייטב לך", ופי' המלבי"ם בתי הלא אבקש לך, ר"ל כבר כלו ג' חדשי הבחנה ועתה הלא עלי מוטל לבקש לך מנוח דהיינו שיהי' לך בעל. עכ"ל]. והנה עיין לעיל במגילת רות (סוף פרק א') דכתיב "ותשב נעמי ורות המואביה כלתה עמה השבה משדי מואב והמה באו בית לחם בתחלת קציר שעורים", ופרש"י בתחלת קציר שעורים בקצירת העומר הכתוב מדבר. עכ"ל. ומבואר דתחילת קציר שעורים היא בט"ז ניסן. והנה אם חצי מהזמן הוא לקצירת שעורים וחצי מהזמן לקצירת חטים א"כ קצירת חטים מתחילה בר"ח סיון. וא"ש לומר כן, דר"ח סיון הוא יום מ"ה בעומר וכנ"ל ומה' הוא גימטריא "אדם" ויש רמז על השינוי ממאכל בהמה למאכל אדם, משעורים לחיטים. והנה מבואר ברבינו ירוחם ובפנ"ח דאיסורי העומר מיתלא תלוי בימי שעורים, ולפ"ז מובן למה נוהגים איסור מפסח עד ר"ח סיון, דהיינו שעורים הם מפסח עד ר"ח סיון, ובר"ח סיון מתחילים ימי חיטים.

הן אותיות הקודמת לאותיות לה"י בסדר אלפא ביתא הישרה שמחפה על הדין ומושיבין אותו אחור להחלישו ולמתקו, והנה 'א' אין לה עוד אות קודמת כלל, ועוד אין דיניה קשים, והמ"ם סתומה הרי 'מ' אחרת קדמה לה, לפיכך גם היא במקומה עומדת, אכדט"ם, כד"ש נוטריקון כי טובים דודיך מיין, מורה שורש השם הזה ברחמי הבינה אשר שם היין משומר בענביו, ובכל יום אנו ממשכיין זה המתוק מן האם העליונה שהיא מתפשטת בעשרים ימים ראשונים לאות ה'קף, ובד' ימים האחרים לאות ה'ד', ובט' ימים לאות 'ט', אשר בהצטרפם יעלו למספר ל"ג בעומר כמנזן כד"ט, שבו פסקה המיתה, וכן רבוי יתירה אשתכח ליום מ"ה של ספירת העומר והוא ראש חודש סיון דכתיב ביה ביום הזה באו מדבר סיני, ובו נשלמו אותיות לה"י ממש עם שם מ"ה וכו', ופסקו למות בל"ג בעומר כמו שכתבתי לעיל, כי מדת הדין חזר לאחריו בסוד שם אכדט"ם כט"ד עולה ל"ג, שאז פסקו למות, וגם יום מ"ה מסוגל כמו שכתבתי למעלה, ושם יהו"ה במלואו, יוד' 'הא' 'ואו' 'הא' עולה מ"ה. עכ"ל.

ועיין במגילת רות דכתיב (בסוף פרק ב') "ותדבק בנערות בעז ללקט עד כלות קציר השעורים וקציר החטים ותשב את חמותה",

עיין בלוח ארץ ישראל להגרימ"ט ז"ל ובספרו ארץ ישראל ס' י"ח ובספרו עיה"ק והמקדש ח"ג פ"ה דאיתא דנהגו איסורי ימי העומר מפסח עד ר"ח סיון. והרבה תמחו על זה דליכא שום מקור להאי מנהג, דממ"נ, אם נוהגים כפשטות דברי הגאונים לאסור מפסח עד עצרת א"כ יש לאסור גם אחרי ר"ח סיון, ואם נוהגים ע"פ שאר שיטות רק לאסור ל"ג ימים א"כ יש להתיר גם עוד ימים. והנה עיין בספר השל"ה הק' מסכת פסחים ספירת עומר דאיתא וז"ל בכל יום ויום צריך אדם לראות בימי הספירה לתקן צינור אות אחת, כי ימי הספירה הם ימי הדין, שאף ישראל נתונים בדין, כי עדיין לא נטהרו לגמרי, ומצאתי בקונטרס דהאריז"ל שבימים האלו פוגע מדת אלהים במדת הדין, לפיכך פגעה מדת הדין בתלמידי רבי עקיבא ומתו כ"ד אלף, כי אותיות אלהים הם חמש אותיות, ונודע כל תיבה שאותיותיו חמש, אז כל אות בונה כ"ד בתים וכו', ולפי שבאלו ימים שולט סוד אלהים, אנו מחשבים מהבינה תמורה לשלוש אותיות האמצעיות, כדי למתק דינו, והחילוף הוא כט"ד, נוטריקון כי טובים דודיך, ואותיות א"ם שהם תחילה וסוף לשם זה, אין להם תמורה, מפני שכת"ד

דעת תורה

מן ראש הישיבה האנן רבי דוד פיינשטיין שליט"א

ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו [הפטרה]

יש לפרש הכתוב 'והיה ה' מבטחו', על דרך ביאורו של א"ז זצ"ל על הפסוק 'קוה אל השם חזק ויאמץ לבך וקוה אל השם' (תהלים כ"ז), דהא דכתיב בסיפא דקרא 'קוה אל השם', הוא פירוש שכרו של ה'בטח בהשם', דהיינו שבזכות הבטחון בהשם יזכה לבטחון עוד יותר גדול. ועיין שם בדבריו שהאר"י לבאר, שאלו הם התשלומים היותר גדולים שיכולים להשיג על ידי מידת הבטחון, שהרי על ידי הבטחון אפשר להשיג כל דבר, ואם כן הרי לא ינמנע ממנו כל טוב שבעולם, ועוד יתר ערכו של הבטחון על כל עשירות שבעולם, וכמו שכתב ב'חובות הלבבות' בשער הבטחון, שכל בעלי העושר בעולם הזה יש להם פחד מבני אדם ומגנבים וליסטים ושאר דאגות, אולם בעל הבטחון יש לו תמיד מנוחה שלימה ואין לו דאגה משום דבר, ע"ש. והכי נמי יש לפרש מאי דכתיב הכא 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו', כלומר שכרו וברכתו של הגבר אשר יבטח בה' הוא שיזכה לבטחון עוד יותר גדול, וזהו 'והיה ה' מבטחו'.

והוסיפו, שלפי זה אפשר לבאר המשך הכתוב כאן 'והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו, ולא יראה כי יבוא חום והיה עלהו רענן, ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי', שהכתוב מוסיף לפרש בזה מהות מעלת אותו השקר הגדול המיועד לבעל הבטחון, שהוא כעץ השתול על מים, שאינו ירא פן יבוא חום, ובשנת בצורת לא ידאג, וכמו שכתב ב'חובות הלבבות' שבענין זה יתר ערכו של הבטחון על כל עשירות שבעולם, שכל בעלי העושר יש להם פחדים ודאגות, ואילו בעל הבטחון יש לו תמיד מנוחה שלימה ואין לו דאגה משום דבר.

☆☆☆

עוד יש לומר בזה, על פי מה שכתב רבנו אברהם בן הרמב"ם בספר 'המספיק לעובדי השם' (בענין הבטחון) בשם אביו הרמב"ם, על הכתוב לעיל 'אורו הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו ומן השם יסור לבו', כי לולא שנאמר 'ומן השם יסור לבו', היו כלולים בקללה זו רוב בני האדם, וכמעט כולם, כי הבן בוטח על אביו, והאשה על בעלה, והשותף על שותפו, וכיוצא בזה, אמנם כיון שנאמר 'ומן השם יסור לבו', לא נכלל בקללה זו אלא מי ששם כל מבטחו רק באדם, ומן השם יסור לבו, אבל מי שבטח בהשם, אלא שנסמך גם על האדם, אינו בכלל קללה זו, ע"כ. (וכן הוא מבואר בלשון התרגום יונתן בן עוזיאל סוף פרשת וישב, 'ובגין דשבק יוסף חסדא דלעיל, ואתרחץ ברב מזוגיא - בבשר עביר - בגין כן לא איזכר רב מזוגיא ית יוסף ואנשיה, עד זמן די מטא קיצא מן קדם השם למתפרקא, הרי דלא נענש יוסף על ד'אתרחץ בבשר עביר' גרידא, אלא 'בגין דשבק חסדא דלעיל').

ולפי זה אולי יש לפרש מה שנאמר כאן 'והיה השם מבטחו', דלענין הברכה המיועדת לבעל הבטחון לא סגי בזה שעיקר מבטחו הוא בהשם, אלא בעינן שכל מבטחו לא יהא אלא בהשם, ולא יסמוך על זולתו כלל, אבל אם נסמך גם על האדם, אף על פי שיצא מכלל 'אורו', לכלל 'ברוך' לא בא. וזהו שאמר 'ברוך הגבר אשר יבטח בהשם' - והיה השם מבטחו', כלומר, ברכת הבטחון בהשם לא תבא אלא על מי ששם כל מבטחו בהשם, ולא יסמוך על אחר זולתו כלל.

עמק הפרשה

הרה"ג ראובן מלך שווארץ שליט"א

פרשיות בהר בחוקותי "דיני שמיטה ויובל"

הנה עיין בסוגיות בפ"ד דמס' מגילה דמבאר דהפרשיות השבוע כבר נסדרו בזמן הש"ס. והנה "פרשת בהר" מתחילה עם דיני שמיטה ויובל, וכמעט כל דיני הפרשה הם נוגעים לשמיטה ויובל (וע"פ המבואר במס' סוכה דף מ ע"ב אף הדינים שאינם נוגעים ליובל הם המשך לדיני יובל). ועוד הרי כל דיני יובל השייכים להדיעות הם בפרשת בהר (לאפוקי דין המקדשי שדחו שהוא בפרשת בחוקותי כדלקמן) וכן עיקר דין שביתת הארץ הוא דוקא בפרשת בהר.

ועיין בסוף פרשת בהר דכתיב "את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ד'". והנה לפי המבואר בתרגום אונקלוס ובסוגיא ביבמות דהפסוק מייירי בשבת בראשית ובמורא מקדש לכא' קשה מאד דמהו השייכות לכל מה שנתבאר בפסוקים שלפניו. אבל עי' באבן עזרא דאיתא וז"ל את שבתתי תשמרו שנות השמיטה, ומקדשי תיראו שנת היובל, ע"כ. (וזה מתאים מאד עם מה שהעירו דרך בשמיטה כתיב ענין שבתון ולא ביובל ורק ביובל כתיב ענין קדושה. ע"י) ולפי' הרי פסוק זה הוא סיכום לכל מה שנתבאר בפרשת בהר. [וחכ"א העיר שיש בפרשת בהר כ"ז פסוקים, וי"ל דהיינו לרמז על שמיטה (ז) ויובל (נ) שזהו כל תוכן הפרשה].

ולכא' יש מקור בחז"ל להפירושו של האבן עזרא, דעי' במדרש תנחומא בהר פרק א דאיתא וז"ל אמר משה רבש"ע למה נמכרו ישיאל למלכיות הללו א"ל מפני שהן מחללין את השביעית שנאמר (שם) ויגל השארית מן ההרוב וספיה דקרא אז תרצה הארץ את שבתותיה כל מי השמה שבתה עד למאות שבעים שנה לפיכך הקב"ה אומר למשה בסוף כל הפרשיות הללו רצונך שלא יגלו הזהירים על השמיטים ועל היובלות הוא שאמר בסוף הפרשיות את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' ומהו אני ה' אני הוא שעתיד ליתן שכר טוב אם ישמרו אותן ואם יבטלו אותן אני הוא שעתיד לפרע מהם ע"י המלכיות לפיכך הוי אומר להן שיזהרו על השביעית שנאמר ושבתה הארץ שבת לה'. ועי' בחזקוני שם הארץ את שבתותי וז"ל את שבתתי תשמרו מתורגם בתרגום ירושלמי בענין שנות שמיטה שכן הם נקראו שבת, ומקדשי תיראו שנת היובל קדש תהיה לכם כך נדרש בתנחומא. ע"כ.

[הנה יל"ע מהו הענין להיות "ירא" מן היובל. ואפשר דז"ל דזהו הענין דספירה, דצריך להיות זהיר שיובל יתא בזמנו ולשמור את החשבון. ואפשר דא"ש. הנה בעיקר הפירוש בפסוק עי' במשך חכמה שם דאיתא וז"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' פירש הראב"ע דשבתותי קאי על שנות השמיטה, דכתיב בהו שבת לה', אך מה שפירש ומקדשי על שנת היובל זר קצת. ע"כ.]

ועיין ברמב"ן בריש פרשת בהר דמבואר מדבריו דעיקר העבירה שמחמתה בא הגלות שהוזכר ב"תוכחה" היא עון שמיטה, וא"כ מבואר מזה דבסוף פרשת בהר עדיין לא נגמרו הדיבורים על שמיטה ויובל, דתוכחה ג"כ מייירי בשמיטה. וכן מבואר בדברי התנחומא הנ"ל.

ובאמת ידוע דבריש פרשת בהר כתיב וידבר ד' אל משה בהר סיני לאמר. הרי שיש הדגשה מיוחדת דהאי פרשה נאמרה בהר סיני. ועיין בסוף התוכחה דכתיב אלה החקים והמשפטים והתורות אשר נתן ד' בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה. הרי דגם הכא הוזכר "הר סיני". ומשמע מזה דמריש בהר עד סוף התוכחה היו המצוות א'. וזה א"ש עם הנתבאר ע"פ הרמב"ן דכל הני פסוקים מייירי בשמיטה ויובל.

לפי' הרי מבואר דלאו דוקא כל פרשת בהר מייירי בדיני שמיטה ויובל אלא גם פרשת בחוקותי בכללותה מייירי בדיני שמיטה ויובל.

אותלחופת

יחידה שותפת פסוקים ליצירה
otiel@emekhashava.com 05276-74041

החברה פרסומים ויצירה פסוקים
י. בלוי
ע"ה בית

לרכישה מוחלת של ספרי המחבר

במקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33
bloyseforim@gmail.com

כמריץ ניתנת האפשרות לקבל את הספרים בדין
לחללים, ישיבות ולבתי כנסיות ומדרשות

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל

ניתן לפנות בכתובת: emekhashava@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: (001)- 516-581-3597
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להג"ל

כה ד-ה. ובשנה השביעית שנת שבתון וכו' שבת לה' את ספיח קוצר ולא תקצור, והיה לגבי שמיטה. ואילו לגבי יובל כתוב יובל היא קודש תהיה לכם לא תקצור את קצירה. והנה יש ב' שניונים בין שמיטה ליובל, שמיטה הקדשה שבת, ויובל נקרא קודש. שמיטה נוסף שבשמיטה איסור העבודה בשדה הוא בשלשון נוכח - את ספיח קוצר לא תקצור, דהיינו את הקציר שלק תשיב. ואילו ביובל הוא לשון המוסר על השנה לא תקצור את קצירה, היינו את קציר השנה. וי"ל, אומר המושך חממה, דהנה הגמי' בבעצה זו אומרת ששמיטה קודשת שבת מקודשת וי"ל, שקדושת שבת היא קבועה וקדושת משתש ימי בראשית, היינו שלא צריך לעשות פעולה שחשבת תהיה. אבל יו"ט, ישראל מקדישה אותו ותלוי בהם דהיינו להקדימו או לאחרו. וכמו כן שונה יובל בשמיטה דאילו שמיטה היא קבועה וקיימת כל שנה שבעית, אפילו אם לא ספרו את מניין השנים, ואילו יובל תלוי בישראל ואם לא תקעו וכו' אז הוא מותר בדוריה. וכתב בזה בהיר ובורר. שמיטה קדשה שבת כי היא כמו שנה שחלה ממאלה ואיסורה הוא בכל מצב, לכן כתוב את ספיח קציר לא תקצור בשלשון נוכח. ואילו יובל הוא קציר קודש כיו"ט הנקרא קודש, כי שנים עשר ימי שמיטה מקדישים אותם, ואיסורה הוא בשלשון שמוסב על השנה, כי רק אם קדשת את השנה אז הוא אסור אבל הספיח עצמו לא אסור מעצמו כלל.

כה ו. לכם לאכלה ולהמתק. הקשו לגר"ח קניבסקי מדוע בפסוקים של שמיטה הוקדמה אכילת אדם לאכילת בהמה, הרי יש דין לתת לבהמה לפני האדם, כמי"ש ונתתי עמם בשדך לבהמתך ורק אח"כ ואכלת ושבעת. ויתרך הגר"ח שהיות ואנחנו מדברים כאן על פירות שבעית שאוכל הראוי לאדם יש דין לתת לאדם ולא לבהמה, ורק כשלא ראוי לאכילת אדם נותנים לבהמה, לכן נכתב לכם לאכלה לפני לבהמתך, שלא נטעה לומר שמותר לתת אוכל של אדם לבהמה.

כה י. וקראתם דרוור בארץ לכל יושביה יובל היא תהיה לכם וגו' ואיש אל משפחתו תשובו. כלפינו יש כאן פסוקים בפסוק. כי הרי לכל הולך על שילוח עבדים, גם וקראתם דרוור לכל יושביה, ואח"כ שוב ואיש אל משפחתו תשובו והיינו בעבדים, ולמה נכתבו פעמיים? וי"ל, אומר הגר"ח ע"פ הגמ' ב"ה: ה'ע"פ וקידשתם את שנת החמישים שנה מה ת"ל למי שנאמר ביום הכיפורים, כיכול לא תהא מתקדשת אלא מיו"ט ב' ואילך, ת"ל וקידשתם את שנת החמישים, מלמד שמקדשתם והולכתו מתחילה. מכאן אמר רבי ישמעאל, מ"ה ועד יו"ט כל היו עבדים נפטרים לבתיהם אך גם לא היו משתעבדים אלא אוכלים ושומחים וכו', כיוון שהגיע יו"ט תקעו ב"ד בשופר מיהו היו עבדים חורגים לבתיהם, וכפי הקצוץ י"ד ששומרי" ונלפ"י מתבאר הפסוק כן: וקידשתם את שנת החמישים שנה וקראתם דרוור, והיינו מתחילת שנת החמישים קוראים דרוור שלא מעבדים את העבדים, ומסיים הפסוק יובל היא וכו' והיינו שביי"ש שאז קובעים את היובל, אז ושבתם איש אל משפחתו.

כה יז. ויתמכרו ממכר לעמינתן אין קנה מיד עמיתך אל תנו וגו'. יש להקשות מדוע הוספנו ממכר היה מספיק לומר ויתמכרו לעמינתן? וי"ל דמצוי בש"ע שד"ן הווא הוא דוקא כשמוכר ממכר אל בעיה"ה המוכר לו תשמישו אין בזה הוואה כי לבעיה"ה חשוב הדברים שלו, ואי"כ דזה מה שרצונו לומר וכו' יתמכרו ממכר זה דוקא ממכר אל כי בעיה של הוואה אבל בכלים אחרים אין בעיה של הוואה. ליתת חן.

כה כ. וכן תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וכו', וציונית את ברכת. לכאורה קשה איך יאמרו בשנה השביעית מה נאכל הרי אדם אוכל כל שנה מתבואה של שנה שעברה ואין בשנה השביעית שם לו כי בשנה השביעית הוא עדיין זרע וסוף, ורק בשנה השמינית איך וי"ל ע"פ ומה ע"ד: מה של שאוכל הוא לפי ת למח, אזי אין לו הנהא המעולל שיש לו היום. ועל כן לפי פרש את הכתוב כך: וכן תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, כי בשנה השביעית לא יהיה להם טעם באוכל כמיוון שאין לו לשנה הבאה, וע"י אומר הקב"ה וציונית את ברכתי וכו' תהיו אוכלים לשובע בשנה השביעית ולא תדאגו כלל.

כמה דיוקים על פסוקי שמיטה ויובל. א. כל השנים הנוכרים בפרשה של שמיטה כולם חסרים: שביעת שמינת תשיע, ואילו שישית כתוב מלא וי"ל והטעם בזה י"ל משום וציונית את ברכתי בשמיטה, אז נשעש ברכה זה מלא. עוד מצוי 14 פעמים יובל בפרשה יבול שש פעמים כתוב יובל מלא עם ויו ושמנוה פעמים יבול בלוי, וי"ל דמצוינו בערכי נ: ששבעה עשר ויבולתו מנו ישראל ולשושה אחרונים היו רק לקדש את השמיטה, ע"פ 14 חול שב"ד קדש, דו"י מרומם כאן שכתוב 18 פעמים יובל ולפי חשבון הסוגיה שם יוצא שבזמן בית המקדש מנו 6 ויבולת ולכן כתוב יובל מלא, ואחרי

החורבן מנו עוד שמונה ויבולת וכנגד זה כתוב יבל חסר. טעמא דקרא.

כו ב. את שבתותי תשמרו ומקדיש תראו אני ה'. יש לדקדק למה אמר שבתותי לשון רבים, ולא אמר את השבת תשמרו. ועוד למה הסמיך לזה ומקדיש תראו? ונראה דהנה אמרו חז"ל שבת קיי"ח אלקליי משמרי ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים. וזה שאמר הכתוב אם את שבתותי היינו שתי שבתות דוקא תשמרו אז ממילא יגיע יומקדיש תראו. ואח"כ מוסק אני ה' והוא ע"פ רש"י בשלח יז טז שאין ה' שלם עד שיבא המשיח.

וארטיס על פרשת בחוקותי

כו ז. ונתתי גשמכם בעיתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה ייתן פריו. למה גבי גשמים כתוב ונתתי גשמכם בעיתם, היינו שהקב"ה ייתן גשם. ואילו לגבי עץ השדה כתוב ששעץ עצמו ייתן פריו? וי"ל ע"פ תענית ב. ג. מפתחות נתנו ביד הקב"ה ואחד מהם זה מפתח הגשמים. ולכך נקרא גשם הקב"ה נותן, אבל פירות השעץ יתן. רמ"ד דמלאווי"צ.

כו ח. ואכלתם לחמכם לשבעו וישבתם לבטח בארצכם. לבטח בארצכם. וי"ל ע"פ פרבות ג: שבאו ואמרו לרוד המלך שאין פריסו, א"ל דוד צאו והתרפסו לז מזה, אמרו לרוד אין הקומץ משביע את הארץ. אמר דוד לכו למלחמה. ותנה כאן הקומץ משביע את הארץ כי אוכל כל הקומץ במעיו (רש"י) ולא ואכלתם לחמכם (לשועב) ממילא וישבתם לבטח בארצכם, כי לא תצטרכו למלחמות. רבי שמואל יעקב ברסחיין.

כו ו. ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחירי. הגמי' בברכות נה: אומרת שכל ימיו של דוד לא ראה חלום טוב, ומבארים האחרונים על שיהיה טורד במלחמות, לכן בילור הארץ חלומות רעים בענייני מלחמות. ולפ"י מובנת הבטחת התורה, ונתתי שלום בארץ ולא יהיו מלחמות וממילא וישבתם ואין מחירי.

כו ז. ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחירי. הגמי' בברכות נה: אומרת שכל ימיו של דוד לא ראה חלום טוב, ומבארים האחרונים על שיהיה טורד במלחמות, לכן בילור הארץ חלומות רעים בענייני מלחמות. ולפ"י מובנת הבטחת התורה, ונתתי שלום בארץ ולא יהיו מלחמות וממילא וישבתם ואין מחירי.

כו ז. ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחירי. הגמי' בברכות נה: אומרת שכל ימיו של דוד לא ראה חלום טוב, ומבארים האחרונים על שיהיה טורד במלחמות, לכן בילור הארץ חלומות רעים בענייני מלחמות. ולפ"י מובנת הבטחת התורה, ונתתי שלום בארץ ולא יהיו מלחמות וממילא וישבתם ואין מחירי.

כו ז. ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחירי. הגמי' בברכות נה: אומרת שכל ימיו של דוד לא ראה חלום טוב, ומבארים האחרונים על שיהיה טורד במלחמות, לכן בילור הארץ חלומות רעים בענייני מלחמות. ולפ"י מובנת הבטחת התורה, ונתתי שלום בארץ ולא יהיו מלחמות וממילא וישבתם ואין מחירי.

כו ז. ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחירי. הגמי' בברכות נה: אומרת שכל ימיו של דוד לא ראה חלום טוב, ומבארים האחרונים על שיהיה טורד במלחמות, לכן בילור הארץ חלומות רעים בענייני מלחמות. ולפ"י מובנת הבטחת התורה, ונתתי שלום בארץ ולא יהיו מלחמות וממילא וישבתם ואין מחירי.

כו ז. ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחירי. הגמי' בברכות נה: אומרת שכל ימיו של דוד לא ראה חלום טוב, ומבארים האחרונים על שיהיה טורד במלחמות, לכן בילור הארץ חלומות רעים בענייני מלחמות. ולפ"י מובנת הבטחת התורה, ונתתי שלום בארץ ולא יהיו מלחמות וממילא וישבתם ואין מחירי.

כו ז. ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחירי. הגמי' בברכות נה: אומרת שכל ימיו של דוד לא ראה חלום טוב, ומבארים האחרונים על שיהיה טורד במלחמות, לכן בילור הארץ חלומות רעים בענייני מלחמות. ולפ"י מובנת הבטחת התורה, ונתתי שלום בארץ ולא יהיו מלחמות וממילא וישבתם ואין מחירי.

כו ז. ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחירי. הגמי' בברכות נה: אומרת שכל ימיו של דוד לא ראה חלום טוב, ומבארים האחרונים על שיהיה טורד במלחמות, לכן בילור הארץ חלומות רעים בענייני מלחמות. ולפ"י מובנת הבטחת התורה, ונתתי שלום בארץ ולא יהיו מלחמות וממילא וישבתם ואין מחירי.

כו ז. ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחירי. הגמי' בברכות נה: אומרת שכל ימיו של דוד לא ראה חלום טוב, ומבארים האחרונים על שיהיה טורד במלחמות, לכן בילור הארץ חלומות רעים בענייני מלחמות. ולפ"י מובנת הבטחת התורה, ונתתי שלום בארץ ולא יהיו מלחמות וממילא וישבתם ואין מחירי.

כו ז-ח. ורדפתם את אויבכם וגו' ונפלו אויביכם לפניכם לחרב. וברש"י שיהיו נופלים לפניכם שלא כדרך הארץ. מה בא להוסיף רש"י בזה? וי"ל ע"פ המדרש, שכשדור הארץ לא גלית הקב"ה עשה גם שגלית ופול על פניו לכיוון דוד שלא כדרך הארץ שנופלים לאחוריהם, והטעם כדי שיהיה כל לרוד לכתות את ראשו שהיה גדול אחר היה נופל לאחוריו היה מאמץ להגיע עד הראש שלו, והכנענים היו גבוהים מאוד ע"פ עמוד ב' ט. זה מה שכתב רש"י שיהיו נופלים לפניכם שלא כדרך הארץ.

כו ח. ורדפו מלכם חמישה מאה, וואם מכם רבדפו ירדפו. ברש"י הקשה על החשבון הזה שאם חמש מאה רדפתי מאה אז מאה רדפתי אלפיים. וי"ל, אומר המהר"א יסקין, שכוונת הפסוק כך: ורדפו מכם חמשה מאה, ומאלה מכם - היינו מאה פעמים חמש דהיינו חמש מאות, ורבה ירדפו.

כו יג. ואוכל אתכם קוממויות. וברש"י בקומה זקופה. ונראה כי חת"ס הרי הגמי' בקידושיה לא. אומרת שאסור לילך ד"א בקומה זקופה. וי"ל דהנה טעם האיסור לילך בקומה זקופה הוא משום ששכינת מלאך מראשו, וצריך ללכת בהנעתה לפני השכינה. והנה כאן כתוב והתהלכת בתוככם. וברש"י יאטייל נעמכם עוד - דאחד מכם. היינו ששכינה יאטייל ביננו, ולכן מותר ללכת בקומה זקופה שהרי הוא לא מראשונו ואנחנו לא דוחקים רגלי השכינה.

כו יז. ונסתם ואין רודף אתכם. לכאורה קשה מה הקללה שאין רודף אתכם, הרי אם כן יהיה רודף זו קללה יותר קשה. וי"ל שאם יש רודף אתכם אז אלוקים יבקש את קשרו, וזו הקללה כאן לא יהיה לכם את הזכות של אלוקים יבקש את הנדף.

כו יט. ושבתי את גאון עוזכם. בתורת כהנים ביאר שזה חולק על הריגת נפשו בן יהודה שיהיה מקורב למלכות והיה מנסה הגירות על היהודים. פעם אחת נמצאה בת המלך הורח ורצה להרוג את כל היהודים, בא פרוס וקרא שהוא הרג אותה וכך כן ברה והיה וינצלו כל ישראל. וכתבו בגמ' בבב"ל שאין כל בריה נהירה יכילה לשמאל בגי"ע בלתי חמישה הגדול והאצילי שזה עשה, שהיה ברובו של עולם ומסר עצמו להריגה כדי לחציל את ישראל. וכתבו עליו, שהוא נכנס לבית הסוהר וראה את רבי עקיבא ואמר לו אשרך שנתפסת על ד"ת אוי לי פרוס שנתפסתי על דברים בטלים. וראים שאפילו עשה זה מלאכה אצילי וגדול שהרי כל המציל נפש אחת מיושבי וגו' עמ"כוי כן מה שחז"ל את כל היהודים שהיו בסכנה, ולמרות זאת הוא נחשב כמי שנטפס על דברים בטלים, ולמה? כי מול תלמוד תורה גם דברים הכי גדולים בעולם נחשבים כדברים בטלים.

כו כ. ותרם לריק כוחכם. איתא בתנאים: זה המשיא נה ונתון לו ממונ הרבה, ולא הספיקו כוחותי כח: מהמשתה לצאת עד שמהת בתו, נמצא קורב את בתו ומאבד את ממונו (כן בהעל יורש). רבינו נתן בספר הישר תיאור אהם האשה מנת ביה"ח חרש מהנשואים וכו' לא להשאר ישי"ק, הבעל צריך להחזיר לאבא את כל הנדוניה שקיבל. והנכס של הצד"ק מספר שנחלה לו בחלום, שזה הטעם שקוראים לרבינו תם יתם? כי הוא ביטל גזירת ויתם' לריק כוחכם.

כו כח. והלכתם עמכם בחמת קרי, וישרתי אתכם אף אני שבע על אטחאכם. לכאורה המילה אף אני מיותרת. ואומר החת"ס ע"פ שנהדרין מ. שהשכינה מצטננת גם על מיתת רשעים. וגמ"ש אף וישרתי אתכם אף אני והיינו שגם הקב"ה מתמרר, כביכול, בצרתם.

כו כט. ואכזרי את בריתי יעקב. מה נתקע כאן באמצע הקללות פסוק זה במחמה: מתוך הסתדור יצ"ל שזה גם קללה. כי אינו דומה רשע בן רשע שעושה עבירה, לרשע בן צדיק. כי על השען בן צדיק יש יותר תביעה משמים למה עדיין עבירות הריגה ראה ביה"ח לא ככה, משא"כ רשע בן רשע שעושה עבירה שכן ראה בבייתו. וזה מה שהתורה אומרת **כו כח. ואני אתי כל עונש גדול כי אני זוכר שאתה מורע האבות קדושים, וגם הארץ אזכור, ואוירה דארי"י מחכים, ובכל זאת לא הלכת בדרך הישר.**

כו מז. לא מאסתיו ולא גאלתיו כללותם. רבי דוד דב יסקין אמר וארטי יפה, כמדומני בשם הגר"ח, על הפסוק במלאכי ב' **אני ה' לא שניתיו ואנחנו בני ישראל לא כליתם.** הגמי' בשבועות אומרת האומר חן חר"י שבעת, לא לא חר"י שבעת, כלומר אדם לא צריך לומר אני נשבע שאני לא הולך למקום פלוני, אלא אם אומר אני לא הולך אני לא חולק אני חולק פעמיים חר"י שבעת. וזה מה שאמר ה' לישראל אני ה' לא - שנית. היינו את המילה לא שנית, כלומר מאסתים ה'! וי"ל: ואלילנו בפרשה: לא מאסתים ולא גאלתים כללותם לחפר בריתי יעקב, ולכן משום שאני ה' שנית פעמיים את ה'אלה, לכן אתם בני ישראל לא כליתם לכן אני לא מכלה אתכם.

כו יט. ואם יגאל את השדה המקדיש ויפסו. במשנת **כף ערבל עליו קם לו.** הנה כאן לגבי גאולת שדה כתוב שכשתמקדיש פודה אתה **אין קם לו.** ואילו לעיל בפסוק 10 לגבי מקדיש בית איתא שאם המקדיש יגאל את ביתו והיה לו רשע לעין קמה לגבי דהנה כתוב **לו** ולגבי בית כתוב והיה לו רשע דבשד דהנה יגאל אתה **אין קם לו** לא גאלה מקדיש חן הגרוב **אין קם לו** חן חר"י בעלילי ביבול. משא"כ בבית תמיד חזר חת"ס בייבול בעלילי. לכן בשדה כתוב קיום והיינו שזה מקדיש אצלו. ואילו בבית שזה בלא"ה שלו כתוב והיה לו כבר כשפדוה, אבל לקיום גם בלא"ה זה היה שלו.

מצוות שמיטה – בטחון בה':

פרשת השבוע: וכי תאמרו מה נאכל וציונות! את ברכת
מכאן למדו בעלי המוסר שכאחד הוא בוטח בה' שיתן לו
את צרכיו הקבי"ה יתן לו כל מבוקשו, מה שצריך להיות
זכה בלכוסו בה' שיתן לו הכל ואז השפע יגיע ממלא.
והכל יתכן יקר שמצווה זו של שמטה היא להקריש את
האדם במידה זו של אמונה וביטחון בה'. וכי"א מתפרנס
כפי מידת ביטחונו זה'. וההשפעה המוסעת על האדם היא
בדיוק כמדת בטחונו בה'. וצריך להוסיף על הפסוק ודורשי
ה' אל יחסרו כל טוב שבחבטתם בה' אל מקבל כל מה שנסוק
לו אלץ אלך את המותרות שרצה ומעוניין בהם וזהו הלא
יחסרו כל טוב. ואמרו חז"ל שמי' רעה הבטח בה' הוא
מקבל כל צרכיו. **ומצות שמילת** היא השלם למצות
הביטחון. ומצינו הרבה ניסים ונפלאות איך מי ששמר
שמטה הקב"ה דאג לכל מחסוריו ושעה לו כל טוב ארץ
עצרים.

ורבים שואלים מהו בטחון בה' ומיהו השתדלות המותרת? השתדלות מותרת רק כהלכה וכבדים בטחון, ומי שמשתדל שלא כהלכה רואי שלא יצליח. וכן מי שמשתדל יותר מדי מראה שאינו בוחן מספיק והקב"ה אומר לו: "השתדל, אבל...". כליליה, וההוויא הוא פגע עם רבים שמיון קרלץ שהשתדלותו לקבל תפקיד היא לבקש פעמים בלבד, ואח"כ יתפלל ויווה השתדלות העיקרית. והבטיחו בה' אומר הגאון, צריך להיות בדרך כך כגמול עלי אמו, היינו כמו שתשוב אל חושש ויחסוך לו חלב למרח, כך על האדם של יתקשר מזה חלב. והרר שטיינמן כתב לרבי דוד אבןצורא"ר שדבריו הטכנולוגי שהכל בלחיצת כפתור יש תפקיד וחיות יותר מהדורות הקודמים להביא לבטוח רב ולא בבשר ודם, ורק בורא עולם בכוחו להציל אותנו ולפעול ישועות. ומה שחדדתי כאן לפעול כך בבטיחות שגוה לעשות אין בה חיסרון בבטיחות. והחזוי"א אמר לרבי אלעזר צדק טורטוץ, שהיה חיוב חיוב לקחת איתנו את הרבש"י"ל כל מקום בו הוא אוחז, והיינו כאשר הוא קונה עלינו מה צריך להתפלל ש"י יצליח דרכו והוא יקנה עלינו טובות, וכן בכל ענין וענין והוא צריך לטנות להקב"ה ולדבר עמו כאל אביו וכן ויהיה לו סי"ח"י הבוטח בה' חסד יסובבנהו, וגם התנבא אצלו מידת הבטיחות בה'.

יודועה הסגולה של רבינו חיים מוולאז'ין, שבכל עת צרה וכדי שים מבטחו בה' ויאמר אין עוד מלבדו ויזכה לראות ישועות... ואנשים רואים ישועות גדולות ע"י סגולה זו בראיונות לעבודה, במבחנים, ובעיות במיסים, ושכל בעיות שלצלענו לא חסרות.

נביא כאן כמה סיפורים על ברכה ה' החלה על הבוטיסם בו ושוחרים שמיטה כדון: מתוך חפצם גיבורי כח: בשמיטות האחרונות או עדים לרבינו עמרם על הקהלים שמצטרפים לשומרי השמיטה ומשביטים את שדותיהם עד כדי מסירות נפש, עד כדי שקראום חז"ל 'גיבורי כח' ביטוי שנאמר במקורו, על מלאכים ואנשים התורה הבטיחה ויחיותו את ברכתה, אך לא תמיד רואים את הברכה כדי ונדתה אמונה חזקה כדי לעמוד בסיוון הגדול לשמור שמיטה למשך שנה שלמה. וגם תרבו רובו של הציבור שאין ישדות, גם לא ישניסו לקנות מידות וירקוה רק במקומות השומרים שמיטה כדי למרות הקושי והמחיריהם הקריקם. ביא כאן ובנדוד על כאלו שסכסרו נפש על שמירת השמיטה וראו את הברכה של 'ויחיותו את ברכתה' בחייו.

בשעת תשי"ט, לקראת חג הפסח, הורשו מחסור בבצל, והבנינו כל הגופים הקשורים לנושא חיפשו ונאספו פתרון. יום אחד נודע לרב מנדלסון אלוהים מצרית חדרה פתורות למים הטריטוריאליים של ישראל שהובילה מטען של בצל ממדינה ערבית אחת לשניה, וצוות האניה נמלט. אצל מחסרת הנהגות והקרימו אותה את מטענה. הרב החל לפעול אצל השלטונות, עד ששיכנע את מי שצריך שהמטען שיועד עדין לא היה צריך לעלווה עבור שומרי השמיטה בארץ ישראל.

תובע אחד המושבות, יהודי ירי ושלש, ששבת שנה
החמיטה והפקיר שדותיו, נתן לפני ארבע השנה בשדותיו
כמות ריסוס מוגדלת, בכדי שלא יצטרך לרסס בשביעית
שכלך בשמחת תורה ובסוכן לבית הכנסת הציץ לרפתו
וראה אלה חרותיו ושכבות בוקר נפוחו. חכם לפתע אומר
לדאי זמל הפרות מעשיב' חלדה המרסס ועלילותיו הן
למות. מה יעשה? יקרא לרופא, חלה זה היום, ועלול הוא
לחלל. חכם לב מנדלסון וספיר לו המאחר. אמר
הרב שיהיה כחוש שבוכות שמירת משיטה לא יניק! וכן:
היהודי לבית הכנסת בשמחה וקץ קרוב שמחה בהקפזת
עם מה תורה, טוב לו תורת פני מאלפי יד ובכס.
במוצאי חג החזיק את הרופא. בלה חלה את מצבו ואמר
לי אין מה לעשות, הפרות הורעלה. תוך 24 שעות עומדת
למות. היהודי לא הזיל מדעה אחת על הפסד ממנו, ואם
בשלו הרב הביטח לי שלא יקר מדי, עברו עשרים וחסע
שעות והנה פני, הפרות קרוב מרצון, ותחתיה רפת. והנס
חלה פני כל אנשי המושבות - בזכות שמירת משיטה, לא
יהיה נזק.

חקלאי יסוד המעלה המחזיק מאות דונמים של מטעים בעמק החולה, מספק זה שנים רבות את פירות המטעים שלו לצבור החרדי. שזיפים, מישמש, תפוחים, אפרסקים, נקטרינה, אגסים, אדום רעמת הפירות שהוא משוק לרכיזוּם החרדיים. כידוע בכל עץ פרי יחייבים לעשות מדידות פירות כדי להקטיל על העץ ועל הפירות עצמן מהמכובד הצמחי

לחן כבדות הפרי הגדולים שתיניה על חץ, ואם לא מבצעים דידול בפר, קיולי חשש רצוני שגדול של הפרי יצטמצם, ולפעמים מניע המצב שמשמאל ניתן לשוקו לחיות. לידול קיולי מתבצע כמעט בכל הפירות, ובמיוחד בפירות דגניים, וזו עזרת כמה וכמה בשיזים. השלב הקריטי שבו נעשה הדידול, בשנת רגילה, הוא מרגע שבו יוצאים פרחי האילן, אבל בהחלט אפשר להמשיך את התאמהם גם כאשר החל בעת החתטה, והפירות כבר יצאו לאוויר העולם. ברור שבשנת הפרי כבר גדול, לא ניתן לדלל את חץ. כל זה הוא רגילה. בשנת השמיטה, אפשר לקיים את הדידול רק בשלב הפריחה. כי מרגע שבקעו הפירות, יש בכך איסור. מידוע, כאחז הספקים הגדולים ביותר של פירות השמיטה בארץ ישראל, קיבל על עצמו את כל הגידים והשיזים. קבלה זו עומדת אצל כל שנות השמיטה והתעסא בניסיון גדול ועוצם, וכפי שיספור להלן. כמיות הפרי בשלב של הפריחה, היו גדולות במיוחד. העצים היו גדושים בפירות. כיון שנות הפריחה היא קצרה מאוד, ומתמשתת רק על פני ימים ספורים בלבד, הספיקה האש לבצע את הדידול רק בחלק מצומצם מאוד של מטעיו השמטתרים על פני מאות רבות של דומים. כאשר הגיעה עונת החתטה, וכבר היה אסור לדלל, עמדו מרבית העצים בשלב שלפני הדידול. תוצאה המיידית הייתה עלולה להיות שפירותיו היו קטנים מאוד, והחשש שיגוב בקצותיהם עלול היה למטוט את הכית. כחלקא ממבטן ומלידה, לא שידל כל שיהיה אחרת. לא שידל, פירוש, שלא הוא, ולא אביו, ולא אבי אביו, שכולם גידלו פירות ביסוד המעלה, לא ראו מעולם מציאות אחרת. שביינים כעניתי לגי בעומר, ודעונוי הפירות על העצים, בלא דיכול כל השנים מסביב שלא שמרו בשלב שלפני הדידול שנות זמן, והמתינו עתה לגידולם הששל על הפירות שנותור העצים. החתטה ראה את עציו העמוסים, וליבו יוצא. יכניו ורחו והוא רואה את כל הפירות הכוללים לשוקו, מבלי בעיניו הצלה כלשהי. בצערו הוא מקשר אל הרבנים בנימין בתחוננים שיתירו לו אך הפעם לבצע את הדידול, לא לאחר תוצת הפירות. הוא שמע לבני שישו שאם לא ייעשה חתטה, לא יהיו חשנה שזופים. לרבנים לא נותר מבין אללה להשתתף בצערו של הקהלא ולברך אותו בשכונת שמירת השמטה בערו לשיעויה הקדיה של יגמרנו לו הפעס. אחר שמוע את החשבה וכנס להלם. לא שהוא לא מאמין לברכות שהוענקו לו, אלא שמיון הכל קטלאי שיועד הפירות שלו לעולים לרדת לאמין, כיון מהיח: הוא שואל את הרבנים שהאלה של כלתוב במבורש בתורתנו הקדושההם משביים, וכי תאמרנו מה נאלכ בשנה שביעית קל לא לרע ולא נאסף את תבואתנו! וזה החשבה בלא תבואה במבורש, אין לו אלא להמתין ולראות את רבתי חסם, חדרו לו, ורחו המתינ.

לזכרתו יש לציינו כדן נאסה להערים ולהתחכם, אלא קיבל עליו את הדין באהבה ובחבה. השנינים מסביב דם היו בראשם לאות צער, כאשר הועד היו דברים עם שנינו למעשה, הרים את ראשו בנאותו יתירה, וכזהו נאה לו יותר ורחק, ולא נתן להם ששפילתו ששירת המצוות בארץ ישראל. כך השיב למבקרי, בטוחני שלא אפסיד מקוים המצווה החשובה של שירת השמיטה, וגם אם לא באן בעולם הזה, אני - את של אקבל עם, בעולם הזה, ועל כך כמבון שאיני מנטער. אבל הקדיה שהשכטו בתורתו זכויות את ברכתי, לא נתן לו להמית העולם הזה. הוא שילם לו הכל, ובמזמון, עד בעולם הזה, ובמהלכה של אותה שנת-השמיטה. הנס הגדול, שסמכותו לא היה בצפון הארץ, שהתחשה לפני כל בעומר. כמעט מידי שנה מאופיינת תחילת הקץ בעומר ימו רוחות, שבהם נשבת רוח חזקה, המסיעלת במידה זו או אחרת לתליך הדילול. רוחות אלו מנשבות בעיקר כהסלוביטור ראש חודש אייר, ואף עפס לא אייר שרוחות האלה תאחרנה את בואן לתארך אחר, בוודאי, שבעינים-שלושה לאחר מכן. יש חקלאים המיתחשבים ברוחות אלו, ובמצביצת את הדילול לאחר מכן, מסיבה פשוטה. הם ידללו את העצים לפני הרוחות, תיקן הרוח את שארית האפר מפסולת. כך אף הם יתדלדלו מנכסיהם באופן מוחלט. כך או כך, עד ילימים הראשונים של חודש אייר, מצויים כבר כל העצים במצב של דילול. מה שהתרחש בשנת תשס"א, נחשב כלינו טבעי של ממש. הרוחות המדוברות לא הגיעו אל שמינו ראש חודש אייר, לא בימים שלאחריו, ועדיין לא לאחר-אחריו. הי חקלאים של שמו שמיטה בעינו כבר את הדילול, כי היו בתוכם שרוחות האלו כבר לא נתענה בקיץ זה. רק משניו של החקלאי שלנו נותרו עם כל הפירות על העצים בלול דילול כלשהו. והנה מגיע יום כ' באייר רביע מלתשוב ארץ ישראל יזכרו את מזג האוויר המוא שמונח ששרר אז במשך ישימים-שלושה. שבמהלך ידיו את ת"א שערות מ"מ של גשם, אירוע של זכור במשך יובל השנים האחרון. מה של טרחו החזאים להדגיש שום הרוחות העזות שמונח באותו אייר, היו תופעה מיוחדת-במניה, לא התרחשה הרהב יותר מילוב שנים. מזג האוויר היה אפולרי, האבק כיסה את שמי הארץ, וכל היקום נראה בצבעים לא-מורכבים, אולי אפילו מפתחים מעט. היה זה בשל הרוחות העזות שנשבו במהירות רבה, ודעלו את האבק על פני הארץ. הרוחות תביצו את הדילול המקצועי והאיכותי ביותר בכל עץ ועץ מעציל של

שומר השמיטה ביסוד המעלה. במשך כל אותו ה-48 שעות לסטלו הרוחות את העצים במשטעיו של החקלאי, עד שלא נותר לו אלא לבוא לאחר מכן אל המטעים ולהיווכח בעינו כימלאכתו נעשתה ע"י אחרים, כי ידי שליח הבורא - הרוח. מספרם המדויק של הפירות הלא מספר שהיו צריכים להוריד בעת הדילול. האנשים שהגיעו למטעים בימים שלאחר הסערה, היו יוכלים להשעב שהוואי בוצע את מלאכת הדילול. לא ייתכן שלא: גם מצד העיתוי, לא הייתה ההדמנות טובה יותר מזו בביצוע הדילול, כיוון שהפירות היו אב בדיק מבבל התנינה המתאים למלאכה זו. לא היו אחד לפני, לא יום אחד אחר. מדינתנו יוצא ממטעים, והוריד דמעות של חריה. שבח והלל לבורא עולם שלא עזבו לו נטש, והוכיחו לו שדכאי, כדאי לשמור את השמיטה. כי לאחר העמידה בניסיון, תברכה ובוא תבוא. והשכנים! - גם הם יצאו למטעים, וגילו את הניקם האדירים שגרמה להם יסופה. גם אם אין אנו חקלאים מבטן ומלידה, נוכל להבין שלאחר ביצוע הדילול המעשי, נותרה על העצים החיות, המדויקת של הפירות שאותם כרר לקטוף בבוא הזמן, והלבאן לשיווק, אבל הרוחות החזקות ששגבו בענק החולה לקראת סימום של חודש איה, גולו! מהחקלאי הללו את פירותיהם המיועדים לשיווק והותירו אותם חלוקי מכל, ממש ללא פיר של העצים. אותה רוח משיתת לזו, ומסב נזקים אדירים לזו. אם שוכנע בשם השמיטה תשסי! לתנות החיות הסמוכה לנקום מגוריו וביקש לרכוש שזיפים, וקיבל לידיו תפוחים, לא היה צד לחיות מופתע. שזיפים היו אלה, לא תפוחים. שזיפיו של החקלאי ישו את המעלה, לקדשם וזקנם בשם ברבים. השזיפיים מילי שלא ידלו בעונתם, וכן גם הם שומרי בודל של תפוח, תופעה שגם איה אינה זכורה בענק החולה. לפני שלקוחות בבני ברק וירושלים יבואו את תעריף החרידות הכסית לפירותיהם את השזיפים הענקיים הללו, הם חשבו מניסיון לרגע באיזה קידוש שם שמים היו יכולים. עליו שבה.

בביתו של רבי עובדיה יוסף הייתה עובדת רומניה. בבוקר אחד היא הודיעה במפתיע לרבנית בעלת הבית שהיא נאלצת לחזור לרומניה וממחר היא מפסיקה לעבוד. שעה הרבנית קם, ובקשה להעניק לה דבר-מה עבור עובדתה. חיפשה ולא מצאה, עד שראתה על השולחן תפוח, טעפה ותוהו יפה והיאילת אותו כמחמור לעובדת. ערכו של תפוח ברומניה לא הולך בנז, כיצוד. לאחר שהעובדת יצאה כבר את הבית, הגיע הרב הביתה, ואשתו סיפרה לו כמעטחה לכל תומה את הודעתה על העזרתו ועל התפוח שהעניקה לה במנהגה. נחרד הרב ואמר: הכיזד נתת לו את התפוח, והולמו שנת אשמה היא, ויש איסור לתת לגוי פירות שמיטה? אז מה עשית עתה? שאלה הרבנית. צריך לרץ אחריה ולקחת ממנה את התפוח, השיב. הרבנית יוצאת לרחוב ולתת אחר הרומניה. בדרך זמן היא מוצאת אותה על ידי חלוקת האוטובוסים. לבקש באותו רגע הגיע האוטובוס, והרבנית מסמנת בידה לעובדת שתמתין, אך זו עשתה עצמה כאינה רואה וכאניה שומעת ועלתה על האוטובוס. ראתה הרבנית כך, ועלתה אף היא לאוטובוס, שילמה להם כריסס סידעה וכל אחד כדי ליצור שרע עם העובדת להוציאם מידה את התפוח. כעשוי איש עד מהמים. הרומניה, בראותה את הרבנית מקתרבת לעברה, עשתה תנועה של 'כניעה', ואמרה: לא תעשי לי מאומה, אחיז לך הכל. ובעוד היא מדברת, היא מכניסה את ידה לתוך שולפת משאט את כל מכשיריה על הרבנית. למרות הלם התודות שאחר הרבנית נכזרה חס, לא הרפתה עזרתן מעניין התפוח, ובקשה מהרומניה שתחזיר לה את התפוח. רק אחיז מוכן התפתה לעמוד על מה שאירע לה, והתחבר שאלמלא ההקפדה על חלכות שביעית, ומתקדש שניהלה הרבנית אחר העובדת, היו נגנבים ממנה תכשיטים יקרים שבעוד מדור דלור במצחשה.

מעשה בחקלאי חרדי, רבי משה כהנא ממושב בית חלקיה. ערב החג השמיטה תשי"ד הקדים רובו בחודש אלול את שדותיו בשבילות שועל, למאכל בומת יהודים; שהגיעה תוך הקציר הזמין את חברתו לרץ למכור להם את יבולו. לפיכך הנה מחקלקלאים את יבולם, ונעו שתי דרכים לנהיגה קובעת החברה את המחיר: האחת, לפי הערכת היבול בשדה, והשני, לפי המשקל הסופי. נציג הבהרה, באי השווה בשדה, ואמר: יקבעו את המחיר לפי הערכה. כתבו חוזה ותחמתו. עברו מספר שבועות, אחרי שקצרו הפועלים את השבילות, ונציג ההפרה ראה את ערימות התבואה בשדה, נהיו טעמו מאכזבום, אמר שני רוצים לחזור מהחוזה בו נקבע המחיר לפי הערכה, טענהו הית: שכקבענו את החוזה חשבונו שהשדה נזרע בחודש ששוין, כמו בכל שנה ושנה, וזמן שורו היה עתה חרף, שכך שכרנונו את גובה השבילות חשבונו שיהיה יבול מוצלח, אך עקשנו אם נזכים שכורו שאתה שנה שמיטה זרעת רבר בחודש אלול, היבול היה נראה מוצלח, עזר לך עזרת את המחיר לפי משקל: ר' משה שהוא טוב לשמים וטוב לבריות, שמע את הטענות, ואין ע"פ פי שדידו חוזה חתום, חסד לפנים משרתה, וקצר את ההשכם. הפועלים החלו לכבש את התבואה, לעשותה חבילות ברעות בשדה, ותנה הם רוצים דבר פלא, יהיו למעלה מפי שנייה חבילות המתמוצע לדונם. לבסוף שכקשקשו את החבילות, הנה פחד גלוי וידוע, לפי המשקל הפועים מספרים גבוהים, היבול היה ע"פ שנינו וזמני מחרלי.

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

ידיעות תורניות: א. מה ראשונים המפורסמים נקרא בשם של מילה בפרשה: ב. בהמה ששטתה וכשרה למדחורין ובכ"י מותר לאדם לאכול הבשר רק כאשר הוא לא נאכל מבשרו. ג. בהמה בשער שלה כשר לאכולה וחלה שלה כשר לשחוט. ד. אפח פת כל הרכיבים כשרים לתחילה (נטרן אחרי פסח, חבורה...). (לא אפח בשבת) ואסור לאכול הפת. **תשובות:** ו. רבנו "ע"ה" על "ה פסוק" וליק לריק כחכם" שבתורת כהנים דרשו קללה זו על הנותן מעות לניאוש בית ומתה ושהכל יורשה ומפסיד בתו ומתאבדו. ו. תינן "ר"י שמונה בשנה ראשונה חזרות הגדולה וזאת ב. שריי"א א"ח י"ח ב' שוחט בשבת לחולה החולה מותר גם לבשל אבל בריא לאכול במבחה זו רק חי החולה מבושל שמו ירבה בשבילו. ג. בכורות ט"ו א' ילפינן מקרא שפסולי המוקדשין בשרה מותר וחלבה אסור. ד. יו"ד ד"ו א' פת שולשית עם חלב בשרה לא לוכדה אפילו בפני עצמו ואפילו בשנייה בלבד אלא במשנה צורתה. ולכן בורקס חלבי עשויים משולש, ובמאפיה ברחוב ירושלים עמית עשה את משולש וזרק המשנייה את כל התוצרת לפח ע"פ שו"ע הנ"ל שאסור באכילה

ידיעות הלכיות: מה בין המילה "נסע" לבין "ירשת"? **תשובות:** האותיות פ' צ' ק' הם בין אותיות נ' ס' ע' לבין אותיות ר' ש' ת' כי סדר האותיות א"ב זה נ' ס' ע' פ' צ' ק' ר' ש' ת'.

ידיעות מאת האיש הענק של בדר ברור פני שניאור. כ. שליט"א: א. איתן 2 ברכות שייך לקיים רק פעם 500 שנה? ה. כיצד בפרשה מופיע שם של משה מפרנס, וכן הוא מופיע בברכת המזון ובברכות כ"ט פסוק בפרשה שאומרים אותו וגם בסליחות: ז. מתי גשמים ביום א' ד"ה ג"פ קידוש? ח. בפרשה נזיר ואינו בין אדם? ו. בפרשה הקדומת כתוב על יו"כ ישתב שבתון, על מה כתוב בפרשתנו ישתב שבתון? ח. מתי שומר לא חיוב להחזיר החפץ למקדו? ח. בידך בתחילת הסעודה ברכת לישב בסוכה, ובמשך הסעודה חזר על שם לישב בסוכה, מתי זה יתכן? ולא היה שום הפסק ושום סליחה? ח. מתי יש דין לחלוק על שידולק ימים שנים? א. אין יתכן אולם שאם נתבשל בשבת מותר באכילה, ואם נתבשל בחול אסור באכילה:

תשובות: א. לקדש היובל מברכים ב"ד יקדש השלם, וכן לתקוע בשופר. ב. כיו"י א' ואולם אותם קמיות. כ. כ"ו יתקע וזכרתי יעקב ואף אבירתי יעקב והוא יאמר. ד. ר"ה של יובל שתי קידוש של סעודה ועוד קידוש שמופיע בפרשה וקדשתי את שנת החמישייה. כ. כ"ה ע"כ נזירך בפרשה. ו. כ"ה ד' בשנה שבעה שבת שבתון ויהיה לארץ. ה. הקדוש בשרו ונאבד השטר השטר יכול לומר משלוח החפץ רק אם יביא לו השטר, ושומר לא יועיל אם שובר ממנו רק בחלוותו שטר. ח. אבל סעודה בסוף יו"ט א' בחול ונכנס יו"ט ב' אז חיוב שיש לישב בסוכה ככל שסעודה לא של סוכות. כ. כשיש כיפור כל ביום ששני (שקדשו ע"פ הראי), והרי יש חיוב שיהיה בליל שבת נ כדי של יתקע שני ואין. י. מתי שבישל חולה בשבת מותר לבריא במצוי, הכ"ה בחול אסור כי זה ביטול כנזרי.

ידיעות שאלות את הילדים על ימי ספירת העומר: א. איזה ימים טובים יש בספירת העומר? ב. איזה מצוות מקיימים ביום ימי ספירת העומר? ג. איזה חמשה סופרים יאמרו העומר? ד. מה אסור בספירת העומר? ה. איזה ימים הם מפורסם בספירת העומר? ו. איזה שירים יש בספירת העומר? ז. מתי מדליקים אש או נרות בספירת העומר? ח. מה הם שני החגים הכי קרובים לספירת העומר? **תשובות:** א. פסח. ארבע חודש. פסח שני. חג בעומר. ב. ספירת העומר. ג. ניסן אייר סיון. ד. להספיד לעשות חתונות ולשמוע ניגונים. ה. מירון. ו. ספרותם. ז. כל שיר בר יוחאי ואמר בר עקיבא. ועל ידי זה יושפע פער. ח. בליל חמשה עשר יו"ט שבעיני פסח בלוי בעומר. ח. ליל הסדר, חג השבועות.

ידיעות שאלות את הילדים: א. איזה נייר שווה 100 שקל? ב. מוצאים אותו והוא לא נגמר? ג. מה מגיע אחרי מנה אחריה? ד. מה חי בל בעומר? ה. אפה האביב נמשך כל ימות השנה? ו. מה מטרול בלחיצה? ז. מה החבל בין קוף לקופה? ח. איזה נפן מותר לנזיר? ט. מי עולה ולא יורד? י. מה זה פון?

תשובות: א. שטר של 100 שקל. ב. מוצץ. ג. מים אחרונים. ד. רוסל. ה. אביב. ו. מטרול ארץ. ז. קופה ורשומת. ח. צמר נפן. ט. השחר. י. החצי השני של מלפפון.

ידיעות משמעותיות מילים לפרשת בהר. ה' משמעותיות מילה: זמר - יושע שנים תזמור לרמח"ו (ויקרא כה ג) 'מחמד ענפים יבישין של גפן' (רש"י ד"ה יזמור, מו"ק ג).

זמר - שם חי כשרה: 'איל עזר ויחמר ואקו ידשן ותאו זמור' (דברים יד, ח). **זמר - שבת:** 'זמור אלקים זמור' (תרגום מלכ"ם); שבתו (תהלים מז, ו). **זמר - ניגון:** נעימה. 'לשבע עשר זמור לוי' (תהלים לב, ג). 'ומירתי אמרו ותשבחות ישימיו'. זמירות לשבת. **זמר - שם מוצעה** מקיימת באזור השרון.

מדור זה של להימנו מלקדוה בשבת: רעיונות שנשלחו השבוע ובהם תהווהו בעיות שהובאו בשבועות קודמים. מולוסקס מניסיון שבעתו עם ביטנו ורואינו את הסבל הרב שדברנו מרופא לרופא אך ללא מענה. בסיטעה

התחלתי יש בזה מעלה של לשמה ולכן זה מתקבל ברצון. מהרב שטינמן. **שאלה:** איזה יצר הרע חזק ביותר בתקופתנו בקרב הרבה מהצעירים? **תשובה:** להיות מעורב כל הזמן בנייגס, וכח הסקרנות הוא חזק מאוד, וקשה להתגבר ע"יו. אבל, מעורר רבי גרשון אדלשטיין, שיש חיוב להתגבר ע"יו. והמתגבר ע"יו לא לקדשו עיתונים וק"ו לא לשמוע קווי נייעס רואה תוך תקופה קצרה שנייגס נעשים יותר רגועים ושלושים ויש לו ס"ד מיוחדת בכל העניינים, וראשו נהיה פנוי יותר להכניס אצורות התורה עד אף סוף. והוא לא מפסיד כלום מה שהוא לא מתעניין בכל הנייעס.

שאלה: כשעש איזה משהו שמפריע לי אצל השני האם עלי לפתח שיחה על דבר זה עם השני או לשמור בבטן? **תשובה:** לבדוק היטב מה מפריע לי אצל השני, ולחבין איך זה קשור אליו, היינו נאמר אם השני מפורז וזה מפריע לך, עליו לדעת שזה בגללך, כי אתה מידי פדנט. ולכן מה שראוי לעשות זה להסביר שהבעיה היא אצלך ותעשה לי טוב, וכך השיחה תהיה חיובית ביותר.

שאלה: אדם שיש לו הרבה לוחה שלפעמים זה אף יכול לגרום לדלקות מלחיות בכאבי ראש עזים (ניוסטיסוס וכדו) ממה יש לו להימנע? **תשובה:** בדברים הגורמים ליחם: חלב, ביצים, שקודל, מאכלים מסוגים ומעובדים, הם: עמיד פירות מנקבון קמח לבן, קנף של להימנע מכלך.

שאלה: כשאדם מתנהג בבית בשפלות, האם הוא עלול להיטק מזה של עירכיו אחר מסיפיק? **תשובה:** בתחילת מסכת דרד ארץ חרובת אחרות שפלות שיהיה אדם שפול לאשני ביתו וזה חדר גורם שהוא ימשול בביתו. ובדוק ומנסה שמי ששעה עצמו קטן ודואג שהשני יהיה מורגה נהיה המושל בכיפה, ולא רק מושל אלא כל מה שהוא רוצה יעשו לו.

שאלה: באיזה גיל על האדם להקדיש לילד תשומת לב יתירה? **תשובה:** שלוש השנים הראשונות של הילד הן יסודות הבניין שלו מה שראוי להעשות בהם אם לא נעשה כראוי אזי קשה להשלימו בשנים הבאות, ואם ח"ו נגרמה בעיית מחמת הסגר הזה, זה גורם קשה. והרבה מהבעיות התינוקות שצצות בהתנהגות, השרש של זה הוא במהפלה או בחוסר שיש לו מאותם שנים, וצריך מאוד להיזהר לא לעצור הילד באותן שנים, ולפנקו ביותר. (מרי) לשמה (הופמן)

ידיעות

ידיעות שינון הפרשה לפי סדר ה-א-ב. פרשת בהר. א. בשנת היובל כל איש חזור אל - ח. השומר את שנת השמיטה וזה - ז. קרוב שכל קלונת שדה שנמכר לו נקרא - ד. אף הוא יכול לגאול אדם שנמכר לגר תושב. ה. שמיטה כמו כל שאר המצוות נאמרה ב- ב. מה נאמר בשנה השביעית: ז. אחת העבודות הנעשות בכרם - ח. יובל היא שנת ה- ט. ק- (רש"י פסוק כ). י. מילה נרדפת לשנה - ח. אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ - י. שלם ערים משלם - מ. בשנת היובל כל בעד חזור אל - י. ריבית בלשון התורה - צ. צמחים גדלים לבד בשדה - ע. אחד הדברים שיוצאים ביובל - ג. אסור לעשות - צ. יו" בברכת" - ק. בדרם זמרים, בשדה - ד. מותר בגוי ואסור בישראל. ש. י"כ - תזכור יהיה יעמ"ד" - א. אסור לקחת אותו מאמין. **תשובות:** א. אחיות. ב. ברכה. ג. גואל. ד. דוד. ה. ה. ציונות או ברכת. ז. זרעתי. ח. זרעתי. ט. טול. י. ימים. כ. כנען. ל. לויים. מ. משחחתי. נ. נדש. ס. ספיחים. ע. עבד בער. פ. פסל. צ. ציוותי. ק. קוצרתי. ר. שכית. ת. תרבות.

ידיעות שינון הפרשה לפי סדר ה-א-ב. פרשת בחוקותי. א. הפרשה פותחת במילה: ה' יקיים אותה אתנו: ג. אם נקיים את מצוות ה' הם ינתנו בעמים: ז. סוג מכה ח"ו: ה. מי מעריך את העני שאין לו שלום את ערכו: ו. משמיטה על ערכו: ז. ערכו של מות המשימים שקלו. ח. כשאדם פדה מושק שהוא הקדיש הוא מוסיף: ט. המקדיש בהמה כזו מוסיף חמישית על ערכה: י. יחלוקה. ב. גאולת שדה, את מה מחשב הכהן ע"פ היובל: ל. בברכות בליל מנמו שלשונ: ב. במה נאמר העשירי יהיה קודש: נ. שן מאד: ח. בהר זה ינתנו המצוות: ז. ערכו של הקדוש: י. שן השדה יתן: צ. יעשר את הבקר ואת ה' ק. והיה הוא ותמורתו יהיה: ר. מאה מאיתנו ירדפו: ש. מלך. ת. "אותם" לו לעם: **תשובות:** א. אדם. ב. ברת. ג. גשמים. ד. דבר. ה. הכהן. ו. יוסף. ז. זכר. ח. חומש. ט. טמאה. י. כסף. ל. חסם. מ. מעשר. נ. נפש. ס. סיני. ע. ישמירי גרה. פ. פריז. צ. צאן. ק. קודש. ר. רבבה. ש. שבת. ת. תהיו.

ידיעות בפרשת השבוע בה"ב: א. מילה החזרתה על עצמה פעמים באותו פסוק: ב. שם מילים רצופות המתחלפות באות ש: ג. 2 חולות במילה אחת 4 פעמים: ד. מילה בת פתחים: ה. 3 מאבירי המילה בפרשת בחוקותי: ו. שלוש מילים שונות מאותו שורש 2 מקומות: **תשובות:** א. שבע (ח. ח). ב. ספרת כל שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים והיו לך ימי... (ח. ח). ד. דוד (ח. ח). ו. גואל (ח. ח). ח. אותו (ח. ח). ח. דלתותיו (ח. ח). ז. הקדחת (ח. ח). ט. אף (ח. ח). י. ענין (ח. ח). כ. ענין (ח. ח). ל. ענין (ח. ח). מ. ענין (ח. ח). נ. ענין (ח. ח). ס. ענין (ח. ח). ע. ענין (ח. ח). פ. ענין (ח. ח). צ. ענין (ח. ח). ק. ענין (ח. ח). ר. ענין (ח. ח). ש. ענין (ח. ח). ת. ענין (ח. ח).

שאלה: בימים אלו של הכנות לקבלת התורה, מיים של השתוקקות לתורה וכל קניינה, מה יעשה אדם שקשה עליו ללמוד הרבה שעות? **תשובה:** רבי חיים קניבסקי אמר לי פעם שהדרך לצמוח זה ע"י שקדנות, והיינו שבעשבות אדם לומר הוא כולו יהיה בלימוד ולא יהיה עסוק עם עוד עשר עניינים לא פלאפונים וכדו. הלימוד צריך להיות בריכוז מלא, ודבר זה מביא ליד התמדה. וכמו שכתוב החז"א במכתב (ק"א ח"י) ש טובה שעה אחת בשקידה ששעות שעה מרבת בשלליות. ובדורא את שיכול הרבה שעות עשה זאת, את כל שקשה עליו הריכוז שעות מרובה, יקדיש שעה או שלוש רבעי שעה שבו הזמן יעסוק כולו רק בלימוד ד"ו יסיע לו להגיע להתמדה ולשלימות התורה.

שאלה: אדם שנותן לכלל האם יצפה שיחזירו לו טובה? **תשובה:** כלל דיוע אצל אינם שות"מי ואנשים שלא התחבנו בדרך התורה שלא ניתן למצוא אדם שהתנהג באדיבות וברובם לב שחצילי, כי האנשים לרוב הם כפריי טובה, פחדים, תאבי צדק וכדומה, ואין לסמוך עליהם ולא על ידידות שנקנתה, ובעת צרה כולם עוזבים אותך. ורק מי שחולק בדרך התורה, וכמובן גם לומד מוסר, יודע ומבין את הערך הנשגב של הדרך הטובה, ואפשר לצפות ממנו שבכל מקרה ובכל מצב לא יהיה כפוי טובה.

שאלה: לפני 52 שנים בכ"ג אירר תשל"ד היה אסון מעלות. אחד האירועים הטראומטיים בתולדות מדינת ישראל וידוע כאחד הסיבות הכושלים של חילוף ע"י הצבא. מה היה שם? **תשובה:** שלושה מחבלים חצו את הגבול מלבנון לישראל, בתחילת האירוע נרצח על שם מחבלים נוסעת ברכב מסחרי, לאחר מכן נרצח שלושה מתושבי המקום, ובמשך הפך האירוע לפיגוע מיקוח שבו נלכדו כעשר בני תלמידים מצפת שאר ישנו בחדר בספר במבטל במהלך טויל. במהלך ניסיון החילוץ נרצחו 22 מבני העירובת ועוד קודם כל נהרג החייל מירי של המחבלים. שלושת המחבלים נהרגו.

68 ואחרים חיללם נפצע. היה זה אחד מנסיונות החילוץ הכושלים ביותר שידע הצבא של מדינת ישראל. היה זה ביום רביעי כ"ג אירר לפנות בוקר אז הגיעה חוליית המחבלים לפאתי מעלות. בשעה 3:30 דפקו חברי החוליית על דלת אחת הבתים בפאתי העירייה. הם נכנסו לדירת משפחת חן בתואנה שהם שוטרים מהמחפשים מחבלים, ואז רצחו את בני הזוג, וכן את בנם בן ה-4 משה ופצעו את בתם בת המש. ליד נוסף, בן שנה וחצי, והוחבל על ידי אמו בעת כניסת המחבלים, וניצל. לאחר הרצח ארז המחבלים מן הדירה. הם פגשו פועל ניקיון ותחקרו אותו לגבי מיקומם ולבני הדרך לבית הספר הקרוב, ולאחר מכן ירו ופצעו אותו. המחבלים תכננו לארוב לתלמידים שיבואו בברוק ללימודים, אולם הבנינים לבית הספר נתיב מאיר, גילו בו קבוצת תלמידים מצפת. הם לקחו אותם בכ"ר עירובת ודרשו שישחררו מספר רב של מחבלים, הם דרשו שהממשלה תשדר ברדיו שהיא מסכימה להידרשות שלהם, במקביל החיילים פרצו בכח למקום והחזיקו קרב אכזרי בינם לבין המחבלים. המחבלים ירדו קרימוני על התלמידים, שחלקם קצצו מחלונות וניצלו אז 22 תלמידים ומהימים נרצחו רח"ל.

שאלה: מה הבעיה בשתי משקאות? **תשובה:** בכל כוס יש לפחות 4-5 כפיות סוכר, ובנוסף שמים קצת מלח בשביל שהסוכר לא יורגש מידי. במקביל, ברוב סוגי השתייה יש חומרים המפריעים לקליטת סוכר ועוד, שיש מהדברים החייוניים ביותר לגוף האדם. וגם בממתקים, המכילים מנתהם במשקאות הדיאטטיים יש בהם דברים המזיקים לגוף האדם. ולכן שתיית משקאות ממותקים באופן קבוע או בכמות מופרזת היא דבר לא רביא.

שאלה: ידוע שלרבינו קניבסקי היה משקה שמאד מחזק אנשים ורובם האנשים שחיו חשיפה מאוד שחתחוק מד"ו, מה המשקה הנ"ל? **תשובה:** לעשות מין (במכוון התחזקת לעשיית מיצים) מן תפוח, תפוח, גזר, פלפל ומלפפון וחד. לעשות כל יום כוס, טולק, חזר החולה מתחזק מאד וספירת הדם עולה יפה כש"ל.

שאלה: על מה גרין לבס"ח במיוחד בשבוע זה? **תשובה:** הרב שטינמן היה תמיד אומר שבעשבות שקוראים את הקללות הוא שבע שצריך לזרז אותה, והוא עצמו היה מושלך באותו שבע לא לצאת מביתו מלבד לצרכי מצווה. רבי חיים קניבסקי כשהוא היה קורא את הקללות בשנים מקרא הוא נזהר לא לומר את מול אנשים שלא יתקבלו ח"ו (וש להוסיף מה שמקובל מרבי משה ורמזאני שיש שם בע"הש בחוקותיו ואומר שניים מקרא אותו תרגום יזהב על פיתולות התקבלו).

שאלה: אדם שיש לו איזה צער מתמשך והוא לא רואה פתרון באופק כיצד ירגיע את עצמו ומצבו? **תשובה:** בחי"ל מובא שלעיקב אביו היה את הבעיה אביו כשהיה אביו כל מה שהוא העניד על עצמו הייתי ביום אכלתי חורב וקרוב בלילה תודד שתי מעי, ואמרם חז"ל איך יעקב אברהן החזיק מעמד כל אותו הזמן במשך כעשרים שנה עונים חז"ל הוא יושב ואמר התהלים ורק שנה שרגיע אותו. מה שמוטע עליו זה לשבת ולתפוח פרו ועוד פרח בתהלים, והקב"ה יסדר את העניינים, ויש להוסיף שמי שיכול להיות שקול בלימוד ולומדו בהתמדה אין למעלה מזה הוא המנה הגדול. והסיבה שספר התהלים היא סגולה אדירה לכל צור, וקטנה כגדולה, כיוון שהעניין של לשמה הוא מאוד גדול, באמת התלים שנים מתקין כל המנה, וזה הרב בשביל

84

הגאון רבי משה הלברשטאם זצ"ל, נולד בעיר טשאקאווא שבגליציה בח' ניסן ה'תרצ"ב. בהיותו כבן שלוש עלה לארץ ישראל עם משפחתו. בשנות ילדותו למד בת"ת 'תורה ויראה' בירושלים והתבלט כבר אז בכישרונותיו ובחריפות שכלו.

בבחרותו למד בישיבת 'בית אברהם' סלונים והיה מבחירי התלמידים ואחר כך בישיבת חכמי לובלין בבני ברק. כבר בגיל צעיר התקרב לגדולי התורה וההוראה. בשנות בחרותו קבע מנהגו להתפלל מנחה של שב"ק בצל מרן החזו"א זצ"ל, כאשר לאחר התפילה היה מדבר איתו בלימוד. כמו כן התקרב לרב מטשעבין ועוד.

בימי אברכותו שקד על התורה בכולל 'תרביצא' בירושלים. במשך כעשרים שנה הורה בישיבת "בית יוסף צבי דושינסקי". בשנת ה'תשכ"ב מונה לראש ישיבה בישיבת "דברי חיים" - טשאקאווא. בשנת ה'תשכ"ז מונה כמורה צדק ודיין בבד"ץ של העדה החרדית בירושלים.

רבי משה נחשב לתל תלפיות בעניני הוראה, ובפרט בעניני רפואה והלכה ושאר ענינים שדורשים חיבור בין ידיעת ההלכה ובין ידיעת המציאות על בוריה. הרב שימש כסמכות ההלכתית של ארגון הצלה, של ביה"ח ביקור חולים ושל המרכז הרפואי שערי צדק. פעל רבות גם בעניינים ציבוריים ובמעשי צדקה וחסד. יהודים רבים מכל גווי הקשת פנו אליו. רבי משה נפטר בפתאומיות בכ"ח ניסן ה'תשס"ו לאחר שלקה בלב, כשהוא בן ע"ד שנים.

בחלום אדבר בו

שח הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א: שמעו נא למעשה נפלא המקובל בפי משפחת הגה"צ רבי משה הלברשטאם זצ"ל חבר בית הדין של העדה החרדית בעיה"ק ירושת"ו - שמעתי מחתנו הגאון רבי מתת' דייטש אב"ד רמת שלמה שליט"א, וכך נמצא כתוב בפנקסיו שהעיד על עצמו שזכה לחלום מופלא, וכה כתב בפנקס החשבון הנפש שלו של שנת תשי"ז:

ביום י"ז שבט. היום הוקשה לי יחד עם החברותא היקר רבי יעקב מאיר (שכטר) נ"י התוס' בשבת ריש פרק כירה קש וגבבא, ובליילה חלמתי שמורי ורבי הרה"ג מוה"ר שמואל ואזנער שיחי' אמר לי התוספות עם כל הפשט.

ומספר נכדו שכשדיבר על כך עם רבי יעקב מאיר שכטר השלים את פרטי המעשה, שבאותה תקופה למדו בחברותא פעמיים ביום 'חמש שעות רצופות' - דבר יום ביומו אצל מורם ורבים הגה"צ רבי יהוד'לה הורוויץ זצ"ל מדז"קוב. באחד הימים כשעסקו בפרק 'כירה' במסכת שבת נתקשו במשך כמה שעות בביאור אחד מדיבורי ה'תוספות' דשם, כל ביאור שעלה ביניהם הופרך מיד ממקום אחר... לעת ערב משגמרו את חוק לימודם ולא העלו במצודתם כל ברור בדברי התוספות, נשאו עיניהם השמימה בתפילה ותחנונים מעומקא דליבא, 'אבינו אב הרחמן, המרחם רחם עלינו, ותן בלבנו בינה... והאר עינינו בתורתך'...

ויהי ממחרת, משאך עלתה החמה להאיר על הארץ ועדיין עמד רבי יעקב מאיר לקראת סיום תפילת שחרית בביהכנ"ס שב'מאה שערים', באמצע תפילת אשרי ובא לציון, והנה אתא ובא הגר"מ הלברשטאם בהתלהבות עצומה ובשמחה שלא מעלמא הדין, וצעק אליו: "סאיז דא מורא'דיגע נייעס (יש חדשות מסעירות) בא עמי אל מחוץ לביהכנ"ס ואספרם לך". ברגע הראשון נבהל הגרימ"ש - וכי מה אירע... אבל מיד ראה שהגר"מ מחזיק בידו גמ'

חיפזיון תפוצא הוראה

יריעת חייו עובדות ומעשים
אודות תל תלפיות עמוד ההלכה,
רבן של מורי ההוראה, מורה ודאין,

הגאון המובהק רבי משה הלברשטאם זצלה"ה

מחשובי הדיינים בעדה"ח,
ראש ישיבת דברי חיים,
ומח"ס שו"ת דברי משה

במלאות עשרים שנה לפטירתו

תשס"ו - תשפ"ו

כדי לעודדו להוציא עוד ועוד ספרים נוספים.

"להכין את השיעורים"

במשך עשרות שנים היה מוסר שיעורים בכולל אברכים להוראה שעמד בראשו. ב"קבלות" שנמצאו אחר פטירתו נכתב: "הריני מקבל עלי... להתמיד בתורה", ובמיוחד להכין היטב השיעורים שהנני אומרם ברבים. על אף שחזר מאות פעמים בחייו על שו"ע יו"ד, עד שהעיד על עצמו כי אם מעירים אותו משנתו באמצע הלילה יכול לחזור על כל ס"ק ביו"ד, היה יושב ומכין את שיעוריו הקבועים.

פתוחה ובאצבעו הוא מראה על אותו התוס' שאך אתמול נתייגעו בהבנת דבריו, ובא לבשר לו כי נתגלה לו בלילה הביאור בדברי התוס'.

וכה סיפר לו הגר"מ: אתמול כשעליתי על יצועי לא הצלחתי לתת לעפעפי תנומה והתחננתי בדמעות שליש לפני הבורא, שאזכה להבין את דברי התוס' על בוריים, ואמרת, אילו הייתי עכשיו בעי"ת בני ברק הייתי מחיש פעמי לבית מורי ורבי הגר"ש שליט"א שיואיל לבאר לי את דברי התוס'. ומתוך בכי זה שקעתי בשינה.

ואכן זכיתי שבחלומי נגלה לפני מורי ורבי וביאר לי את דברי התוס' בטוב טעם. על כן לא יכולתי לעצור בנפשי ובאתי הנה לפנות בוקר, כי היאך אוכל למנוע ממע"כ את התענוג הגדול של הבנת דברי התוס' עד בוא זמננו הקבוע ללמוד לפני הצהרים...

שולחן ערוך חמישי

אינספור מורי הוראה מחוגים שונים עשו אצלו "שימוש" בהוראה. אחד מהם, הגר"ר גרשון מלצר שליט"א משיבת מיר, סיפר כי בישיבה אמר הגאון רבי אריה פינקל זצ"ל שכדאי ללכת בשאלות בהלכה לרבי משה, כיון שיש לו בקיאות נפלאה גם בחלק החמישי בשו"ע.

דברים שבעל פה

לא קל היה לקבל אצלו היתר הוראה. יראתו לכל יתן היתר הוראה למי שאינו ראוי לכך, גרמה לו לשבת באורך רוח במשך שעות ארוכות ולבחון את המבקש לעסוק בהוראה בכל נושא לעומקו. למעלה משלוש מאות מתלמידיו מכהנים במשרות תורניות בכל רחבי תבל.

היה מדהים לראותו בוחן אברכים ת"ח ללא ספרים. היה יושב ובוחן בעל פה סעיף אחר סעיף, הכל לפי הסדר ועם הנו"כ, ולא נזקק לעיין בשום ספר.

לגדל ולרוחם

רבינו ראה במטרת חייו להסמין מורי הוראה בישראל. פעמים רבות, היו אביו וחותר האברך מקבלים שיחת טלפון אישית מרבי משה, שהיה מספר להם על הצלחתו במבחן ומחמם את ליבם, ומחווה דעתו, כי נשקף לו עתיד מזהיר בעולם ההוראה. כל זאת עשה כדי להגדיל את כבוד האברכים בעיני בני משפחותיהם. נקל להבין מה חוללו טלפונים אלו.

הסכמה ורכישה

מאחר שביקש לעודד את מחברי הספרים, לפיכך מעבר להסכמות שנתן, היה רוכש מאותו אברך עוד עשרה ספרים,

אספן בולים

לפני שנים רבות הגיעה רבנית חשובה, שהתאלמנה מבעלה, ואחד מבניה סירב להשקיע בלימודיו. היא הופיעה בביתו של הרב עם הילד, הרב נענה על אתר ואמר לילד: "נכון שאתה אוהב לאסוף בולים?" הנער המופתע השיב בחיוב. מיד אמר לו רבינו: "אני מקבל בולים עם מעטפות מכל העולם, אם תתמיד בלימודיך - ואקבל דיווח על כך, תקבל בכל הזדמנות מספר בולים חשובים ממדינות שונות". כך הפך רבינו לאספן בעבור התחזקתו של נער יתום.

בשר ודגים

אשה המתגוררת בשכנות למשפחת הרב סיפרה:

היה יום ששי קצר ולחוץ, ניסיתי להשתלט על עבודות הבית והחלטתי להכין את פלטת השבת מוקדם יותר. הרמתי את הסירים במטרה להניחם על השיש למספר דקות, כשלפתע הבחנתי ברוטב הבשרי הגולש אל סיר הדגים. בשר ודגים יחד, מה עושים?! פונים כמובן לרבי משה בשאלה והתשובה לא בוששה לבוא - הדגים אסורים. השעה דחוקה הייתה, לא היה לי פנאי לחשוב על הדגים. דקה לפני הצפצוף, המעיד על כניסת השבת, נשמעו נקישות בדלת. להפתעתי שליח מבית הרב הביא קדרה עם דגים מבושלים מעלי ניחוח...

'איני מרגיש סיעתא דשמיא'

"אני רוצה לספר משהו על הסייעתא דשמיא שליוותה את ההוראה שלי", אמר חתנו הגר"מ דייטש שליט"א, "פעם ישבנו יחד בבית ההוראה, והנה הגיע אליו מישהו לשאול שאלה. משום מה, אני רואה שחמי מתחמק מלהשיב לשואל. אמרתי לשווער: 'מה הבעיה? והרי הלכה ערוכה היא זו, כך וכך התשובה'. והשווער אמר לי: 'בכל פעם שנשאלת שאלה בפניי אני מרגיש סיעתא דשמיא'. אינני יודע מדוע, אבל כאן אני לא מרגיש את הסייעתא דשמיא, ולכן אני נמנע מלהשיב. אחר כך התברר לי שהלה לא בא לשאול, אלא לקנטר בא. היה ויכוח בין אנשים והלה רצה להוכיח משהו ואמר: 'אלך לרבי משה הלברשטאם ותראו שאני צודק'..."

תשובה ותהלים

מספר חתנו: "הוא נקשר בנפש השואלים, ואלה נקשרו בו.

עליהם מסר נפשו, והוא עתה עיף ותשוש. לאחר כמחצית השעה משחזר לביתו לאחר שהכשיר את הסוכה, שאלוהו אחד מבני ביתו וכי מה היה בוער ללכת באותו רגע, וכי לא היה עדיף לעשות קידוש ולטעום מעט, לאחר שלא הספיק לטעום כלום במשך כל ערב החג?

ענה רבנו: "חייבים להיכנס למצב של הזולת. אתם יודעים עד כמה רגיש המצב לאחר התאמצות בני הבית בערב החג כשמתעכבים מלהתחיל בסעודה, כל רגע נוסף עלול חלילה לעורר רוגזה וכעס בתוך הסוכה"....

תורה ודעת

ידענותו המופלגת בעניני רפואה והלכה העמידה אותו בין יחידי הדור שפסקו בנושאים סבוכים והרי גורל אלו. ביתו היווה תל תלפיות לגדולי הרופאים שנמשכו אל דמותו המאירה וחכמתו הבלתי מצויה.

מורה שעות

שנים רבות הפך 'חדר ההוראה' של רבי משה ברחוב הושע בירושלים, למקום מרכזי בעניני הלכה. בשנים האחרונות לחייו, החל לנהוג שכיון ששעות הבוקר בא"י הן שעות הלילה המאוחרות בארה"ב, וישנם מקומות שם, שאין מורה הוראה לשאול בשעות אלו, מתקשרים מארה"ב לירושלים, והוא משיב.

משפט חריף אמר פעם: "רבי שחושב שיש לו זכות לישון לילה אחד ללא טרדות - אין לו זכות להיות רב!"

כוח ההוראה והיתרא

להלן דברים שאמר עליו ידידו הגר"י נויבירט זצ"ל מח"ס שמירת שבת כהלכתה:

רבי משה היה מעוטר בכל מידה נכונה, בידיעה מקיפה בשו"ע ובכל מכמני התורה. ובפרט היה כוחו רב ב'כוחא דהיתרא'. בנקודה זו היה לו דמיון רב להגרש"ז איערבך זצ"ל, כשמחד גיסא היה מורח ודאין, וכל שאלה קטנה היתה נשקלת במאזני פלס בכל המקורות בספרי ההלכה, ומאידך גיסא היתה לו סמכות הלכתית עצומה והוא ידע להכריע ולפסוק.

ואמנם יש הרואים ב'כוחא דהיתרא' חסרון, אך אני תמה על כך, משום מה הדור שלנו הפוך, והגרש"ז"א היה תמה על כך הרבה פעמים, מה קרה לדור שלנו? פתאום כולם מחפשים חומרות. כולם נהיו מחמירים. אבל האמת שכדי להחמיר אין צורך בידיעה מקיפה בשו"ע. כל

לא אחת ראיתי איך לאחר שהשואל יוצא את ביתו, חמי לוקח ספר תהילים ופשוט קורא מתוכו בדמעות שליש, ומתפלל להשם שלא ייכשל בפסיקה שנתן לשואל. פעם אמר לי: 'לך תדליק נר לזכות רבי מאיר בעל הנס'. שאלתי אותו מדוע, והוא השיב: 'לפני כמה דקות בא לכאן מישהו לשאול אותי אם לעשות ניתוח ואמרתי לו להימנע. תדליק נר ואני אשלשל מעות לצדקה, כדי שלא יאונה לו כל רע"'.
"העבירה עוברת עליי"

יהודי חשוב, בעל בעמיו נכנס למשבר נפשי עמוק כתוצאה ממכשול חמור בו נכשל, משראו בני המשפחה כי המצב

הולך ומחריף והבית כולו עומד בסכנת קריסה, פנו בצר להם אל רבי משה. הוא קרא לאותו אדם ואמר לו בנימה נחרצת: "מהיום והלאה אני לוקח את העבירה הזאת על עצמי ואינה נוגעת אליך יותר כלל". הלה ניסה להתווכח ולטעון כי לא שייך לעשות דבר כזה, נענה רבי משה בתקיפות: "הנני מורה הוראה בישראל והנני יודע כיצד לפסוק הלכה, ועבירה זו אינה יותר שלך...", ולאחר מכן הוסיף: "ידוע תדע כי יש לי פנקס מיוחד בו הנני רושם כל יום 'דין וחשבון' על כל מה שעבר עלי במשך היום, ועד יוה"כ הנני שב עליהם בתשובה שלימה. דע לך כי עבירה זו הנני רושם בפנקסי, ומרגע זו ואילך אינה קשורה אליך כלל". אותו אדם יצא מביתו כמי שנולד מחדש, כשהוא חוזר לחיים רגועים.

לפני קידוש

כל החשבונות האישיים לא היו קיימים כאשר היה מדובר בטובה ליהודי, אף על חשבון זמנו וזמן בני משפחתו. דוגמה אחת לכך ניתן לראות מתוך העובדה הבאה:

היה זה בליל א' דחג הסוכות, רבי משה כבר מזג את הכוס כדי לקדש עליו, והנה אוזח הוא בכוס טרם יפתח באמירת הקידוש, ונקישה קלה נשמעה בדלת, הוא מורה בתנועת ידיו לפתוח את הדלת, והנה ניצב על פתח הבית לא אחר מאשר הגה"צ רבי יהודה צדקה זצ"ל ראש ישיבת פורת יוסף.

רבנו מניח את הכוס יוצא מהסוכה ופונה לעבר ראש הישיבה בברכת חג שמח, לאחר התנצלות קלה פורס לפניו הגר"י צדקה שאלה שנתעוררה כעת בדבר כשרות הסוכה אצל אחד מתלמידיו. משנוכחו לראות כי השאלה מסובכת, פנה רבנו והציע את עצמו ללכת לביתו של אותו תלמיד ולבדוק את כשרות הסוכה מקרוב, למרות מרחק ההליכה של קרוב לרבע שעה, כשהוא אינו מתחשב כלל בטרדותיו הרבות של ימי ערב החג בהם ענה למאות על שאלות בכשרות ד' המינים ומעשי החסד

משמאל לימין - רבינו, האדמו"ר מלעלוב, גאב"ד ערלוי, האדמו"ר מרחמסטריוקא, זכר צדיקים לברכה

ועד הרבנים לעניני צדקה, ושלישית ארגון הצלה.

אנא נפשי יהיבית

כשהיו ילדיו צעירים נסעה כל המשפחה לקברי אבות. תוך כדי הנסיעה בין קבר רחל לחברון, ביקש רבי משה מנהג הסגור שיעצור בצד הדרך. רבי משה הצביע על הר סמוך ופנה לילדיו בקול נרגש: ראו נא ילדים חביבים, כאן הוליתו את השעיר לעזאזל שכיפר על

עם ישראל ביום הכיפורים. הנכם זוכרים בודאי מה שלמדתם בחיידר, כי מי שהיה מוליך את השעיר לא הוציא את שנתו. רבי משה לפתע הרים את קולו ופנה בחיבה לילדיו: "זיכרו ילדים, זיכרו זאת היטב. כי למרות זאת, מסופר בחז"ל כי היה תור גדול של יהודים חשובים שהיו מוכנים ורצו ללכת לשליחות זו. למה? כדי שעל ידם יכופרו עוונותיהם של ישראל. כאן נשנק ואמר: הביטו איזה מוסר השכל יש כאן. יהודי צריך להיות מוכן להקריב את נפשו וגופו להיטיב עם חבריו!

רבי משה שהקריב את עצמו למען כלל ישראל, דאג להשריש חיים אלה אצל ילדיו...

נר אלקים נכבה

על מצבתו נחרת:

משה זכה וזיכה את הרבים והרחיב גבולי התורה, היראה והטהרה,

שפט את ישראל כארבעים שנה בחכמה ותבונה וברוח עצה וגבורה,

העמיד תלמידים הרבה, רבני קהילות ומורי הוראה בכל קצוי תבל להאירה,

ביגיעה רבה השכין שלום בבתי ישראל, והציל נפשות ברו"ג בדעת ישרה,

רב פעלים לעודד ולחזק ידי עמלי תורה, לרוממם ולהעמידם בקרן אורה,

ידיד כל בית ישראל, שמח בשמחתן ומיצר איתם בעתות צרה,

עבודתו ותפילתו לישועת הכלל והפרט בהשתפכות הנפש וברוח נשברה,

קידש והאזיב שם שמים בכל הליכותיו ואורחותיו לשם ולתפארה,

בחכמתו הרנין לב אלמנה ויתום, פיזר חומש מממונו לצדקה ועזרה.

בלימוד במטוס

אחד יכול לומר 'אסור', 'טרף' 'טמא', ובמידה נכונה זו של כוחא דהיתירא נחננו שניהם, הגרשז"א ורבי משה כאחד.

כשנבחן אצל הגר"פ עפשטיין לקבל היתר הוראה, התפרס המבחן על פני שבוע שלם, כאשר מדי יום התקיים המבחן משעה 9 בבוקר עד 9 בלילה. וסיפר רבי משה כי המבחנים היו קשים ומסובכים, בשאלות עמומות שכמעט לא הודגשו בנושאי כלים, והיו בהן הרבה היכ"ת עליהם ניתן לענות רק כאשר מצרפים כמה הלכות יחד.

באחד הלילות כאשר חזר מיום שלם של מבחן מתיש אצל רבי פנחס, אמר לרבנתי: "זהו, מחר אני לא הולך למבחן, אין לי את הכוחות לעמוד בשאלות כה מסובכות. א מענטש איז א מענטש. ואם לא יהיה לי היתר הוראה מרבי פנחס לא יתהפך העולם..." הרבנית בחכמתה, נענעה בראשה כמסכימה לדבריו, ובזה תם השיח ביניהם באותו לילה. למחרת בבוקר פנתה אליו הרבנית ואמרה לו: עברת כבר חצי מהמבחן, יש לך בסה"כ עוד שלושה ימים, אמנם קשים, אך לאחריהם יהיה לך 'היתר הוראה' מרבי פנחס. לו לעצתי תשמע, גש גם היום ובשני הימים הנותרים למבחן, וכבר אתה אחרי המבחן הקשה. לימים סיפר רבי משה, שכל ההיתר הוראה שלו היה בזכות הרבנית, ואילולי חכמתה, לא היה מגיע לאן שהגיע.

טלפון בערב שבת

כשביקר אותו מורו הרב וואזנר, בימיו האחרונים, אמר הגר"ש לרופא: אני מבקש ממך באופן אישי, אנא ממך השגח על תלמידי היקר רבי משה. זה חמישים שנה שהוא מתקשר אלי כל ערב שב"ק לומר לי גוט שבת ולהתברך. ואף בהספדו הזכיר זאת הרב וואזנר.

ופעם התבטא הרב וואזנר שכאשר יוצא שרבי משה לא מתקשר אלי בערב שבת, אני מרגיש שחסר לי בעונג שבת...

קשר מיוחד היה לו עם הגרשז"א אויערבך זצ"ל, שהחשיב אותו מאד והיה שולח אליו שאלות שונות בפרט בעניני יו"ד ח"ב בהם היה רבי משה בקי ומומחה ידוע.

'בנשיאות הגר"מ הלברשטאם'

למעלה ממאה אגודות וארגונים פרסמו מודעות אבל עם פטירתו של רבי משה, כולם ביטאו את כאבם האישי בהיות רבי משה 'נשיא' או מורה דרכם. ואכן כאשר הובאה לפניו הצעה לשמש כנשיא של אגודה שמטרתה עזרה וסיוע, לא הביע התנגדות לכך. הוא קיבל את כולם במאור פנים, ועודדם בכל פעולותיהם.

מתוך כל הארגונים, היו שלושה שהוא דאג למענם דבר יום ביומו:

בראש ובראשונה צדקת רבי מאיר בעל הנס שע"י חובת ירושלים לעדות גליציה. כל מסמך רשמי וכל צ'ק היה צריך להיחתם בידי רבי משה. וכל הכרעה באישורו. שנית,

זתעל שכבת הטל

בשורה נפלאה לכבוד שבת מלכתא
עלה על מכבש הדפוס

הספר הנכבד

שכבת הטל

על ר"ט מלאכות

פרי עמל

הרב יעקב אדמוץ שליט"א

המברר ענין כל מלאכה משורשה
מסוגיות הגמרא ומפרשיהן רבותינו
הראשונים והאחרונים עד העולה
להלכה בשולחן ערוך ונושאי כליו

עם יריעה רחבה
וברדת הטל
ביאורים וחדושים
ציצים ופרחים
בעמל עיונה של תורה

• יומא טבא לרבנן •

הסדרה שכבשה את עולם התורה וההלכה

ביכורי הלכה

עם צאת הכרך העשירי מסדרת 'ביכורי הלכה'

שהתקבלה בחיבה בכל היכלי
התורה ועולם ההלכה.

הוצאת 'צוף' שמחה להיענות לבקשת
רבים מעמלי התורה ולהוציא לאור
עולם כרך עשירי העוסק בהלכות
ברכת הזימון וברכת הפירות בסימנים
קפ"ט – ר"ט מטור אורח חיים ומעניק
קניין רחב ועמוק בסוגיות אלו.

"סדרת ספריו 'ביכורי הלכה' על שולחן ערוך אורח
חיים שמפלפל בחכמה משרשי הסוגיות עד הלכה
למעשה – זו דרך הלימוד הנכונה"

מתוך הסכמת פוסק הדור

מרן הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א, גאב"ד ירושלים

אחרי שרבות לומדים התנסו ודבקו לאהבה בלימוד
הלכה בעיון באופן של הלכה ברורה ומשנה ברורה
במקום אחד, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא
בעומק העיון במסורת הלימוד המסורה לנו מרבותינו
מעתיקי השמועה ראשי הישיבות אדירי התורה

יו"ל ע"י צוף הוצאה לאור | הפצה: **יבנה** | להזמנות: 054 - 856 - 40 - 33

לישיבות ובתי מדרשות ניתן לקבל את הספרים בתרומה בטלפון: 052-7631067 או במייל: bh@apt1.net

• ושב ורפא לו •

אור חדש יאיר בעולם ההלכה
בהוצאת הספר החשוב והנצרך

רפואה בהלכה

מדריך אקטואלי הלכתי
לחולה ולבני משפחתו
בבית החולים

מאת הרה"ג
רבי משה רוטברג שליט"א

עם נספח תשובות
מגדולי הפוסקים בדנינים אלו

בהסכמת
גדולי הפוסקים
בארץ ישראל
ובחו"ל

מנושאי הפרקים:

• רפואה בשבת • צמצום חילול שבת • תפקיד בני המשפחה • כהנים בבתי חולים • חילול שבת לצורך שיפור הטיפול • הגעה לבית חולים בשבת • לקיחת חפצים בשבת בעת הפינוי לבית חולים • חזרת חולה מבית חולים בשבת • שאלות מצויות בענייני טכנולוגיה ועניינים אקטואליים אחרים בבתי חולים • מאכל החולה והכנתו • מצב נפשי מעורער • טיפול וסיעוד בשבת • ברכות ותפילות • דיני הפסק בתפילה וברכות במהלך הטיפול בחולה • הדלקת נרות, קידוש והבדלה ותפילות בבתי חולים • ימים טובים בבתי חולים • דיני יחוד בבתי חולים • הריון ולידה • בדיקות בתקופת הריון וסיוע הבעל אחר הלידה • מעוברת יולדת ומפלת ודיניהן • שאלות בחדר הלידה • היילוד והיולדת לאחר הלידה • הנקה בשבת • חולה הנוטה למות וגוסס • יציאת נשמה וכבוד המת. ועוד כהנה וכהנה.

"מי האיש החפץ חיים?
נצור לשונך מרע!"

זין לא האים כזאם הפ
לא אש שראל זואר סיו וזאזין

בשורה נפלאה
בהיגלות נגלות

ספר
חפץ חיים
השלם

**בהסכמתם הנלהבת של גדולי
מריצי התורה ופוסקי ההלכה**

נספח:

קובץ חידושי הלכות בענין לשון הרע
ורכילות ממרן הראשון לציון הגאון הגדול
רבנו יצחק יוסף שליט"א

**מהדורה חדשה ומפוארת
נוחה ללימוד**

בתוספת הערות ביאורים וחידושים
שנתלבנו ונתבררו על ידי חכמי ורבני
מכון 'בארה של מרים' לחקר הלכות
לשון הרע ורכילות

• עם טבלאות עזר •

שיעורי הגר"א זורייבין זצ"ל על מסכת בבא מציעא

• יומא טבא לרבנן •

בהדפסת ספר שיעוריו
של הגאון ר' אפרים ז"ל, תלמידו של הגר"א קוטלר ז"ל,
מגדולי ראשי הישיבות בדור הקודם
במלואות מז' שנה לפטירתו

הספר נערך בשפה קולחת ובהירה,
עם תוכן ענינים מורחב,
מברר שורשי הסוגיות ונוגע בגדרי ההלכה,
מונגש בין ללומד צעיר
ובין לת"ח מופלגים או מגידי שיעור.

עריכת הספר נעשתה
מתוך הקלטות שיעוריו היומיים והכללים
בישיבת כנסת בית אהרן
ושאר מקומות שהרבי"ן בהם תורה,
וע"פ כתבי הגאון ז"ל.
הספר מקיף את רוב הסוגיות החמורות
של שלשת הפרקים הראשונים
של מסכת בבא מציעא.

כל החפץ ליהנות מעומקה של סוגיא, מברק וחריפות החידושים, מעריכותה ויופיה של תורה, ימצא מבוקשו בספר החדש, המביא את הקורא לידי חדוותא דשמעתתא.
גם בסוגיות שכבר דשו בהן הלומדים, בולטת מקוריותו של הגאון זצ"ל אשר בשיעוריו יסודות חדשים, ובסברותיו פנים חדשות, קנקן חדש מלא ישן.
יחד עם תלמידיו ומוקיריו, אשר ציפו לעריכת ופרסום דברי תורתו בכלי מפותא, יגילו וישישו הלומדים בכתבי המדרש בכלל, כאשר יתבררונ שמועותיו של הגאון ז"ל וישמחו עליהם רבים.

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

ניתן להשיג גם בטלפון 058-3258623 | הוצאה לאור צוף | הפצה: קולמוס

"הפוך בה והפוך בה רכולה בה"

נגיל ונשיש בזאת התורה בראות אור

ספר

דינא דמלכותא

ביאור סוגיות 'דינא דמלכותא' בעיון ובהלכה
במשנת רבותינו ראשונים ואחרונים ופוסקי דורנו
פרי עמל

הרה"ג רבי דוד שלמה שור שליט"א

שזכה לשבת והוקרה מכל גדולי ההוראה ויושבי על מדין
ספר יסוד ונכס צאן ברזל בהלכות אלו

מדברי מרנן ורבנן המפליגים בשבח הספר:

חיבור רב הכמות מאוד וביותר רב האיכות ולא הניח דבר
גדול ודבר קטן מדבריהם ובוודאי חשוב ורצוי מאוד להדפיסו
ולהפיצו ברבים לתועלת הלומדים ותועלת הדיינים.
(הגאון האדיר רבי זלמן נחמיה גולדברג, חבר בית הדין הרבני הגדול)
לא אפונה אם אומר שספר זה ישמש אם ירצה ה' כספר יסוד
בענין זה.

(הגאון הגדול רבי מנחם מנדל הכהן שפרן, אב"ד בבני ברק)

חיבור רב הכמות ורב האיכות בענינים עמוקים אלו... השכיל
לצרף ולברר וללבן את הדברים והמסתעף מהם... להיות
תלמוד ערוך ומסודר וכל המעיין ולומד את הדברים ימצא דברי
חפץ.

(הגאון הגדול רבי שריאל רוזנברג, גאב"ד בני ברק)

כמדומני שספר זה עולה על כולנה בהיקף עצון שנוגע לכל
הצדדים הספקות והנידונים בענין נרחב זה... הדברים ישרים
ובהירים וערוכים בטוב טעם ודעת זקנים...
(הגאון הגדול רבי אשר וייס שליט"א, גאב"ד דרכי תורה)

בואו לשיר את שירת הנפש!

הוצאה לאור
צוף

ניתן להשיג את הספרים הנפלאים
הכתובים כשירה בסגנון קליל ומתגלגל

סגנון מוסר חדש בישראל
משמים לדור שלנו התגלגל

בסגנון סבא וסבתא מדבר
מוסר ברמה הגבוהה ביותר

מדבר רמזים שריקות לעדרים
חכו ממתקים וכולו בחרוזים

מחמם הלב מדשן עצמות
יהודים כמו פעם להיות

אין יותר ממנו קליל
הנשמה אוהבת כזה צליל

הקריאה בספרים נעימה כמו
שירה ובסופה מתעשר ההוגה
והמעין בשלל תובנות נפלאות
שיחזיקו את לבו ער לכל שפע
הקדושה בדרך ישראל סבא על
פי השקפת תורתנו הקדושה
מכבשונם של רבותינו בעלי
המוסר והיראה

ספר
הדרך אל הסוד
נקודות אור בסוד ומחשבה

ספר
קיצור מסילת ישרים
בחרוזים

ספר
סיפור איוב
בלשון קלילה

ספר
צדיקים מספרים
סיפורי חזקו ואמונה

ספר
בסתר עליון
חמשה כרכים

ספר
בסתר עליון
מוסר ומידות - לילדים

רוצה להיות תלמיד חכם? להיות שקוע בלימוד? להנות מהלימוד?

מחזור שלישי ומורחב
של הקורס המקצועי והייחודי
מטעם מכון סיכומי 'תמצית'
הדרך להתענג בידיעת התורה
ללמוד < להנות < ולזכור

המלצות
רבות!

מבוגרי המחזורים
הקודמים שחזו שינוי
משמעותי בעקבות
הקורס

בקורס ילמדו בין השאר הנושאים הבאים:

כיצד פועלת מערכת הזכרון, מדוע אנו שוכחים, כיצד ניתן לפתח משמעותית את הזכרון, כיצד ללמוד בצורה חווייתית ונכונה ולזכור את הלימוד, כיצד חוזרים בזמן קצר ובצורה מהנה ויעילה, איך מסכמים סוגיות, כיצד מצליחים במבחנים וזוכרים את הדברים לטווח ארוך, והעיקר כיצד נהיים תלמידי חכמים, ועוד.

שיעורי הפתיחה לקורס ימסרו במקומות ובזמנים כדלהלן:

ירושלים נוה יעקב בבית הכנסת זכור לאברהם ליד ביהמ"ד 'חניכי הישיבות' • במוצאי שבת בהר בחוקותי בשעה 22:00 | בירושלים ישיבת מיר • ביום רביעי כ"ו אייר בשעה 14:30 פרטים בקו 02-3131465 | באחיסמך בבית המדרש 'חניכי הישיבות' • במוצאי שבת במדבר בשעה 22:00 | ברכסים • ביום שני ב' סיון בביהמ"ד 'שבטי ישראל' רחוב חרצית 1 בשעה 21:00.

שיעור הפתיחה יהיו ללא תשלום והרשמה,

ותלמד בו על דרכי פעילות מערכת הזכרון והאופן להשתמש בו ל'ידיעת התורה'

שי
לכל משתתף
בשיעור הפתיחה!
תמצית תנ"ך
במהדורה
מורחבת

לפרטים ולהרשמה ☺ 055-400-7977

בסיום כל שיעור יחולקו למשתתפים דפים עם הדברים שנאמרו בשיעור וכן המשותתפים יוכלו לשמוע את השיעורים בקו השיעורים והעדכונים 02-3131-465

בנוסף מיוחד - הקורס המקיף 'אומנות הסיכום' - חנים לעשרים המצטרפים הראשונים.
מחיר הקורס 600 ש"ח בלבד, החזר כספי לעומדים ביעדי הקורס

רוצה להוציא ספר לאור? ספר יוצא לאור בצוף!

לא יודע איך עושים את זה?

בצוף הוצאה לאור, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני, תקבל שירות אישי ומקצועי בכל שלב שבו נמצא הספר ועד לתוצאה המושלמת, **איתכם לאורך כל הדרך.**

לחצו

יח"צ

פרסום

הפצה

הדפסה

גרפיקה

עימוד

הגהה

עריכה

הקלדה

צוף הוצאה לאור - נתן פלדמן: 054-8401840

www.tzufbooks.com | zuf@zuf.co.il | 02-6504055

חדש על המדף

חפץ חיים

על הלכות
לשון הרע ורכילות

בתוספת הערות ביאורים
חידושים וטבלאות
שנחברנו ונתבררו ע"י
מכון "בארה של מרים"

עמק אפרים

על מסכת
בבא מציעא
שיעורי הגאון האדיר
רבי **אפרים ראובן**
זוריבין זצ"ל
ראש ישיבת
כנסת בית אהרן

רפואה כהלכה

מדרין אקטואלי הלכתי
לחולה ולבני משפחתו
מאת הגאון רבי **משה**
רוטבוג שליט"א
רב דק"ק טאמס ריווער, ניו ג'רזי
עם נספח תשובות מגדולי
הפוסקים בדינים אלו

אוצר

פניני התורה

בו נחרזו פנינים יקרות
דברים מחודשים ונפלאים
מלוקטים בספרי רבותינו
ראשונים ואחרונים
מעשה ידי אמן הרה"ג
ישעיה פרלמן שליט"א

דינא דמלכותא

ביאור סוגיות
דינא דמלכותא דינא
בעין ובהלכה
ע"פ שיטת הראשונים
האחרונים ופוסקי דורינו
חובר ע"י הרה"ג **דוד**
שלמה שור שליט"א

תודת יצחק

על מסכת בבא קמא
הספר צולל לעומקן של
הסוגיות בעומק העיון
ובבהירות רבה
פרי עמל עיונו רב השנים
של הגאון רבי **יצחק אשר**
גלייזל שליט"א

